

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

ANDRA KAMMAREN

Nr 18

16—17 maj.

Debatter m. m.

Sid.

Tisdagen den 16 maj.

Svar på frågor av:

Herr von Friesen ang. besvarandet av enkla frågor på viss veckodag	5
Herr Nihlfors ang. uppsägningen av clearingnämndens personal	5
Fröken Vinge ang. förfarandet vid tillsättning av tingsnotarie- aspiranter	9

Svar på interpellationer av:

Herr Rylander ang. vissa spörsmål rörande stadsdomarnas be- fordran till statliga domarämbeten	13
Herr Pettersson i Dahl ang. åtgärder för påskyndande av arbetet med byggande av skenfria korsningar mellan landsväg och järn- väg	17
Herr Dahlgren ang. skyldighet för förare av motorfordon att ställa sitt fordon till förfogande för vissa sjuktransporter m. m.	21
Fru Ewerlöf ang. utbildningen av barnmorskor för slutnarkos vid förlossning	23
Herr Kyling ang. extra ordinarie och vikarierande folkhögskol- lärares semesterrätt	26

Onsdagen den 17 maj fm.

Inbjudan till riksdagsbesök i Frankrike	35
Främjande av bostadsförsörjningen m. m.	36
Förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.	77
Militärerättningsförordning m. m.	85
Ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.	86
Stensättning av vägar	87
Understöd åt inrikes lufttrafik	89

Onsdagen den 17 maj em.

Understöd åt inrikes lufttrafik (Forts.)	104
Avlönings- m. fl. anslag under fjärde huvudtiteln m. m.:	
Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl.	116
Armén: Remonter	118
Marinen: Avlöningar till aktiv personal m. fl.	127
Ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten	128
Ändring i lagen om folkpensionering m. m.	132
Ändrad lydelse av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.	139
Stöd till odlingen av bruna bönor, hampa och lin	142
Ändring i kommunalskattelagen m. m.	147
Ändring i förordningen om nöjesskatt	154
Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete	160

Samtliga avgjorda ärenden.**Tisdagen den 16 maj.**

<i>Bankoutskottets</i> anmälan ang. ändring av stadgarna för riksdags- biblioteket	30
<i>Bevillningsutskottets</i> memorial nr 56, med föranledande av kam- rarnas skiljaktiga beslut ang. ändrad lydelse av förordningen om särskild skatt å bensin och motorsprit m. m. (voterings- proposition godkänd)	30

Onsdagen den 17 maj fm.

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 73, ang. anslag till hemvärnets övnin- gar (gemensam omröstning)	33
<i>Bevillningsutskottets</i> memorial nr 56, ang. ändrad lydelse av för- ordningen om särskild skatt å bensin och motorsprit m. m. (gemensam omröstning)	33
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 135, ang. främjande av bostadsförsörj- ningen m. m.	36
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 38, ang. förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.	77
— nr 39, ang. militärsättningsförordning m. m. (författningsför- slag)	85
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 136, ang. anslag till ersättningar för olycksfall i arbete m. m.	86

Sid.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 137, ang. anslag till centraldepån för blindas arbeten m. m.	87
— nr 138, ang. anslag till oförutsedda utgifter	87
— nr 139, ang. avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	87
— nr 140, ang. fortsatt elektrifiering av statsbanenätet m. m. ..	87
— nr 141, ang. stensättning av vägar	87
— nr 142, ang. vissa ordinarie tjänster vid kommunikationsverken m. m.	89

Onsdagen den 17 maj em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 143, ang. understöd åt inrikes lufttrafik	89
— nr 144, ang. upptagande å riksstaten av underskottet för luftfartsfonden	116
— nr 145, ang. pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m.	116
— nr 146, ang. olycksfallsersättning åt I. L. Homman	116
— nr 147, ang. avlönings- m. fl. anslag under fjärde huvudtiteln	116
— nr 148, ang. militärsättningsförordning m. m.	128
— nr 149, ang. försäljning av markområden i Vännäs	128
— nr 150, ang. fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.	128
— nr 151, ang. ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten	128
— nr 152, ang. stat för riksgäldsfonden	132
— nr 153, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II för avskrivning av nya kapitalinvesteringar	132
— nr 154, ang. malmbrytning utöver gällande malmavtal	132
<i>Sammansatta stats- och andra lagutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. ändring i lagen om folkpensionering m. m.	132
— nr 2, ang. ändrad lydelse av förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m.	139
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 32, ang. stöd åt odlingen av bruna bönor, hampa och lin	142
— nr 33, ang. anslag till prisclearing å kaffe	146
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 49, ang. ändring i kommunalskattelagen m. m.	147
— nr 52, ang. ändring i förordningen om nöjesskatt	154
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete	160
— nr 18, ang. särskilda bestämmelser om mantalsskrivningen för 1951 i anledning av folkräkningen 1950	170
— nr 19, ang. ändring i lagen angående handel med utsädesvaror	170

Tisdagen den 16 maj.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 9 och den 10 innevarande maj.

§ 2.

Svar på fråga angående besvarandet av enkla frågor på viss veckodag.

Herr talman lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som yttrade: Herr talman! Herr von Friesen har frågat mig: Är regeringen villig medverka till att enkla frågor, vilka framställas senast fredag i en vecka, framdeles komma att besvaras vid nästföljande tisdags bordläggningssplenium?

Under förutsättning att frågorna komma vederbörande statsråd till handa senast fredag förmiddag vill regeringen söka tillmötesgå det i herr von Friesens fråga uttalade önskemålet. Givetvis måste regeringen förbehålla sig att göra undantag från denna regel, om frågans besvarande nödvändiggör mera ingående undersökningar eller överväganden.

Härpå anförde

Herr von **FRIESEN**: Herr talman! Jag ber att till statsministern få framföra ett tack för det lämnade svaret. Redan det faktum att frågan framställdes på fredagen och att statsministern tillkännagivit att han ämnade besvara den vid påföljande tisdags bordläggningssplenium gav ju vid handen, att svaret skulle bli tillmötesgående, och jag har heller ingenting att erinra mot svarets utformning.

Vad jag ytterligare skulle vilja säga berör kammaren självy. Det var Ni, herr

talman, som vid slutet av föregående års riksdag väckte denna fråga och med stöd av Er långa erfarenhet ansåg, att införandet av ett frågeinstitut i den svenska riksdagen skulle vara ägnat bland annat att skapa en bättre kontakt mellan riksdag och regering och även ge en större livfullhet åt våra förhandlingar. Det kommer nu an på kammarens ledamöter om de vilja begagna sig av det erbjudande, som här har gjorts. Personligen anser jag det vara i hög grad önskvärt, att kammarledamöterna ville i större utsträckning övergå från begagnande av interpellationsformen till den enkla frågan. Det finns otvivelaktigt en hel rad spörsmål, som med fördel skulle kunna framställas på det sättet i stället för att bli föremål för långa skrivna interpellationer och sedermera ganska långrandiga utläggningar i kammaren.

Jag tror därför, herr talman, att om denna försöksverksamhet — om vi nu kunna använda det uttrycket — ger önskat resultat, bör detta också bli till gagn för riksdagsarbetet så till vida som vi därigenom skulle spara åtskillig tid.

Överläggningen var därmed slutad.

§ 3.

Svar på fråga angående uppsägningen av clearingnämndens personal.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **ERICSSON**, som yttrade: Herr talman! Herr Nihlfors har frågat mig, om jag är i tillfälle att lämna upplysning rörande omständigheterna kring uppsägningen av vid clearingnämnden sysselsatt personal.

I anledning av frågan vill jag till en början framhålla att clearingnämnden

Svar på fråga angående uppsägningen av clearingnämndens personal.

på senare år undergått en successiv avveckling. Personalen, som i början av 1940-talet uppgick till omkring 130 anställda, har nu nedgått till 32 personer. Sedan ett friare betalningsutbyte kunnat genomföras gentemot flertalet av de länder, med vilka clearingnämnden tidigare haft att ta befattning, ha nämndens uppgifter starkt minskat. De ärenden, som återstå, avse dels den svensk-sovjetiska clearingen, dels avvecklingen av vissa betalningstransaktioner enligt äldre svensk-italienska och svensk-spanska avtal och dels vissa med den svensk-tyska clearingen sammanhängande uppgifter. Det arbete som förändrades av den ryska clearingen är tämligen obetydligt och kan med lätthet skötas av riksbanken. De italienska och spanska affärerna minska efterhand och torde komma att i huvudsak avvecklas redan detta år. Vad slutligen angår tyskmedelsfrågorna har det förutsatts att en särskild nämnd skall inrättas för omhändertagande av dem.

Under sådana omständigheter har på senare tiden frågan om clearingnämndens fortbestånd aktualiserats. Den allmänna utgångspunkten har härvid givetvis varit att avveckling av krisorgan och därmed jämförliga institutioner ej onödigtvis bör fördröjas utan tvärtom ske i så rask takt som omständigheterna medgiva. Önskemål i denna riktning ha ju också i olika sammanhang uttalats från riksdagens sida.

För ett par månader sedan upptogs överläggningar med clearingnämndens ledning rörande den lämpliga tidpunkten för nämndens upphörande. Efter dessa överläggningar kom man inom departementet till det resultatet att den 1 juli 1950 kunde ifrågakomma som avvecklingsdatum. Efter samråd mellan nämndens ledamöter och mig erhöll nämnden den 31 mars 1950 i uppdrag att inkomma med yttrande och alternativa förslag rörande de åtgärder, som borde vidtagas för att genom-

föra en avveckling av nämnden den 30 juni eller den 31 juli i år eller vid annan tidpunkt som nämnden eventuellt funne mera lämplig. Nämnden avgav det begärda förslaget den 25 april 1950. Därvid uttalades från nämndens sida att en avvecklingsperiod av tre å fyra månader vore önskvärd. Nämnden upplyste att preliminär överenskommelse redan träffats om överflyttning av den svensk-sovjetiska clearingen till riksbanken. Vidare hade riksbanken förklarat sig beredd att själv eller genom valutakontoret överta de spanska och italienska ärendena. Med hänsyn till att uppgifterna ej lämpligen borde överflyttas under semestertid föreslog nämnden att den 1 september 1950 skulle sättas som tidigaste datum för upphörandet. I överensstämmelse härmed beslöt Kungl. Maj:t den 28 april 1950 att clearingnämnden skulle upphöra med utgången av augusti 1950.

Genom detta beslut uppdrog Kungl. Maj:t också åt nämnden att före den 1 maj uppsäga nämndens personal. Nämnden hade i sin skrivelse förklarat att uppsägning ej borde ske förrän man fått kännedom om den organisation, som skall handha tvångsclearingen med Tyskland. Vidare ansåg nämnden, att klarhet borde vinnas rörande personalens pensions- och avskedsvillkor.

Jämlikt gällande instruktion för clearingnämnden tillkommer det nämnden att antaga erforderlig personal. Nämnden får även anses ha rätt att vid entledigande av personal bestämma uppsägningstidens längd. Enligt vad departementet under hand inhämtat hade nämnden för avsikt att vid avvecklingen tillämpa en uppsägningstid av sex månader för den mera långvarigt anställda personalen. Om man fastställde att uppsägning skulle ske den 30 april 1950, skulle alltså uppsägningstiden med två månader överstiga den tid, som nämnden skulle äga bestånd. Detta får

Svar på fråga angående uppsägningen av clearingnämndens personal.

anses innebära ett stort tillmötesgående mot personalen, och man vågar säga att de anställdas berättigade intressen blivit väl tillgodosedda. Att man skulle ha uppskjutit uppsägningarna till en senare tidpunkt än den 30 april synes icke rimligen kunna påfordras. Samtidigt med att beslutet om nämndens avveckling överlämnades till nämnden, uttalades från departementets sida under hand, att nämndens befattningshavare i samband med uppsägningen borde underrättas om att under den förestående avvecklingsperioden alla möjligheter skulle undersökas att bereda personalen nya anställningar. Därvid kunde en stor del av personalen med all sannolikhet påräkna anställning i det organ för den tyska tvångs-clearingen, som väntas komma till stånd, eller i valutakontoret. Redan vid tidigare överläggningar hade för övrigt för nämndens representanter framhållits, att vid en avveckling personalens intressen i möjligaste mån skulle beaktas. Innan uppsägningen verkställdes expedierades vidare till nämnden ett av Kungl. Maj:t den 21 april 1950 fattat beslut angående pensionsrätt för befattningshavarna hos nämnden. Av detta beslut kunde utläsas vilka pensionsvillkor nämndens tjänstemän hade att räkna med.

Jag vill framhålla att åtta befattningshavare vid nämnden äro pensionsmässiga. Ett par tjänstemän ha fått ny anställning eller uppbära pension från annat håll, varför återstoden utgör omkring 20 tjänstemän. Av dessa torde minst hälften erhålla anställning i tyskmedelsorganet eller valutakontoret. Det egentliga problemet här gäller alltså att placera 5 å 10 tjänstemän. Efter de i stort sett gynnsamma erfarenheter, som hittills gjorts vid avveckling av olika krisorgan, kan man ha goda förhoppningar om att med arbetsförmedlingens hjälp bereda anställning åt den tämligen lilla personalgrupp som det

nu är fråga om. Jag vill till slut påpeka att dessa befattningshavare få förmånen av två extra månadslöner. Enligt vad jag erfarit har nämnden nämligen, såsom förutsetts, faktiskt medgivit den förhållandevis långa uppsägningstiden av sex månader.

Härefter anförde

Herr NIHLFORS: Herr talman! Jag får tacka handelsministern för det svar han lämnat om uppsägningarna vid clearingnämnden. Jag får även med tacksamhet konstatera, att handelsministern i dag skyndat sig att slå rekord i fråga om snabbhet att besvara en enkel fråga. Vi hörde nyss av hans excellens herr statsministern, att en enkel fråga skall inlämnas i kammaren på fredag förmiddag för att kunna besvaras följande tisdag. Jag lämnade in denna fråga *lördag* förmiddag och har alltså fått bevitna, att handelsministern spänstat i väg med svaret redan till i dag.

Det skulle finnas mycket att komplettera i detta svar. Jag frågade sålunda bl. a. om *omständigheterna* i samband med uppsägningarna, och den frågan har statsrådet Ericsson enligt mitt förmenande i någon mån gått förbi. Statsrådet sade: »Efter samråd mellan nämndens ledamöter och mig erhöll nämnden den 31 mars 1950 i uppdrag att inkomma med yttrande och alternativa förslag rörande de åtgärder, som borde vidtagas för att genomföra en avveckling av nämnden den 30 juni eller den 31 juli i år eller vid annan tidpunkt som nämnden eventuellt funne mera lämplig.»

Det var en ganska märklig förhistoria till detta beslut av Kungl. Maj:t den 31 mars 1950, vilken jag nog i korthet nödgas beröra. Det förhåller sig nämligen så att nämndens direktör den 20 mars i år fick en informell skrivelse från en departementstjänsteman med

Svar på fråga angående uppsägningen av clearingnämndens personal.

anmaning att uppsäga personalen till den 1 juli, alltså med tre månaders uppsägning. Clearingnämndens direktör ansåg detta förfaringssätt så märkligt, att han anmälde skrivelsen till sin styrelse. Han ansåg sig icke själv kunna vidta några åtgärder för uppsägning av personalen. Styrelsen sammanträdde den 30 mars, och där fronderade märkligt nog flera ledamöter av clearingnämndens styrelse: man konstaterade att det förekommit ett något egendomligt förfarande vid handläggningen av denna fråga. Nämndens ordförande hade tydligen gått vid sidan om nämndens styrelse i dess helhet och gjort vissa förhandsundersökningar rörande en snabb avveckling. Detta ansåg man på styrelsehåll icke vara lämpligt, och på grund därav protesterade man vid detta sammanträde. Efteråt fick därför Kungl. Maj:t bekväma sig till att fatta ett formellt riktigt beslut att låta nämnden komma in med officiellt yttrande över sin avveckling.

I detta yttrande av den 25 april förklaras att det i och för sig inte var omöjligt att tänka sig, att nämnden kunde avvecklas inom tre å fyra månader, men tidigast den 1 september angavs såsom den lämpligaste dagen, detta för att undvika en avveckling under semestertid. I det digra utlåtande, som lämnades till Kungl. Maj:t den 25 april, förklarar emellertid nämnden, att det hade varit lämpligast om nämndens avveckling skett i nära samband med en upporganisering av ett speciellt organ, det s. k. tyskmedelsorganet, som torde komma till stånd inom en ganska nära framtid, och att denna avveckling av clearingnämnden skulle kunna ske utan några direkta uppsägningar av personalen. Det lämpligaste ansåg man hade varit, att personalen successivt kunde flytta över till tyskmedelsorganet och valutakontoret.

Nu ha vi av herr statsrådets svar fått mycket klart uttalat, att minst hälften av de anställda skulle kunna flyttas över

till tyskmedelsorganet eller valutakontoret. Enligt vad som är mig bekant föreligga 15 000 ansökningar i fråga om sådana här tyskmedelsfordringar, och experter säga att det kommer att ta minst tre år att klara upp dessa problem. Den personal som erfordras för detta arbete torde behöva vara av den storleksordningen, att det säkerligen skulle gå att flytta över samtliga de tjugo tjänstemän, det här är fråga om inom clearingnämnden och som äro väl rutinerade för sådana uppgifter.

Jag fäste mig vid att statsrådet tydligen tänkt sig, att ett antal på 5 å 10 befattningshavare skulle få lov att anlita arbetsförmedlingen för att få nya anställningar. Det är i och för sig inte något som man kan anmärka emot; arbetsförmedlingen har ju en tjänstemannaförmedling, som säkerligen är rustad för att placera om folk. Men härvidlag är det dock — det måste jag betona — fråga om människor, som varit anställda inom denna verksamhet i sexton år. Över hälften — sjuutton personer — har varit där i femton, sexton år. Om det är några av dessa personer, som man nu tänker vraka och inte flytta över till det nya organet, är det givetvis oerhört svårt att få dem placerade ute i den privata arbetsmarknaden — ja, det torde nästan vara ogörligt.

Nu finns det visserligen pensionsrätt, men om befattningshavarna inte nått pensionsåldern få de vänta på denna pensionsrätt. Pension kommer då att utgå i form av uppskjuten livränta vid 65 års ålder, och till dess få de försöka dra sig fram, kanske som understödstagare, något som ju vore mycket beklagligt. Handelsministern har på ett par ställen i sitt svar talat om krisorgan och påmint om att riksdagen t. o. m. klart uttalat, att man vill ha en snabb avveckling av krisorganen. Men det är tvivel underkastat om man verkligen kan kalla clearingnämnden för ett krisorgan. Den har som sagt existerat i sexton år och har alltså haft andra

Svar på fråga angående förfarandet vid tillsättning av tingsnotarieaspiranter.

uppgifter än dem, som vi i vanligt tal förknippa med krisorganens.

Jag hoppas sålunda att denna avveckling — trots den bryskhet, får man nog säga, som kan konstateras vid de direktiv som lämnats från Kungl. Maj:ts sida eller under hand — dock kommer att ske på ett så smidigt sätt som tänkas kan, så att inte några av de anställda ställas på bar backe.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Svar på fråga angående förfarandet vid tillsättning av tingsnotarieaspiranter.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Fröken Vinge har frågat mig om jag anser att nuvarande praxis vid tillsättande av tingsnotarieaspiranter är tillfredsställande och, därest jag anser så icke vara förhållandet, om jag har för avsikt att verkställa en översyn av denna praxis.

Enligt 8 § domsagostadgan skall ansökan om anställning såsom tingsnotarieaspirant göras hos häradshövdingen eller hos hovrätten. Ansökan skall vara ställd till hovrätten, som är den som antar tingsnotarieaspirant. Ansökan som göres direkt hos hovrätten behöver ej avse viss bestämd domsaga. När tingsnotarieaspirant skall anställas, bör häradshövdingen, enligt samma paragraf, i god tid dessförinnan göra framställning därom till hovrätten. Därvid äger häradshövdingen föreslå hos honom eller hos hovrätten anmäld lämplig sökande. Häradshövdingen äger, innan förslag avgives, från hovrätten inhämta uppgift om sökande som där anmält sig. Vid förslaget skola fogas till häradshövdingen inkomna ansökningar.

Jag tror jag har anledning att se den framställda frågan i samband med några tidningsartiklar för en tid sedan,

vari det gjordes gällande att en fri och öppen konkurrens om tingsnotarieaspirantbefattningarna stundom hindrades genom att häradshövdingarna lovade bort tjänsterna långt i förväg till bekanta eller sådana som eljest hade någon relation till vederbörande domsaga. På det sättet skulle mera meriterade sökande bli utestängda av mindre meriterade.

Att tillsättningsförfarandet nu blivit aktuellt sammanhänger tydligen med att läget på arbetsmarknaden förändrats för de nyexaminerade juristerna. Under en lång följd av år har det rätt en utpräglad brist på sådan arbetskraft, och följden har varit att åtskilliga tingsnotarie- och aspiranttjänster stått obesatta. Särskilt svårartad har notariebristen varit i Norrland. Nu har som jag nämnde läget förändrats. Nu lyckas det inte alltid för en nyexaminerad jurist som vill tingsmeritera sig att genast få plats på domsaga. I de båda nordligaste hovrätterna ha väl, efter vad jag inhämtat därifrån, några konkurrenssvårigheter ännu inte gjort sig gällande, men i de andra hovrätterna föreligga expektanslistor över sökande som vilja ha anställning på domsaga. De väntande uppgå än så länge endast till något tiotal, och väntetiderna ha hittills kunnat hållas korta.

Det är som sagt i detta läge som tillsättningsförfarandet blivit aktuellt. Någon ändring i bestämmelsen att det är hovrätten som tillsätter tingsnotarieaspirant ifrågasättes väl icke. Kritiken torde närmast ha sin bakgrund i att ansökan om aspirantanställning får inges också till häradshövdingen samt möjligen också däri att häradshövdingen äger avge förord åt viss sökande.

I anledning av den framställda frågan har jag inhämtat upplysningar om praxis från hovrätterna. Av svaren framgår, att båda ansökningsmetoderna praktiseras. Från Göta hovrätt uppges att det under det senaste halvåret, i samband med den ökade tillgången på

Svar på fråga angående förfarandet vid tillsättning av tingsnotarieaspiranter.

sökande, blivit betydligt vanligare med ansökningar direkt till hovrätten. Bland dylika direkta ansökningar finnas både generella ansökningar och sådana som avse viss domsaga. För att de till hovrätten ingivna ansökningarna verkligen skola bli beaktade av häradshövdingarna vid avgivande av förslag till besättande av aspirantbefattning ha hovrätterna vidtagit skilda åtgärder. Sålunda har presidenten i Göta hovrätt i februari 1950 utfärdat ett cirkulär till häradshövdingarna under hovrätten med anmodan att vända sig till hovrätten för att få del av eventuella direkt till hovrätten inkomna ansökningar innan de avge förslag. Från hovrätten för Västra Sverige har sedan februari 1950 varje månad till samtliga häradshövdingar inom hovrättsområdet utsänts en stencilerad förteckning över de sökande som anmält sig direkt i hovrätten med uppgift om betyg och övriga meriter m. m. Även inom Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge få häradshövdingarna del av direkt till hovrätten inkomna ansökningar.

När man öppnat möjlighet för sökande till aspiranttjänst att inge ansökan om aspirantanställning till vederbörande häradshövding torde man ha betraktat detta som en rent praktisk åtgärd. Det kan måhända anses otillfredsställande att domsagostadgan ej ålägger en häradshövding att innan han inger framställning om antagande av tingsnotarieaspirant taga reda på vilka ansökningar som inkommit direkt till hovrätten; det är endast utsagt att han äger inhämta uppgift därom. Som jag nämnde har jag emellertid inhämtat att man i de hovrätter, där förevarande spörsmål är aktuellt, vidtagit åtgärder för att säkerställa att häradshövdingarna skola känna till *samtliga* sökande. Man torde därmed ha gjort vad man kunnat för att hindra ogynnsamma resultat i detta hänseende. Jag kanske bör i detta sammanhang nämna att det av praktiska skäl inte lär kunna ifrågakomma att in-

föra ett kungörelseförfarande, när det gäller detta slag av tjänster.

Vad därefter angår häradshövdingens förslagsrätt, så är det nog enligt min mening knappast lämpligt att avskaffa den. När det gäller tillsättning av domsagobiträden — de tillsätts också av hovrätten — är häradshövdingen enligt uttrycklig bestämmelse i domsagostadgan (9 §) pliktig att avge yttrande över ansökningarna. En domsaga utgör en så pass liten arbetsenhet, och tjänstgöringen som tingsnotarie och tingsnotarieaspirant innebär ett så nära samarbete med häradshövdingen, att det är angeläget att förutsättningar föreligga för att detta samarbete blir så gott som möjligt. Häradshövdingen bör nog därför ha möjlighet att ange vilken sökande han föredrar. Någon fara för att systemet med förord leder till direkta orättvisor föreligger väl knappast, eftersom ju avgörandet tillkommer hovrätten, som äger överblick över vilka sökande som finnas.

På ett annat sätt kan emellertid systemet medföra vissa inte önskvärda verkningar. Ett till viss sökande lämnat eller utlovat förord kan nämligen lätt påverka annan, som tänkt söka samma tjänst, därhän att han inte ger in ansökan, eller förmå annan sökande att återta sin ansökan. För att förhindra sådant bör det göras känt, att häradshövdingens förord ej är ensamt avgörande utan att tillsättning sker av hovrätten efter objektiva grunder.

Med hänsyn till vad jag här anfört finner jag det knappast påkallat att för närvarande vidtaga några särskilda åtgärder. Jag ämnar emellertid med uppmärksamhet följa den vidare utvecklingen.

Vidare anförde:

Fröken VINGE: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret. Men jag konstaterar med ett visst bekymmer, att statsrådet inte för närva-

Svar på fråga angående förfarandet vid tillsättning av tingsnotarieaspiranter.

rande anser sig ha anledning att vidtaga några åtgärder för att ändra nuvarande praxis vid tillsättandet av tingsnotarieaspiranter. Ändå är det tydligen inte statsrådet obekant, att det bland en hel del av våra yngre jurister — den svenska rättens framtida vårdare — råder en ganska utbredd oro över de nuvarande förhållandena, som man inte anser lämna tillräcklig garanti mot godtycke.

Mot häradshövdingarnas rätt att avge förord har jag ingen erinran och inte heller mot att hovrätterna bruka ta stor hänsyn till dessa förord. Men jag kan inte instämma i statsrådets uttalande att det inte ligger någon fara för orättvisor i det nuvarande systemet. Statsrådet säger, att hovrätten äger överblick över de sökande. Men äger hovrätten alltid en sådan överblick? Jag tror, att vi här ha den springande punkten.

Statsrådet framhåller, att enligt 8 § domsagostadgan skall häradshövdingen till sitt förord bifoga inkomna ansökningshandlingar. Men nu påstås det, att det inte så sällan händer att häradshövdingarna inte insända samtliga handlingar utan bara den dossier som innehåller handlingarna för den som fått förordet. Om detta är sant så måste jag, med den erfarenhet jag har från tillsättningsförfarandet inom civilförvaltningen, säga, att förfarandet verkar rent paradiskt.

Jag vill givetvis inte stå här i kammaren och påstå, att en del av Sveriges häradshövdingar inte följer Sveriges lag och laga stadgar, men om detta tillsättningsförfarande anses stå i överensstämmelse med 8 § domsagostadgan, då är paragrafen mogen för en översyn, så att det klart framgår, att häradshövdingen har skyldighet att insända samtliga handlingar till hovrätten.

Jag är fullt på det klara med att det ibland kan vara vanskligt att avgöra vad som i det särskilda fallet bör förstås med samtliga handlingar, eftersom

förordnandena inte ledigförklaras och det inte finns någon bestämd ansökningstid. Ansökningar lämnas ju tydligen in från tid till annan och avse ingen bestämd tjänst, och det kan ju hända, att den som söker i flera domsagor och blir förordnad i en av dem inte tar tillbaka sin ansökan från de övriga. Man måste därför räkna med att vissa av ansökningshandlingarna äro inaktuella.

Nu avvisar statsrådet tanken på ett formellt ledigförklarande. Men det hör ju till de unga juristernas bekymmer att det för närvarande är svårt att få en överblick över vilka tjänster som kunna väntas bli lediga i olika domsagor inom den närmaste tiden. Jag undrar därför om man inte, för den händelse det ej skulle gå att få ett formellt ledigförklarande, kunde få något slags substitut för ett ledigförklarande. Skulle man inte kunna tänka sig en sådan ändring av domsagostadgans föreskrift att den framställning om att tingsnotarieaspirant skall anställas, som häradshövdingen skall göra till hovrätten samtidigt med förordet, kunde lämnas viss tid dessförinnan, exempelvis 20 dagar? Om man därvid ger någon form av offentlighet åt det faktum att denna framställning ingivits, ha ju de hugade spekulanterna möjligheter att under mellantiden anmäla sig som sökande, och vidare kan häradshövdingen under tiden från hovrätten få in samtliga där befintliga ansökningshandlingar från dem som sökt direkt hos hovrätten. Det skulle alltså i det fallet bli en praxis, som nära överensstämmer med den metod som enligt statsrådets meddelande nu inaugurerats av Göta hovrätt. Då skulle inte bara häradshövdingen utan också hovrätten känna till samtliga sökande, vilket inte alls tycks vara fallet för närvarande. Sedan skulle häradshövdingen ha att sända in samtliga ansökningshandlingar till hovrätten.

Genom ett sådant eller liknande för-

Svar på fråga angående förfarandet vid tillsättning av tingsnotarieaspiranter.

farande skulle en viss garanti uppnås mot uppenbart godtycke. Hovrätten får tillfälle att bedöma de principer, som olika häradshövdingar följa när de avge sina förord, och även om — som jag utgår ifrån — hovrätten i regel tar stor hänsyn till dessa förord, skulle den kunna göra ett avsteg därifrån, då den finner uppenbara skäl tala därför.

Många unga jurister skulle dessutom säkerligen gärna se, att det infördes något slags besvärsinstitut, men jag tror, att en sådan besvärsrätt ytterst sällan skulle behöva utnyttjas, om man fick en förändrad praxis av ungefär det slag som jag här har försökt antyda.

Jag vill inte utan vidare hävda, att tillsättandet av tingsnotarieaspiranter skall ske uteslutande på grundval av formella meriter. Jag har fullt klart för mig, att det mera sällan är någon så stor skillnad på nytexaminerade juriskandidaters pappersmeriter, men mellan rena pappersexercisen och rena godtycket finns givetvis en vid latitud, och det är mot godtycket vi måste skapa garantier.

Statsrådet framhåller själv, att antalet ansökningar om tingsmeritering tenderar att stiga, och därtill kommer att det säkerligen inte är likgiltigt för den enstaka unge notarien, vilken domsaga han hamnar i. Av båda dessa skäl förefaller det mig högeligen önskvärt, att man får ett tillsättningsförfarande, som garanterar att i regel den mest meriterade får komma i första hand till den domsaga dit han söker.

Statsrådet förklarar ju att statsrådet ämnar med uppmärksamhet följa den fortsatta utvecklingen, och jag hoppas, att jag däri får inlägga ett löfte om att statsrådet för den händelse så befinnes lämpligt vidtar en ändring av 8 § domsagostadgan eller på något annat sätt, exempelvis genom någon form av ämbetskrivelse till hovrätterna eller häradshövdingarna.

I den förhoppningen, herr talman,

ber jag än en gång få tacka statsrådet för svaret.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**: Herr talman! Jag tror väl inte, att jag skall tolka fröken Vinges uttalande så, att hon har kännedom om fall av godtycklighet från häradshövdingarnas sida. Jag har med uppmärksamhet studerat ett par artiklar i pressen om denna fråga och även haft en viss kontakt tidigare på våren med Juristförbundet. Därvid har jag närmast fått det intrycket, att man hade ett så att säga abstrakt bekymmer för att det kanske kunde uppstå olägenheter med det rådande systemet.

Annorlunda skulle det ligga till, om man verkligen påvisade, att godtycke hade förekommit i dessa utnämningsärenden. Då måste man naturligtvis vidtaga allvarligare åtgärder.

Av vad fröken Vinge yttrade har jag vidare kunnat förstå, att hon inte ville förorda införande av ett vanligt kungörelseförfarande och att hon över huvud taget inte ansåg att dessa kortvariga tjänster, som avlösas mycket ofta, i fråga om tillsättningen skulle kunna jämföras med vanliga fasta tjänster. Om jag förstätt henne rätt, anser hon närmast att ett system i stil med det som vissa hovrätter redan på egen hand börjat tillämpa vore den lyckligaste lösningen. Det är möjligt att det nu använda hovrättsförfarandet kan ytterligare förbättras i anslutning till det förslag, som fröken Vinge här framställt. Jag skall gärna studera detta och överlägga med presidenterna i hovrätterna om vad som kan göras i den riktningen. Men jag vill än en gång understryka, att saken naturligtvis kommer i ett helt annat läge, om det skulle visa sig, att tjänsternas besättande inte sker efter riktiga principer.

Fröken **VINGE**: Herr talman! Det faktum att en person som blir förbigången vid en tillsättning anser att godtycke

Svar på interpellation angående vissa spörsmål rörande stadsdomarnas befordran till statliga domarämbeten.

ägt rum är ingen garanti för att detta verkligen varit fallet. Jag har inga bevis för att så skett, och jag vill gärna hoppas, att det inte gjort det. Men jag kan inte neka till att jag gjorde den reflexionen sedan jag läst några av de artiklar som förekommit, bland annat i Juristförbundets Meddelanden, att systemet är sådant att det inte lämnar full garanti mot godtycke, och det är detta jag närmast vänt mig mot. Jag skulle vilja säga att jag tycker det väsentliga är, att det föreskrives eller åtminstone på något sätt poängteras, att härads-hövdingen äger skyldighet att insända samtliga ansökningshandlingar till hovrätten. Men för att någonting sådant skall komma till stånd förutsätter jag att det måste göras något slags utredning — inte så omfattande kanske, men dock en utredning — och jag hoppas, att statsrådet skall vilja vara med om att verkställa en sådan.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**: Herr talman! Det står i 8 § domsagostadgan att vid förslag, som härads-hövdingen lämnar till hovrätten, skall han foga till honom inkomna ansökningar. Detta måste tolkas på det sättet, att han skall skicka in alla handlingar i ärendet till hovrätten.

Överläggningen var därmed slutad.

§ 5.

Svar på interpellation angående vissa spörsmål rörande stadsdomarnas befordran till statliga domarämbeten.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Rylander frågat mig, vilken uppfattning jag har i spörsmålet, om

kommunalt anställda domare böra komma i fråga vid besättning av statlig domartjänst. Anledningen till frågan torde närmast vara att i ett nyligen avgjort ärende rörande återbesättning av ett härads-hövdingeämbete, som söks av bl. a. en stadsdomare, hovrättspresidenterna och högsta domstolens ordförande, från vilka yttrande brukar infordras i sådana ärenden, gjort vissa principiella uttalanden i vad mån stadsdomare böra kunna utnämnas till statlig domarbefattning. Enligt majoriteten inom detta kollegium borde så kunna ske endast under särskilda förhållanden. Med utgångspunkt från detta yttrande har herr Rylander vidare frågat, huruvida — därest på sätt majoriteten av presidentkollegiet uttalat stadsdomare endast undantagsvis borde komma i fråga vid besättning av statlig domarbefattning — jag anser att vid hovrätts upprättande av förslag vid tillsättning av borgmästare och rådman motsvarande grundsatsen skola tillämpas, så att statligt anställda domare inte böra ifrågakomma till sådan befattning, om inte särskilda skäl föreligga, som kunna motivera ett undantag och göra att förslaget inte kan verka prejudice-rande.

Som allmänt känt är saknas i Sverige en enhetlig domstols- och domarorganisation. I motsats till häradsrätterna och överrätterna äro rådhusrätterna kommunala organ. Deras ledamöter äro kommunalt avlönade och tillsättas efter val av kommunens fullmäktige, låt vara att utnämningrätten ligger hos Kungl. Maj:t. På grund av denna organisatoriska åtskillnad har det aldrig förekommit någon mera livlig cirkulation mellan den statliga och den kommunala domarkären. Vissa åtgärder ha dock vidtagits för att närma de båda domarkategorierna till varandra. Främst må nämnas införandet av enhetliga kompetensbestämmelser. Till innehavare av befattning som lagfaren rådman eller

Svar på interpellation angående vissa spörsmål rörande stadsdomarnas befordran till statliga domarämbeten.

assessor i rådhusrätt må i regel utses endast den som innehaft förordnande som ledamot eller fiskal i hovrätt och av hovrätten funnits skickad att erhålla fortsatt domarförordnande. En dylik hovrättsprövning är också förutsättning för befordran inom den statliga domarkarriären. Så gott som samtliga domaraspiranter ha nu samma grundläggande praktiska utbildning efter sin teoretiska examen, nämligen tjänstgöring i domsaga och därefter aspirant- och fiskalstjänstgöring i hovrätt.

Ehuru således vissa förutsättningar tillskapats för en mera enhetlig domarkarriär, är det ett faktum att de båda domarkategorierna fortfarande äro i någon mån isolerade från varandra. En viss cirkulation förekommer dock. Det är sålunda inte så sällsynt att stadsdomarbefattningar besättas med personer ur hovrättskarriären. Detta gäller särskilt borgmästarbefattningarna. Av de borgmästare som utnämnts under de två senaste årtiondena har ungefär halva antalet tagits ur den statliga domarkarriären. Även rådmans- och assessorsbefattningar vid rådhusrätterna ha ibland besatts med domare eller domaraspiranter i statlig tjänst.

Om alltså rådhusrätterna i ganska stor utsträckning rekryteras från de statliga domstolarna, är det däremot mera sällsynt att rådhusrättsjurister utnämnas till statliga domarbefattningar. Under de senaste årtiondena har det endast ett fåtal gånger hänt att en stadsdomare utnämnts till häradshövding och i intet fall att en stadsdomare blivit hovrättsråd. I ett par fall ha rådmän utsetts till justitieråd.

Det måste emellertid härvid beaktas, att det endast i undantagsfall förekommer att häradshövding- och hovrättsrådsämbeten sökas av kommunala domare. Man kan då fråga sig vad det är som föranlett, att ansökningar till lediga statliga domarbefattningar i så ringa utsträckning inkommit från kom-

munala domare. En anledning kan ju tänkas ha varit, att man hyst den uppfattningen att sådana domare i princip inte kunde påräkna utnämning till statlig domarbefattning. Emellertid kan något stöd för en sådan uppfattning knappast hämtas av utgången i några konkreta utnämningsärenden. Andra mera reella hinder ha däremot förelagat.

Till en början må erinras om det för befordran till häradshövdingämbete i allmänhet gällande kravet på tjänstgöring i alla tre instanserna, alltså inte blott i underrätt utan även såsom dömande ledamot i hovrätt och såsom revisionssekreterare, d. v. s. föredragande i högsta domstolen. En dylik tjänstgöring ingår såsom ett regelmässigt led i de statliga domarnas utbildning. Däremot ha rådmännen endast i sällsynta undantagsfall kommit att fullgöra ledamotstjänstgöring i hovrätt och föredragning i högsta domstolen.

Vidare må nämnas löneförhållandena och vad därmed sammanhänger. Domartjänsterna i hovrätt ha varit och äro i förhållande till stadsdomartjänsterna i allmänhet så lågt avlönade att redan av den anledningen någon övergång från stadsdomartjänst till hovrättsdomartjänst knappast kommit i fråga. Förhållandet är något annorlunda i fråga om häradshövdingämbetena. Så länge häradshövdingarna till väsentlig del avlönades med sportler, förelågo betydande skillnader i inkomst mellan små och stora domsagor. De små domsagorna kunde i regel inte utöva någon större dragningskraft på eventuella aspiranter från stadsdomarbanan. Och till de större eller eljest mera lockande domsagorna var konkurrensen ofta mycket hård. Efter löneregleringen för häradshövdingarna har i viss mån inträtt en ändring i dessa förhållanden. Häradshövdingelönerna ha kraftigt utjämnats genom en stark reducering av de högsta och en höjning av de lägsta.

Svar på interpellation angående vissa spörsmål rörande stadsdomarnas befordran till statliga domarämbeten.

En jämförelse mellan häradshövdingarnas nuvarande inkomster och löneläget för befattningshavarna i de större och medelstora städerna visar att borgmästarlönerna — om man tar hänsyn till att de i allmänhet äro försedda med ålderstillägg — ligga på nivå med eller — i några fall — överstiga häradshövdinglönerna. Vad rådmännen angår komma de visserligen endast i de tre största städerna upp i häradshövdingens lön, men i ytterligare några städer är skillnaden tämligen obetydlig. Och vid en jämförelse av denna art måste man hålla i minne att häradshövdingarna i stor utsträckning äro stationerade på orter, där förhållandena i fråga om tillgången på skolor m. m. sådant, som är av stor ekonomisk betydelse, ofta äro vida ogynnsammare än i städerna med rådhusrätt. Utöver dessa ekonomiska faktorer tillkommer den omständigheten att när en rådman uppnått sådan ålder, att fråga kan uppkomma för honom att söka domsaga, så har han i regel så vuxit in i sin stad att starka personliga skäl avhålla honom från att lämna denna.

Av vad jag nu framhållit synes mig framgå, att de olika faktiska hinder, som hittills förelegat och alltjämt föreligga för en mera allmän rekrytering av statliga domartjänster från rådhusrätterna, äro så betydande, att redan dessa förhållanden kunna ge förklaring till att städernas domare så sällan bliv utnämnda till statliga domarbefattningar.

Jag ber härefter att få något beröra frågans rättsliga sida.

Enligt § 28 regeringsformen skall Konungen vid alla befordringar fästa avseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet. Med uttrycket »förtjänst» avses enligt stadgad uppfattning de mera formella meriter som grundas på anciennitet och förut innehavda tjänster. »Skicklighet» syftar på den mera reella och individuella lämp-

ligheten för den ifrågavarande befattningen.

Först är att märka, att grundlagen inte genom det åberopade stadgandet förbjuder uppställandet av sådana särskilda kompetensvillkor som t. ex. fiskalsgodkännande i hovrätt för erhållande av domarbefattning över huvud eller godkänd tjänstgöring i nedre justitierevisionen för utnämning till häradshövding. Genom dylika villkor avses ju att vinna garantier för att de som utnämnas besitta erforderlig skicklighet. Däremot skulle det icke vara förenligt med lagrummet att uppställa villkor som inte hade annan funktion än den rent negativa att spärra tillträdet för vissa kategorier av sökande.

Grundlagen anger inte vad slags tjänstgöring eller annan verksamhet som bör tillgodoräknas såsom »förtjänst». Man kan emellertid anse det ligga i sakens natur, att hänsyn bör tagas till all sådan tjänstgöring som är ägnad att göra vederbörande skickad att sköta den tjänst utnämningen avser. Ej heller föreskriver lagrummet, hur olika slag av tjänstgöring bör värderas. Det är emellertid uppenbart att all tjänstgöring ej kan värderas lika. När det gäller utnämning till exempelvis häradshövdingämbete, måste en väl vitsordad tjänstgöring som fullgjorts såsom domare i både underrätt och hovrätt och såsom föredragande i högsta domstolen ofta tillmätas högre värde än en, låt vara lika väl vitsordad tjänstgöring som fullgjorts helt eller väsentligen blott i en rådhusrätt. En tjänstgöring av förstnämnda slag måste nämligen i regel antagas ha inneburit en allsidigare och rikare utbildning. Därest alltså som sökande till en häradshövdingtjänst — det enda slag av statlig domartjänst som det egentligen här kan bli fråga om — anmäla sig dels en sökande med endast eller väsentligen endast tjänstgöring i rådhusrätt och dels en sökande med tjänstgöring

Svar på interpellation angående vissa spörsmål rörande stadsdomarnas befordran till statliga domarämbeten.

av det för domare i den s. k. hovrättskarriären vanliga slaget, och om vidare de båda sökandenas tjänstgöringstider icke äro väsentligt olika, torde alltså ofta den senare böra tillerkännas ett företräde vid meritberäkningen.

Av vad jag sålunda anfört framgår, att jag icke anser några principiella hinder böra resas mot utnämning av stadsdomare till statliga domarbefattningar. Även i utnämningsärenden med sökande från skilda domarkategorier måste det avgörande vara de allmänna befordringsgrunderna förtjänst och skicklighet.

Slutligen vill jag begagna detta tillfälle att göra några mera allmänna uttalanden, delvis i anslutning till vad första lagutskottet anfört i sitt av riksdagen numera bifallna utlåtande nr 22 i anledning av en motion av interpellanten.

Enligt min uppfattning måste den rådande uppdelningen av domarkåren i en statlig och en kommunal gren anses mindre lämplig av flera skäl, framför allt av principiella grunder. Denna historiskt betingade dualism kan egentligen blott avskaffas på ett sätt, nämligen genom rådhusrätternas förstatligande. Det är min avsikt att vid lämpligt tillfälle igångsätta en utredning härom. Först genom en sådan reform kunna de av interpellanten berörda problemen vinna en ur alla synpunkter fullt tillfredsställande lösning. I avbidan härpå är det dock önskvärt, att kontakterna mellan de båda grenarna av domarkåren på olika sätt förstärkas. Vad särskilt angår frågan om befordringar från rådhusrätterna till statliga domartjänster, skulle möjligheterna härtill ökas, om de rådhusrättsjurister, som aspirera härpå, kompletterade sin utbildning genom tjänstgöring i hovrätt och justitirevisionen. För att underlätta en sådan cirkulation mellan domstolarna är det möjligt att vissa åtgärder behöva vidta-

gas, såsom interpellanten själv påpekat i nyssnämnda motion.

Härpå anförde

Herr RYLANDER: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få uttala mitt tack för svaret på interpellationen; jag finner herr statsrådets svar mycket tillfredsställande. Det är sålunda med tillfredsställelse jag konstaterar, att herr statsrådet bestämt tagit avstånd från det uttalande, som på sin tid gjordes av majoriteten av hovrättspresidenterna i ett befordringsärende, då nu herr statsrådet säger, att han för sin del inte anser några principiella hinder kunna resas mot utnämning av stadsdomare till statlig domarbefattning, utan att det avgörande därvidlag måste vara de allmänna befordringsgrunderna förtjänst och skicklighet.

Då jag nu vill göra några reflexioner i anledning av herr statsrådets svar, har jag anledning tro, att det inte föreligger någon meningsskiljaktighet mellan herr statsrådet och mig i de saker, som jag här skall be att få beröra. Jag skulle då först i förbigående vilja säga, att jag måste anse det mindre tillfredsställande om ett presidentkollegium, som har att yttra sig över de sökande till ett häradshövdingämbete, endast yttrar sig om tre av fyra sökandes kompetens och inte om den fjärdes, såsom skedde i det här relaterade fallet. Ett sådant yttrande bör ju avse alla de sökande, som kunna komma i fråga, och en avvägning hör ske av deras meriter. Jag har anledning tro att i fortsättningen presidenterna komma att yttra sig även om en stadsdomares meriter, när en dylik söker en sådan befattning.

Herr statsrådet säger, att det regelmässiga kravet på en sökande till ett häradshövdingämbete är tjänstgöring i alla de tre instanserna. Jag anser också

Svar på interpellation angående åtgärder för påskyndande av arbetet med byggande av skenfria korsningar mellan landsväg och järnväg.

för min del, att det som regel är lämpligt att upprätthålla ett sådant krav. Var och en som själv tjänstgjort i hovrätt erinrar sig med glädje den utbildning, som han där fick, och man har svårt att tänka sig att vara den förutan. Utan att ha någon längre tjänstgöring i justitierevisionen — kanske jag kan just på grund därav förstå, att det skulle vara mycket bra att ha även en sådan tjänstgöring att åberopa — kan man emellertid enligt min mening inte därför att nu stadsdomarna oftast inte haft tjänstgöring i alla dessa tre instanser utesluta dem från befordran, om de skulle anmäla sig till ett häradshövdingämbete. Jag förmodar, att det inte heller varit avsikten att uttala något sådant. Däremot kan jag instämma med herr statsrådet när han säger, att om två sökande, en stadsdomare och en statlig domare, ha en tjänstgöringstid, som inte är väsentligt olika, det kan falla sig naturligt att ställa den före, som kan åberopa meriter från alla tre instanserna. Det synes vara något olika åsikter om huruvida detta krav på tjänstgöring i hovrätt skall behöva upprätthållas i fortsättningen. Jag erinrar om att Svea hovrätt i det ärende — föranlett av en av mig väckt motion — som herr statsrådet här nämnde uttalat att tjänstgöringen i en större rådhusrätt i stort sett är likartad med den som ankommer på ledamot i hovrätt. Denna likhet är måhända numera större än tidigare, då ju muntlighet numera förekommer också i hovrätt. Med den erfarenhet jag har som hovrättsdomare och därefter under en längre tid som stadsdomare måste jag säga, att man nog inte i allmänhet riktigt inser de möjligheter till utbildning, som föreligger i en större rådhusrätt. Jag har en gång, då jag träffade herr justitieministern litet mera privat, sagt honom, att en större rådhusrätt egentligen är det samma som att ha en häradsrätt och

en liten näpen hovrätt i en och samma enhet; det ligger något i detta. Man har både kollegialitetens fördelar, och samtidigt ställes vederbörande såsom ensam domare inför praktiskt taget alla de situationer, som en häradshövding kan komma att ställas inför. Därtill kommer att målens svårighetsgrad och deras mängd ofta är mycket större i de större rådhusrätterna än i en normal domsaga, detta beroende på att livet i de större städerna ofta är mycket mera intensivt än ute på landsbygden och i mindre tätorter.

Med dessa ord tror jag att jag har klargjort hur jag ser på denna fråga, och jag vill alltså göra gällande, att det för framtiden — liksom hittills — inte bör vara något oavvisligt krav att en stadsdomare, som kan uppvisa en mycket väl vitsordad tjänstgöring i en större rådhusrätt, för att kunna bli häradshövding skall behöva passera alla de tre instanserna. Det synes mig i varje fall orimligt att under den närmaste framtiden upprätthålla ett sådant krav, då det ju, som vi alla veta, tycks vara omöjligt för stadsdomarna, med den tillgång på platser i hovrätt och justitierevision, som nu finns och de möjligheter i övrigt, som föreligger för stadsdomarna att fullgöra en sådan tjänstgöring, att i någon större utsträckning skaffa sig dylika meriter.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.**Svar på interpellation angående åtgärder för påskyndande av arbetet med byggande av skenfria korsningar mellan landsväg och järnväg.**

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON, erhöll på begäran ordet för att besvara herr Petterssons i Dahl interpellation

Svar på interpellation angående åtgärder för påskyndande av arbetet med byggande av skenfria korsningar mellan landsväg och järnväg.

angående åtgärder för påskyndande av arbetet med byggande av skenfria korsningar mellan landsväg och järnväg.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, och herr statsrådet Nilsson lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det i kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Herr Pettersson i Dahl har i en interpellation frågat mig, om jag är beredd att låta vidtaga sådana åtgärder att arbetet med byggande av skenfria korsningar mellan landsväg och järnväg påskyndas.

Det är tyvärr så, att planskilda korsningar under de senaste åren kunnat byggas endast i en jämförelsevis ringa omfattning. Den årliga byggnadssumman har i allmänhet uppgått bara till ett eller annat hundratusental kronor. Den främsta anledningen härtill har givetvis varit den allmänna investeringsbegränsningen. En ytterligare återhållande faktor har varit det förhållandet, att en stor del av landsvägsbroarna i landet visat sig vara i så dåligt skick, att vägväsendets byggnadskvoter måst utnyttjas huvudsakligen för ombyggnad av sådana broar. I sammanhanget kan slutligen också nämnas att de trafikfarligaste plankorsningarna ofta icke äro belägna i sådana trakter, där det funnits lokala arbetskraftsreserver att utnyttja för statliga anläggningsarbeten.

De här antydda hindren för en ökning av byggnadsverksamheten i fråga om skenfria korsningar torde såvitt nu kan bedömas komma att i större eller mindre utsträckning göra sig gällande även under den närmaste framtiden, för så vitt icke något mera markant konjunkturomslag inträffar. Under den senaste tiden har emellertid en viss ökning i denna byggnadsverksamhet

inträtt. Sålunda pågå för närvarande två nybyggnader av viadukter med en sammanlagd byggnadssumma av ca 1 270 000 kronor. I 1950 års byggnadskvot räknar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med att inrymma sex nya skenfria korsningar med en beräknad kostnad av sammanlagt ca 2 800 000 kronor. I de nu föreliggande investeringsplanerna för vägväsendet ingå ytterligare ett fyrtiotal sådana anläggningar.

Vad särskilt angår den av interpellanten omnämnda järnvägsövergången vid Nyby kan nämnas att frågan om byggande av en viadukt på denna plats är föremål för prövning. Då byggnadskostnaden preliminärt beräknats till icke mindre än ca ½ miljon kronor, är det emellertid tänkbart att projektet icke för närvarande kan förverkligas. De största riskerna för trafiken torde dock redan nu ha blivit undanröjda, sedan fällbommar uppsatts vid övergången.

Sammanfattningsvis vill jag besvara interpellantens fråga på följande sätt.

Möjligheterna att påskynda arbetet med byggande av skenfria korsningar äro på grund av tidsförhållandena fortfarande starkt begränsade. Trots detta har under den senaste tiden en aktningvärd ökning av denna byggnadsverksamhet genomförts eller planerats. Det är min förhoppning att, allt i den mån den ekonomiska stabiliseringen i landet fortskrider, kunna lämna min medverkan till ytterligare investeringar för att förbättra trafiksäkerheten vid järnvägs korsningar.

Ordet lämnades efter interpellationens besvarande på begäran till

Herr PETTERSSON i Dahl, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få frambära mitt tack för det svar jag fått på min interpellation.

Svar på interpellation angående åtgärder för påskyndande av arbetet med byggande av skenfria korsningar mellan landsväg och järnväg.

Det är ju klart att en interpellation som denna kommit till på grund av de ständigt återkommande olyckorna vid de icke skenfria järnvägs korsningarna. Särskilt har allmänheten känt sig upprörd över den olycka, som inträffade i början av året vid Nyby, där inte mindre än tre människoliv gingo förlorade. Jag kan vidare nämna, att där under senast förflutna 2½-årsperiod sammanstötningar mellan bil och tåg krävt sex människoliv och att enbart denna trafikfälla krävt sammanlagt trettion dödsoffer. För något år sedan upprördes hela landet av en olycka vid Edsvalla i Värmland, där en kollision mellan buss och tåg krävde inte mindre än elva människoliv.

Nu kan man ju säga, att dessa olyckor berott inte bara på dessa s. k. trafikfallor utan också därpå att bilisterna måhända ha utmanat ödet genom att köra litet för oförväget, att deras vaksamhet kanske slappnat, så att de inte tillräckligt sett upp med den fara, som eventuellt kunnat hota. Men även om det i fråga om Edsvallaolyckan kunde sägas, att det var den täta dimman, som gjorde att bussföraren inte kunde se tåget, så hade dock denna olycka aldrig behövt inträffa, om korsningen i fråga varit skenfri.

Herr statsrådet säger i svaret, att byggandet av skenfria korsningar fått stå efter och fått kosta bara ett och annat hundratuseotal kronor med hänsyn till den allmänna investeringsbegränsningen. Man kanske i viss mån bör godta detta skäl, men man får nog säga sig, att vårt vägnät och vad därtill hör blivit under de sista åren mycket slitet och att det därvidlag finns mycket att ta igen. Jag tror därför att kommunikationsministern får lägga in all sin energi för att rätta till missförhållandena på detta område. Motormännen peka med all rätt på det faktum att kommunikationsdepartementets utgiftsstat slutar på en summa av

356 539 000 kronor, att i inkomsterna ingå 100 miljoner kronor i automobilskattemedel och fordonsskatt samt 430 miljoner kronor i bensinskatt, alltså sammanlagt 530 miljoner kronor i skatt av bilismen, medan statens utgifter för vägväsende, hamnar och dylikt uppgå till knappa 300 miljoner kronor. Man kan därför med fog säga, att motormännen ha rätt när de, med hänsyn till de stora inkomster staten har i form av nyssnämnda skatter, kräva, att staten skall forcera inte bara byggandet av skenfria järnvägs korsningar utan också förbättringen av hela vägväsendet.

Avsikten med interpellationen var att fästa myndigheternas uppmärksamhet på att härvidlag allt bör göras, och över huvud taget kan göras. Jag vet inte om jag vågar tolka statsrådets svar så, att han ämnar forcera utbyggnaden av skenfria vägkorsningar, men jag ber honom att göra allt vad han rimligen kan för att dessa trafikfallor må kunna undanröjas. Det är, som det heter, så att ett människoliv inte kan värderas i pengar, men dessa olyckshändelser vålla också ganska betydande materiella skador. Allt som allt måste man sålunda säga, att det finns anledning att forcera byggandet av planskilda korsningar.

Vidare anförde:

Herr NILSSON i Göteborg: Herr talman! Tillåt mig att i anledning av interpellationen göra några reflexioner. Det är ju allom bekant, att allmänheten blir i hög grad upprörd vid tanken på sådana olyckor, som omnämnts i interpellationen, exempelvis Nybyolyckan, och de skadeverkningar, som därvidlag uppstått. Allmänheten är också ganska snar att säga var ansvaret ligger och det utan att tänka på det egentliga händelseförloppet vid olyckan. I allmänhet har man vid sådana här trafikolyckor en benägenhet att lägga ansvaret för det

Svar på interpellation angående åtgärder för påskyndande av arbetet med byggande av skenfria korsningar mellan landsväg och järnväg.

inträffade på myndigheterna, och man påkallar myndigheternas åtgärder till förhindrande av vidare olyckor. Och när ingenting gjorts eller göres i det avseendet, lägger man hela ansvaret på myndigheterna.

Jag har emellertid begärt ordet för att framhålla, att ansvaret också bör läggas på vederbörande motorfordonsförare, som inte kunna undgå sitt ansvar bara därför att de anse, att allt inte blivit så gjort som egentligen skulle kunnat göras. Det har gjorts en undersökning i vårt land om orsakerna till trafikolyckorna under de senaste åren, och den har visat, att 90 procent av alla olyckor förorsakats av att den mänskliga faktorn, alltså människan, föraren, inte har fungerat på ett tillfredsställande sätt. Det säger ju en hel del, att av de för en tryggare trafik viktiga faktorerna — motorfordonen, deras förare och vägarna — den mänskliga faktorn klickat i ända upp till 90 procent av olycksfallen.

Det berättas också från vederhäftigt håll, att när man dagen efter Nyby-olyckan gjorde undersökningar på platsen om orsakssammanhanget, kom en bilist och körde mot rött ljus. Strax efter det han passerat övergången körde ett tåg förbi. Han blev hejdad av en järnvägstjänsteman och en fjärdingsman, som förehöllo honom den ansvarslöshet han ådagalagt i sin framfart. Svaret lydde så här: »Det är jag som tar risken och som också får taga ansvaret, om någonting skulle inträffa.» Så har det varit på flera håll förut i samband med liknande olyckor. Det var en olycka i Östergötland, där det bevisades att föraren kört mot rött ljus. När myndigheterna dagen efter voro nere och kontrollerade orsakerna till olyckan, konstaterade man att två motorfordonsförare passerade järnvägsövergången mot rött ljus. Det är ju i hög grad oansvarigt av en bilförare att handla på detta sätt.

Jag har den meningen, att åtgärder från statsmakternas och myndigheternas sida böra vidtagas för att så långt som möjligt bereda ett effektivt skydd mot trafikolyckor vid järnvägsövergångar. Men å andra sidan måste man också hos bilförarna inpränta, att även de ha sitt ansvar. Här gäller det alltså att fostra bilförarna att iakttaga varsamhet på ett helt annat sätt än som i många fall sker. Det går icke att dalta med dessa motorfordonsförare, som köra på ett asocialt sätt och riskera både sina egna och andras liv. Det är angeläget att vi beakta detta, när vi nu diskutera trafiksäkerhetsproblemen i detta sammanhang. Man bör alltså observera, att här ligger ett ansvar på alla dem som deltaga i trafiken. Den enskilde föraren, den enskilde trafikanten har också sitt stora ansvar. Han får icke komma undan detta ansvar genom att skylla på andra, ovidkommande förhållanden.

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talmän! Det är alldeles klart, såsom herr Nilsson i Göteborg säger, att man icke kan komma ifrån den mänskliga faktorn och tilliten till den. Jag har ingen anledning att bestrida den uppgift han lämnade, att olyckorna till 90 procent bero på att förarna icke varit tillräckligt uppmärksamma eller att de kanske handlat som den där föraren som sade, att han körde på eget ansvar. Det jävar emellertid icke vad jag framhållit, att man bör söka komma förbi dessa risker genom att så långt som möjligt bygga s. k. skenfria korsningar. Även om man försöker fostra bilförarna aldrig så väl och hos dem inpränta riskerna av att köra ovarsamt, kommer man aldrig över de mänskliga svagheter. Det kommer att klicka här och var, oavsett vad de få lära.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **NILSSON**: Herr

Svar på interpellation angående skyldighet för förare av motorfordon att ställa sitt fordon till förfogande för vissa sjuktransporter, m. m.

talman! Jag är fullt medveten om önskvärdheten av åtgärder i den riktning herr Pettersson i Dahl givit uttryck åt. Det framgår också av mitt svar. Men jag har i svaret även framhållit, att det är den nödvändiga investeringsbegränsningen som är orsaken till återhållsamheten. Det har icke varit bristen på medel, vilket herr Pettersson i Dahl riktigt påpekade. Sedan är jag naturligtvis i likhet med honom medveten om att vägväsendet har mycket att taga igen, särskilt i fråga om vad som kan göras på detta område. Man får utgå ifrån det faktum, att det finns omkring 8 000 plankorsningar, därav omkring 3 000 med bommar och grindar. Många äro av den beskaffenhet att de borde ersättas med skenfria korsningar. När man tar i betraktande, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i genomsnitt räknar med en kostnad av cirka en halv miljon kronor per sådan korsning, så kommer det, om vi bara taga den senare gruppen, att röra sig om en kostnad av ungefär en och en halv miljard kronor.

Jag har velat göra denna lilla randanmärkning för att fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet på vilket stort problem vi här ha att brottas med.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7.

Svar på interpellation angående skyldighet för förare av motorfordon att ställa sitt fordon till förfogande för vissa sjuktransporter, m. m.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON erhöll på begäran ordet för att besvara herr Dahlgrens interpellation angående skyldighet för förare av motorfordon att ställa sitt fordon till förfogande för vissa sjuktransporter, m. m.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens

ledamöter, och herr statsrådet Nilsson lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det i kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! I en till justitieministern riktad interpellation, vilken för besvarande överlämnats till kommunikationsdepartementet, har herr Dahlgren frågat huruvida förslag är att vänta rörande sådan ändring eller sådant tillägg i vederbörlig lagtext att förare av motorfordon *förpliktas* att ställa sitt fordon till förfogande för sådan oförutsedd transport, som erfordras för att snabbast möjligt föra skadad eller svårt sjuk person till sjukvårdsanstalt samt att statskassan i sista hand skall svara för den ekonomiska skada som härigenom kan drabba bilens förare eller ägare.

Med anledning härav får jag framhålla följande.

Såsom interpellanten framhållit, torde flertalet bilister vara beredda att hjälpa en människa, som är i behov av omedelbar transport till sjukhus. Även om hjälp i dylika fall endast undantagsvis vägras utan giltig orsak, är det givetvis i allas intresse att söka i största möjliga utsträckning undanröja de anledningar till vägran, som kunna förekomma. Ett huvudsakligt motiv torde i många fall vara, att bilisten befarar att ekonomiskt få svara för följderna av skada, som till följd av lämnad hjälp kan drabba fordonet eller de medföljandes kläder genom blodflöden eller dylikt.

Även om hittills några särskilda lagbestämmelser icke utfärdats i syfte att garantera bilisten ersättning för dylika skador, så är genom särskilt åtagande av trafikförsäkringsföretagen sörjt för att ersättning för sådana skador utbetalas. Bestämmelser härom innehållas i vissa av bolagen antagna regler för reglering av s. k. samaritsskador, vilka fastställts att gälla från och med den 15 februari 1940.

Svar på interpellation angående skyldighet för förare av motorfordon att ställa sitt fordon till förfogande för vissa sjuktransporter, m. m.

Enligt dessa regler, som infördes på grund av vissa händelser i samband med trafikolyckor, gäller, att ersättning för skada utbetalas från trafikförsäkringen, då motorfordon tages i anspråk för att forsla en vid ett trafikolycksfall skadad person till läkare och skada därvid åsamkas fordonet eller de medföljandes kläder genom blodflöde eller dylikt (samaritiskada). För att sprida kännedom om denna ersättningsmöjlighet har trafikförsäkringsföreningen upprepade gånger ombesörjt artiklar i de stora motororganisationernas facktidsskrifter, cirkulärartiklar i dagspressen samt föredrag i radio och inom olika motoristsammanslutningar. I ett till kommunikationsdepartementet avgivet yttrande har verkställande direktören i trafikförsäkringsföreningen lovat söka ombesörja, att saken ånyo får publicitet i dags- och fackpress.

Ytterligare torde böra nämnas, att, om en bil ställes till förfogande för angivna ändamål efter rekvisition av polisen, kan ersättning utanordnas av till polisens förfogande stående medel.

Beträffande den av interpellanten berörda frågan huruvida och i vilken omfattning man i lagstiftningsväg, d. v. s. under straffhot och med eventuell skadeståndsskyldighet i fall av vägran, lämpligen kan ålägga bilägare skyldighet att ställa fordon till förfogande i situationer av nu angiven art, må erinras, att straffrättskommittén i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller i dansk och norsk rätt har diskuterat frågan om införande i allmänna strafflagen av en allmän förpliktelse att hjälpa personer, som befinna sig i livsfara. Kommittén har emellertid ännu icke tagit slutlig ståndpunkt i denna fråga. Vidare ha 1944 års trafikförfattningssakkunniga i sitt år 1948 angivna betänkande med förslag till vägtrafikförordning föreslagit bland annat skyldighet för trafikant, som med eller utan skuld haft del i uppkomsten av trafik-

olycka, att i mån av förmåga medverka till omhändertagande av skadad person. I samband med den bearbetning av de sakkunnigas förslag, som för närvarande pågår inom kommunikationsdepartementet och vars resultat jag hoppas kunna förelägga 1951 års riksdag i form av proposition med förslag till ny vägtrafikförordning, har anledning givetvis förekommit att överväga den lämpliga utformningen av bestämmelser för nyss angivna ändamål. Därutöver har jag icke funnit anledning att för närvarande överväga bestämmelser av mera vidsträckt innebörd i det av interpellanten angivna syftet.

Efter interpellationens besvarande lämnades ordet på begäran till

Herr DAHLGREN, som yttrade: Herr talman! Jag vill till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framföra mitt tack för det lämnade svaret på interpellationen. Jag betraktar svaret som ett positivt sådant. Men ändå anser jag det nödvändigt att i sammanhanget göra en liten erinran.

I svaret kan man utläsa, att det är möjligt att utfå ersättning för de fordon som åsyftas men att det icke för allmänheten är klart att det ligger till på det sättet. Allmänheten saknar tydligen kännedom om detta förhållande. Det säges i svaret, att trafikförsäkringsföreningen, som tidigare offentliggjort detta genom att såväl publicera det i dagspressen och fackpressen som låta om-tala det i radio, nu på nytt skall se till att göra propaganda så att det blir känt. Så långt är allt gott och väl. Men om jag icke tyder svaret fel, gäller detta enbart då det är fråga om trafikolyckor. Med andra ord, det måste inträffa en skada för att det skall finnas möjlighet att få ersättning för den kostnad, som en sådan körning kan belöpa sig till, eller för den förlust som i övrigt kan uppstå.

Svar på interpellation angående utbildningen av barnmorskor för slutnarkos vid förlossning.

Vad som var själva grunden till min interpellation var emellertid icke någon dylik händelse. Jag syftade nämligen närmast på ett par mycket svåra sjukdomsfall som inträffat, det ena i Stockholm och det andra i Västerås. Det var fråga om sjuka människor, som fingo ligga på gatan i hundratals människors åsyn, under det att bilar susade förbi utan att taga någon notis om att de sjuka behövde hjälp. Det var ingen obetydlig tid det gällde. I det ena fallet uppgavs det att vederbörande fick ligga 20 minuter. I västeråsfallet var det tio minuters dödskamp på gatan i allmänhetens åsyn. Det är närmast detta jag haft i tankarna.

När man, såsom framgår av interpellationssvaret, inom kommunikationsdepartementet håller på med att bearbeta problemet och när statsrådet räknar med att redan till nästa års riksdag kunna framlägga en proposition med förslag till ny vägtrafikförordning, hoppas jag att man skall kunna utarbeta dessa bestämmelser så, att man ej gör någon åtskillnad mellan svårt sjuka och skadade. Jag menar, att det i båda fallen kan vara fråga om minuter, som avgöra om ett människoliv skall klippas av eller ej. Jag anser, att varje människa har så mycket värde ur samhällets synpunkt, att man icke i fortsättningen skall tillåta mindre ansvarskännande människor att vägra den hjälp som kan vara nödvändig.

Vidare anförde

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Det är riktigt som herr Dahlgren påpekade, att de fall, som trafikförsäkringen tar hand om, gälla trafikolyckor. Jag har emellertid i mitt svar påpekat, att den arbetande straffrättskommittén tagit upp just sådana fall, varom herr Dahlgren ordade i sitt senaste anförande. Ehuru dessa fall utgöra en mycket ringa del

av de, som över huvud taget kunna komma i fråga, är det riktigt som herr Dahlgren påpekade, att det gäller människoliv och att det finnes all anledning att följa denna fråga med uppmärksamhet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8.**Svar på interpellation angående utbildningen av barnmorskor för slutnarkos vid förlossning.**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet MOSSBERG, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har fru Ewerlöf frågat mig, om jag ville lämna en redogörelse för de åtgärder gynekologförbundets skrivelse angående utbildning av barnmorskor för slutnarkos vid förlossning föranlett inom medicinalstyrelsen samt om jag vore villig att snarast framlägga förslag till lösning av denna fråga.

Till svar å interpellantens första fråga ber jag att få meddela följande.

Medicinalstyrelsen har inhämtat yttranden över framställningen från farmakologisk sakkunskap och narkos-expertis, gynekologiska experter, läkarorganisationer samt barnmorske- och sjuksköterskesammanslutningar.

Sammanfattningsvis kan sägas att samtliga remissorgan ställt sig synnerligen positiva till framställningens syfte att bereda alla kvinnor kostnadsfri tillgång till narkos även i förlossningens slutskede. Beträffande möjligheterna att i dagens läge realisera detta syfte enligt det förslag, som gynekologförbundet utarbetat, har dock tvekan yppats från flera håll. Jag vill här referera de invändningar, som förefalla mig mera väsentliga för frågans bedömning.

Av de yttranden, som avgivits av den farmakologiska sakkunskapen och nar-

Svar på interpellation angående utbildningen av barnmorskor för slutnarkos vid förlossning.

kosexpertisen, synes framgå, att eter och framför allt kloroform ej äro ofarliga i de avsedda kvantiteterna samt att deras handhavande ställer åtskilliga krav på narkosgivaren, enär vid bristfällig narkosteknik allvarliga skador kunna inträffa. Vidare framhålles att en begränsning av mängderna till praktiskt taget riskfrihet skulle göra den smärtstillande effekten illusorisk samt att särskilt användning av kloroform innebär betydande faromoment.

En av de tre hörda *gynekologiska experterna* avvisar helt förslagen i vad de avse narkosgivning med kloroform och anser att barnmorskornas behörighet att ge narkos bör inskränkas till att gälla eternarkos samt tillägger att narkos vid en rad uppräknade sjukdomstillstånd endast får ges i läkares närvaro. En annan av de hörda gynekologiska experterna inskränker sig till att framhålla de med kloroformnarkos förenade riskerna. Den tredje experten påpekar, att förslaget i praktiken kommer att sakna betydelse för andra barnaföderskor än dem, som förlösas på anstalter med ständig tillgång till jourhavande läkare.

Av de hörda *läkarorganisationerna* finner Svenska internförbundet önskvärt, att medicinalstyrelsen förordnar om närmare utredning av gynekologförbundets förslag. Svenska kirurgförbundet har — trots de fördelar kloroformen medför i den erfarne narkotisörens hand — med hänsyn till riskerna hos detta narkosmedel föreslagit, att licens gives endast för eternarkos. Förbundet anser emellertid det vara ett oavvisligt krav att klart uttryck gives åt att narkosgivningen skulle ske på patientens och narkosgivarens egen risk. Något delansvar kan inte bäras vare sig av förundersökande läkare eller av narkosgivarens närmast överordnade läkare.

Svenska barnmorskeförbundet ställer sig däremot positivt till förslaget —

dock med vissa bestämda förbehåll särskilt beträffande obligatorisk förundersökning, fastställande av detaljerade säkerhetsföreskrifter och utbildning.

För egen del har medicinalstyrelsen framhållit, att slutnarkos f. n. gives årligen åt cirka 30 000 barnaföderskor, som förlösas vid utbildningsanstalternas förlossningskliniker, samt åt ytterligare cirka 5 000 barnaföderskor, vilka bliva föremål för förlossningsoperationer eller vårdas på privatavdelning. Narkosen får i Sverige liksom i samtliga kulturländer principiellt givas endast i läkares närvaro och på dennes ansvar. Tendensen är — icke att lätta på dessa krav — utan att i ökad utsträckning fordra särskild utbildning för de läkare, som giva narkos. Medicinalstyrelsen anser det emellertid principiellt ej möta något hinder att anförtro narkosgivning åt barnmorskor under förutsättning att det primära trygghetskravet för moder och barn härigenom icke åsidosättes.

Såsom tidigare framhållits är narkosbehandling med eter och framförallt med kloroform långt ifrån riskfri. Under dessa omständigheter har medicinalstyrelsen — innan den tager definitiv ställning till gynekologförbundets förslag — ansett sig böra närmare undersöka utsikterna att inom en nära framtid för slutnarkos taga i bruk annat fullvärdigt medel, vilket kunde anses mindre riskfyllt, lättare att administrera och ej så personalkrävande som de hittills mest använda. Härvid skulle främst trilén komma i fråga. Styrelsen har därför inhämtat ytterligare upplysningar angående dels engelska, dels svenska erfarenheter av detta narkosmedel. Dessa synas i stort sett tillfredsställande men äro i Sverige ännu ej tillräckligt omfattande.

För att nå ökad erfarenhet förordrar medicinalstyrelsen en försöksverksamhet med trilén vid vissa större anstalter. Därest denna, som skulle taga sin

Svar på interpellation angående utbildningen av barnmorskor för slutnarkos vid förlossning.

början den 1 juli 1950, ger tillfredsställande resultat, skulle man enligt styrelsens mening kunna generellt medgiva barnmorskor att använda trilén inom förlossningsvården. Försöksverksamheten borde anordnas genom gynekologförbundets försorg, varvid styrelsen i mån av behov skulle medverka.

I avvaktan på resultatet av denna försöksverksamhet har medicinalstyrelsen uppskjutit sitt ställningstagande till förbundets framställning. Styrelsen har därför icke ansett sig f. n. böra ingå på en närmare diskussion av de mot densamma gjorda invändningarna.

Med den här lämnade redogörelsen anser jag mig ha besvarat interpellantens första fråga.

På den andra frågan — huruvida jag är villig att snarast framlägga förslag till lösning av detta spörsmål — kan jag endast svara, att jag självfallet anser det angeläget, att de barnafödande kvinnorna erhålla all den lindring vid förlossningen, som den medicinska vetenskapen och tekniken kunna bereda dem. Som följd härav kommer jag — om resultaten av den planerade försöksverksamheten med trilén visa sig tillfredsställande — att för min del medverka till de åtgärder, som kunna erfordras för att denna narkosform så snart som möjligt skall ställas till förfogande för landets barnaföderskor.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellantens frågor.

Härpå anförde

Fru EWERLÖF: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Samtidigt vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att herr statsrådet så positivt besvarat den sista frågan i interpellationen. Statsrådet förklarar, att det är angeläget, att de barnafödande

kvinnorna få all den lindring vid förlossningen som den medicinska forskningen och tekniken kunna giva dem, samt att, därest försöksverksamheten med trilén utfaller tillfredsställande, statsrådet för sin del är beredd att medverka till att de snarast möjligt skola få denna narkosform.

Jag skall ändå, herr talman, med anledning av den första frågan i min interpellation be att i all anspråkslöshet få göra några reflexioner. Statsrådet har tagit fasta på de yttranden som den farmakologiska sakkunskapen och narkosexpertisen avgivit. Det framgår därav att stora krav måste ställas på narkosgivaren, då vid bristfällig narkosteknik allvarliga skador kunna inträffa. Det är självfallet att statsrådet måste taga hänsyn till detta. Det skulle vara förmätet av en lekman att ej instämma i det. Vad jag vill framhålla är att jag i min interpellation förutsatt, att erforderlig utbildning skall givas och detaljerade säkerhetsföreskrifter utfärdas.

Sedan är det en liten sak, som jag vill påpeka i detta sammanhang. Om det t. ex. förekommer, att en kvinna har ett icke känt hjärtfel, så äro väl de allmänna riskerna av narkosgivningen oberoende av vem som ger narkosen och hur den gives. Man får väl dessutom förutsätta, att en grundlig undersökning före förlossningen äger rum.

I detta sammanhang skulle jag också vilja framhålla några synpunkter, som jag i dag genom telefonsamtal fått från sekreteraren i Svenska gynekologförbundet doktor Herbert Fredriksson. Svenska gynekologförbundet ställer sig som bekant mycket gynnsamt till att barnmorskor skola få tillstånd att giva narkos. Doktor Fredriksson ansåg icke, att de i interpellationssvaret framhållna riskerna äro av den art, att de behöva hindra en sådan tillståndsgivning som det är fråga om, under förutsättning att utbildning lämnas och att narkos-

Svar på interpellation angående extra ordinarie och vikarierande folkhögskollärares semesterrätt.

givningen begränsas till slutet förlossningsvård, där läkare finnes tillgänglig om så erfordras.

Doktor Fredriksson framhöll vidare, att erfarenheterna bland gynekologerna, när det gäller såväl eter som kloroform, äro enbart goda. Denna narkosgivning har pågått under många år, och det är ingen ovanlig företeelse att medicine kandidater fått ge denna narkos. Till sist framhöll han att några olyckshändelser eller missöden inte voro för honom bekanta under den tid, som denna form av lindring vid förlossning hade praktiserats.

Det är givetvis omöjligt för en lekman att taga ställning till dessa problem. Jag har velat rikta uppmärksamheten på dem, och jag ber att ännu en gång till herr statsrådet få framföra ett tack för den positiva inställning, som herr statsrådet intagit till denna nya form av narkosgivning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9.

Svar på interpellation angående extra ordinarie och vikarierande folkhögskollärares semesterrätt.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Kyling frågat mig, om jag är i tillfälle att delge kammaren min uppfattning — med hänsyn till gällande avlösningsregler — om att extra ordinarie och vikarierande folkhögskollärare regelmässigt icke tillerkännas semesterrätt.

Det spörsmål, herr Kyling berör i sin interpellation, gäller, såvitt jag förstår, hur 1945 års semesterlag rätteligen skall tillämpas beträffande nämnda lärare. Frågor om tillämpningen av semester-

lagen falla emellertid i fall som detta under allmän domstols prövning. Jag anser mig därför icke böra göra något försök att bedöma, vilken juridisk rätt ifrågavarande folkhögskollärare kunna ha till semester eller semesterersättning, särskilt som denna rättsfråga synes vara av mycket svårbedömd natur.

Jag vill emellertid med anledning av interpellationen framhålla följande.

Enligt en i tryck tillgänglig kommentar till semesterlagen, författad av ordföranden i 1942 års semesterkommitté, härads hövding Hesselgren, och rättsavdelningschefen i socialdepartementet Samuelsson, reser semesterlagen icke något hinder mot en överenskommelse att i lön för tid, varunder arbete utföres, skall inbegripas även lön under en semester, vilken räknas såsom uttagen å tid då arbete ej utföres, t. ex. under ferier. I kommentaren hänvisas härvid till ett par domar av arbetsdomstolen, som gällde i ena fallet skolstäderskor och i andra fallet en skolvaktmästare. Av rättsfallen torde å andra sidan kunna slutas, heter det vidare i kommentaren, att om lön, som utgår till arbetstagare med ferier, inte kan anses inbegripa även lön för semester under ferierna, arbetstagaren blir berättigad till särskild semesterlön.

Folkhögskolornas kursfria tid lär väl i det hänseende, varom här är fråga, kunna anses motsvara andra skolors ferier. Avgörande för de extra ordinarie och vikarierande folkhögskollärares semesterrätt skulle då bli, huruvida de belopp, vartill deras löner jämlikt gällande bestämmelser läggt skola uppgå, kunna anses inbegripa lön för semester under kursfri tid. Av förarbetena till gällande lönebestämmelser synes framgå, att dessa lönebelopp avvägs med tanke på att lärarna — även om tjänstgöringen icke avser längre tid än 21 eller 24 veckor — likväl för sin försörjning äro i huvudsak beroende av sin anställning vid folkhögskolan. Löne-

Svar på interpellation angående extra ordinarie och vikarierande folkhögskollärares semesterrätt.

beloppen torde sålunda vara avsedda att bereda icke fast anställda ämneslärare viss försörjning även under tid, som faller utanför själva kurstiden. En parallell med läsårsavlönade lärare vid det allmänna skolväsendet ligger därför onekligen nära till hands. I fråga om dessa gäller som bekant den bestämmelsen, att läsårsdaglönen skall anses inbegripa den ersättning för semester, som eljest må tillkomma läraren. Det är säkerligen med hänsyn härtill, som folkhögskolornas huvudmän i allmänhet inte synas utbetala någon semesterersättning åt ifrågavarande lärare. En annan sak är, huruvida denna underlåtenhet skulle vinna stöd av allmän domstol, om frågan bragtes under dess prövning. Här om vill jag, såsom jag förut antytt, icke uttala mig.

Slutligen vill jag erinra om att spörsmålet om folkhögskollärares semester rätt synes komma att få en tillfredsställande reglering framdeles, om riksdagen bifaller den proposition om löne reglering för dessa lärare, som för närvarande ligger under riksdagens prövning.

Härmed anser jag mig ha besvarat herr Kyling's interpellation.

Vidare anförde:

Herr KYLING: Herr talman! Till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ber jag att få framföra mitt tack för svaret på min interpellation rörande vissa folkhögskollärares semesterfråga. Särskilt ber jag att få tacka för att svaret lämnats så snabbt.

I likhet med herr statsrådet anser jag, att den av mig väckta frågan om extra ordinarie och vikarierande folkhögskollärares semesterrätt är en rättsfråga. Därav följer naturligtvis att det i sista hand skall vara domstol, som skall avgöra frågan. Då herr statsrådet emellertid i sitt svar gått in på vissa bedömningsfrågor, vågar jag förmoda att

det är föranlett av samma skäl som jag haft att framställa min fråga, det skälet nämligen att staten genom att anslå de medel, som åtgå till folkhögskollärares avlöning, så att säga är i arbetsgivarens ställe. För alla de hundratusentals arbetsgivarna i vårt land är semesterrätten en rättsfråga, och den är det på precis samma sätt för staten. De som företräda statsmakterna i en semesterrättsfråga, måste naturligtvis äga en uppfattning i frågan, huruvida semesterrätt skall medgivas eller icke.

Nu förmodar jag, att frågan om dessa folkhögskollärares semester aldrig kommer att ställas på sin spets. Jag syftar här på den administrativa sidan av saken. Därigenom har Kungl. Maj:t icke varit i tillfälle att fatta en definitiv ståndpunkt. Som jag nämnde i min fråga förekommer det vid några enstaka folkhögskolor, att semesterersättning utgår till nämnda lärargrupper. Om någon folkhögskolestyrelse i sin ansökan om statsbidrag hos kungl. skolöverstyrelsen skulle hemställa om bidrag till täckande av semesterkostnaderna, måste i första hand skolöverstyrelsen tydligen taga ställning till den frågan. Om skolöverstyrelsen för statens räkning medger, att semesterrätt skall tillerkännas dessa lärare, borde väl rättsfrågan anses vara knäckt, och då skulle inte domstol behöva bedöma den saken. Jag kan inte neka till att min uppfattning är den, att det borde gå till på ett sådant sätt.

Man har lagens klara ord på att varje anställd svensk har semesterrätt utom i de fall, då semesterlagen lämnar frågan öppen — det gäller bara statens befattningshavare — och formellt är det ju inte fråga om den saken nu. Uppfattningen att dessa lärare ha semesterrätt delas tydligen av socialstyrelsens lagbyrå. I ett brev från lagbyrån till en folkhögskolorektor — brevet är från förra året — skall jag be att få citera en passus. Brevet är undertecknat på socialstyrelsens vägnar av Erik Alexan-

Svar på interpellation angående extra ordinarie och vikarierande folkhögskollärares semesterrätt.

derson, och i brevet heter det: »Enligt 1 § semesterlagen äger lagen tillämpning å arbetstagare i allmän eller enskild tjänst med undantag av sådana arbetstagare hos staten, för vilka gälla särskilda föreskrifter rörande semester.» Han fortsätter: »Då ifrågavarande lärare icke kunna hänföras till sistnämnda kategori, bli de i princip berättigade till semester enligt semesterlagen.»

Den parallell, som herr statsrådet dragit mellan dessa folkhögskollärare och lärare vid det allmänna skolväsendet, kan såvitt jag förstår inte vara riktig, om man med denna parallell avser att bevisa, att det är tveksamt om de folkhögskollärare, som äro extra ordinarie eller vikarierande, skola ha semesterrätt. De lärare, som ha timtjänst vid läroverk, ha ingen semester — det är alldeles riktigt — men det beror på ett uttryckligt lagstadgande. Innebörden av detta stadgande skall jag belysa bara med några få ord.

Statsminister Erlander var på sin tid föredragande, då nya semesterlagen år 1945 framlades. Han bemötte då vissa anmärkningar från statskontoret om att det var olämpligt för staten att både semesterlagen och särskilda semesterbestämmelser skulle gälla för statens anställda. Herr Erlander ville inte göra någon ändring i semesterlagen men påpekade, att ändringar kunde komma i fråga beträffande reglerna om semester för statliga arbetstagare. Den uteblivna semestern för timlärarna är ett uttryck för hur staten reglerar dessa frågor. En särskild författning föreskriver numera, att timarvodet skall anses inbegripa semesterersättning. Folkhögskolestyrelserna kunna emellertid icke förfara på ett sådant sätt. Enligt statsrådets svar kan en överenskommelse ske mellan parterna om att semesterlön ingår i kursarvodet. I det av mig förut citerade brevet står emellertid ytterligare följande passus: »Man torde också prin-

cipiellt få hålla på den regeln, att parterna icke kunna träffa sådana överenskommelser som innebära, att viss avlöning skall inkludera rätten till semester, utan dylika överenskommelser torde innebära ett kringgående av lagens föreskrifter.»

Det finns enligt min mening en viss anledning att dessa folkhögskollärares semesterrätt bedöms av vederbörande myndigheter utan att bli en domstols-sak. En extra ordinarie folkhögskollärare har en vinterkurs på 21 veckor, och för den har han 2 940 kronor. På detta belopp har han ett rörligt tillägg och ett kristillägg, som tillsammans uppgå till 39,4 procent och utgör 1 158 kronor. Till detta kommer ett provisoriskt lönetillägg på 540 kronor. Den kontanta lönen är således drygt 4 600 kronor. Härtill kommer rätten till bostad, men jag vill påpeka, att rätten till två rum och eventuellt kök, som en extra ordinarie lärare har, gäller bara för de 21 veckor kursen varar. Det vanliga är också att lärarna få flytta ur sina bostäder när kursen är avslutad. Sommarkursen har andra lärare, som behöva rummen.

Jag vill vidare påpeka, att det gäller här 105 extra ordinarie och vikarierande lärare vid folkhögskolor, och enligt den statistik, som finns i lärarlönesakkunnigas betänkande och som avser år 1946/47, var det detta år endast fem som bara hade studentexamen. Alla de övriga 100 lärarna hade högre examina. 66 av dem voro mellan 30 och 50 år, och en del av dem hade något högre inkomster genom ett ålderstillägg på 410 kronor. Har en akademiker, som är mellan 30 och 50 år, arbete 21 veckor om året och får ungefär 5 000 kronor i lön, kan lönebeloppet naturligtvis vara avsett att bereda icke fast anställda ämneslärare, som statsrådet uttryckte det i slutet av sitt svar, »viss försörjning även under tid, som faller utanför själva kurstiden». För mig står det emellertid klart att inkomsterna dåligt förslå

Svar på interpellation angående extra ordinarie och vikarierande folkhögskollärares semesterrätt.

till att föra process. Pengarna behövas säkerligen till amortering av studief-skulder.

Till sist vill jag ta upp ytterligare en sak, som statsrådet omnämnde i sitt svar till mig. Sedan han hade dragit parallellen mellan läroverkslärarna och de icke fast anställda folkhögskollärarna, vilkas 21-veckorslön skulle räcka till viss försörjning för hela året, uttalade statsrådet följande: »Det är säkerligen med hänsyn härtill, som folkhögskolornas huvudmän i allmänhet inte synas utbetala någon semesterersättning åt ifrågavarande lärare.» Jag tror att det finns en mycket närmare till hands liggande förklaring till den saken, och det är myndigheterna inte utan skuld till. Skolstyrelserna skola rekvidrera statsmedel, och den rekvisitionen skall ske hos skolöverstyrelsen och utskrivs som sig bör på en blankett, fastställd av skolöverstyrelsen — den jag har sett är från 1942. På denna blankett finns det inte plats anvisad för att rekvidrera statsmedel för semesterersättning. Skulle någon skolstyrelse göra någonting som jag förut hade tänkt vara möjligt, nämligen påyrka statsbidrag för dessa semesterersättningar, måste den skriva mellan raderna. Skolstyrelserna måste av blankettens uppställning få den uppfattningen, att skolöverstyrelsen intager den ställning i rättsfrågan, att semesterrätt icke finnes.

Då statsrådet i sitt svar till mig sade, att han inte vill göra något försök till bedömande, vilken juridisk rätt ifrågavarande lärare kunna ha till semester eller semesterersättning, står denna viktiga fråga fortfarande obesvarad, och jag beklagar att det skall behöva vara på det sättet.

Jag vill slutligen säga, herr talman, att min fråga uteslutande har varit betingad av en förhoppning att denna lärargrupp skall erhålla vad jag anser vara dess fulla rätt. Därutöver vill jag tillägga, att det är av vikt att man får

en så kvalificerad lärarkår som möjligt för att fylla en uppgift vid dessa betydelsefulla skolor. För närvarande tycks det gå en ström av lärare från folkhögskolorna till läroverken, beroende på den stora lärarbristen vid läroverken. Jag är rädd för att våra mycket betydelsefulla folkhögskolor komma att avfolkas på lärare, om inte statsmakterna beakta även sådana frågor som denna, och det kommer enligt vad jag kan förstå att medföra svåra konsekvenser.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE: Herr talman! Jag har litet svårt att föreställa mig på vad sätt folkhögskolorna skulle avfolkas om lärarna inte få semesterersättning. Herr Kyling vet ju lika väl som jag, och det omnämnes i interpellationssvaret, att vi stå inför en lönereglering för folkhögskollärarna. Skulle då dessa, emedan de inte ha fått semesterersättning för gången tid, avfolka skolorna? Det är väl ändå en oerhörd överdrift.

För övrigt bör man väl inte göra något stort nummer av detta som en avlöningsfråga. Om folkhögskollärarna få semesterersättning, d. v. s. några dagars extra lön, innebär det naturligtvis ett värdefullt tillskott — det är det för var och en som är lågt avlönad — men inte kan man säga, att de därigenom komma i en väsentligt annan ställning.

Sedan vill jag tillägga, att det nog inte är så enkelt att skolöverstyrelsen bara betalar ut statsbidrag för semesterersättning. Det finns någonting som heter riksräkenskapsverket, och om det gör anmärkning, vilket det möjligen skulle göra i sådant fall, måste ju frågan behandlas ytterligare. Om herr Kyling verkligen hade velat tjäna folkhögskollärarnas sak, borde herr Kyling ha motionerat om att riksdagen skulle ge ett lönetillägg, som kunde anses motsvara semesterersättning. I så fall hade frågan kunnat bli föremål för reell

Svar på interpellation angående extra ordinarie och vikarierande folkhögskollärares semesterrätt.

prövning, men det kan den tyvärr inte bli genom en interpellation, där det frågas efter ett statsråds uppfattning. Ett statsråd har ingen bindande uppfattning. Det har Kungl. Maj:t, men Kungl. Maj:t kan ingenting göra i en sådan fråga utan att underställa den riksdagen.

Herr KYLING: Herr talman! Det kan ligga stor sanning i vad statsrådet säger om att jag borde ha motionerat i stället för att interpellera, men jag fick reda på denna sak sedan motionstiden hade utgått.

Det är riktigt som herr statsrådet säger, att det i år föreligger ett förslag till en lönereglering, men jag tror inte att det är riktigt att ta upp den i detta sammanhang av den enkla anledningen, att vi få återkomma till den när den kungl. propositionen har genomarbetats av utskottet. Jag vill endast nämna, herr talman, att jag har väckt en motion, som avviker rätt betydligt från den kungl. propositionen när det gäller lönevillkoren för våra folkhögskollärare. Därmed tror jag mig ha visat, att jag har ett intresse att i sak hjälpa dessa lärare.

Sedan vill jag också tillägga, att även om det bara gäller att lärarna skola få semesterlön retroaktivt för två år och även om den semesterlönen skulle uppgå till ganska blygsamma belopp, måste frågan ändå lösas rättvist för att dessa lärare skola kunna känna, att de ha fått sin fråga rätt behandlad.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets å kammarens bord vilande anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet inkommit skrivelse den 10 maj 1950 från styrelsen för riksdagsbiblioteket med förslag till ändring av §§ 6, 18 och 19 av bibliotekets stadgar.

§ 11.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den på bordet liggande motionen nr 609 av herrar *Carlsson* i Bakeröd och *Hansson* i Skediga.

§ 12.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial nr 17, statsutskottets utlåtanden nr 135—155, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 49, 52 och 54.

§ 13.

Föredrogs bevillningsutskottets på bordet liggande memorial nr 56, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 51 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 237, såvitt propositionen avsåg förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll till en början utskottets hemställan, att memorialet skulle företagas till avgörande efter endast en bordläggning.

Härefter godkändes den i memorialet framlagda voteringspropositionen.

§ 14.

Föredrogs, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtanden nr 38—41, tredje lagutskottets utlåtanden nr 17—19, jordbruksutskottets utlåtanden nr 32—42 samt andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 43.

§ 15.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDRE VICE TALMANNEN, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta att å morgondagens föredragningslista två gånger bordlagda ärenden skola uppföras i följande ordning: statsutskottets utlåtande nr 135, andra lagutskottets utlåtanden nr 38 och 39, statsutskottets utlåtanden nr 136—154, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2, jordbruksutskottets utlåtanden nr 32 och 33, bevillningsutskottets betänkanden nr 49 och 52, tredje lagutskottets utlåtanden nr 17—19, statsutskottets utlåtande nr 155, bevillningsutskottets betänkande nr 54, andra lagutskottets utlåtanden nr 40 och 41, andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 43, jordbruksutskottets utlåtanden nr 34—42 samt konstitutionsutskottets memorial nr 17.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 16.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag under tredje huvudtiteln för budgetåret 1950/51;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående s. k. legodriftsavtal rörande vissa staten tillhöriga gruvor i Västerbottens län m. m.;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till statens handels- och industrikommission m. m.;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa iståndsättningsåtgärder å San Michele m. m.;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till riksförsäkringsanstalten;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1950/51 till bidrag till vanförestalter m. m. samt till bidrag till resor för vanföra m. m.;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till tvångsarbets- och alkoholistanstalter;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till T. E. Hedlund m. m.;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av vissa varor m. m.; och

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssociala frågor;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut; och

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förhöjning av familjepennning.

Vidare anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 224, till Konungen i anledning av väckta motioner dels om utredning och förslag rörande utvidgad tillämpning av åtalseftergift och straff-föreläggande, dels ock angående översyn av rättegångsbalken och tillhörande författningar.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen:

nr 610, av herrar *Johnsson* i Kastanjegården och *Persson* i Svensköp, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition,

nr 245, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område; och nr 611, av herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 245.

Dessa motioner bordlades.

§ 19.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan och läkarintyg:

Till Riksdagens andra kammare.

Med hänvisning till bifogade läkarintyg får undertecknad härmed vördsamst anhålla om ledighet från riksdagsarbetet tills vidare.

Julita den 15 maj 1950.

Gust. Larsson.

Att riksdagsman Gustaf Larsson, Formartorp, Julita, på grund av lunginflammation (Bronchopneumonia dxt.) är tills vidare förhindrad deltaga i riksdagens arbete intygas härmed på heder och samvete.

Julita 15/5 1950.

Otto Pettersson.

Provinsialläkare.

Kammaren beviljade herr Larsson i Julita ledighet från riksdagsgörömlen tills vidare fr. o. m. den 15 innevarande maj.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.59 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 17 maj.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Sedan riksdagens båda kamrar förehåft och godkänt nedan omförmälda, uti statsutskottets memorial nr 73 och bevillningsutskottets memorial nr 56 framlagda voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen

1:a omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 73).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 131 och II: 46, till *Armén: Hemvärnets övningar* för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 975 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 131 och II: 46, till *Armén: Hemvärnets övningar* för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 1 075 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 110 ja och 113 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankom-

met och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 67 ja och 74 nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller 110 ja och 113 nej sammanräkningen visade 177 ja och 187 nej, och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

2:a omröstningen

(enligt bevillningsutskottets memorial nr 56).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen skall bifalla vad utskottet i betänkandet nr 51 hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att

A) i anledning av de likalydande motionerna I: 5 av herr Elon Andersson m. fl. och II: 5 av herr Ohlin m. fl., de likalydande motionerna I: 28 av herr förste vice talmannen Gränebo m. fl. och II: 32 av herr Hedlund i Rådomb. fl., de likalydande motionerna I: 322 av herr Andrén m. fl. och II: 374 av herr Hjalmarson m. fl., motionen II: 113 av herrar Persson i Landafors och Hagberg i Luleå, till de delar motionen upptagits till behandling i nämnda betänkande, motionen II: 569 av herrar Jansson i Kalix och Staxäng samt motionen II: 577 av herrar Vigelsbo och Pettersson i Ersbacken,

1) antaga följande

Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit.

Härigenom förordnas, att 1 § förordningen den 3 maj 1929 om särskild skatt å bensin och motorsprit skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Gällande lydelse:

1 §.

För bensin, som till riket införes eller här tillverkas, skall, i den ordning nedan stadgas, erläggas särskild skatt av *aderton* öre för liter. Skatt skall dock icke utgå för mineraloljeprodukt, som införes för att vid oljeraffinaderi användas uteslutande såsom råvara vid tillverkning av bensin. För motorsprit skall erläggas särskild skatt av sex öre för liter.

I denna — — — såsom motorsprit.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1950.

Genom denna förordning upphäves förordningen den 5 mars 1948 (nr 81) om tilläggsskatt å bensin.

2) antaga följande

Föreslagen lydelse:

1 §.

För bensin, som till riket införes eller här tillverkas, skall, i den ordning nedan stadgas, erläggas särskild skatt av *tjugufem* öre för liter. Skatt skall dock icke utgå för mineraloljeprodukt, som införes för att vid oljeraffinaderi användas uteslutande såsom råvara vid tillverkning av bensin. För motorsprit skall erläggas särskild skatt av sex öre för liter.

I denna — — — såsom motorsprit.

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1935 (nr 142) angående skatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor.

Härigenom förordnas, att 1 § förordningen den 3 maj 1935 angående skatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Gällande lydelse:

1 §.

För sådan petroleumprodukt (brännolja), som användes för drivande av automobil och för vilken icke utgår skatt enligt 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, skall, enligt vad nedan stadgas, erläggas skatt av *fjorton* öre för liter.

Med automobil — — — såsom automobil.

Föreslagen lydelse:

1 §.

För sådan petroleumprodukt (brännolja), som användes för drivande av automobil och för vilken icke utgår skatt enligt 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, skall, enligt vad nedan stadgas, erläggas skatt av *tjugu* öre för liter.

Med automobil — — — såsom automobil.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1950.

Genom denna förordning upphäves förordningen den 5 mars 1948 (nr 83) om tilläggsskatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor.

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att beträffande sådan för försäljning avsedd bensin, för vilken bensinskatt erlagts enligt hittills gällande bestämmelser, meddela föreskrifter om restitution med 20 öre för liter; samt

4) antaga följande

*Förslag
till*

förordning angående upphävande av förordningen den 26 juni 1948 (nr 369) om tilläggsskatt å motorsprit.

Härigenom förordnas, att förordningen den 26 juni 1948 om tilläggsskatt å motorsprit skall upphöra att gälla med utgången av juni månad 1950.

B) lämna följande motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 5 av herr Elon Andersson m. fl. och II: 5 av herr Ohlin m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 28 av herr förste vice talmannen Gränebo m. fl. och II: 32 av herr Hedlund i Rådomb. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 322 av herr Andrén m. fl. och II: 374 av herr Hjalmarson m. fl.,

4) motionen II: 113 av herrar Persson i Landafors och Hagberg i Luleå, till de delar motionen upptagits till behandling i nämnda betänkande,

5) motionen II: 569 av herrar Jansson i Kalix och Staxäng, samt

6) motionen II: 577 av herrar Vigelsbo och Pettersson i Ersbacken,

i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad riksdagen under A) beslutat, utan åtgärd.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 108 ja och 116 nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 75 ja och 65 nej, vadan, då därtill

lades andra kammarens röster eller 108 ja och 116 nej

sammanräkningen visade 183 ja och 181 nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 2.

Inbjudan till riksdagsbesök i Frankrike.

Ordet lämnades på begäran till

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN, som yttrade: Herr talman! Presidenten i franska nationalförsamlingens »Groupe d'Amitié France—Scandinavie» har, under erinran om det franska parlamentarikerbesöket i Sverige föregående år samt under framhållande av att ett motsvarande svenskt besök i Frankrike skulle vara ägnat att stärka de vänskapliga banden mellan de båda länderna, riktat en inbjudan till kamrarnas herrar talmän att sända en riksdagsdelegation till Frankrike under tiden 27 juni—7 juli innevarande år. I anledning härav och då ett dylikt besök torde vara ägnat att stärka de redan bestående vänskapliga förbindelserna mellan de båda ländernas parlament och folk, får jag hemställa, att kammaren, under förutsättning att första kammaren fattar enahanda beslut, ville antaga förevarande inbjudan samt uppdraga åt kamrarnas herrar talmän att utse medlemmar av delegationen i fråga.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 3.

Herr talmannen meddelade, att herr Eriksson i Sandby, som vid kammarens

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sammanträde den 13 nästlidna april med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgörö-målen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 4.

Föredrogos var för sig och hänvisa-des till jordbruksutskottet de på kam-marens bord liggande motionerna:

nr 610 av herrar *Johnsson* i Kastanje-gården och *Persson* i Svensköp; och

nr 611 av herr *Johnsson* i Kastanje-gården *m. fl.*

§ 5.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position angående anslag för budgetåret 1950/51 till främjande av bostadsför-sörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 144, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialären-den för den 3 mars 1950, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av föredragande stats-rådet förordade ändringar i olika av-seenden fr. o. m. den 1 juli 1950 av grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen;

dels medgiva, att räntefoten för lant-arbetarbostadslån, vilka komme att be-viljas under budgetåret 1950/51, be-stämdes till 3,25 procent;

dels ock för budgetåret 1950/51 an-
visa följande anslag, nämligen

å driftbudgeten under femte huvud-titeln:

till Kapitalmedelsförluster och ränte-
eftergifter å vissa bostadsbyggnadslån ett förslagsanslag av 675 000 kronor,

till Hyresrabatter för mindre bemed-lade, barnrika familjer ett förslagsan-slag av 27 000 000 kronor,

till Särskilda bostadsrabatter ett re-servationsanslag av 400 000 kronor,

till Bidrag till inrättande av pensio-närshem ett reservationsanslag av 6 500 000 kronor, och

till Rabatter vid viss försäljning av övertaliga baracker ett reservationsan-slag av 306 000 kronor, samt

å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd:

till Lån till anordnande av kollektiva tvätterier ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts föreva-rande förslag hade utskottet till be-handling förehaft följande motioner, nämligen

från första kammaren

I: 205 av herrar *Bror Nilsson* och *Niklasson*,

I: 404 av herr *Sundvik*,

I: 416 av herr *Norling m. fl.*,

I: 427 av herr *Einar Eriksson m. fl.*,

I: 438 av herr *Andrén m. fl.*,

I: 439 av herr *Bergvall m. fl.* samt

I: 440 av herrar *Hallagård* och *Nik-llasson*;

från andra kammaren

II: 262 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*,

II: 419 av herr *Lager m. fl.*,

II: 514 av herr *Edenman m. fl.*,

II: 527 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*,

II: 528 av herr *Hjalmarson m. fl.*,

II: 529 av herr *Lager m. fl.*,

II: 530 av herr *Ohlin m. fl.* samt

II: 531 av herr *Hogård*.

I motionen II: 419 hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om snabba åtgärder för ökad bostadsbyggnation, för produktion av byggnadsmaterial i tillräcklig omfattning och till billigare priser och för en utvidgning av subventionsverksamheten.

I motionen II: 529 hade föreslagits dels att riksdagen måtte besluta vid-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

taga sådana ändringar av bestämmelserna om familjebostads- och bränslebidrag,

a) att bidragsgivningen utsträcktes till att avse även barnfamiljer, som bebodde lägenheter färdigställda från och med den 1 januari 1940 och fram till den tidpunkt, som nu gällande bestämmelser avsåge för utbetalande av sådana bidrag,

b) att den inkomstgräns, som reglerade rätten till familjebostadsbidrag, skulle uppmjukas så, att vid gränsfall familjebostadsbidraget och bränslebidraget minskades med det belopp, med vilket den beskattningsbara inkomsten komme att överskjuta den fastställda inkomstgränsen,

c) att bidragsgivningen utsträcktes till att avse även ensamstående mödrar med ett minderårigt barn, samt att sådana bestämmelser måtte införas med avseende på bidragens storlek och behörighet att få bidrag, att familjebostadsbidragen till ensamstående mödrar med ett eller flera barn komme att ligga två trappsteg över det normala bidraget (d. v. s. att ensamstående moder med ett barn skulle erhålla samma bidrag som trebarnsfamilj eller 390 kronor, moder med två barn 520 kronor o. s. v.) och att den övre inkomstgränsen skulle förläggas ett trappsteg över det normala fallet (d. v. s. för ensamstående moder med ett barn en beskattningsbar årsinkomst av högst 4 000 kronor, för moder med två barn 5 000 kronor o. s. v.),

dels ock att utskottet med anledning av dessa förslag måtte beräkna och föreslå anslagen för ifrågavarande ändamål i proportion till den ökning av utgifterna, som förslagen medförde.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. avslå i motionerna I: 439 och II: 530 framlagt förslag om sänkning av övre gränsen för statliga tertiärlån till kommunala, allmännyttiga och kooperativa företag;

II. beträffande åtgärder för avhjälpan av bostadsbristen, besluta, att i motionerna I: 438 och II: 528 framställda förslag i denna del icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. avslå i motionen II: 419 framställda förslag om åtgärder för ökad bostadsbyggnation och för produktion av byggnadsmaterial;

IV. beträffande byggnadsregleringen, i anledning av motionerna I: 205 och II: 262, I: 438 och II: 528, I: 440 och II: 527, godkänna vad utskottet i sin motivering anfört;

V. beträffande saneringsverksamheten, besluta, att i motionerna I: 438 och II: 528 samt I: 440 och II: 527 i denna del framställda förslag icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VI. beträffande egnahemslån och förbättringslån, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 205 och II: 262, i vad de avsåge dessa spörsmål, godkänna vad utskottet i motiveringen anfört;

VII. beträffande antalet subventionsgrupper vid tilläggsångivningen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag — innebärande, att möjlighet skulle finnas att inrätta en femte subventionsgrupp — samt med avslag å motionerna I: 438 och II: 528, i vad de berörde detta ämne, godkänna vad i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 mars 1950 anförts;

VIII. beträffande trekronorsbidraget,

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 438 och II: 528 samt I: 440 och II: 527, såvitt motionerna avsåge denna fråga, besluta, att denna bidragsform skulle tills vidare bibehållas;

b) i fråga om grunderna för bidragets bestridande, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag — som innebar, att kommunerna fr. o. m. nästa budgetår skulle bestrida hälften av bidragsgivningen — och motionen I: 404 samt med bifall till motionerna I: 416, I: 427 och II: 514,

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

II: 419 och II: 529, i vad motionerna avsåge denna fråga, besluta, att kostnaderna för sådant bidrag skulle helt bestridas av statsmedel, samt i övrigt godkänna vad utskottet i motiveringen anfört;

c) i fråga om utvidgad tillämpning av bidraget avslå i motionerna I: 439 och II: 530 framlagt förslag i denna del;

IX. beträffande anordnande av pensionärslägenheter i flerfamiljshus, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 440 och II: 527 i denna del samt med avslag å motionen II: 531, godkänna vad utskottet i motiveringen anförde;

X. beträffande bidragsgivningen för mindre bemedlade, barnrika familjer, avslå i motionerna II: 419 och II: 529 samt I: 440 och II: 527 framställda förslag, såvitt nu vore i fråga;

XI. besluta, att motionerna I: 438 och II: 528, såvitt anginge förslag om utredning rörande det framtida anslagsbehovet beträffande hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer, icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda;

XII. beträffande grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen, i vad de ej behandlats under I.—XI., med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om vad utskottet i det föregående anförde, godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar fr. o. m. den 1 juli 1950;

XIII. beträffande räntefoten för lantarbetarbostadslån, vilka komme att beviljas under budgetåret 1950/51, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att densamma bestämdes till 3,25 %;

XIV. till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 675 000 kronor;

XV. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 529,

såvitt den berörde detta anslag, till Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 27 000 000 kronor;

XVI. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 427 och II: 514 samt II: 529 ävensom med avslag å motionerna I: 438 och II: 528, I: 439 och II: 530, samtliga motioner, såvitt de berörde detta anslag, till Särskilda bostadsrabatter för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor;

XVII. till Bidrag till inrättande av pensionärshem för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kronor;

XVIII. till Rabatter vid viss försäljning av övertaliga baracker för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 306 000 kronor;

XIX. till Lån till anordnande av kollektiva tvätterier å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd för budgetåret 1950/51 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor;

XX. besluta, att i förevarande sammanhang behandlade motioner, till den del de icke blivit ovan under punkterna I.—XVI. särskilt berörda, icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Mannerskantz*, *Ohlson* och *Heiding*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Ivar Persson*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Malmborg* i *Skövde*, *Svensson* i *Grönvik*, *Ståhl* och *Pettersson* i *Dahl*, fröken *Elmén* samt herrar *Birke* och *Wedén*, vilka ansett, att utskottet i punkten I bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 439 och II: 530, såvitt nu vore i fråga, besluta, att övre gränsen för statliga tertiärlån till kommunala, allmännyttiga och kooperativa företag skulle fastställas till 90 % av avkastningsvärdet;

2) av herrar *Mannerskantz* och *Hei-*

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ding, fröken *Andersson* samt herrar *Ivar Persson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Grönvik, *Pettersson* i Dahl och *Birke*, vilka ansett, att utskottet i punkten II bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande åtgärder för avhjäljande av bostadsbristen, i anledning av motionerna I: 438 och II: 528 i denna del godkänna vad dessa reserver i motiveringen anført;

3) av herrar *Mannerskantz* och *Heiding*, fröken *Andersson* samt herrar *Ivar Persson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Grönvik, *Pettersson* i Dahl och *Birke*, vilka ansett, att utskottet i punkten V bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande saneringsverksamheten, i anledning av motionerna I: 438 och II: 528 samt I: 440 och II: 527 i denna del, godkänna vad nämnda reserver i motiveringen anført;

4) beträffande egnahemsån och förbättringslån av herr *Pettersson* i Dahl, utan angivet yrkande;

5) av herrar *Mannerskantz* och *Heiding*, fröken *Andersson* samt herrar *Ivar Persson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Grönvik, *Pettersson* i Dahl och *Birke*, vilka ansett, att utskottet bort avstyrka Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en femte subventionsgrupp vid tilläggsångivningen och därför i punkten VII hemställa, att riksdagen måtte, beträffande antalet subventionsgrupper vid tilläggsångivningen, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 438 och II: 528, i vad de berörde detta ämne, besluta att icke bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en femte subventionsgrupp;

6) beträffande trekronorsbidraget

a) av herrar *Mannerskantz* och *Heiding*, fröken *Andersson* samt herrar *Ivar Persson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Grönvik, *Pettersson* i Dahl och *Birke*, vilka ansett, att utskottet i punkten VIII bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande trekronorsbidraget, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag

samt med bifall till motionerna I: 438 och II: 528 samt I: 440 och II: 527, såvitt motionerna avsåge denna fråga, besluta, att bestämmelserna om sådant bidrag skulle upphävas;

b) av herrar *Ohlon*, *Sundelin*, *Malmborg* i Skövde och *Ståhl*, fröken *Elmén* och herr *Wedén*, vilka ansett, att utskottet i punkten VIII mom. c) bort hemställa, att riksdagen måtte, i fråga om utvidgad tillämpning av bidraget, med bifall till motionerna I: 439 och II: 530 i denna del, besluta, att sådant bidrag skulle omfatta även andra fastigheter än kommunala och allmännyttiga eller av industrier för anställda uppförda;

c) av herr *Persson* i Växjö, utan angivet yrkande;

7) av herrar *Mannerskantz*, *Ohlon* och *Heiding*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Ivar Persson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Grönvik, *Ståhl* och *Pettersson* i Dahl, fröken *Elmén* samt herrar *Birke* och *Wedén*, vilka ansett, att bidrag till anordnande av pensionärsbostäder borde kunna utgå även beträffande av enskilda byggherrar uppförda hus, där lämpliga pensionärsbostäder anordnades, och att i enlighet därmed utskottet i punkten IX bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande anordnande av pensionärslägenheter i flerfamiljshus, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 440 och II: 527 i denna del samt motionen II: 531 godkänna vad dessa reserver i sin motivering anført;

8) a) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottet i punkten X bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande bidragsgivningen för mindre bemedlade, barnrika familjer, avslå i motionerna II: 419 och II: 529 samt I: 440 och II: 527 framställda förslag, såvitt nu vore i fråga, samt besluta, att sådant bidrag endast

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

skulle tillkomma familjer med minst tre minderåriga barn;

b) av herr *Pettersson* i Dahl, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till i motionerna I: 440 och II: 527 framlagt förslag, att familjebostadsbidrag borde kunna utgå till familjer i enfamiljshus, som förbättrats med hjälp av förbättringslån, och i enlighet därmed i samma punkt hemställa, att riksdagen måtte, beträffande bidragsgivningen för mindre bemedlade, barnrika familjer, i anledning av motionerna I: 440 och II: 577 samt med avslag å motionerna II: 419 och II: 529, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad denne reservant i motiveringen anförde;

9) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett, att, under förutsättning av bifall till den ovan med 8 a) betecknade reservationen, anslaget till Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer bort sänkas till 19 000 000 kronor och att därför utskottet i punkten XV bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 529, såvitt den berörde detta anslag, till Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 19 000 000 kronor;

10) a) av herrar *Mannerskantz*, *Heiding*, fröken *Andersson*, herrar *Ivar Persson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Grönvik, *Pettersson* i Dahl och *Birke*, vilka ansett, att, under förutsättning av bifall till de ovan med 6 a) och 7) betecknade reservationerna, något anslag till Särskilda bostadsrabatter icke bort tillstyrkas för nästkommande budgetår, och att därför utskottet i punkten XVI bort hemställa, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 427 och II: 514, I: 439 och II: 530 samt II: 529 ävensom i anledning av motionerna I: 438 och II: 528, samtliga motioner, såvitt de berörde

detta anslag, besluta, att för budgetåret 1950/51 anslag till Särskilda bostadsrabatter icke skulle anvisas;

b) av herrar *Ohlon*, *Sundelin*, *Malmborg* i Skövde och *Ståhl*, fröken *Elmén* och herr *Wedén*, vilka ansett, att, under förutsättning av bifall till de ovan med 6 b) och 7) betecknade reservationerna, anslaget till Särskilda bostadsrabatter bort uppräknas till 1 750 000 kronor och att därför utskottet i punkten XVI bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 427 och II: 514, I: 439 och II: 530 samt II: 529 ävensom med avslag å motionerna I: 438 och II: 528, samtliga motioner, såvitt de berörde detta anslag, till Särskilda bostadsrabatter för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 750 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **ELMÉN**: Herr talman! Bostadsfrågan torde väl för alla framstå såsom en av de viktigaste av våra sociala frågor. Det är väl också detta som gör, att till detta utskottsutlåtande äro fogade en massa reservationer; detta visar ju att frågan är av brännande art.

Bostadsbristen är ett av de svåraste missförhållanden, som olika grupper av samhällsmedborgare för närvarande ha att kämpa med. De unga, som stå i begrepp att bilda familj, ha stora svårigheter att få en bostad. Växande familjer ha besvärligheter att få en större bostad och få därför dragas med en fruktansvärd trångboddhet. Ensamstående ungdomar, som äro ute i arbetslivet, få många gånger bo under synnerligen besvärliga förhållanden för att inte tala om de ungdomar, som inte ens kunna erhålla en bostad. Många gamla kunna inte heller få en människovärdig bostad till ett acceptabelt pris. Samhället är ju också inriktat på att på olika sätt taga krafttag för att söka avhjälpa missförhållandena på detta område.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Med denna svåra bostadsbrist som bakgrund är det med beklagande man i Kungl. Maj:ts proposition läser om den undersökning bostadsstyrelsen gjort på området och det resultat, till vilket den har kommit. Bostadsstyrelsen säger nämligen att bostadsbristen i landet ställer sig mera svårartad än vad styrelsen förut hade tänkt sig. Denna brist är alltså inte mindre nu än förut utan tvärtom mera svårartad. Bostadsstyrelsen hänvisar till olika störningar av samhällsekonomisk art, som medfört att bostadsbristen icke kunnat avvecklas i den utsträckning man önskat. Denna fråga kommer ju upp i ett senare sammanhang, och jag skall endast be att i förbigående få framhålla, att en ökning av byggnadstillståndsgivningen är av nöden.

Men det är i detta sammanhang av vikt, att man på ett effektivt sätt använder den tillgängliga investeringsvolymen. Från folkpartihåll anse vi — vilket folkpartireservanterna också framhålla — att man på det mest effektiva sätt använder den nuvarande investeringsvolymen, om man låter olika företag och olika företagsformer få konkurrera på så lika villkor som möjligt och om sålunda byggandet och förvaltningen av bostäderna ske under ungefär likartade förhållanden. Statslånen böra sålunda på lika villkor ges till kommunala företag, s. k. allmännyttiga (kooperativa) företag och privata företag. För närvarande få ju de kommunala företagen statslån upp till 100 procent av anskaffningskostnaderna. För de kooperativa företagen gäller en övre gräns på 95 procent, under det att samma gräns för privata företag är satt till 85 procent. Vi hävda för vår del, att om de kommunala företagen skulle få svara för toppinsatserna i lika stor utsträckning som de privata företagen, skulle det kanske föranleda till en ökad prövning av byggnadsplaneringen och ge upphov till en konkurrens, som skulle medföra en större rationalisering, vil-

ken ju är behövlig i nuvarande tid. Med de möjligheter, som de kommunala företagen nu ha, föreligger också risk för att kommunerna komma att slå under sig en alltför stor bostadsförvaltning, som kan bli mycket svår att bemästra i framtiden.

Att den övre gränsen för de kooperativa företagen satts till 95 procent motiveras med att bostadsrättsinnehavarnas insatser böra ligga så lågt som möjligt. Detta är måhända riktigt. Men frågan är om just den formen av bostadsföretag för närvarande skall tillåtas växa i så stor utsträckning som faktiskt sker. Skulle flera hyreslägenheter finnas tillgängliga, skulle nog många inte skaffa sig bostadslägenheter i så stor omfattning som nu är fallet. Många unga familjer kunna på det sättet bli bundna vid lägenheter, och därigenom motverkas den rörlighet, som är behövlig när familjen växer och behöver skaffa sig en större bostad. Vi anse alltså från vårt håll, att den övre lånegränsen för såväl kommunala som allmännyttiga företag bör sättas till 90 procent.

Vad sedan bostadsrabatterna beträffar äro vi överens med utskottsmajoriteten om att samhället måste medverka till att ekonomiskt stödja barnfamiljerna med små inkomster, så att de över huvud taget kunna komma åt en godtagbar lägenhet eller kunna bibehålla en redan hyrd sådan. Vi anse därför att det främsta syftet med trekronorsbidraget just är att förhjälpa de barnfamiljer, som av olika omständigheter ha svårt ekonomiskt, att få en godtagbar bostad. Därför framstår det såsom egendomligt för att inte säga klart orättvist, att den barnfamilj, som i olika hänseenden har det svårt ekonomiskt och som inte lyckats få en bostad i ett kommunalägt hus eller s. k. allmännyttigt hus, skall ställas helt utanför trekronorsbidraget. Familjen kanske kan erhålla en lägenhet i ett privatägt hus, och lägenheten kanske fyller de krav, som bostadsstyrelsen ställer på densamma.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Skall då denna familj tvingas att ställa sig i kö ute på hyresmarknaden för att komma in i ett kommunalägt hus? Och hur går det för övrigt med de familjer, som bo på orter, där det inte finns sådana kommunalägda hus och allmännyttiga hus? De kunna aldrig komma i åtnjutande av trekronorsbidraget, familjen må sedan ha det så svårt ekonomiskt som helst. Följden blir också, att vissa orter komma att suga åt sig stora delar av detta bidrag. Så har faktiskt Stockholm tillgodogjort sig hälften av hela bidragssumman för budgetåret 1949/50.

För att större rättvisa skall kunna skapas i det avseendet anse vi att trekronorsbidraget bör utgå även till familjer, som bo i andra fastigheter än kommunala och allmännyttiga och som färdigställts efter den 1 januari 1949. Då vi vidare anse att trekronorsbidraget inte är den lyckligaste formen för den bidragsgivning, det här gäller, och det därtill visat sig, att formerna för utdelandet av detsamma varit mycket varierande från den ena kommunen till den andra, ansluta vi oss till utskottsmajoritetens förslag att en utredning göres av denna fråga och att tills vidare bidraget finansieras genom statliga medel.

I propositionen föreslås bland annat en nyhet, nämligen att statsbidraget skall kunna utgå till pensionärer, som bo i kommunala eller allmännyttiga hus. Här skapas alltså möjligheter för de gamla att bo i flerfamiljshus. Pensionärshemmens stora betydelse behöver inte framhållas. Den saken känna vi alla till. Men jag tror att det är lyckligt, att vi på det sättet vid sidan om pensionärshemmen kunna förhjälpa de gamla till goda bostäder. De kunna då bo kvar i en miljö med varierande åldersklasser, och de kunna i större utsträckning bo i närheten av sina anhöriga eller intill dessa, varigenom de äldre och de yngre ömsesidigt kunna hjälpa varandra, något som icke bör underskattas i en tid, då vi ha så kolos-

salt ont om arbetskraft. Den möjlighet som här erbjudes är mycket värdefull, ty annars kan måhända det stigande antalet åldringar medföra, att man bygger pensionärshem i större utsträckning än som är lyckligt. Vi skulle kanske med hänsyn till att längre fram relationen mellan gamla och unga blir en annan få ett alltför stort antal pensionärshem. Denna bidragsgivning är sålunda ett smidigt sätt att förhjälpa de gamla till goda bostäder.

Enligt samma principer, som vi ha fastslagit beträffande trekronorsbidraget, anse vi det emellertid oriktigt, att även detta bidrag skall begränsas till att gälla kommunala och allmännyttiga hus. Det bör även kunna utgå till pensionärer, som bo i privatägda hus, naturligtvis under förutsättning att lägenheten fyller de krav, som bostadsstyrelsen uppställer. Detta kan ju också leda till att den privata byggherren bygger lägenheter med hänsyn till detta förhållande. Det är ju också onödigt att de gamla — i likhet med vad fallet skulle bli med barnfamiljerna — ovillkorligen skola söka sig ut på hyresmarknaden och försöka komma in i kommunalägda hus, om de ha lyckats få en lägenhet i en privatägd fastighet.

Jag har i korthet velat anföra dessa synpunkter för att något motivera vårt partis ställningstagande i utskottet vid behandlingen av denna fråga.

Herr **BIRKE**: Herr talman! Den proposition i bostadsförsörjningsfrågan, som behandlas i det föreliggande statsutskottsutlåtandet, innehåller i stort sett inte några nyheter. Det är ett fullföljande av samma principiella ståndpunkter, som tidigare intagits i denna fråga, och jag kan därför, herr talman, fatta mig ganska kort. Jag vill deklarerera att den grupp som jag företräder vidhåller den principiella inställning, som vi föregående år hävdade i denna fråga. Vi äro motståndare till att man subven-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tionsvägen skall bygga bostäder i allt större utsträckning. Vi tro också att man, om det finge råda konkurrens på lika villkor mellan de enskilda företagen, de kommunala företagen och de kooperativa företagen, skulle kunna åstadkomma en rationalisering av bostadsbyggandet och därigenom kunna komma fram till lägre kostnader, vilket måste vara till gagn för hyresgästerna. Jag har därför all anledning instämma i vad fröken Elmén nyss gjorde sig till tolk för, nämligen att lånevillkoren skulle göras mera likvärdiga för olika företagsformer. Härigenom skulle det bli nödvändigt för kommunerna att göra en kapitalinsats. Om kommunerna — det känner jag till från min egen verksamhet — skulle få svara för vissa kostnader, komma de mera omsorgsfullt att pröva dessa byggnadsärenden än om staten hundra procentigt svarar för kostnaderna och det praktiskt taget inte kostar dem någonting. En hel del kommuner ha nog på grund därav skött denna angelägenhet ganska lättvindigt. Det är väl också ganska klart, att kommunerna ute på landsbygden ha svårt att ha en organisation, som är speciellt rustad för den verksamhet det här gäller, nämligen att bedriva bostadsbyggande. Det går bättre i städer och större samhällen, men ute på rena landsbygden är det förenat med stora besvärligheter.

Tiden borde nu vara inne för att successivt avskaffa de regleringar, som tynga hela bostadsproduktionen. Det har tillsatts en kommitté i detta syfte 1945, men den har inte avhört. Vidare pågår en utredning rörande hithörande förhållanden inom en annan kommitté, som tillsattes 1949. Det märkliga med denna kommitté är endast, att däri inte finns en enda representant för byggnadsfacket, ehuru detta område i detta sammanhang alldeles särskilt beröres. Det är också min övertygelse att man skulle kunna sköta den investeringskontroll, som i fortsättningen behövs, genom de myndigheter, som ha hand

om den statliga långivningen till byggnadsverksamheten. På det hållet finnes ju en kontrollmöjlighet, som skulle kunna utnyttjas.

Denna byggnadsreglering eller låt mig säga detta byggnadskrängel skapar en håglöshet och en vantrivsel hos alla dem, som äro sysselsatta med byggnadsproduktion, inte minst för de enskilda företagarna. I en tidning har jag sett en uppgift att för byggandet av ett enfamiljshus skall det fyllas i ett 60-tal handlingar och blanketter. Jag känner till en byggnadsfirma, som har två personer särskilt avdelade för att syssla med sådana ting. Det är ju ganska orimligt, att man alltjämt låter sådana tilltrasslade förhållanden bestå.

När staten skall sköta och dirigera bostadsproduktionen, behöver det göras upp prognoser för framtiden. Man finner emellertid att de prognoser, som representanter för staten ställa, många gånger äro felaktiga. Jag har här några citat av den främste företrädaren för bostadspolitiken här i landet, nämligen generaldirektören för bostadsstyrelsen, Alf Johansson. Han sade år 1944, att »avvecklingen av den marknadsmässiga bostadsbristen är en engångsaffär, som bör kunna klaras av tämligen snabbt», kanske inte på ett år men möjligen på två. År 1945 sade han, att »de kalkyler, som gjorts på detta område, peka mot att med nuvarande produktionsnivå skulle bristen kunna vara i huvudsak täckt först inom loppet av omkring tre år». Då hade han alltså lagt till ett år. År 1946 anfördes: »Vårens tillskott av nya lägenheter har dock varit osedvanligt stort, och om inte sakerna trassla till sig alltför illa, bör 1946 kunna komma att beteckna vändpunkten till det bättre för bostadstillgången.» Först år 1948 har generaldirektören för bostadsstyrelsen kommit fram till en uppfattning, som jag tycker är med sanningen överensstämmande, när han säger, att »om man ser på förutsättningarna för bostadsbyggande och på bosättnings-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

frekvensen måste man konstatera, att det icke under de allra närmaste åren finnes utsikt till nämnvärd bristavveckling». Det är hans uttalande, och det är klart, att om bostadspolitiken i fortsättningen skall skötas såsom den hittills har skötts kommer, såvitt jag förstår, den synpunkten att äga giltighet även i fortsättningen under de närmaste åren.

Jag tror, att prisnivån har ett stort inflytande på tillgången på lägenheter. Det är ju så, att mellan åren 1939 och 1948 har genomsnittsinkomsten för en industriarbetare ökat med 90 procent men hyrorna endast med 7 procent. Det är ganska klart, att med hyrorna i ett sådant läge gäller den gamla ekonomiska satsen, som säger, att om priset på en förnödenhet sjunker stiger efterfrågan, och detta är naturligtvis en stor anledning till den stora brist, som för närvarande råder.

Jag skulle också vilja säga något om trekronorsbidraget. Jag kan inte dela fröken Elméns uppfattning, att man skall utbygga detta system, ty det är väl ändå ganska bristfälligt. Det visar sig ju också, att det handhas med stor olikhet av de olika kommunala myndigheterna. Det är praktiskt taget endast de större städerna, som få del av trekronorsbidraget, och en så framstående ledamot av denna kammare som herr Adolv Olsson i Gävle sade i förra årets debatt, att han hoppades, att det då var sista gången frågan diskuterades om trekronorsbidraget i denna form. Han antydde även, att det kanske skulle delas upp och kommunerna betala en del, och det är naturligtvis bättre än den hittillsvarande ordningen, enligt vilken kommunerna få allting av staten. Jag har den uppfattningen, att trekronorsbidraget bör avvecklas, så att det inte behöver utgå i fortsättningen.

Avslutningsvis skall jag säga ett par ord om bostadsbidraget till flerbarnsfamiljerna. När det bidraget infördes, anförde socialministern att det var ett provisorium. Då gällde, att trebarns-

familjer fingo bidrag, men nu har föreslagits, att även tvåbarnsfamiljer skola få bidrag. Det kommer att bli en ganska stor utgift, som kommer att öka medelsanvisningen för dessa subventioner med 8 milj. kronor. Jag ber att få yrka avslag på det förslaget och yrkar alltså, att bidrag skall utgå endast till sådana familjer, som ha tre barn.

Jag ber med det sagda, herr talman, vidare att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 5, 6 a, 7, 8 a, 9 och 10 a.

Herr PETERSSON i Dahl: Herr talman! De föregående talarna ha berört en del av de punkter, där jag är medreservant, och jag kan därför fatta mig ganska kort. Jag behöver i varje fall inte upprepa argumenteringen på de punkter, där vi ha samma uppfattning. Det är emellertid några andra principfrågor, som jag här skulle vilja framföra, och det är de, som äro refererade i den gemensamma motiveringen, där det alltså inte finns någon reservation.

På sidan 12 i utskottets utlåtande säger utskottet: »Vad föredraganden anfört beträffande undantag från de särskilda villkor för erhållande av den del av egnahemslånet, som har subventionskaraktär, den s. k. räntefria stående delen, föranleder icke annan erinran från utskottets sida än att beträffande nybyggnad avvikelser från de fastställda grunderna endast böra ifrågakomma i rena undantagsfall.» Om man tar upp den detaljen till granskning och går till departementschefens motivering, framgår därav att undantagsfallen äro de som avse hus med större yta än den fastställda maximigränsen. Enligt bestämmelserna är denna för hus i ett plan 100 m², och för andra hustyper ha fastställts däremot svarande ytor. Undantag kan medges, om familjen består av mer än 8 medlemmar. När det gäller 2 plan eller 1½ plan, är motsvarande antal 10 resp. 12 medlemmar.

Den, som aldrig så litet har sysslat

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

med detta, ställes ganska snart inför detta problem om undantag. Antag att en familj skall ordna ett enfamiljshus åt sig. Den kan vara olika stor. Jag har själv varit med om att handlägga dylika ärenden, och jag tycker, att åtminstone den saken bör handläggas praktiskt. Man bör taga hänsyn till om familjen är stor eller till andra skäl. Det kan även gälla en lantbrukare, som exempelvis skall ordna en arbetarbostad i sin lägenhet eller upplåta ett rum i sin egen lägenhet åt föräldrar. Sådant kan göra, att man behöver gå ifrån de strängt ritualmässiga bestämmelserna och måste söka laga efter läglighet. Jag tror att sådana ärenden hittills ha handlagts ganska praktiskt i de olika länsbostadsnämnderna, och jag tycker att föredragande departementschefen har motiverat sitt förslag i fråga om denna detalj alldeles riktigt. Han säger att det gjorts ganska få avvikelser från dessa bestämmelser och att undantag egentligen gjorts endast, när man har ansett, att det fanns praktisk anledning att frångå bestämmelsen om 100 m².

Nu har emellertid utskottet uttalat sig för en skärpning härvidlag så till vida, som utskottet säger att avvikelser endast böra ifrågakomma i rena undantagsfall. Vad är det nu för undantagsfall, som utskottet här avser? Jag tycker att det borde räcka med det som föredraganden på denna punkt sagt i propositionen. Jag framställde därför i utskottet ett yrkande om att utskottet skulle säga, att vad departementschefen anfört angående den räntefria stående delen föranleder ingen erinran från utskottets sida. Utskottets skärpning på denna punkt är enligt min mening alldeles oriktig. Jag vet inte, om det finns någon möjlighet att få någon ändring i utskottets motivering i denna del, men jag har, herr talman, inte kunnat underlåta att säga, att jag tror att motiveringen i Kungl. Maj:ts proposition på denna punkt är mycket bra och att det

inte finns någon anledning till skärpning på denna punkt.

Längre ned i utskottets yttrande uttalar sig utskottet för att man skall begränsa upprustningen, alltså sådan bostadsförbättring, som innebär en fullständig ombyggnad av en bostad. I sådana fall bör man enligt utskottets mening söka egna hemslån. På denna punkt har departementschefen sagt, vilket jag tycker är riktigt, att det synes »önskvärdt, att beträffande bostäder av synnerligen låg klass staten i den mån ägarens ekonomiska resurser äro begränsade medverkar till en tillfällig förbättring. I de fall huset efter en viss tid, t. ex. efter fem eller tio år, bör rivas och ersättas med ett nytt hus, bör sådan upprustning icke motarbetas som å ena sidan innebär andanröjande av allvarliga brister och å andra sidan kan åstadkommas för en med hänsyn till den begränsade användningstiden rimlig kostnad.» Det är ju klart att allt detta kan vara ganska flytande och att det verkligen ibland kan vara besvärligt att säga vad som är rimlig kostnad och vad som är tillfällig förbättring.

Vad beträffar sådan förbättring är att märka, att vederbörande inte ha några möjligheter att få s. k. familjebostadsbidrag för en bostad, som är förbättrad men inte direkt ombyggd. Gränsen mellan vad som är grundlig ombyggnad och vad som är avsevärd förbättring är emellertid många gånger flytande, och det är ovillkorligen så, att många ha små ekonomiska möjligheter att göra en fullständig ombyggnad. Om man skall företa en fullständig ombyggnad av ett redan befintligt bostadshus, kan man väl knappast komma undan billigare än med cirka 20 000 kronor. Det är många av dessa bostadsägare, som hesitera inför denna kostnad och inte anse sig ha ekonomiska möjligheter att verkställa sådan ombyggnad, varför de komma till bostadsnämnden för att få bidrag till en billi-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

gare förbättring, för vilken kostnaderna ibland kunna stanna vid en 12 000 å 15 000 kronor. Det är ju klart att man kan säga, att det här inte är fråga om någon fullständig genomgång av huset, men man måste i alla fall säga, att bostaden blir ganska mycket förbättrad. Jag tycker därför att det är felaktigt, att det skall vara förbjudet för dem att få s. k. familjebostadsbidrag. Vi ha väckt en motion angående detta, och jag har tillåtit mig att yrka på en ändring av villkoren på denna punkt, så att det skulle bli möjligt för de bostadsägande att i vissa dylika fall kunna få familjebostadsbidrag efter en dylik upprustning.

Vad beträffar den andra detaljen om rimlig kostnad ber jag att få fästa uppmärksamheten på bestämmelsen i 15 §, i vad avser förbättringslån. Där står i mom. a), att förbättringslån må beviljas »för anordnande av ledningar för vatten och avlopp samt elektriska installationer ävensom för anordnande av enklare centralvärmeanläggning så ock för förbättring av vattentäkt». Vad menas egentligen med enklare centralvärmeanläggning? Är till detta uttryck absolut knutet, att det skall vara spispanna, eller kan man i detta fall tänka sig, att det finns praktiska möjligheter att ordna med en källarpanna, så att vederbörande familj har möjlighet att utnyttja varmvattensystem? Enligt min mening bör absolut det sistnämnda vara möjligt.

Emellertid äro tjänstemännen vid en länsbostadsnämnd konungsligare än Konungen själv och försöka att tolka bestämmelserna på ett sätt, som jag inte anser vara riktigt. De ha nämligen i denna länsbostadsnämnd tolkat bestämmelserna så, att man enligt denna 15 § inte har rättighet att lämna bidrag till en, som det heter, förbättrad värmeanläggning, som gör det möjligt för en familj att utnyttja varmvattensystemet. Det skulle sålunda vara förbjudet att lämna statligt bidrag till en värmean-

läggning, där vederbörande kunna utnyttja varmvattnet. Föredragande departementschefen har ju sagt att upprustning »så långt möjligt bör planeras och utföras på sådant sätt, att den blir ett led i en framtida fullständigare ombyggnad». Enligt min mening kan vid en framtida ombyggnad av ett bostadshus även en sådan värmeanläggning som en källarpanna komma till nytta.

En annan principfråga vid tolkningen av 15 § är frågan om man i kostnaden för en mindre upprustning får räkna in kostnaderna för WC-anläggning. I länsbostadsnämnden förekom ett fall, där det var fråga om en sammanlagd kostnad av 6 500 kronor. Där hade bostadsorganet i kommunen föreslagit ett lån på 4 000 kronor. Tjänstemännen hade enligt sina teoretiska bedömanden räknat ned kostnaden från 6 500 kronor till 4 000 kronor. När de blevo tillfrågade om anledningen därtill, svarades det, att det berodde på att en värmeanläggning var inräknad, där man skulle utnyttja varmvattnet, och dessutom en WC-anläggning. Därför ansågo vederbörande, att kostnaden 6 500 kronor, som i och för sig var riktig, borde räknas ned till 4 000 kronor och att man alltså skulle kunna erhålla statsbidrag endast på detta belopp. Jag reagerar så mycket jag har möjlighet till mot detta. Jag vill absolut inte inlägga den tolkningen i 15 §, utan dessa bägge detaljer böra väl i all rimlighets namn, om man skall tolka departementschefens uttalande riktigt, vara till mycken nytta och även till gagn för en framtida fullständigare ombyggnad. Jag kan omöjligt begripa, att bestämmelserna verkligen skola tolkas på det sätt som skett i ovannämnda fall. Jag har tillåtit mig att i detta sammanhang interpellera de ledamöter i kammaren, som tillhöra bostadsstyrelsen, om tolkningen av ifrågavarande bestämmelser i detta hänseende, och jag hoppas, att någon av dem kommer att läm-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

na ett klarläggande besked, så att det blir möjligt att bedöma detta på ett riktigt sätt i framtiden.

Vidare skulle jag vilja säga ett par ord om några andra detaljer. De bägge föregående talarna ha nämnt litet om trekronorsbidraget, om vilket de hade alldeles motsatt uppfattning. Herr Birke ansåg i likhet med mig, att det kommit till på ett ganska märkvärdigt sätt och utnyttjas helt av storstäderna. Stockholm tar sålunda ungefär hälften av ifrågavarande anslag, och landsorten får ingenting. Det vore riktigare att subventionera detta på annat sätt, så att det kunde litet mera rättvist komma alla till godo. Därvid ha vi yrkat, att trekronorsbidraget skall slopas.

Nu har det märkvärdiga inträffat, att utskottet inte ansett sig kunna godtaga Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. Kungl. Maj:t har på framställning av bostadsstyrelsen föreslagit, att kostnaderna för bidraget skall fördelas lika mellan kommunerna och staten. Detta har emellertid majoriteten i utskottet inte funnit vara riktigt utan ansett, att de gamla grunderna böra förbli oförändrade.

Jag kommer i den slutliga omröstningen att biträda den reservation, enligt vilken bidraget skall slopas.

Sedan är det, herr talman, en detalj till som jag skall yttra mig om. Det gäller reservationen nr 7 angående möjligheterna att ordna pensionärsbostäder i andra än kommunala och allmännyttiga företag, nämligen i av enskilda byggherrar uppförda hus. Jag tror att det skulle vara till stort framtida gagn, om den möjligheten kunde öppnas, och jag skulle härvidlag vilja gå ännu ett steg längre. Jag nämnde, att man vid planläggning av bostad många gånger vill gå utöver bestämmelsen om 100 m², dels därför att det är många barn i familjen, dels för att kunna ordna bostad för arbetare. Det kan som jag nämnt emellertid också inträffa, att man vill ordna bostad för sina föräldrar i sin

egen bostad. Jag vet inte varför inte detta skulle kunna vara möjligt. Skulle man inte kunna tänka sig, att staten skulle kunna lämna bidrag i sådana fall, då vederbörande ha ordnat med lägenhet för sina föräldrar, far eller mor eller bägge, varigenom staten ju inte skulle behöva uppföra pensionärslägenhet för dem? Det borde inte vara otänkbart, att staten skulle kunna lämna bidrag i dylikt fall. Jag tror att det skulle vara mycket välsignelsebringande och att det skulle medföra stor besparing för staten, om bidrag skulle kunna utgå i sådana fall. Jag har på denna punkt anslutit mig till den under 7) antecknade reservationen och ber alltså att få yrka bifall till denna reservation.

Herr talman! Det var en del principiella frågor som jag har velat beröra. Det är möjligt att jag får anledning att återkomma. Vid omröstningen kommer jag att ansluta mig till de reservationer, vid vilka mitt namn står antecknat.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Det tjänar väl föga till att ta upp någon principiell debatt om de linjer, som riksdagsmajoriteten har uppdragit för den nuvarande bostadspolitiken. Dem ha vi diskuterat, innan de fastställdes. Vi ha diskuterat dem flerfaldiga gånger, och jag kan nog hävda den meningen, att det tjänar ytterst litet till att diskutera dem, så länge det inte finns en annan majoritet i riksdagen. När de som nu gå in för andra principer för bostadspolitiken få majoritet, så få de väl göra om den statliga bostadspolitiken efter de linjer som de nu förorda, och vi få väl då undersöka, om det blir en lyckligare bostadspolitik än den som nu föres.

Att man i det nuvarande läget skulle tänka sig att avskaffa hundraprocentskrediten till de kommunala företagen förefaller mig vara orimligt. Men man skall naturligtvis här, såsom jag har

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

hävdat vid alla de tillfällen vi ha diskuterat dessa spörsmål, se till, att dessa kommunala företag äro så organiserade, så ledda och att de bygga på ett sådant sätt, att deras kostnader inte bli högre än vad det skulle bli att bygga i den allmänna marknaden, om arbetet utfördes av privata byggmästare. Det är enligt min mening förutsättningen för vad jag kallar en allmännyttig bostadsproduktion. Kan man inte komma dithän, så fyller den ju intet som helst ändamål.

Jag har mig bekant, att man i Göteborg är inne på en linje, där man håller på att tillsammans med de enskilda företagen ordna upp denna sak, och jag skulle hälsa med glädje, om man kunde komma till ett resultat i det sammanhanget. Det finns ingen i statens bostadsorgan i vårt land, som har eftersträvat något monopol för de kommunala eller allmännyttiga företagen. Det är tvärtom så, mina damer och herrar, att bostadsstyrelsen i detta sammanhang kanske vid behandlingen av dessa allmännyttiga företag lagt t. o. m. strängare linjer på bedömandet av dessa ärenden än i fråga om de privata. Det har naturligtvis skett därför att det är nödvändigt, att den statliga bostadspolitikken bedrivs efter sådana linjer. Här är det ju inte bara fråga om att bygga, här är det också fråga om att förvalta och förvalta ett år för år ständigt ökat bostadsinnehav. Det är således inte en bagatell, som man här rör sig med. Enligt min mening finns det ingen anledning för riksdagen att i detta avseende misstänka, att bostadsstyrelsen inte följer de linjer, som jag här har utvecklat. Jag kan ju säga detta så mycket mer som min medverkan i den statliga bostadspolitikken inom en månad är ett avslutat kapitel. Jag nöjer mig således, herr talman, att säga detta om principerna.

Sedan är det ett par av de många detaljer, som finnas i det här föreliggande statsutskottsutlåtandet, som jag skulle vilja yttra mig om. Emellertid

skulle jag först vilja säga ett ord till herr Pettersson i Dahl. Han interpellerade de ledamöter av kammaren, som tillhörde bostadsstyrelsen, om deras ställning till ett ärende, som han drog upp, ett ärende som utan tvivel gäller en tolkning av gällande författning. Herr Pettersson i Dahl får förlåta, men jag tycker det är en egendomlig väg att gå, när en ledamot av bostadsnämnden i Hallands län, som inte är ense med sina tjänstemän om alla detaljer, går till de riksdagsmän, som äro ledamöter av bostadsstyrelsen, och ber dem tolka författningen. Det finns ju andra vägar härvidlag, som jag tycker att herr Pettersson i Dahl bör gå. Om han inte är nöjd med de resultat, som hans tjänstemän kommit till, så har ju bostadsnämnden möjlighet att överklaga hos bostadsstyrelsen och att fullfölja ärendet till Kungl. Maj:t. På det sättet kan man få besked om vad som avses med författningens bestämmelser.

En sak i detta sammanhang, som alltid kommer att vålla svårigheter, är frågan om förbättringslånen och om hur stora arbeten som författningen enligt skola få utföras i de hus, för vilka man erhåller sådana lån. Jag hoppas att herr Pettersson i Dahl därvidlag fullföljer sitt uppsåt på den väg, som står honom till buds. Då skall han tämligen snart komma fram till en tolkning, som antingen ger honom rätt eller också underkänner hans uppfattning.

Detta var vad jag hade att säga på denna punkt.

Sedan, herr talman, skulle jag vilja säga några ord speciellt till statsutskottet. När vi för tre år sedan införde det s. k. trekronorsbidraget, gjorde vi det i en nödsituation, i vilken vi inte kunde finna någon annan väg att komplettera det stöd, som gavs åt bostadsbyggandet. Avsikten med detta bidrag var att det skulle tillfalla familjer, som inte fingo hjälp med de bidrag, som ingingo som ett led i den allmänna bostadspolitikken. Då tillgreps man åtgärden med trekro-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

norsbidraget, samtidigt som man framhöll att det var ett experiment. Det var dock ingen som egentligen trodde att trekronorsbidraget skulle komma att fylla det avsedda ändamålet, men man gjorde det som ett experiment. Vi ha nu experimenterat i tre år, och bostadsstyrelsen har nu kommit till det resultatet, att det inte går att fortsätta på det sätt, som man hittills gjort. Vi måste göra direktiven så hårda och fasta, att de binda kommunerna. Om man skall bibehålla de lösa direktiv som nu finnas och för vilka statsutskottet har gjort sig till tolk, komma vi aldrig ut ur det gungfly, där vi för närvarande befinna oss när det gäller trekronorsbidraget. Kommunerna följa sin uppfattning, och de kunna göra det så mycket hellre som konsekvenserna aldrig drabba dem utan staten.

Det är möjligt att de, som äro fosterade i statsutskottet, ha andra synpunkter på dessa problem än de, som äro fostrade i bevillningsutskottet, men den som har fått lära sig att alltid tänka på att anskaffa de pengar man ger ut, han blir betänksam när han ser statsutskottets förevarande utlåtande. Är det orimligt att tänka sig att den kommun, som i detta avseende vill hjälpa en person, får räkna med att hjälpen på något sätt kommer att avspegla sig i kommunens ekonomiska liv? Jag har ingenting emot att man hjälper och att man ger det stöd som behövs, men kommunen skall känna att konsekvenserna av dess handlande drabba den själv, inte människor utanför kommunen.

Man skall inte spä — det är jag mycket rädd för — men när jag ser fram mot vad som kan komma att inträffa på här ifrågasvarande område, och i synnerhet när jag flyttar över till familjebidragetsområdet, blir jag mörkrädd. Vi ha nu en prövning av familjebidragen vart femte år, men situationen i dag är på många ställen den, att man faktiskt har nödgats tolka författningarna så, att de möjliggöra för bostadsstyrelsen att

vid uppenbara orimligheter företa en ettårsprövning. Det har nämligen, mina damer och herrar, visat sig, att kommunerna även där sakna det intresse, som man borde kunna förvänta att de skulle ha. Det är ju de som ha nytta av att det byggs. De ha nyttan av att medborgarna få hjälp att skaffa sig ordentliga bostäder. Men vad skall man kalla det att en kommun är efter år stillatigande ser på hur en bidragsmottagares inkomst stiger, först till det dubbla och sedan till tre gånger den summa, som författningarna sätta som gräns? Jag träffade på ett sådant fall häromdagen. Det var en man med två barn. Gränsen är enligt författningarna 4 000 kronors beskattningsbar inkomst, men när vi fingo möjligheter att företa en efterkontroll visade det sig, att denne man hade en beskattningsbar inkomst på 16 000 kronor. En sådan inkomsttagare kan få behålla bidraget i fem år.

Inför en sådan situation kan ingen säga, att detta inte angår staten. Jag hävdar den meningen att sådant angår staten i mycket hög grad, och det angår — eller borde angå — den kommun, som är satt att som statens organ vaka över förhållandena på detta område. Jag skall inte komma med några som helst insinuationer på denna punkt, men det finns kanske anledning att fråga sig, om inte ifrågasvarande kommun genom sitt handlingssätt lönereglerade med statens medel.

Det ledsamma med sådana saker är, att de upptäckas först efteråt. Det är det som gjort att en kommun, som har delat ut trekronorsbidragen i enlighet med direktiven, vid redovisningen vid årets slut har kommit i den situationen, att bidragen ha tilldelats familjer med 11 000—14 000 kronors inkomst. Det finns exempel på att sådant har hänt i en stad inte så långt ifrån denna. Något sådant hade ju ingen människa avsett, när trekronorsbidraget en gång kom till.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

När vi nu stå inför prövningen av denna fråga, säger man i statsutskottet att man vill ha en ny utredning. Men, herr talman, såvitt jag förstår kan det i fråga om trekronorsbidraget icke förebringas något material utöver det som redan föreligger. Det ligger väl inte den tanken bakom statsutskottets ståndpunktstagande, att man på basis av trekronorsbidraget vill justera de olika subventionsgrupper vi nu ha? Jag måste i så fall vända mig emot en dylik anordning, ty detta var inte riksdagens avsikt den gången trekronorsbidraget instiftades.

Herr talman! När jag betraktar detta trekronorsbidrag, kommer jag till det resultatet, att man ute i kommunerna kan vara glad om riksdagen inte går längre än till att följa Kungl. Maj:t i detta avseende. Jag vill därför yrka avslag på punkt VIII i statsutskottets förvarande utlåtande och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att skildra beloppen som utgått i de städer — ty det är i huvudsak sådana — som ha kommit i åtnjutande av trekronorsbidraget. För de allra flesta skulle den utgiftsökning, som ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag medför, betyda föga. Det skulle praktiskt taget inte betyda något alls. Inte heller skulle det betyda någonting för Stockholms stad, som ändå skulle få vidkännas en utgift på bortåt 400 000 kronor. Staden tar nämligen en stor del — mera än hälften — av det bidrag, som Kungl. Maj:t har anvisat.

I redogörelsen över hur trekronorsbidraget har använts spanar jag förgäves efter någon landsortskommun. De finnas över huvud taget inte med. Jag tror, att det bara är två län, som uppta någon kommun, som kan kallas för landsortskommun, och då äro de ändå av sådan karaktär, att de äro tämligen blandade kommuner, där man har möjlighet att bygga flerfamiljshus.

Med hänvisning till vad jag sålunda

anfört ber jag, herr talman, att än en gång få hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Sedan skall jag be att få säga ytterligare några ord om den anordning, som Kungl. Maj:t föreslår för våra folkpensionärer. Det har blivit modernt i detta land att tala om kategorihus. Var kan man upptäcka sådana hus? Jo, i storstäderna. Där har man byggt hela kvarter med bostäder för en viss sorts folk. Men hur är det i den övriga delen av landet? Hur löser man denna fråga i en bondsocken? Jo, man förlägger pensionärshemmen till olika delar av socknen, och de gamla placeras i samma miljö som de levde i, innan de fingo folkpension. De flesta landsortsstäder göra på samma sätt, och för dem blir därför denna fråga inte något problem. Jag vill här påpeka, att det har inkommit massor av ansökningar från svenska landsortskommuner om bidrag från det anslag på 6,5 miljoner kronor, som i dag kommer att beviljas. Det kommer alltså att förbrukas omedelbart, om Kungl. Maj:t av investeringshänsyn kan följa den uppdragna linjen. Däri ligger alltså ingen som helst fara.

Jag har ingenting emot att man här gör ett experiment, men om man gör det experimentet i storstäderna, skall man inte sträcka ut det ytterligare. Därför skall man i stället experimentera i liten skala. Det må förlåtas mig om jag undrar, huruvida man i sin socialpolitik skall ledas av hänsyn till människorna, som ha gjort sin gärning, eller om man skall ledas av hänsyn till att det är omöjligt för våra arkitekter att göra upp planlösningar utan lägenheter som även ha ett rum och kök. Jag delar inte den senare uppfattningen. Men när vi nu tyckas ha kommit därhän, att vi få lägenheter om ett rum och kök över, vilka icke kunna hyras ut eller användas till familjebostäder, är det väl lämpligt att låta pensionärerna flytta in i dem.

Jag vill fråga, herr talman: Var i de

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

stora hyreshusen skola de gamla bo? Där vill jag särskilt vända mig till Kungl. Maj:t med en anhållan att Kungl. Maj:t överväger denna fråga mycket noggrant. Om det finns hiss i ett fyra- eller femvåningshus, kan man naturligtvis låta de gamla bo i översta våningen. Saknar huset däremot hiss, vilket ofta är fallet, så måste de gamla bo på nedre botten. Ingen anser det väl nämligen rimligt att kräva, att man vid den åldern skall sträva upp för fyra—fem trappor. Med kännedom om hur det går till i ett hyreshus i Stockholm med dess blandade klientel tycker jag också att man skall tänka sig för mer än en gång innan man placerar de gamla under en familj, där man t. ex. har »balövning» varje lördagskväll. Det är inte en sådan tillvaro vi ha tänkt oss för våra folkpensionärer. Det är inte på det sättet vi ha avsett att hjälpa dem, när vi ha gjort upp vår socialpolitik. Jag vill därför starkt understryka nödvändigheten av att Kungl. Maj:t är mycket noggrann vid utfärdandet av direktiven för hur ifrågavarande anslag skall användas. Jag uttalar också den förhoppningen, att bostadsstyrelsen i detta fall verkligen skall se till att man inte flyttar de gamla från en tämligen lugn tillvaro och placerar dem i ett hyreshus, där de egentligen inte alls höra hemma. Det är ju nämligen inte meningen att göra deras ålderdom, när de kommit upp till 70-årsåldern, till ett litet helvete, vars make de inte ha upplevat någon gång under sitt tidigare liv.

Herr talman! Med dessa erinringar har jag framställt de anmärkningar jag hade att göra beträffande statsutskottets förvarande utlåtande. Jag har på senare punkter inte något annat yrkande än bifall till utskottets förslag och nöjer mig därför med att yrka bifall till utlåtandet i dess helhet, med undantag för punkt nr VIII om trekronorsbidraget, där jag hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr PETERSSON i Dahl (kort genmäle): Herr talman! Jag tillät mig i mitt anförande att ställa en fråga till dem av bostadsstyrelsens ledamöter, som tillika äro riksdagsmän. Frågan rörde tolkningen av 15 § i den författning, som innehåller bestämmelserna för erhållande av förbättringslån. Jag fick en överhalning för detta av herr Adolv Olsson i Gävle. Herr Adolv Olsson menade, att det var ett allvarligt fel att gå till väga på det sättet. Man skall inte göra så, sade han, utan man skall i stället ingiva en besvärsskrivelse till Kungl. Maj:t, på vilken man i sinom tid får svar.

Jag måste säga, att detta var S:t Byråkratius i sin värsta form. Vi ha ju här i riksdagen alltid brukat få lov att diskutera olika problem. Nu vet jag mycket väl att en ledamot av kungl. bostadsstyrelsen är en mycket högt uppsatt man, men det är väl ändå inte något fel att här i kammaren diskutera detaljer med honom. Om herr Adolv Olsson inte ville svara för hela bostadsstyrelsen, kunde han väl ändå ha delgivit sin personliga mening i denna sak. Herr Olsson i Gävle tog ju sedan upp en del andra detaljer i sitt anförande, vilket jag tycker är riktigt. Han talade bl. a. om kommunernas tolkning av vissa bidragsbestämmelser o. s. v. När han kunde göra det, förstår jag inte varför han inte också kunde uttala sig om tolkningen av en annan författningsbestämmelse, som nu lätt kan ges en felaktig innebörd.

Jag vill också tillägga, att jag av erfarenhet vet att vi här i riksdagen många gånger ha diskuterat innebörden och den eventuella omarbetningen av olika detaljer, och då ha de ledamöter, som ha tillhört någon styrelse eller nämnd, som sysslat med denna fråga, gärna ingått i svaromål.

Nu kan man naturligtvis säga, att om man lever till nästa riksdag kan man inkomma med förslag om författnings-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ändring. Jag vet mycket väl att den möjligheten finns, men jag tycker ändå att man här skulle kunna få ett annat svar från bostadsstyrelsens ledamöter än vad jag har fått av herr Olsson i Gävle.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga till herr Pettersson i Dahl, att om jag svarar på hans fråga, så kommer det svaret endast att innehålla min personliga uppfattning. Men herr Pettersson i Dahl ville ju ha reda på bostadsstyrelsens uppfattning i detta fall, och det är omöjligt för mig att ange vad bostadsstyrelsen har för uppfattning i denna fråga. Även om de tre ledamöter i denna kammare, som sitta i bostadsstyrelsen, hålla ihop, utgöra de ändå en minoritet i bostadsstyrelsen. Det är den saken som jag vill att herr Pettersson i Dahl skall förstå. Varken herr Nilson i Spånstad eller herr Johnsson i Kastanjegården eller jag själv kan säga vilken uppfattning bostadsstyrelsen skulle komma till vid ett plenibeslut.

Herr PETTERSSON i Dahl (kort genmäle): Herr talman! Jag konstaterar att herr Olssons i Gävle uppfattning är, att man skall gå besvärsvägen till Kungl. Maj:t. Någon annan uppfattning har här inte kommit till synes.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Herr Pettersson i Dahl får väl nöja sig med att i första hand anlita besvärsvägen till bostadsstyrelsen. Gör han det, så är han på rätt väg.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! När det gäller läget på bostadsmarknaden kan jag endast uttala den förhoppningen, att alla möjligheter skola tillvaratagas för att åstadkomma ett ökat bostadsbestånd och därmed nedbringa antalet familjer, som för närvarande sakna tillfredsställande bostäder.

Vad sedan gäller de allmänna principerna har ju herr Adolv Olsson i Gävle klarlagt dem på sådant sätt, att jag inte behöver uppehålla mig vid dem något utförligare. Till det, som herr Adolv Olsson redan sagt, vill jag dock lägga den frågan: Kan det verkligen påvisas att de kommunala och allmännyttiga bostadsföretagen ha skött sin verksamhet på ett så otillfredsställande sätt, att de äro förtjänta av den anmärkning, som ett bifall till reservanternas förslag på denna punkt skulle innebära?

Sedan skulle man möjligen kunna gå in på ytterligare en liten detalj beträffande frågan om eventuell likställighet i lånehänseende emellan kommunala och privata företagare. De kommunala företagen besjålas väl huvudsakligen av ett enda intresse, nämligen att försöka framskaffa så billiga och så lämpliga bostäder som möjligt för de bostadsbehövande inom respektive samhällen. De privata företagarna däremot ha väl inte uteslutande ett intresse av att framskaffa lämpliga bostäder utan även ett annat intresse när de sätta i gång byggnadsverksamhet, nämligen att genom att framskaffa bostäder erhålla så höga inkomster som möjligt. Se vi frågan ur denna synpunkt komma vi nog till det resultatet, att det är berättigat med en något högre lånegräns för de kommunala bostadsföretagen än för de privata. Man får väl nämligen ändå säga, att när vinstintresset skall göra sig gällande, böra de företagare det här gäller själva få bidraga med en högre insats.

Herr Birke var inne på en fråga, som jag inte i nämnvärd utsträckning skall uppehålla mig vid. Fattade jag herr Birke rätt, gjorde han gällande, att en av de bidragande orsakerna — jag vet inte om han sade att det var en väsentligt bidragande orsak — till att läget på bostadsmarknaden är så förtvivat är, att hyrorna inte fått stiga i samma tempo som inkomsterna ökats för de

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

bostadsbehövande. Det är naturligtvis alldeles riktigt, att detta fastläsande av hyrorna i viss mån ökat efterfrågan på lägenheter. Det är nämligen klart, att om hyrorna sedan 1939 skulle ha ökat exempelvis med låt oss säga 50 eller 60 procent, hade många familjer inte kunnat hyra någon ordentlig bostad. Men vad hade detta resulterat i? Jo, knappast någonting annat än att vi hade bevarat den gamla och osunda frångboddheten, som vi genom vår moderns bostadspolitik i största möjliga utsträckning försökt övervinna. Jag måste verkligen göra mig den frågan, om det kan vara så många i denna kammarare som anse, att det hade varit lämpligt att tillämpa ett system, som kunnat medföra sådana verkningar.

Sedan skall jag, herr talman, endast beröra ett par små punkter. Herr Birke var inne på familjebidragsfrågan, och han framförde samma synpunkter som högern gjorde förra året. Då framkom det krav från högern, att bidraget till barnfamiljerna endast borde utgå till dem som hade tre barn. Vi skulle alltså frångå det beslut riksdagen fattade för ett fåtal år sedan beträffande denna fråga. Jag tror inte, herr talman, att det finns någon möjlighet att för närvarande vinna gehör för den synpunkt, som herr Birke och vissa reservanter framfört på den punkten, och därför behöver jag inte närmare uppehålla mig vid densamma.

Vad sedan trekronorsbidraget beträffar, har ju herr Olsson i Gävle lämnat en ingående redogörelse för detta och även motiverat, varför det bör ske en ändring här. Statsutskottets majoritet har här intagit en annan ståndpunkt än den departementschefen framfört. Utskottet anser nämligen att denna fråga bör bli föremål för ytterligare undersökningar och att medan dessa undersökningar pågå bidraget bör utgå efter de gamla formerna. Vi ha inte tagit ställning till huruvida detta trekronorsbidrag skall utgå efter de nuvarande

grunderna eller utgå efter andra, utan vi anse, som sagt, att frågan bör bli föremål för en närmare undersökning. Om jag inte missuppfattat herr Adolv Olsson när han vid tidigare tillfällen uppträtt i denna fråga, har han gjort gällande, att det bör undersökas om inte trekronorsbidraget kan ges någon annan form än det för närvarande har. Jag tror knappast att denna fråga undersökts. Det förslag, som här föreligger, går ut på att ett trekronorsbidrag skall utgå efter samma grunder, enbart med den skillnaden att staten skall betala en del och kommunerna en del.

Nu ha vi inte, herr Adolv Olsson, enbart tänkt på de olika kommunernas ekonomi, när vi tagit ställning till denna fråga i statsutskottet. För det är alldeles riktigt, som herr Adolv Olsson sade, att flertalet av dessa kommuner i ganska liten utsträckning har fått del av detta bidrag. Detta är således inte någon fråga av större betydelse ur ekonomisk synpunkt. Det är dock en principiell fråga, och detta har varit av avgörande betydelse för mig. Här beslutar alltså riksdagen ena året, att det skall utgå ett bidrag till bostäder eller till något annat ändamål och att detta bidrag skall utgå efter vissa bestämda former. Sedan kommer man kanske underfund med att dessa bidragsformer inte voro så väl genomtänkta och lägger fram ett nytt förslag till riksdagen, som går ut på att det bidrag man beslutat skall ändras så till vida, att staten inte skall betala hela beloppet utan att kommunerna skola bidraga med hälften. Kommunerna skulle enligt det framlagda förslaget betala hälften av det bidrag, som kommer att anslås från 1 juli 1950, samt för framtiden även hälften av de bidrag, som redan beviljats under de år som gått sedan trekronorsbidragets införande.

Jag undrar om detta ändå inte är en ganska egendomlig princip som nu förordas. Staten kan exempelvis även, när det gäller bidrag på andra områden,

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

komma och säga, att man skall tillämpa samma principer även där. Jag ifrågasätter om inte en sådan politik kan komma att bli ganska ohållbar för kommunerna och leda till konsekvenser, som vi för närvarande inte kunna överblicka. Det är framför allt ur denna synpunkt som jag ansett det vara lämpligast, att denna fråga om trekronorsbidraget bör göras till föremål för ytterligare undersökning, innan riksdagen fattar slutgiltig ståndpunkt till densamma.

När det sedan gäller frågan om bidrag till allmännyttiga bostadsföretag för beredande av bostäder åt pensionärer, kan jag i vissa delar instämma med vad herr Olsson i Gävle här yttrat, nämligen att vi böra gå fram med ganska stor försiktighet på detta område. Jag vill dock tillägga att vi inte böra gå fram med så stor försiktighet, att vi även för framtiden binda oss för enbart pensionärshem. Jag tror nämligen, att i den mån det är möjligt att bereda pensionärerna bostäder även inom de vanliga fastigheterna, detta blir till fördel både för samhället och för pensionärerna själva. Men det är alldeles tydligt, att denna försöksverksamhet får handhavas med stor försiktighet.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag vill säga till herr Mårtensson precis det jag sade i följ, nämligen att vi böra söka en annan form för trekronorsbidraget än den form, som nu används. Herr Mårtensson, gör detta till en principfråga. Jag skulle dela hans uppfattning om dessa ting voro fastslagna i en författning, där man bundit sig för årtal framåt. Men, herr Mårtensson, statsutskottet har varje år understrukit — och vi ha även gjort det under denna debatt — att det gäller en försöksverksamhet och att anslaget är knutet till endast ett år.

Riksdagen har således möjlighet att när den så vill avbryta denna försöksverksamhet genom att sätta ned anslaget eller taga bort det helt och hållet. Ur principiell synpunkt finns det ingenting som här kan motivera, att verksamheten ovillkorligen skall fortsätta på grund av att man satt i gång den och dragit in en massa människor i den. Om man kommer underfund med att försöket är misslyckat, skall man inte fortsätta verksamheten längre.

Sedan vill jag till sist säga till herr Mårtensson, att jag ingenting har emot att man fortsätter de försök, som göras beträffande bostäder åt folkpensionärerna, om de visa sig slå bra ut. Det som gjort mig betänksam är — och jag tror att herr Mårtensson är inne på ungefär samma linje — att arkitektsynpunkter skola vara vägledande för oss i vår socialpolitik. Ingenting kan få mig att frångå denna uppfattning. Jag har sysslat en smula för mycket med dessa saker för att icke tro, att den ömma punkten skulle ligga här.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla (kort genmäle): Herr talman! På tal om trekronorsbidraget säger herr Olsson i Gävle, att det är en ny form, som kommer att tillämpas. Ja, jag talade inte endast om nya former, utan jag talade även om de nya grunderna, och jag kan knappast finna, att det förslag som nu föreligger vilar på nya grunder. Men vi kunna ju säga att dessa bidrag skola utgå i en annan form. När vi tidigare behandlat denna lilla detalj i bostadspropositionen, har jag nog fått den uppfattningen, att det skulle göras en mera ingående undersökning, huruvida det inte skulle vara lämpligt att få fram något andra grunder för detta bidrags utgående än vad som presenteras i propositionen vid årets riksdag.

Sedan är det naturligtvis riktigt, som herr Adolv Olsson här nämnde, att riksdagen inte bundit sig för detta bidrag

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

för många år framåt. Men, herr Adolv Olsson, här finnas väl även andra bidrag, för vilka riksdagen inte bundit sig för många år framåt och som kunna ändras. Men jag tror att om man skall företaga ändringar, bör det ske efter en mera objektiv prövning än den som här gjorts.

Herr LAGER: Herr talman! Vi ha från det kommunistiska partiets sida vid årets riksdag väckt ett par motioner rörande bostadsförsörjningen och därmed sammanhängande problem. Det ena förslaget går ut på att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle hemställa om snabba åtgärder för att öka bostadsbyggandet, sörja för en tillräcklig, billig produktion av byggnadsmateriel och på vissa punkter utbygga den statliga subventionsverksamheten till barnfamiljerna. Motiveringen för detta förslag är vetskapen om att bostadsbristen allt fortfarande är mycket stor och speciellt kännbar i städerna och tätorterna.

Jag skall inte upprepa vad som tidigare sagts om de vådor för folkhälsan, som bostadsbristen innebär, och jag skall inte heller nämna något om de olägenheter och lidanden för enskilda, som bostadsbristen och orörligheten på bostadsmarknaden medför. Jag hänvisar här till allmänt kända och även erkända fakta. Riksdagen har emellertid, det kan jag inte underlåta att säga, visat sig vara okänslig för en del av dessa fakta. Senast demonstrerades detta för någon vecka sedan, när riksdagen behandlade ett förslag om obligatorisk bostadsförmedling. Förslaget fälldes av riksdagen, trots att det statsfinansiella läget knappast kunde åberopas som motivering härför.

Statsutskottet avstyrker nu våra förslag med den kortfattade motiveringen, att utskottet icke är berett att tillstyrka särskilda åtgärder från riksdagens sida. Detta utskottets uttalande få vi väl

tolka på det sättet, att man tycker att läget på bostadsmarknaden är så bra som det kan vara, och sedan sätter man sin förtröstan till Kungl. Maj:t och kungl. bostadsstyrelsen. Jag delar inte uppfattningen att läget är så bra, som det kan vara.

När bostadsbyggandet under åren närmast efter kriget begränsades, kunde man med hänvisning till åtminstone i viss mån sakliga skäl säga, att detta berodde på brist på arbetskraft och brist på diverse slag av byggnadsmateriel. Dessa hänvisningar kan man inte längre göra. Arbetskraft har funnits de senare åren. Hur skall man annars förklara det faktum, att byggnadsfackens arbetslöshetskassor åren 1947 och 1948 utbetalade 13 636 000 kronor i arbetslöshetsunderstöd? Materielbristen har också hävts, och i den proposition som regeringen framlagt och som utskottet här behandlat heter det, att det sista område där brist råder — det gäller radiatorer — skall elimineras vid kvartalskiftet mars/april.

Det finns således arbetskraft och byggnadsmateriel för att uppföra bostäder, och ändå blir bostadsbristen inte mindre utan visar snarare en tendens att öka, i varje fall i de större städerna. Det är alltså regeringens och övriga myndigheters medvetna strävan att hålla tillbaka bostadsbyggandet som upprätthåller och konserverar bostadsbristen, med allt som följer därmed. Standardmotiveringen för denna hållning är ju »det statsfinansiella läget», en motivering som regeringen tydligen betraktar som gångbar i de mest skiftande sammanhang. Men kan det verkligen vara riktigt, att det statsfinansiella läget är den verkliga anledningen till återhållsamheten? Jag föranleddes att ställa denna fråga med anledning av ett uttalande, som tredje lagutskottet gör i sitt utlåtande rörande förlängning av byggnadsregleringslagen. Vi återkomma till denna fråga längre fram på föredragningslistan, och jag skall

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

inte uppehålla mig vid den. Jag vill bara påpeka, att det i nämnda utlåtande heter, att byggnadsregleringen bör kunna avskaffas nästa år om det ekonomiska läget inte försämras.

Vad är det nu som kan försämra det ekonomiska läget så, att byggnadsregleringen måste upprätthållas? Är det en nedgång i konjunkturen eller är det ett bibehållande av den nuvarande högkonjunkturen? Vi ha under alla efterkrigsåren haft en utpräglad högkonjunktur i detta land, och med hänvisning till denna högkonjunktur har man strypt bostadsbyggandet. Om nu högkonjunkturen fortsätter, får man väl antaga, att den kommer att anföras såsom ett skäl för att också i framtiden behålla byggnadsregleringen. Inträffar det däremot en konjunkturedgång, räknar man då från myndigheternas sida med att det statsfinansiella läget skall förbättras så, att bostadsbyggandet skall skjuta fart i en sådan grad, att det behov som föreligger blir täckt? Jag tror inte att en konjunkturedgång eller en eventuell ekonomisk kris kommer att medföra någon avsevärd stimulering av bostadsbyggandet, snarare tvärtom. Däremot kan jag tänka mig att man på sina håll räknar med att därest en kris med arbetslöshet inträder, några hundratusen svenska arbetare av ekonomiska skäl bli tvingade att packa ihop sig i lägenheterna, så att andra lägenheter bli lediga och »bostadsbristen kan hävas».

Herr Birke har tidigare i debatten rekommenderat samma medel för att häva bostadsbristen, nämligen att låta hyrorna stiga, så att de minst bemedlade, i första hand arbetarna, inte ha råd att hålla sig med något så när hyggliga bostäder. Detta är ett märkligt sätt och en allt annat än av social syn präglad metod att häva bostadsbristen. Vill man emellertid bevara och förbättra vårt folks bostadsstandard, är det riktigt att nu utan dröjsmål sätta in betydligt större kraft på ett ökat bostads-

byggande, och en skrivelse i den riktningen från riksdagens sida till regeringen hade varit helt motiverad.

Jag vill med detta yrka bifall till motion II: 419, på vilken utskottet yrkat avslag i sin hemställan under punkt III.

I samma motion hade vi föreslagit en del åtgärder i syfte att utvidga tillämpningsområdet för systemet med bostadsrabatter, som för närvarande utgå till barnfamiljer. Det gäller främst ökade möjligheter att komma i åtnjutande av familjebostadsbidrag och bränslebidrag. Vårt förslag går ut på att bestämmelserna om sådana bidrag skola utsträckas till att omfatta också familjer, som bo i hus byggda efter den 1 januari 1940.

Tanken att utvidga bidragsgivningen på det sätt vi föreslagit har ju också tidigare föresvävat myndigheterna. Redan då denna bidragsform föreslogs år 1947, förutsattes att en utvidgning skulle prövas av 1948 års riksdag. Vid 1948 års riksdag förklarade regeringen, att den väntade på resultatet av en undersökning, som emellertid i huvudsak var avslutad. Dessutom började man hänvisa till det statsfinansiella läget såsom ett skäl för uppskovet. År 1949 kvarstod hänvisningen till det svåra statsfinansiella läget, under det att utskottet i år hänvisar till att uppgifterna från bostadsstyrelsen fortfarande saknas. Och denna i sin tur väntar på vissa siffror, som 1945 års bostadsräkning ännu inte fått färdiga. Inom parentes vill jag säga, att det föreligger en viss risk för att dessa siffror från 1945 års bostadsräkning bli så gamla, att de inte kunna användas, när de äntligen föreläggas bostadsstyrelsen.

Vad det är för slags siffror, som sitta så långt inne, ha vi inte fått klarhet i. Men om det måhända gäller statistiskt material i syfte att beräkna kostnader för en utvidgning av tillämpningsområdet för familjebostadsbidragen, kunde statsmakterna säkerligen få en

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

god vägledning för kostnadsberäkningarna av en utredning, som är gjord i Stockholms stadsfullmäktige. Fullmäktige ha just att behandla frågan om en utvidgning av familjebostadsbidragen efter i huvudsak de linjer, som vi ha föreslagit. I det förslag, som Stockholms stadsfullmäktige nästa vecka ha att taga ståndpunkt till, yrkas det att barnfamiljer, som bebo lägenhet av den standard och den art, som berättiga till statliga familjebostadsbidrag men som äro uppförda under tiden 1 oktober 1940—31 december 1947, skola få ett kommunalt bidrag på 130 kronor per barn och år. Stadskollegiets majoritet, bestående av socialdemokrater, kommunister och folkpartister, föreslår detta med högermän såsom enda reserveranter.

Kostnaderna för en sådan utvidgning av tillämpningsområdet för familjebostadsbidragen i Stockholm beräknas av borgarrådsberedningen uppgå till 900 000 kronor om året, och då är ändå summan, säger beredningen, tilltagen i överkant för att man skall vara på den säkra sidan. Om i den övriga delen av landet proportionellt samma antal familjer som i Stockholm skulle komma i åtnjutande av utvidgad subventionsverksamhet, skulle vi kunna beräkna, att medelsbehovet för en sådan utvidgning av subventionsverksamheten inte skulle utgöra mer än 9 miljoner kronor. Jag förmodar, att detta belopp knappast täcker de förluster, som vårt flygvapen lider genom sönderslagna flygmaskiner under ett år, och nyttan av penningplaceringarna för det ena och det andra ändamålet behöver man väl knappast diskutera. Det räcker med att påpeka denna sak.

Vi ha i år tillåtit oss att också föreslå en reform när det gäller bostadsbidragen. Det gäller här en mycket blygsam reform, som går ut på att ensamstående mödrar med ett barn skola komma i åtnjutande av samma förmåner som barnfamiljerna. Utskottet av-

styrker emellertid också i år detta mycket blygsamma och behjärtansvärda reformförslag med hänvisning till de famösa siffrorna från 1945 års bostadsräkning, vilka ännu inte kunnat anskaffas och bearbetas av bostadsstyrelsen. Om det också på denna punkt skulle bli fråga om att beräkna utgifterna, kan Stockholms stad kanske stå till tjänst med ett visst material för bedömningen. I det förslag till utvidgade kommunala bostadssubventioner, som jag nämnde, upptages också det yrkandet att ensamstående mödrar med ett barn skola erhålla bostadsbidrag enligt samma grunder, som äro gällande för barnfamiljerna, d. v. s. 130 kronor per år, därest vederbörandes beskattningsbara inkomst inte överstiger 3 000 kronor. Kostnaderna för en sådan utvidgning av bidragsverksamheten beräknas till 150 000 kronor, och om man använder samma beräkningsmetod för landet i dess helhet, skulle denna utvidgning kosta 1,5 miljoner kronor.

Jag menar för min del, att det här föreslagna bidragsbeloppet är för litet, och vi ha därför i våra motioner på denna punkt till riksdagen hemställt, att man skulle placera bidragen till ensamstående mödrar med ett barn två trappsteg högre än familjebidragen, d. v. s. att de skulle få ett belopp på 390 kronor per år. Även om riksdagen skulle bifalla detta förslag, är summan inte så avskräckande och i varje fall icke så stor att de statsfinansiella skälerna kunna vara avgörande.

Det bristande intresse, som visas också för denna blygsamma reform, får kanske sin bästa belysning av det faktum, att regeringsförslaget i år om bostadssubventionerna inte ens har besvärat sig med att nämna någonting om detta reformkrav. Argumentnöden när det gäller att motivera avslaget framstår klarast, när jag erinrar om att utskottets talesman förra året, då denna fråga diskuterades, hävdade att man borde avslå reformförslaget därför att

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ensamstående män med minderåriga barn ha det lika svårt som ensamstående mödrar.

Vi ha slutligen, herr talman, föreslagit att bestämmelserna om familjebostadsbidragen skola mjukas upp på ett sätt som avlägsnar en del orimligheter i den praktiska tillämpningen. Rätten till familjebostadsbidrag upphör, såsom herr Olsson i Gävle här har påpekat, därest bidragsemottagaren kommer upp över en viss inkomstgräns. Detta har emellertid lett till att exempelvis lägre tjänstemän, som befodrats och kommit upp i en högre lönegrad, genom att bostadsrabatterna fallit bort ha fått ett större inkomstbortfall än som motsvaras av löneförhöjningen på grund av befodran. Det är uppenbart, att detta är ett orimligt förhållande.

Man kunde nu lösa detta problem på det sättet, att man minskade bostadsbidraget och bränslebidraget med det belopp, varmed inkomsten överskjuter den fastställda inkomstgränsen. Utskottet säger, att detta inte låter sig göra, därför att inkomstprövning skall ske endast vart femte år. Herr Olsson i Gävle har givit en del avskräckande exempel på hur folk svindlar och bedrar myndigheterna, vilket han enligt min mening alldeles oriktigt lade till grund för en mycket reserverad hållning gentemot vissa bidragsformer.

Det är riktigt att en inkomstprövning *skall* ske vart femte år, men här i Stockholm förekommer det i varje fall att en sådan prövning sker varje år. Jag har här ett tryckt formulär, utgivet av bostadsstyrelsens sociala sektion, som infordrar uppgifter *varje år* från bidragstagarna, och i detta formulär skall det på heder och samvete anges, hurudana familjens inkomstförhållanden ha varit. Den motivering, som utskottet sålunda anför för ett avslag på denna punkt, är icke hållbar.

Jag ber, herr talman, att med vad jag nu har anförts få yrka bifall till motionen II: 529 i den mån dess yrkande

upptages under punkt X i utskottets hemställan.

Låt mig sedan till sist sammanfattningsvis säga, att utskottets motiveringar för avslag på de förslag, som vi ha framställt, inte äro bärande. Jag noterar med tillfredsställelse att utskottet tillbakavisar regeringens försök att lägga över hälften av kostnaderna för tre-kronorsbidraget på kommunerna, men beklagar att utskottet låtit regeringen få sin vilja fram i dess övriga propäer rörande bostadspolitiken, vilka karakteriseras av bristande förståelse för lägets krav och en omotiverad njugghet.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr PERSSON i Växjö: Herr talman! Folkpartiets talesman, som inledde denna debatt, påpekade att bostadssituationen är mycket otillfredsställande. Vi ha ju för inte länge sedan haft en diskussion om denna sak här i riksdagen med anledning av att frågan om s. k. obligatorisk kommunal bostadsförmedling behandlades. De familjer, som i tätorterna ha drabbats värst av bostadsbristen, äro ju barnfamiljerna. Jag beklagar, att man från folkpartiets sida vid det tillfället inte ens ville vara med om en utredning för att försöka skapa klarhet i frågan huruvida vi med ett sådant medel som den obligatoriska kommunala bostadsförmedlingen skulle kunna åstadkomma en bättre fördelning av det bostadsbestånd vi ändå ha och alltså kunna ge något fler barnrikefamiljer en smula hyggligare bostäder. Vid detta tillfälle visade det sig emellertid, att man från folkpartiets sida inte hyste något intresse för en sådan lösning av detta problem.

Nu peka folkpartiets talesmän på att folkpartisterna i sin motion denna gång ha hemställt, att man skulle ändra villkoren för den statliga långivningen till bostadsbyggande. I motionen såges det, att det synes vara tyd-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ligt, att de kommunala bostadsbyggnadsföretagen på en del orter fått en dimensionering, som icke stått i riktig proportion till de faktiskt förefintliga byggnadsmöjligheterna och att dessa kommuner då ha drivits till att söka pressa fram sina egna byggen i mycket stor utsträckning till förfång för annan bostadsbyggnadsverksamhet. Detta påstående är inte verifierat på något sätt utan bara ett rent allmänt påstående. Jag håller inte för otroligt, att denna verksamhet, som ju är rätt ny, på något håll inte har bedrivits på ett alldeles tillfredsställande sätt — men det har också ibland hänt på den privata bostadsbyggnadsmarknaden, att verksamheten har blivit misskött. Vi ha exempel därpå från gångna tider, och om det i något fall skulle vara på det sättet att kommunerna inte ha uppträtt på ett alldeles tillfredsställande sätt, får man ändå i stor utsträckning räkna detta såsom en barnsjukdom. När nu kommunerna skulle börja intressera sig för den verksamhet det här gäller är det naturligt, att denna på något håll inte har skötts så som önskvärt vore, men påståendet är som sagt inte verifierat. Man kommer således här med precis samma allmänna påstående som förra året.

Vidare säga motionärerna, att kommunernas möjligheter att för bostadsfastigheter få statslån till 100 procent av anskaffningskostnaden ha i vissa fall medfört en tendens till bortseende från kraven på ekonomisk eftertanke och effektivitet i kommunernas bostadsproduktion och bostadsförvaltning. Detta har jag litet svårt att förstå. När det gäller bostadsproduktionen prövas väl de olika företagen av bostadsstyrelsen, och här måste man från folktopparthåll faktiskt förutsätta, att bostadsstyrelsen skulle pröva på ett mindre restriktivt och mera generöst sätt de ansökningar, som inkomma från kommunala och allmännyttiga företag. Men det är väl ingen som tror detta.

Bostadsstyrelsen har, såsom framgår av dess yttranden och petita, också varit intresserad av denna verksamhet, och den måste naturligtvis väl förstå att om den skulle missköta sin uppgift, skulle den också vara dömd att misslyckas för framtiden. Myndigheterna önska nämligen att även den kommunala bostadsproduktionen och bostadsförvaltningen skola bli ett tillfredsställande tillskott på detta område. Att en sänkning av den övre gränsen för lån till kommunala bostadsföretag skulle medföra någon förbättring, kan jag för min del inte förstå. Jag tycker att gränserna äro rätt väl avvägda. Det är icke orimligt, att privata företagare som bygga flerfamiljshus skola sätta in 15 procent, och det är icke heller orimligt, att allmännyttiga företag, i vilka kommunerna ha avgörande inflytande eftersom de ha majoriteten i styrelsen, skola kunna få statslån till 100 procent av avkastningsvärdet. I det sistnämnda fallet har man helt andra garantier för att ingen spekulation förekommer. Och jag är övertygad om att hyresgästerna i dessa hus känna sig mera trygga än de göra, som bo i hus som äro byggda av privata byggmästare. De som bygga stora flerfamiljshus kunna räkna med att på de 15 procent, som de sätta in i företaget, få 3 procents ränta, ty så mycket betala ju i varje fall kommunerna för att de få låna pengar.

Hela den argumentation, som här framföres och som är densamma som förra året, vilar bara på ogrundade påståenden. Det är inte på något sätt verifierat, att bostadsbyggandet skulle bli mera rationellt eller i något annat avseende effektiviserat, om man ändrade belåningsgränsen på sätt som här ifrågasatts.

Herr Birke citerade ur fil. lic. Rydenfelts bok om bostadsfrågan vissa löstryckta uttalanden av generaldirektör Alf Johansson. Nu är det väl ingen som tror, att generaldirektör Johansson, som ju är den som bäst känner till för-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

hållandena på bostadsmarknaden vid något tillfälle år 1944 eller 1945 skulle ha sagt, att avvecklingen av bostadsbristen vore en engångssak som skulle ta endast ett år i anspråk. Vad han möjligen kan ha sagt är naturligtvis, att den är en engångssak såtillvida, att om man kunde avveckla den nuvarande bostadsbristen, skulle det kanske dröja ganska länge, innan man råkar in i en liknande situation igen.

Och vad generaldirektör Johansson sade år 1945 eller 1946 inom bostads-sociala utredningen var väl någonting sådant som att om man under fem år bygger 50 000 lägenheter i tätorterna, bör det efter denna tid ha åstadkommits en viss balans på bostadsmarknaden. Men nu ha vi ju inte kunnat bygga på det sätt, som generaldirektör Johansson förutsatte, utan produktionen av bostäder har i stället inskränkts ganska kraftigt. Förutsättningen för prognosen har således inte uppfyllts i fortsättningen, och bostadsbristen har därför inte kunnat avvecklas. Detta är något som man i detta sammanhang måste ha klart för sig.

Herr Pettersson i Dahl har här talat om tolkningen av förbättringsläneförfattningen. Saken har ju redan diskuterats, men jag skulle ändå vilja säga några ord därom, eftersom jag känner till det ärende, som föranlett herr Pettersson i Dahl att komma med en begäran om tolkning av författningen. — Jag har en redogörelse för ärendet ligande här framför mig.

Herr Pettersson i Dahl vill att 15 § i förbättringsläneförfattningen, som innehåller bestämmelser om bidrag till anordnande av ledningar för vatten och avlopp och enklare centralvärmeanläggningar, skall tolkas på ett visst sätt. Nu är det ju så att de hus, som skola bestå för framtiden och där alla förutsättningar för en fullständig ombyggnad föreligga, böra byggas om så att de bli likvärdiga med nya. När det däremot gäller hus, som inte skola bestå för

framtiden eller som inte kunna mera fullständigt ombyggas, skall förbättringslån i vissa fall lämnas. Men när det sålunda finns en bestämmelse om att man kan få förbättringslån för anordnande av ledningar för vatten och avlopp, menar herr Pettersson i Dahl, att däri bör också ingå att man skall få sådant lån till anordnande av w. c.-anläggningar. Vidare anser herr Pettersson i Dahl, att när det i bestämmelserna talas om enklare centralvärmeanläggningar, böra därtill också räknas varmvattenberedare och allt annat sådant som över huvud taget kan tänkas i ett modernt hus.

Men gör man på detta sätt, river man ju upp gränsen mellan förbättringslånen, som avse enklare förbättringar, och egnahemslånen, som avse en ordentlig ombyggnad. Och jag vill för min del säga — jag tillhör ju inte bostadsstyrelsen och kan alltså inte uttala mig annat än på egna vägnar — att i det fall, som herr Pettersson i Dahl berörde, har vederbörande tjänsteman i den lokala nämnden gjort allt vad man kunnat för att ge vederbörande möjlighet till en hygglig förbättring. Om jag skulle ha bestämmanderätten, skulle jag knappast vilja vara med om någon ändring av nämndens beslut. Den man, som det här gäller, skulle ju egentligen, om husets planlösning varit sådan att det funnits ordentliga två rum och kök, ha fått ett egnahemslån för en fullständig ombyggnad, men då hade det statliga stödet blivit mycket sämre än det blir efter nämnda beslut. Trots att huset skall bestå för framtiden ger man honom nu, vilket jag anser vara generöst, ett förbättringslån, och han får därigenom en god hjälp.

Vidare vill jag säga att riksdagen bör nog akta sig för att slå in på en sådan linje, att man ger familjebostadsbidrag även till dem som bo i hus, där planlösningen, rumsantalet eller utrustningen inte äro sådana att egnahemslån kunnat lämnas, utan endast förbätt-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ringslån. Om man släpper kravet på att husen skola vara moderna och tillfredsställande när det gäller utrustning och utrymme, så förfelas hela syftet med den statliga bostadspolitiken, nämligen att åstadkomma en standardhöjning. Familjerna skulle på detta sätt komma att hållas kvar i lägenheter, som inte äro tillfredsställande. Om man lämnar familjebostadsbidrag även till dem, som bo i mindre goda lägenheter, är det inte säkert att familjerna animeras att flytta över till bättre lägenheter även om det finns tillgång på sådana. Hyran blir ju i regel billigare, när man bor i en lägenhet som inte är fullt tillfredsställande.

Vad trekronorsbidraget beträffar, har jag för min del antecknat en blank reservation till utskottets utlåtande. Jag kan nämligen inte anse att utskottets skrivning och dess ståndpunktstagande i detta avseende äro godtagbara. Utskottet säger att »det icke kan anses tillfredsställande, att staten beviljar kommunerna bidrag, vilka äro avsedda att nedbringa bostadskostnaderna för vissa ekonomiskt svaga hushållsgrupper, på sådana grunder, att kommunerna äga att själva fördela medlen utan särskild kontroll från staten.» Det förutsättes alltså att bostadsstyrelsen skulle utöva en viss kontroll. Men det är dock inte alltid så lätt för bostadsstyrelsen att kräva tillbaka beloppet i sådana fall, där man anser att en kommun har beviljat bidrag till en familj, som inte borde ha fått sådant. Dessutom räcker det inte bara med att man får redovisningar från kommunerna, varav kanske framgår att kommunerna beviljat bidrag i sådana fall där detta måhända icke varit riktigt — det finns ju många fall, där det är mycket svårt att avgöra, huruvida bidrag bör utgå eller icke. För en ordentlig kontroll av att vissa normer ha följts fordras egentligen att bostadsstyrelsens sociala sektion får se på nästan alla ärenden och får kännedom om alla omständigheter, som ha

gjort att vederbörande erhållit trekronorsbidrag. Så som bestämmelserna äro utformade och så som Kungl. Maj:t har skrivit, skall man nämligen vid beviljande av bidrag icke endast taga hänsyn till inkomstens storlek utan även till övriga förhållanden. Bostadsstyrelsen har emellertid varken resurser eller andra möjligheter att utöva en sådan kontroll, och det skulle för resten ställa alltför stora krav på den administrativa apparaten.

Utskottet säger vidare i detta sammanhang, att trekronorsbidraget tillkommit i syfte att bl. a. stimulera kommunerna att organisera kommunala och allmännyttiga bostadsföretag. Men syftet med bidraget har ju dock främst varit att hjälpa familjer, som trots annat stöd inte kunnat klara sin bostadsfråga.

Det är klart att en kommun, som på detta sätt driver byggnadsverksamhet, många gånger kan komma i den situationen, att man får lov att bereda bostad åt familjer som ha svårt att få bostad i den öppna marknaden, därför att det anses att de inte ha så lätt att betala hyran för en sådan bostad. Jag vill inte heller förneka, att den omständigheten att kommunerna vid trekronorsbidragets införande fingo en försäkran om att detta skulle kunna utgå även till sådana familjer, som jag här talat om, kan ha inverkat när det gäller kommunernas villighet att organisera kommunala och allmännyttiga bostadsföretag. Men jag tror å andra sidan att man kraftigt överdriver betydelsen härav, när man skriver så som har skett i utskottets utlåtande. Svarar en kommun för alla andra åtaganden, som följa med organiserandet av kommunala och allmännyttiga företag, så tror jag att man lägger mindre vikt vid om trekronorsbidraget utgår på sätt, som jag här talat om, eller icke.

Jag kan alltså inte dela utskottets uppfattning på denna punkt. Jag anser att det funnits anledning att gå på den linjen, att kommunerna skulle ha bidra-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

git till betalning av trekronorsbidraget. Det kan visserligen sägas att staten ju en gång har beslutat betala hela bidraget själv, men det är dock här fråga om en försöksverksamhet, och jag kan inte föreställa mig, att riksdagen inte skulle kunna ändra grunderna för utbetalandet av bidraget bara därför att riksdagen tidigare har beslutat att staten skall betala alltsammans.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle ju kommunerna, när det gäller familjer som ha fått bidrag tidigare och som komma att få det i fortsättningen, bestrida hälften av kostnaderna. Men när utskottet säger att frågan bör bli föremål för ytterligare utredning och att det bör undersökas, om icke fasta regler kunde fastställas, vill jag för det första erinra om att det ju inte är meningen att samma familjer allt framgent skola ha detta bidrag — en del familjer falla ju automatiskt bort så småningom. För det andra anser jag inte att man kan dra upp några sådana fasta regler. Såsom här har sagts, har Stockholms stad under 1948/1949 fått 49,4 procent av ifrågakvarande anslag eller 280 041 kronor till 2 740 hushåll. Vidare har Göteborgs stad fått 23 400 kronor till 243 hushåll, Malmö stad 6 473 kronor till 71 hushåll, medan samtliga övriga städer, som här komma i fråga, ha fått 248 000 kronor till 2 205 hushåll. Köpningar, municipalsamhällen och landskommuner med municipalsamhällen ha fått 25 000 kronor och övriga landskommuner 6 765 kronor. Detta innebär att Stockholm har fått 49,4 procent av hela anslaget, övriga städer 45,3 procent och landskommunerna 5,3 procent. Sammanlagt ha 48 kommuner fått bidrag under nämnda budgetår.

Det måste väl då ligga något i att de 48 kommuner, som på detta sätt ha fått bidrag, skola vara med om att betala en del själva. När det gäller övriga kommuner, skulle jag tro att de allra flesta aldrig komma att draga någon nytta av trekronorsbidraget eller i varje fall

endast i mycket begränsad utsträckning. Det blir de större orterna, som mest komma att tillgodogöra sig denna bidragsform.

Herr Mårtensson sade i detta sammanhang något som jag inte riktigt förstod. Han ansåg att man för att kunna ta ställning till frågan måste ha tillgång till en mera *objektiv* utredning än den bostadsstyrelsen har framlagt. Vad herr Mårtensson avser med detta vet jag inte. Bostadsstyrelsen har gjort en utredning, som såvitt jag kan se är så objektiv som man över huvud taget kan tänka sig. Men bostadsstyrelsen har ju också framlagt det förslag, som är refererat i propositionen och som Kungl. Maj:t till en del har accepterat.

Jag kan alltså för min del inte inse, att prövningen skulle kunna göras mer objektiv. Och även om riksdagen i dag skulle besluta, att kommunerna skola betala en del av bidraget, så är det ju ingenting som hindrar att man längre fram företar en ändring av grunderna för bidraget. Jag anser därför att man i detta avseende lika gärna kan godtaga Kungl. Maj:ts förslag, vilket ju innebär att de kommuner, som dra nytta av trekronorsbidraget, få vara med om att betala detta.

Herr Lager har här talat om att familjebostadsbidrag bör utgå även till dem som bo i hus som äro uppförda tidigare än år 1948. Jag vill i anledning därav erinra om att den frågan, såsom också herr Lager framhöll, behandlats vid både 1947 och 1948 års riksdagar och även, om jag inte minns fel, omnämnts i bostadspropositionen och utskottsutlåtandet till 1949 års riksdag. Jag anser det för min del angeläget, att även de, som bo i sådana tidigare uppförda lägenheter vilka äro godtagbara, kunna få familjebostadsbidrag och bränslebidrag. Kungl. Maj:t har emellertid avvisat tanken med hänvisning till det statsfinansiella läge, vari vi befinna oss, och det är naturligtvis ett skäl som man måste acceptera. Jag tror också att man, om

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

man inte bara skall åstadkomma nya orättvisor, har anledning att lugna sig ett tag när det gäller en sådan utvidgning av bidraget. Om det finns en tillfredsställande bostadsreserv, så att man kan ge de fattiga familjer, som nu bo i undermåliga lägenheter, erbjudande om en ny och godtagbar bostad, då är det lättare att på ett rättvist sätt genomföra en sådan ordning med familjebostadsbidrag även till dem som bo i tidigare uppförda hus. Det blir annars så, att den som haft goda inkomster och drägligt i övrigt och kunnat skaffa sig en tillfredsställande bostad, skulle få bidrag, medan den, som inte haft det, inte skulle kunna få bidrag, därför att han bor i en bostad, som inte kan godtagas. Finns det då inte någon sådan bostadsreserv, att man kan erbjuda den senare familjen en godtagbar bostad, blir ju ändå inte rättvisesynpunkten tillgodosedd.

Jag anser alltså att kravet på bidrag även till familjer, som bo i tidigare uppförda hus, bör tillmötesgås, men jag tror att det är lättare att på ett rimligt sätt genomföra en sådan ordning, när bostadssituationen blir bättre än den för närvarande är.

För övrigt har jag ingenting att invända mot utskottets förslag. Det är endast i fråga om trekronorsbidraget, som jag i likhet med herr Adolv Olsson vill rekommendera att kammaren bifaller det förslag som Kungl. Maj:t har framlagt.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (kort genmäle): Herr talman! Det var ju intressant att höra, att herr Persson i Växjö besvarade den fråga som jag ställde till bostadsstyrelsens ledamöter. Herr Adolv Olsson gav mig inte något svar, men herr Persson gjorde det och framhöll att den tolkning, som vederbörande tjänstemän velat ge bestämmelserna, är riktig. Att nämnden skulle ha fattat beslut i ärendet är emellertid ett miss-

förstånd, ty det är ännu bara fråga om den förberedande handläggningen.

Den innebörd, som herr Persson i Växjö vill lägga in i § 15, där det talas om införande av enklare centralvärmeanläggning, är alltså den, att paragrafen inte kan tillämpas i ett sådant fall som jag nu dragit fram, även om det där är fråga om en bostad, som enligt den föredragande tjänstemannens mening skall bestå för framtiden och där planeringen är sådan, att den kan nyttiggöras vid en framtida fullständig ombyggnad.

Jag fruktade nog det värsta, och jag måste, herr talman, säga att det har besannats genom vad herr Persson här anfört.

Även när det gäller en w.c.-anläggning, skall ju inte kostnaden, enligt vad herr Persson klart och tydligt angivit, få inräknas i bidragsbeloppet, fastän det finns hydrofor och möjlighet att lägga ned vattenledning.

Detta är ju klara verba, och man får väl nu också tala om för vederbörande ute i landet som ha att handlägga ansökningar om förbättringslån, hur herr Persson i Växjö menar att bestämmelserna skola tolkas. Jag föreställer mig att herr Persson har bostadsstyrelsen bakom sig, så att han i detta fall vet vad han talar om.

Jag måste säga att det enligt min mening är fullständigt upprörande, att en familj, som visserligen inte kan helt och hållet bygga om sin bostad men som i alla fall kan göra värdefulla förbättringar av densamma, vilka inte behöva spolieras vid en eventuell fullständig ombyggnad, således inte skall få lov att anlita det statsbidrag som finns just för sådana förbättringar till w.c.-anläggning eller varmvatten.

Herr **LAGER** (kort genmäle): Herr talman! Herr Persson i Växjö anförde här ett nytt argument för att inte fortsätta med utvidgningen av familjebostadsbidraget. Om jag fattade honom

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

rätt, menade han att man måste vänta därmed, tills det finns en viss reserv av lägenheter. Först när en sådan reserv skapats, skulle man i praktiken kunna genomföra en sådan utvidgning som herr Persson nu i princip sade sig vara anhängare av.

Det är klart att läget blir bättre, ju mera bostäder som byggas. Om det skapas en tillräckligt stor reserv, kan man ju i varje fall hoppas, att hyrorna skola sjunka på ett sådant sätt, att några bostadsrabatter över huvud taget inte behöva utgå. Jag skulle med största tillfredsställelse hälsa en sådan utveckling, ty bostadssubventioner äro naturligtvis inte i och för sig någonting eftersträfvansvärt. Men jag kan inte godkänna det argumentet, att man måste invänta tillkomsten av en viss bostadsreserv, innan man griper sig an med att hjälpa även barnfamiljer, som bo i hus uppförda före år 1948.

Sedan anfördes det andra skälet i utskottsutlåtandet för att icke bifalla vårt förslag, nämligen att man väntade på en utredning och att man inte hunnit få samman erforderliga uppgifter från den allmänna bostadsräkningen 1945. Samma skäl anfördes i fjol, både på våren och vid höstriksdagen. Nu undrar jag, om herr Persson i Växjö, som, om jag inte fattat fel, har en viss kontakt med bostadsstyrelsen, skulle kunna ge ett besked om vad det är för siffror från bostadsräkningen 1945 som äro så svåra att få fram, att man år från år måste hänvisa till brist på dessa uppgifter, när man tar ståndpunkt till förslaget. Man löper ju risken att siffrorna från 1945 bli så gamla, att de inte kunna användas när de slutligen komma i bostadsstyrelsens händer.

Herr PERSSON i Växjö (kort genmäle): Herr talman! Herr Pettersson i Dahl befarade det värsta därför att man nu vill ha en viss skillnad mellan förbättringsstöd och stöd för nybyggnad och genomgripande ombyggnad. Jag

skulle tro att man hade anledning befarade det värsta om man inte hade en något så när klar gräns i princip åtminstone, även om man många gånger får göra avvikelser, när man i praktiken skall handlägga dessa frågor.

Sedan menade herr Pettersson i Dahl att det vore beklagligt, om en man som den vi här talat om inte skulle få den hjälp han önskar. Enligt den redogörelse jag fått från nämndens tjänstemän är det så, att denne man, som har ett hus som byggts om för inte länge sedan av honom själv och gjorts ganska bra, nu skulle få vatten och avlopp, bergborrad vattentäkt och rörledningsanordning till diskbänk, erforderliga förbättringar av köket samt enklare centralvärmeledning. Kostnaden har av nämnden preliminärt beräknats till 4 000 kronor. Han skall nu av staten få 2 500 kronor som räntefri del, som skall avskrivas efter ett visst antal år. Därutöver skall han få ett lån, så att alltsammans uppgår till 90 procent av de 4 000 kronorna, d. v. s. till 3 600 kronor. Här har nämnden alltså försökt begagna den låneform, som kan ge vederbörande den bästa hjälpen. Hade han haft ett sådant hus att han kunnat få egnahemslån, hade den räntefria delen av lånet blivit betydligt lägre eller ungefär hälften av vad han nu får.

Herr PETTERSSON i Dahl (kort genmäle): Herr Persson i Växjö missförstår fortfarande saken. Detta ärende bordlades för att vi skulle avvakta hur man skulle ställa sig till frågan. Det förslag som lades fram gällde 6 500 kronor, som kunde medgivas, men summan räknades sedan av skäl som jag anført ned till 4 000 kronor. Det var då några av oss reagerade mot att det inte skulle gå att räkna med en bättre värmeanläggning med varmvattenberedare och en w.c.-anläggning.

Fröken ELMÉN: Herr talman! Herr Persson i Växjö framhåller, att folkpar-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tiet inte stödde den obligatoriska bostadsförmedlingen. Jag skall icke taga upp någon diskussion på den punkten men vill endast framhålla, att det var herr Perssons partikamraters röster som avgjorde den frågan.

Vad beträffar toppinsatserna så är det nog inte utan att det vore nyttigt för kommunerna om de nödgades ägna samma omsorg åt toppinsatserna som de privata få göra.

Jag skulle vilja bemöta en sak i det herr Olsson i Gävle sade om inrättande av pensionärsbostäder i flerfamiljshus. Han menade att det är arkitektsynpunkter som göra sig gällande. Jag skulle nog vilja säga, att det är rent allmänmänskliga synpunkter som ligga bakom när man vill låta de gamla få bo kvar i en normal miljö, kanske i nära anslutning till sina anhöriga, där de kunna bringa varandra ömsesidig hjälp. Jag tror att detta har en ofantligt stor betydelse i alla bostadsformer. Även i pensionärshemmen uppstå problem på grund av att de gamla många gånger äro mer eller mindre isolerade från sina anhöriga. Jag tror därför att det vore mycket lyckligt om denna form av pensionärsbostäder kunde växa fram vid sidan av pensionärshemmen.

Med stöd av vad jag förut anfört ber jag, herr talman, få yrka bifall till reservationerna 1, 6 b, 7 och 10 b.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag trodde att jag uttryckte mig tillräckligt tydligt när jag angav de skäl, som gjorde mig betänksam. Jag vet inte om man kanske kan tolka det på olika sätt, men det som gjorde mig rädd var, att man skulle sätta in en gammal människa i en lägenhet, där hon varje lördagskväll fick uppleva att man anordnade bal hos den unga familjen ovanför. Jag undrar om detta skulle vara allmänmänskligt, och det är varningar i det avseendet jag velat göra. Detta system kommer att tillämpas framför allt i de större städerna

— på landsbygden kommer det nog inte alls i tillämpning — och den som känner en smula till hyresklimatelet i hyreshusen där är inte så alldeles tvärsäker om att det är Guds bästa barn.

Fröken ELMÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill framhålla, att det naturligtvis beror på hur dessa smålägenheter för pensionärer komma att förläggas i förhållande till barnfamiljernas lägenheter, om detta system skall slå väl ut.

Sedan är väl detta inte någonting som bara passar de större städerna. I de kommuner, där man över huvud taget inte har pensionärshem och möjlighet att bereda de gamla bostäder, tycker jag att systemet också mycket väl kunde komma till användning.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Jag begärde ordet för att göra några reflexioner kring en fråga, som spelat en väsentlig roll i debatten, nämligen riskerna för en monopolisering av bostadsproduktionen genom de kommunalfinansierade företaget, som i dagens bostadspolitik kallas för allmännyttiga bostadsföretag.

Om man går några årtionden bakåt i tiden och reflekterar över vad man då menade vara risken för en monopolisering på bostadsmarknaden, finner man, att det var något helt annat man ansåg om denna risk och om de kommunala uppgifterna för att minska densamma. Risken var nämligen, att marktillgång och bostadsproduktion inte skulle räcka till för efterfrågan och att det alltså skulle kunna skapas ett marknadsläge med förutsättningar för oskäligt stigande hyror och oförtjänta markvärdestegringar för de enskilda — till äventyrs också för kommunerna. Och den kommunala uppgiften härvidlag har ju alltid ansetts vara att sörja för tillräcklig tillgång på färdiga tomter och kanske också — något som vi i varje fall i de större städerna ha prak-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tiserat långt innan den bostadspolitik, som vi nu debattera, började tillämpas — att med kreditunderstöd, eventuellt med anknutna villkor om hyreskontroll, underlättat bostadsproduktionen. På det viset undanröjde man riskerna för en monopolisering och skapade förutsättningar för en fri konkurrens inte bara på det ekonomiska området utan kanske också — vilket är väl så viktigt — i fråga om sättet att bygga bostäder och sättet att planera de nya stadsdelarna.

Ser man tillbaka på den bostadsproduktion, som vi haft i tätorterna och särskilt i de större växande städerna under 1940-talet, kan man inte neka till att den i många hänseenden uppvisat stora förbättringar i jämförelse med den tidigare bostadsproduktionen. I städer, där bostadsbristen och folkmängdstillväxten varit av den omfattningen, att man nödgats räkna med en bostadsproduktion av över tusentalet lägenheter om året, är det naturligtvis en mycket stor fördel och till gagn för bostadsförhållandenas utveckling att bostadsproduktionen inte bedrivs tomtvis utan stadsdelsvis. Följaktligen måste jag för min del säga, att bostadsproduktionen i storföretagens form, sådana den kommit att dominera byggnadsmarknaden åtminstone i de större tätorterna under 1940-talet, betecknar ett stort framsteg. I detta framsteg ha, herr talman, de allmännyttiga bostadsföretagen en stor andel, och man bör, menar jag, också erkänna de stora förtjänster dessa företag här ha.

Bostadsfrågan med alla sina utstrålningar över olika grenar av kommunalförvaltningen måste vara den dominerande frågan i tätorterna. Jag tycker därför att det är naturligt och riktigt att kommunerna med positivt intresse ta del i hur bostadsförhållandena utvecklas, hur de nya stadsdelarna planeras och byggas. Och det har ju varit syftet, herr talman, med den nya bostadspolitik, som väl flertalet av oss också biträtt, att också de kommunala ambicio-

nerna skulle skapa något nytt och värdefullt att sätta in som en positiv och vitaliserande kraft i bostadsfrågan. Jag kan inte neka till att man i stor omfattning uppnått detta, och jag menar, att dessa kommunala ambitioner alltjämt måste ha sin mycket välbefogade plats också i den bostadspolitik, varom vi här i riksdagen debattera.

Nu föreligger den risken att de allmännyttiga bostadsföretagen, tvärtemot vad man åsyftade när man introducerade denna bostadspolitik, komma att dominera, att dessa företagsformer icke bli en kraft till fri tävlan utan organ för en kommunal monopolisering av bostadsproduktionen, som naturligtvis är lika mycket av ondo som enskilda monopol. Jag tror för min del att denna risk, som vi väl alla äro eniga om att man bör bekämpa — i varje fall har detta tidigare uttalats i de kungl. propositionerna — bäst motverkas av det sätt, varpå bostadskvoterna och den tillgängliga tomtmarken fördelas. Jag ber att få understryka att det är mycket angeläget, att de tendenser till att på denna väg ge de kommunala företagen obehöriga fördelar, fördelar som tävlande konkurrenter icke ha, måste med kraft bekämpas inom den statliga bostadspolitikens och inom byggnadsregleringens ram.

Nu har här den frågan upptagits, huruvida man skulle kunna klippa av dessa tendenser, av vilka jag har erfarenhet på nära håll, genom ändrade grunder för kreditgivningen. Jag nödgas, herr talman, instämma med herr Persson i Växjö när han säger att han icke tror på effekten av de sänkta upplåningsgränser, som här reservationsvis föreslagits. Varje kommun och varje allmännyttigt företag som låna måste ju räkna med att betala tillbaka lånen, och särskilt omsorgen om toppkrediten måste väl kommunen prestera, vare sig denna toppkredit kommer direkt av statliga medel eller, på villkor som för närvarande säkerligen inte behöva bli

oförmånligare, upplånas ur den allmänna penningmarknaden. Jag förmenar alltså, att när det gäller de företag, som vila på kommunal kredit, är den förordade begränsningen betydelselös i det i och för sig riktiga syfte som den är föreslagen.

Vad sedan angår nedflyttningen av lånegränsen för kooperativa företag ber jag få säga följande.

Jag har några årtiondens erfarenhet av ett stort kooperativt företag, som är grundat på tioprocentsinsats. Under kristiden visade det sig emellertid nödvändigt att för särskilda byggnadsprojekt, som för företaget och även med hänsyn till läget på bostadsmarknaden i Stockholm voro angelägna, sänka insatsen till 5 procent. Man fick också från Stockholms stad erforderligt kreditunderstöd. Jag vill emellertid medge, att det obestriddligen på grund av de förmånliga lånevillkor, som gällt för kooperativa företag i vissa städer, utvecklats en bostadsproduktion, där Kooperationen ibland varit mera sken än verklighet, och jag kan ur den synpunkten förstå önskvärdheten av att söka underlåta att ge kooperatorerna denna fördel. I det läge vi nu befinna oss, då de nya bostäderna i allmänhet fördelas efter en sträng angelägenhetsprövning, har emellertid Kooperationen kommit i skymundan och arbetar under mycket ogynnsamma villkor, och jag kan därför, herr talman, inte finna det tilltalande att man i detta läge skulle beröva kooperatorerna den möjlighet de ganska länge haft att kunna finansiera sina företag med en insats av allenast 5 procent.

Ja, herr talman, jag har intet särskilt yrkande, men jag har ansett mig böra ge denna deklaration som ett uttryck för mina erfarenheter på det här området. Jag tror att man i allmänhet är — och med rätta kan vara — ganska stolt över de insatser, som, trots läget på bostadsmarknaden och alla de kalamiteter detta förorsakat, gjorts under

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

1940-talet under den nya bostadspolitikkens hägn i fråga om att bygga nya stadsdelar och nya städer i detta land.

Var och en känner säkert från sin hembygd till hurusom nya stadsdelar ha byggts på detta vis med starka kommunala ambitioner och med en gemensam stolthet och hurusom man skapat förutsättningar för människor att bo på ett hyggligt sätt i bostäder som inte bara ligga ekonomiskt inom räckhåll för deras inkomst utan också placerats i en god och vacker miljö. Om någon av kammarens ledamöter skulle ha tid att fara runt i Stockholm och se på de nya stadsdelar, som nu byggas, kanske på en mils avstånd från detta hus, tror jag han skulle ge mig rätt i att detta är en ny typ av bostadsproduktion, till stort gagn och till berättigad stolthet för dem som leda denna produktion.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr PERSSON i Växjö (kort genmäle): Herr talman! Jag vill med mycket stor tillfredsställelse konstatera, att man från folkpartihåll framfört de synpunkter, som herr Larsson i Stockholm nyss anförde. Hela hans anförande var ju mycket positivt när det gäller den bostadspolitik som förs och de resultat som vunnits av denna. Det var någonting helt annat än de tongångar vi i allmänhet brukar få höra ifrån folkpartihåll när det gäller att bedöma de insatser man på olika sätt gjort från det allmännas sida för att åstadkomma ett bättre läge på bostadsmarknaden och goda bostäder åt familjerna.

Jag har ju visserligen för min del en litet annan uppfattning på någon punkt än herr Larsson i Stockholm. Jag tror t. ex. inte att riskerna för en kommunal monopolisering, om man nu på något ställe skulle kunna tala om en viss sådan, äro så stora som riskerna för en monopolisering, som innebär att privata personer ha hand om hyresbostäderna. Kommunerna bygga ju ändå inte

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

hus för att spekulera och tjäna pengar, och denna skillnad måste man tänka på.

I stort sett vill jag emellertid bara konstatera, att man i detta fall från folkpartiets sida framträtt på ett par olika linjer. De synpunkter, som kommo fram i herr Larssons anförande, kan jag på det hela taget ansluta mig till, och jag är mycket tillfredsställd över att dessa berömmade uttalanden om den bostadspolitik vi föra ha kommit från folkpartihåll.

Herr FRÖDERBERG: Herr talman! Jag har begärt ordet i en detalj, nämligen den rörande trekronorsbidraget, emedan jag icke kan följa vare sig utskottet eller de reservanter i utskottet, som tillhöra folkpartiet. Herr Persson i Växjö ironiserade nyss över att det i utskottet var två uppfattningar inom folkpartiet, och när det nu gäller talarna företrädere jag en tredje. Jag vill påminna om att utskottet och herr Adolv Olsson i denna fråga stå på skilda linjer, och jag beklagar att inte en fullsatt kammare var i tillfälle att höra herr Adolv Olsson både i år och i fjol när han talade om trekronorsbidraget. Jag stryker under vad han sade, att den bestämmelse som nu gäller, liksom den nuvarande utvecklingen, är fullkomligt ohållbar. Jag har hela tiden varit skeptiskt inställd mot dessa trekronorsbidrag, och jag skall bara med några ord här säga varför.

Vi ha hört av herr Persson i Växjö, och också av herr Adolv Olsson, hur försvinnande liten del av trekronorsbidragen det är som går till rena landsbygden. 1948/49, första året, var det visst 3½ procent, men en handling jag har här, behandlande trekronorsbidraget under budgetåret 1949/50, visar att av den summa, som är fördelad till trekronorsbidrag, ha så gott som 50 procent gått till Stockholm, 48 procent till övriga städer samt köpingar och knappt 2 procent till landsbygden. Då måste

man väl ändå på landsbygden fundera över vad detta beror på. Jag talade nyss med en kamrat i kammaren, och han sade: »Det beror på att ni på landsbygden inte ha hjärta för att hjälpa de fattiga till just sådana bostäder att man kan få detta trekronorsbidrag.» Ja, om det vore bara detta. Men de bostäder, till vilka man kan få dessa bidrag, skola ju ha en så hög standard, att det fattiga folket på landsbygden inte kan flytta in i dem så länge det finns billigare. Dessutom är det denna bestämmelse, att det skall vara en kommun eller en stiftelse där kommunen har bestämmanderätten, som skall få dessa bidrag, och vi ha inte hunnit så långt på landsbygden än, att vi äro knepiga nog att göra stiftelser av nästan alla bostadsrättshus.

Men det är en annan historia här, som jag för min del har påtalat både i fjol och i år. Vi kunna inte bygga bostäder på landsbygden med den standard som här fordras förrän vi fått vatten- och avloppsfrågan ordnad. Vi veta ju hur det skall vara centralvärme, vatten och avlopp, w.c., badrum o. s. v., och hur kunna vi komma till denna standard på landsbygden innan frågan om vatten och avlopp är ordnad? Jag har sagt förut, och jag understryker än en gång, att vi först böra ordna dessa frågor på landsbygden, så att vi få samma startmöjligheter som städer och andra tätorter och kunna tävla lika och inte bara föreskriva denna höga standard. Det är på landsbygden så oerhörda brister och så många behov, men anslag kunna inte lämnas. Slopa bestämmelserna om denna standard och använd pengarna till vatten och avlopp! Så har jag yrkat förr, och på den linjen går jag i dag, alltså avslag vad gäller trekronorsbidraget. Men om detta yrkande blir utvoterat, skall jag i andra hand be att få stödja Kungl. Maj:ts förslag, som herr Adolv Olsson yrkat bifall till, ty det innebär åtminstone ett steg i rätt riktning.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr WEDÉN: Herr talman! Jag begärde ordet i början av det anförande, som herr Olsson i Gävle höll, och anledningen var att herr Olsson uttalade, att det knappast är någon mening med att yrka på förändringar beträffande själva principerna för bostadspolitiken så länge majoritetsförhållandena i riksdagen äro sådana de äro. Herr Olsson i Gävle tillfogade, att om det blir någon förändring i de senare, då kunde möjligheter finnas att vidtaga ändringar även i fråga om principerna, men han betvivlade tydligen starkt att detta skulle leda till ett för den bostadsökande allmänheten lyckligare resultat.

Jag skulle till detta vilja göra en, som jag menar, ganska väsentlig kommentar. Det förhåller sig ju på det sättet, och det framgår också av utskottsutlåtandet, att när det gäller bostadspolitikens, om jag så får uttrycka mig, bostadssociala avsnitt, så föreligger det en nästan total enighet mellan utskottets socialdemokrater och utskottets folkpartiledamöter. Det råder enighet om synpunkten, att man icke kan komma till rätta med bostadsbristen genom att t. ex. avskaffa hyresregleringen. Det råder enighet om familjebostadsbidragen, det råder enighet om tilläggslånen, det råder också, så vitt jag har fattat det, i rätt stor utsträckning enighet även om trekronorsbidragen. Vi ha endast önskat vidga ramen för de senare för att få till stånd en mera rättvis metod än den som för närvarande gäller.

Jag vill därför konstatera, herr talman, att när det gäller de bostadssociala åtgärderna, så finns det ingen anledning för herr Olsson i Gävle att säga, att en sådan ändring av majoritetsförhållandena, som han syftade på, skulle medföra någon ändring beträffande dessa. Och det tror jag nog också att herr Olsson i Gävle i själva verket är medveten om.

De meningsskiljaktigheter, som finnas, gälla ju ett annat avsnitt, som jag

skulle vilja kalla det bostadsproduktiva. Här företräda ju vi den meningen, att man skall ha likvärdiga villkor och möjligheter för en fri konkurrens. Det väsentliga hotet för närvarande mot en sådan ordning kommer säkerligen från byggnadsregleringens funktionssätt, men jag kan i motsats till herr Larsson i Stockholm inte bortse från de verkningar, som de olika gränserna för de statliga lånen likväl ha. Om kommunerna själva hade ansvaret för att på kapitalmarknaden anskaffa de toppinsatser, som behövas för deras byggen, så skulle detta i många fall leda till en mera moderat dimensionering, en i förhållande till de faktiska byggnads- möjligheterna mera rimlig dimensionering av deras bostadsföretag.

Herr Persson i Växjö ville göra gällande, att man här inte kan påvisa att någon i egentlig mening betänklighetsutveckling har ägt rum. Men det är ju lätt att endast gå till siffrorna för den del av den totala bostadsproduktionen, som de kommunala och allmännyttiga företagen ha svarat för, och konstatera hur lavinartat den delen har växt, för att komma på det klara med att här ändå finns anledning till starka betänkligheter. Denna tillväxt av den kommunala byggnationen är ju inte jämnt fördelad över hela landet, utan den är i en del fall särskilt accentuerad, och i de fallen och på de orterna har man nalkats ett tillstånd, där fara för en kommunal monopolisering verkligen kan sägas föreligga. Det är här jag menar att ett rent socialistiskt inslag i den nuvarande bostadspolitiken finns, som är överflödigt och rent av skadligt, när det gäller att nå de bostadssociala mål, som jag är fullt enig med utskottets socialdemokratiska ledamöter och herr Larsson i Stockholm om att det varit till väsentligt gagn att vi ställt upp och försökt sträva fram emot.

Jag skulle vilja rikta en fråga till ordföranden i den avdelning av ut-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

skottet, som särskilt behandlat detta ärende, och även till statsrådet Andersson, eftersom han nu är närvarande i kammaren: Mena socialdemokraterna, att det är principiellt riktigt att konkurrensen mellan olika företagsformer skall ske på likvärdiga villkor och under sådana förutsättningar, att dessa olika företagsformer kunna få faktiska möjligheter att bygga i rimlig utsträckning? Eller menar man det vara principiellt riktigt, att de allmännyttiga och kommunala företagen skola ha ett försteg när det gäller låneformer och ett försteg i många fall när det gäller möjligheter att få byggnadstillstånd? Anser man det nödvändigt för dessa företag att ha ett sådant försprång?

Jag slutar med att ännu en gång, herr talman, understryka att de meningsskiljaktigheter, som här i dag föreligger, icke gälla den bostadssociala politiken, utan det bostadsproduktiva avsnittet.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BIRKE: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga några ord till herr Mårtensson i Uddevalla. Då han tydligen dragit en felaktig slutledning av ett uttalande i mitt första anförande, när jag nämnde att industriarbetarnas löner under en tioårsperiod ha ökat med ungefär 90 procent, men hyrorna med endast 7 procent. Av detta uttalande föreföll det som herr Mårtensson i Uddevalla drog den felaktiga slutsatsen, att jag avsåg att hyrorna borde höjas med 50 å 60 procent. Det har jag icke sagt, och det finns inte heller anført i den partimotion som högern lämnat, utan det har sagts i denna motion att det är glädjande, att inkomstökningen blivit så stor för en viss grupp i samhället. Men det har pekats på att denna inkomstökning har medfört, att det blivit en bristande balans mellan tillgång och efterfrågan

och att man kommit fram till ett sådant läge för närvarande på bostadsmarknaden, att det finns massor av ensamstående och familjer, som äro bostadslösa. Det är detta vi på högerhåll anse vara ett orimligt tillstånd, och det är därför vi anse att det bör företagas en utredning angående bostadsförsörjningen för att undersöka vilka möjligheter som finnas för att råda bot på detta missförhållande.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Anledningen till att jag begärde ordet är ett uttalande av herr Wedén. Jag ger honom obetingat rätt i att denna fråga är en mycket betydelsefull fråga, och att den under nuvarande förhållanden till huvudsaklig del regleras av kommunerna kan jag också ge honom rätt i. Där har det statliga organet mycket litet inflytande. Jag vill erinra herr Wedén om att i propositionen, jag vill minnas att det var 1946, stod det om dessa allmännyttiga och kommunala företag, att man skulle eftersträva att de vore föredömliga. Jag tillät mig i mitt första anförande att starkt stryka under den saken. Jag kan försäkra herr Wedén att statens organ för bostadsbyggande ha eftersträvat att upphålla de villkor, som äro satta i detta avseende. Om vi ha lyckats i alla avseenden, det vågar jag inte säga någonting om. Men vi ha med olika metoder hävdat, att det icke går an för ett kommunalt eller allmännyttigt företag, om det icke är föredömligt, om det är illa organiserat eller om det företer brister i övrigt, att nå upp till det hundra procentiga lånet.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Egentligen är kanske mitt anförande nu onödigt efter vad herr Olsson i Gävle yttrade, men herr Wedén ställde frågan bl. a. till mig, om det kan anses vara principiellt riktigt att kommunerna skola få bättre villkor än de enskilda företagen och därmed få större

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

förmåner i konkurrensen än de enskilda.

Med hela uppläggningsen av den bostadspolitik vi ha i landet har ju avsetts och avses fortfarande ett gynnande av de spekulationsfria företagen, de kommunala, de kooperativa och de allmännyttiga företagen. Det är dessa riktlinjer, som riksdagen har uppdragit vid besluten 1946, 1947 och 1948, och något avsteg från de riktlinjerna göres icke i det förslag, som nu föreligger.

Anledningen till att dessa spekulationsfria företag gynnas är naturligtvis den, att samhället över huvud taget har större kontroll över bostäder, som tillkomma genom dessa organ. I varje fall kan kontrollen inte gärna bli densamma uti enskilda företag, och man kan väl knappast anse det riktigt sunt att ge de enskilda samma låneförmåner som dem det här är fråga om.

Jag tror inte heller att de enskilda och de privata byggnadsföretagarna uti detta förhållande, att lånevillkoren äro gynnsammare för kommunala och allmännyttiga företag, se den största risken att bli utkonkurrerade, vilket herr Wedén också antydde. Det är andra förhållanden som här inverka. Tyvärr inverkar ju byggnadsregleringen på ett sätt som icke är avsett på detta område, vilket sammanhänger med flera omständigheter. Kommunerna ha ju givits relativt fria händer i fråga om turordning och i fråga om användandet av de kvoter, som ställas till deras förfogande. Kommunerna kunna vidare ge antingen egna eller privata företagare möjlighet att bygga.

Det senaste året ha i vissa kommuner, på grund av den nedskärning av bostadskvoterna som gjorts, det inträffat att kommunala och allmännyttiga företag blivit oavsiktligt gynnade därför att de haft planer, som för sitt förverkligande krävt den förutvarande kvoten, d. v. s. en större kvot än man fått. Det har varit mycket svårt för de stora företag, som det gäller att skära

ned kvoten för, att ge samma utrymme som tidigare åt de privata företagen, och följden har blivit att de privata byggmästarna på det sättet ha klämts åt. Vi ha uppmärksammat detta förhållande och inse, att det oavsiktligt ger kommunerna ett större utrymme än som är meningen.

Man har i dikussionerna här — jag har lyssnat mest till den som förts i första kammaren men förstår att det förekommit här också — överbetonat, enligt min mening, det som härvidlag sker. Det är inte så, att vi ha någon mera omfattande byggnadsverksamhet i kommunal regi. Vi uppskatta de kommunala byggnadsföretag, som bygga själva, till 5, högst 10 procent av den totala byggnadsverksamheten i fråga om bostäder i landet. De flesta kommunala och allmännyttiga företag använda sig av entreprenadsystemet, och de enskilda byggmästarna få alltså färdigställa de bostäder, som både de kooperativa och de kommunala förvaltningsföretagen skola ha.

Det säger sig självt att de privata byggmästarna inte gärna vilja finna sig i att bara vara entreprenörer. Särskilt småbyggmästare ha svårigheter att ställa maskiner och kapital till förfogande och bli därigenom lätt utklasade. Detta är inte meningen. Enligt vår uppfattning bör det finnas utrymme även för de privata byggmästarna, och det är inte meningen att skapa några kommunala byggnadsmonopol som förkväva de privata byggmästarna. Det är icke meningen med den statliga bostadspolitik. Meningen är att stödja kommunerna och de allmännyttiga företagen, se till att de få äga de bostäder som byggas och förvalta dem, men själva byggandet är en huvuduppgift för privata byggmästare. Det är Stockholm som gått i spetsen för kommunala, egna företag. Där äro dessa dominerande, men ute i landet i städer och andra större samhällen är det ingen vanlig företeelse.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Jag kan endast ge det svaret på herr Wedéns fråga, att detta är innehållet i den bostadspolitik, som riksdagen sedan 1946 givit sin anslutning till. Någon anledning att nu, genom att ändra på den övre gränsen för lånevillkoren, avbryta en enligt min mening lyckosam utveckling kan väl ändå inte finnas, och det är helt uteslutet för oss socialdemokrater att biträda ett sådant ändringsförslag.

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag är beredd att fästa mycket stort avseende vid det uttalande statsrådet Andersson nyss gjorde, när han om byggnadsregleringen yttrade att den i fråga om konkurrensmöjligheter mellan olika företagsformer hade verkat på ett sätt, som icke varit avsett. När statsrådet sedan fullföljer detta och säger, att det icke är meningen att genom byggnadsregleringen skapa några kommunala bostadsbyggnadsmonopol, sätter jag också det största värde på det. Jag tror att det finns anledning för förmedlingsorganen i många svenska kommuner att uppmärksamma det uttalande, som statsrådet här har gjort.

Som en förklaring till dessa icke avsedda biverkningar nämnde statsrådet, att bostadskvoterna på en del ställen kommit att skäras ned och att därför den storlek, de kommunala företagen från början hade fått, inte passade till den nya ramen. Det är här som min motfråga kommer in: Vad är anledningen till att de kommunala bostadsföretagen på många orter fått en sådan mycket vid dimensionering? Och där kommer jag tillbaka till att en av anledningarna säkerligen måste vara den, att dessa företag ha möjlighet att direkt låna upp till 100 procent av avkastningsvärdet. På den punkten säger statsrådet ifrån, att det är meningen att dessa företag skola ha en särskilt gynnad ställning. Han ställer dem som spekulationsfria i motsats till enskild verksamhet på området.

Man möter ofta detta uttryck, och jag skulle därför vilja begagna tillfället att säga ett par ord därom. Så länge den nuvarande hyresregleringen är i kraft, finns det väl ingen möjlighet att i spekulationsssyfte utnyttja bostadsbyggande och förvaltning av bostäder på sådant sätt, att det skulle lända hyresgästerna till skada. Jag förmodar att det finns en mycket allmän mening om att hyresregleringen skall avvecklas i sådana former, att man är säker om att fullständig avveckling inte sker förrän man har en sådan balans även på denna marknad, att en normal prispbildning där kan göra sig gällande. Mot denna bakgrund menar jag, att det inte är berättigat att göra en sådan skillnad, som man här gör, att använda uttrycket spekulationsfri företagsform i motsats till annan.

En enda sak till, herr talman! Det händer ofta i bostadspolitiska diskussioner att man säger ungefär som statsrådet, att när det gäller själva produktionen skall enskild företagsamhet gärna få vara med, men när det gäller förvaltningen blir det delvis en annan sak. I det sammanhanget vill jag återkomma till en omständighet, som herr Olsson i Gävle omnämnde i sitt första anförande. Han sade nämligen att han erfarit, att man i Göteborg håller på att lösa dessa frågor på ett tillfredsställande sätt. Såvitt jag känner till ha de åtgärder, som i Göteborg diskuterats, gått ut på att enskild företagsamhet skall få uppföra bostadshus men att, som villkor för att det kommunala förmedlingsorganet skall tillstyrka tillstånd, vederbörande företagare skall förbinda sig att sälja det av honom uppförda huset till kommunen till det värde, som bostadsstyrelsen fastställer. Här eftersträvas, såvitt jag förstår, ett monopol, i varje fall i förvaltningsledet. Men jag tror att det är, även när det gäller det ledet, lika väsentligt som i fråga om produktionsledet, att konkurrens får göra sig gällande.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Herr Wedén reagerade mot uttrycket spekulationsfri i samband med de privata byggmästarna, och det kan jag förstå. Men här är det ju, det tror jag det finns anledning betona, erfarenheter — jag medger från tidigare år — som ligga till grund för den inställning som statsmakterna givit uttryck åt.

Vi ha tråkiga erfarenheter från 1920- och 1930-talets byggmästeri, då det var fråga om spekulation och då samhällsintressena och även hyresgästintressena voro satta ur spel. Det är dessa tråkiga erfarenheter som göra, att om de privata byggmästarna och fastighetsägarna skola släppas fram, så måste det ske under mycket stark kontroll. Det kan enligt min mening knappast vara fråga om att jämställa dem med kommunala och allmännyttiga företag. De tråkiga erfarenheterna på området äro de privata byggmästarna mycket besvärade av, när man drar fram dem numera. Vi vilja gärna hoppas, att det under de år som gått och då en annan ordning varit rådande, en sanering skett — vilket jag tror — inom den privata byggmästarkåren. Jag hoppas också att denna sanering skall hjälpa till att höja de privata byggmästarnas anseende, vilket är nödvändigt, om man från samhällets sida skall få förtroende för denna kår.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag vill endast säga till herr Birke, att jag ingalunda påstod i mitt första anförande att herr Birke ville höja hyrorna med 50—60 procent. Jag har bara hänvisat till vad som anförts i reservation nr 2. Där heter det bl. a.: »I motionerna I: 438 och II: 528 har framhållits att ingen faktor torde ha varit mera efterfrågestimulerande än den som ligger däri, att löneinkomsterna stigit avsevärt mer än bostadskostnaderna.»

Detta kan man ju tolka på olika sätt, men till denna skrivning anförde jag

endast som ett exempel, att om hyrorna ökats sedan 1939 med 50 å 60 procent, hade detta helt naturligt verkat återhållande på efterfrågan. Jag vill tillägga att efterfrågan naturligtvis varit mindre även om hyresökningen hade varit lägre än det nämnda procenttalet.

Sedan vill jag bara säga några ord till herr Fröderberg. Han talade om trekronorsbidraget, och de siffror han i det sammanhanget nämnde äro riktiga i stort sett. Herr Fröderberg yrkar på den grunden avslag på trekronorsbidraget. Skulle det inte vara lämpligare, herr Fröderberg, om nu detta bidrag visat sig så oförmånligt för landsbygden, att det får göras en undersökning, huruvida det kan föreligga några möjligheter att ändra grunderna för trekronorsbidraget, så att även landsbygden kan få del av detsamma för framtiden?

Herr HAGÅRD: Herr talman! Det är endast för att till protokollet få tagen min inställning som jag begärt ordet. Jag har väckt en motion med hemställan, »att bidrag till anordnande av pensionärsbostäder böra kunna utgå även beträffande av enskilda byggherrar uppförda hus, där lämpliga pensionärsbostäder anordnas».

En sådan anordning, herr talman, har jag ansett skulle med säkerhet bli till belåtenhet för dem det närmast angår. Den innebär dessutom en rättvis likställighet mellan olika kategorier folkpensionärer. Denna tankegång har emellertid tagits upp i reservation nr 7, av herr Mannerskantz m. fl., till vilken jag ber att få yrka bifall.

Överläggningen var härmed slutad. I avseende å *punkten I* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna, med 1) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

med övervägande ja besvarad. Herr Birke begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I i utskottets förevarande utlåtande nr 135, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna, med 1) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Birke begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 115 ja och 101 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten I.

Beträffande *punkten II* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna, med 2) betecknade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Vidare gav herr talmannen propositioner beträffande *punkten III*, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda punkt dels ock på bifall till motionen II: 419; och biföll kammaren utskottets ifrågavarande hemställan.

På därå av herr talmannen given proposition bifölls härpå utskottets hemställan i *punkten IV*.

Beträffande *punkten V* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna, med 3) betecknade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Utskottets hemställan i *punkten VI* blev härefter på given proposition av kammaren bifallen.

I avseende å *punkten VII* framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda del dels ock på bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna, med 5) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Petersson i Dahl, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten VII i utskottets förevarande utlåtande nr 135, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna, med 5) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten VII.

I fråga om *punkten VIII mom. a)* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

med 6) a) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten VIII mom. a) i utskottets förevarande utlåtande nr 135, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna, med 6) a) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 143 ja och 61 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten VIII mom. a) gjorda hemställan.

Härpå gav herr talmannen propositioner beträffande *punkten VIII mom. b)*, nämligen dels på bifall till utskottets ifrågavarande hemställan dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Olsson i Gävle begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten VIII mom. b) i utskottets förevarande utlåtande nr 135, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Lager begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 82 ja och 126 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså i avseende å punkten VIII mom. b) bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Beträffande *punkten VIII mom c)* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med 6) b) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wedén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten VIII mom. c) i utskottets förevarande utlåtande nr 135, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med 6) b) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Wedén åskade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 154 ja och 45 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets ifrågavarande hemställan.

I fråga om *punkten IX* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna, med 7) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten IX i utskottets förevarande utlåtande nr 135, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna, med 7) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda

angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 102 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten IX.

I avseende å *punkten X* gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna, med 8) a) betecknade reservationen; 3:o) bifall till den av herr Pettersson i Dahl avgivna, med 8) b) betecknade reservationen; samt 4:o) bifall till motionen II: 529 i förevarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lager begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) anmärkta propositionen, efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten X i utskottets förevarande utlåtande nr 135, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna, med 8) a) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten X.

På därå av herr talmannen framställda propositioner biföll kammaren

Förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

vad utskottet i *punkterna XI—XIV* hemställt.

Beträffande *punkten XV* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Manner-skantz m. fl. avgivna, med 9) betecknade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Vad angår *punkten XVI* gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i denna del; 2:o) bifall till den av herr Manner-skantz m. fl. avgivna, med 10) a) betecknade reservationen; samt 3:o) bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med 10) b) betecknade reservationen; och biföll kammaren utskottets ifrågavarande hemställan.

Slutligen biföll kammaren på framställda propositioner vad utskottet i *punkterna XVII—XX* hemställt.

§ 6.

Förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 februari 1950 dagtecknad proposition, nr 97, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.;

2) förordning om tillägg av statsmedel å vissa livräntor enligt förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall;

3) förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 24 mars 1938 (nr 102) om olycksfalls- och yrkes-sjukdomsersättning åt tvångsarbetare m. fl.; samt

4) förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 24 mars 1938 (nr 103) om olycksfalls- och yrkes-sjukdomsersättning åt fångar m. fl.;

dels ock medgiva att 11 § 1 mom. andra stycket lagen om försäkring för olycksfall i arbete i dess lydelse enligt lag den 26 juni 1948 (nr 420) samt motsvarande stadganden i övriga hithörande författningar skulle enligt de föreskrifter, som av Konungen utfärdades, äga tillämpning beträffande livräntor av statsmedel i anledning av olycksfall som inträffat eller sjukdom som yppats före den 1 januari 1949.

I förslaget till förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m. var 7 § av följande lydelse:

7 §.

Har skada, som inträffat före den 1 januari 1949, medfört döden, och utgår i anledning härav livränta till efterlevande make, äger denne, såframt livränta utgår jämväl till barn eller adoptivbarn till makarna, erhålla tillägg enligt följande tabell:

Tid varunder skadan inträffat	Procentuellt tillägg
före den 1 januari 1920	70
1 januari 1920—31 dec. 1926 ..	60
1 januari 1927—31 dec. 1941 ..	40
1 januari 1942—30 juni 1946 ..	30
1 juli 1946—31 december 1948	20

Förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

Tillägg å livränta till efterlevande make i annat fall än som avses i första stycket så ock tillägg å livränta till annan efterlevande utgår endast, om skadan inträffat före den 1 januari 1941, och utgör i sådant fall 20 procent av livräntans belopp.

I förslaget till förordning om tillägg av statsmedel å vissa livräntor enligt förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall hade 4 § givits följande avfattning:

4 §.

Har skada medfört döden, och utgår i anledning härav livränta till efterlevande make, äger denne, såframt livränta utgår jämväl till barn eller adoptivbarn till makarna, erhålla tillägg med 40 procent, om skadan inträffat före den 1 juli 1942, och med 20 procent, om den inträffat under tiden den 1 juli 1942—31 december 1948.

Tillägg å livränta till efterlevande make i annat fall än som avses i första stycket så ock tillägg å livränta till annan efterlevande utgår endast, om skadan inträffat före den 1 juli 1942, och utgör i sådant fall 20 procent av livräntans belopp.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft tre i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

- inom första kammaren
nr 398 av herr *Söderquist m. fl.*, samt
inom andra kammaren
nr 483 av herr *Dahlgren m. fl.*, och
nr 484 av herr *Fröderberg m. fl.*

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 398, II: 483 och II: 484 bifalla förevarande proposition nr 97 oförändrad.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Lundberg* utan angivet yrkande; samt

2) av herrar *Sten, Sunne* och *Jacobsson* i Igelsbo, fru *Johansson* i Norrköping samt herrar *Lundberg* och *Huss*, vilka hemställt, att 7 § i den föreslagna förordningen om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m. måtte erhålla följande lydelse:

»Har skada, som inträffat före den 1 januari 1949, medfört döden, och utgår i anledning härav livränta till efterlevande make, äger denne för tid före utgången av den månad, varunder maken fyllt sextiosju år, erhålla tillägg enligt följande tabell:

Tid varunder skadan inträffat	Procentuellt tillägg
före den 1 januari 1920	70
1 januari 1920—31 dec. 1926 ..	60
1 januari 1927—31 dec. 1941 ..	40
1 januari 1942—30 juni 1946 ..	30
1 juli 1946—31 december 1948	20

Tillägg å livränta till efterlevande make i annat fall än som avses i första stycket så ock tillägg å livränta till annan efterlevande utgår endast, om skadan inträffat före den 1 januari 1941, och utgör i sådant fall 20 % av livräntans belopp.»

samt att 4 § i den föreslagna förordningen om tillägg av statsmedel å vissa livräntor enligt förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall måtte erhålla följande lydelse:

»Har skada medfört döden, och utgår i anledning härav livränta till efterlevande make, äger denne för tid före utgången av den månad, varunder maken fyllt sextiosju år, erhålla tillägg med 40 %, om skadan inträffat före den 1 juli 1942, och med 20 %, om den inträffat under tiden den 1 juli 1942—31 december 1948.

Förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

Tillägg å livränta till efterlevande make i annat fall än som avses i första stycket så ock tillägg å livränta till annan efterlevande utgår endast om skadan inträffat före den 1 juli 1942, och utgör i sådant fall 20 % av livräntans belopp.»

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fru JOHANSSON i Norrköping: Herr talman! Vår reservation avser ingenting annat än att det skall bliva lika rättigheter för alla änkor, som äro berättigade till livränta på grund av att mannen avlidit till följd av olycksfall i arbete. Utskottet och Kungl. Maj:t gå ju på en annan linje. De säga, att för att en änka skall kunna få den högre livräntan måste det också finnas livränteberättigade barn tillsammans med änkan.

Vad som har föranlett detta särskilda ställningstagande, där man skiljer på klientelet, är egentligen den allmänna återhållsamhet med statens medel, som man vid varje tillfälle måste iakttaga. Men jag måste ju säga, att det är inte bara en gång man här i riksdagen fattat beslut om större summa än vad från Kungl. Maj:ts sida har äskats till något ändamål. Om man just vid detta tillfälle skulle visa sig så där förfärligt sparsam, så anser jag att det är en missriktad sparsamhet. Det skulle ju kosta omkring 500 000 kronor mera det första året, om man skulle gå på reservanternas linje och således giva alla änkor lika mycket. Detta belopp kommer ju aldrig att stiga, ty man har satt en viss gräns, nämligen att det måste vara fråga om sådana olycksfall som skett före den 1 januari 1949. Beloppet kan aldrig ökas utan kommer i stället att så småningom minskas.

Det låter ju ganska bestickande, när Kungl. Maj:t i propositionen talar om att det är en stor skillnad på det klientel, som man föreslagit skola få den

högre procenten till utfyllnad av livräntan, och de övriga livränteberättigade änkor, därför att änkor med barn ha naturligtvis svårare att kunna försörja sig och draga sig fram än änkor utan barn. Har man då icke tänkt på att av de gamla livräntetagare, som förut finnas, en hel del säkerligen utgöres av mödrar, som haft en mycket stor försörjningsbörd och således gjort vad dessa unga änkor skola göra, nämligen uppfostrat en hel del barn med vad de själva kunnat åstadkomma i försörjningsväg?

Det var också i utskottet någon som när vi behandlade denna sak sade, att det skulle bli ett så litet tillägg för dessa änkor, om man skulle gå på den linjen, att de skulle få en procentuellt förhöjd livränta. Men då det är livräntetagare som ha så små livräntor, som just många av dessa gamla änkor ha, eller från ungefär 540 kronor och upp till 720 kronor om året, så vill jag säga kammarens ledamöter, att 50 kronor kan betyda ganska mycken hjälp för en sådan människa.

Om utskottets förslag skulle gå igenom, måste man ju, såsom vi sagt i vår reservation, finna att det blir en del orättvisor. Skillnaden i ersättningshänseende mellan livräntetagare med minderåriga barn och efterlevande utan sådana barn synes bliva onödigt förstörd. När man talar om änkor med barn, tänker man nämligen icke på att en hel del reformer genomförts, som ge dem en god hjälp, nämligen allmänna och särskilda barnbidrag. De kunna också få bostadsbidrag.

Nu säger utskottet också, att det kommer att bli samma förhållande för dessa änkor, som nu ha möjlighet att få de högre livräntorna, att när deras barn komma upp till sexton års ålder, komma också deras livräntor att sjunka ned till samma nivå som den för de äldre livräntetagarna. Men det är väl ingenting att fröjdas åt. Om de komma

Förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

att få uppbära den högre livräntan till dess det yngsta barnet fyllt sexton år, så kunna de dåmera vara uppe i en sådan ålder, att det vore befogat att de finge behålla de högre bidragen i stället för att få bidragen sänkta vid den angivna tidpunkten. Detta är en orättvisa som man måste taga hänsyn till.

Nu ha en hel del av remissinstanserna gått på den reservation av fru Nordgren, som fanns vid socialvårdskommitténs betänkande. Jag vill bara inom parentes säga, att det är på grund av denna reservation som motionerna och även reservationen i andra lagutskottet kommit till. Såväl socialstyrelsen som riksförsäkringsanstalten och Landsorganisationsen ha nämligen tillstyrkt den reservation som avgivits av fru Nordgren. Även en del medlemmar av försäkringsrådet ha intagit samma ståndpunkt. Jag tycker, att när man har så gott sällskap som det alla dessa remissinstanser utgöra, så kan man känna sig säker, att man icke yrkar på någonting som skulle vara orättvist.

På grund av vad jag här sagt vill jag, herr talman, yrka bifall till den reservation, som finnes vid andra lagutskottets utlåtande.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Då jag jämte fru Johansson i Norrköping och några andra ledamöter av utskottet reserverat mig mot utskottets förslag, vill jag bara understryka de synpunkter som fru Johansson tidigare framhållit här i kammaren. Livräntorna för de änkor det här gäller äro fastställda på grundval av de låga inkomster, som deras respektive makar hade på sin tid, och i följd härav äro livräntorna mycket låga. När dessa änkor hade barn fingo de naturligtvis också livräntor för dessa barn efter motsvarande grunder. Man får betänka, att de dragit sig fram på dessa

mycket små livräntor jämte de arbetsinkomster de varit i stånd att åstadkomma. När de yngre änkor med barn nu få förbättring, ha dessa gamla änkor sina små livräntor kvar, under det att deras arbetsförmåga och möjlighet att förtjäna något är synnerligen liten. Med hänsyn härtill ha vi ansett rättvisan kräva, att även dessa änkor, som utgöra en relativt liten grupp, skola få den förbättring som enligt det föreliggande förslaget tillkommer änka med barn.

Kostnaderna belöpa sig visserligen till cirka 500 000 kronor. Det är ju ett belopp som man icke får se bort ifrån vid en tidpunkt, när man ständigt måste tänka på det ekonomiska läget. Jag anser dock, herr talman, att i detta fall bör man kunna gå med på att bevilja det beloppet för detta ändamål. Jag vill understryka vad fru Johansson nyss framhöll, att det gäller en grupp, som minskas successivt. Det blir alltså allt färre som komma i fråga för varje år som går.

Herr talman! Med vad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Denna proposition och detta förslag innebära en mycket välbehövlig förbättring, speciellt i fråga om de äldre olycksfallen. Då jag till utskottets utlåtande avgivit en blank reservation, har jag gjort det därför, att Kungl. Maj:t har föreslagit en efter mitt sätt att se godtycklig gradering i fråga om ersättningar i olika sammanhang. Av 6 § framgår, att om man har t. ex. en invaliditet av 75 procent, får man 100 procents tillägg, därest invaliditeten uppkommit före den 1 januari 1920. Har man 50 procents invaliditet från samma tid, får man 70 procents tillägg. Går invaliditeten ned under 50 procent, blir tillägget bara 50 procent.

Förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

Jag vill erinra om att när någon råkat ut för olycksfall och invaliditeten i detta sammanhang skall prövas, så är det läkaren, som har hand om olycksfallet, som prövar graden av invaliditeten. Jag tror att det är lämpligt, att man håller sig till läkarens omdöme. I detta sammanhang visar det sig, att man utöver den gradering, som sker vid olycksfallen, har en på lagstiftningens väg skapad gradering. På så sätt menar man, att den lägre invaliditeten skulle få en sämre kompensation i olika avseenden.

Då jag har den uppfattningen, att en lag icke skall reglera dessa förhållanden och fastställa, vilka procentsatser som skola gälla, har jag i detta sammanhang velat anföra en avvikande mening. Jag har icke suttit på frågan annat än i slutskedet och har givetvis icke heller kommit till något yrkande. Vad jag velat säga ifrån är, att jag hoppas, att Kungl. Maj:t för framtiden icke skall ordna det så, att man fråntager läkarna den befogenhet de ha att pröva, i vilken klass den skall placeras, som råkat ut för olycksfall. När det sedan gäller att kompensera sådan person med dyrtidstillägg eller förbättringar, bör det gälla, att man skall följa samma procentuella skala som i övrigt.

I fråga om 7 § har fru Johansson motiverat den reservation, som avlämnats av herr Sten m. fl. Jag ber att få yrka bifall till densamma.

Fru **NORDGREN**: Herr talman! Fru Johansson i Norrköping har här på ett utomordentligt sätt motiverat varför man icke bör göra någon åtskillnad mellan änkor med minderåriga barn och andra änkor, när det gäller änkelivräntorna. Jag skulle ha kunnat nöja mig med att helt instämma i vad hon anförde. Men då jag inom socialvårdskommittén kämpat ganska hårt för att

få rättvisa åt de äldre änkepengsntagarna, vill jag tillägga några ord.

Utskottet anför på s. 11 i sitt utlåtande, att änkelivräntan enligt 1901 års lag uppgick till endast 120 kronor om året. Till dessa livräntor utgå visserligen numera tillägg, men även med tilläggen inräknade utgör änkelivräntan dock ej mer än 324 kronor om året för dessa livräntetagare. Åtskilliga sådana fall finnas fortfarande, där änkan får endast en så blygsam livränta.

Om man gör en jämförelse mellan dessa och de nu utgående änkelivräntorna, som i vissa fall uppgå till 1 200 kronor och ända upp till 2 400 kronor — beroende på tidpunkten för makens olycksfall — måste man konstatera, att det är ett stort svalg mellan livräntan på 324 kronor för dem som ha det sämst, å ena sidan, och å andra sidan den livränta som uppgår till 2 400 kronor. Då tycker man, att det är rimligt, att de som haft det ekonomiskt sämst i fråga om livräntebeloppet och som, såsom fru Johansson nämnde, kanske under många år uppfostrat minderåriga barn utan ekonomiskt stöd från samhällets sida, få sin andel av förbättringen. Det är icke utan att jag tycker, att man i stället följer den principen, att de som haft det så dåligt tidigare gärna kunna ha det lika dåligt i fortsättningen. Det har anförts av departementschefen, och även från andra håll, att arbetsföra änkor utan minderåriga barn icke sällan ha möjlighet att försörja sig själva. Till detta uttalande avsluter sig också utskottet.

Vad är det för försörjningsmöjligheter som dessa äldre änkor ha? Är det icke så, att de i allmänhet äro utarbetade? De ha i många fall haft att försörja sina barn under en tid, då det endast stod till buds att taga hårt och dåligt betalt arbete, såsom tvätt, skurning och liknande. De måste naturligtvis känna sig mycket bittra, när det blir en förbättring för andra men de

Förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

själva skjutas åt sidan. Denna bitterhet delas alldeles säkert av deras vuxna barn, som ha sett huru deras mor slitit och släpat för att hålla ihop hemmet och klara deras uppfostran.

Så har det hänvisats till att det pågår en utredning om änkepensionering och att denna skulle kunna bli en ersättning för dessa äldre änkor. Ja, i en del fall kan detta naturligtvis låta sig göra. Men man kan väl knappast förvänta alltför mycket i den vägen. Vid änkepensioneringen äro fästade vissa bestämmelser, exempelvis att äktenskapet skall ha varat viss tid, att vederbörande skall ha uppnått viss ålder vid mannens bortgång, etc.; vissa inkomstgränser finnas också och annat liknande. Det är väl knappast tänkbart, att man utan vidare vid en reformerad änkepensionering skall kunna slopa alla dessa bestämmelser. Och därtill är jag inte alldeles säker på att, när man kommer till ett avgörande i fråga om förbättringar av änkepensioneringen, man icke, liksom här är fallet, i främsta rummet kommer att vilja förbättra det för de änkor med minderåriga barn, som uppbära det s. k. änkebidraget, och även då är mindre benägen att ge motsvarande förmån åt de äldre änkor. Då får man kanske höra samma toner som nu, nämligen att det är änkor med minderåriga barn som behöva all den hjälp de kunna få, medan de äldre få reda sig med mindre. Jag vill ingalunda bestrida att det förhåller sig så i vissa fall, men jag tycker att man också borde tänka litet på de änkor — låt vara att de nu inte ha några minderåriga barn — som utan hjälp från samhället fostrat sina barn till goda samhällsmedborgare. Jag tycker inte att det är rättvist att göra en alltför stor skillnad mellan de kvinnor, som förlorat sina män genom olycksfall tidigare, och dem som förlorat dem senare, bara därför att detta, som det

sagts här, kommer att medföra vissa ökade kostnader.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr DAHLGREN: Herr talman! Utskottet underströk vid 1948 års riksdag angelägenheten av att vi snarast möjligt borde åstadkomma en kompensation åt dessa livräntetagare. Vår grupp har tidigare vid flera riksdagar haft anledning påtala orättvisorna i denna lagstiftning, och jag skall inte ta någon tid i anspråk för att upprepa våra skäl i det avseendet. Jag nöjer mig med att erinra om det erkännande utskottet gör på s. 16, där det sägs, att de ersättningar, som utgå till följd av olycksfall i arbete, äro synnerligen små, och nu konstaterar man, att den skäligen kompensation, som begärdes vid 1948 års riksdag, skulle bli verklighet genom det förslag, som nu ligger på riksdagens bord. Jag kan inte instämma i detta påstående, och för egen del anser jag det inte alls vara med verkliga förhållandet överensstämmande. Jag vidhåller sålunda vad jag tidigare sagt, nämligen att den oskäligen gruppering, som finns i denna lagstiftning, inte försvinner i och med det förslag som här föreligger. Vi ha emellertid varit på det klara med att i den situation, vari vi för närvarande befinna oss, har det inte funnits möjlighet att motionsvägen ställa något krav, som skulle kunna vinna gehör, och vi ha då nöjt oss med att framställa två yrkanden, av vilka det ena går ut på att dessa livräntetagare skulle få procentuella förhöjningar, som skulle göras retroaktiva från den 1 januari 1949. Anledningen till detta vårt förslag är närmast den, att nu gällande lagstiftning, som ligger till grund för det förslag som vi nu behandla, trädde i kraft den 1 januari 1949. Denna lagändring innebar, att de som tidigare

Förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

haft en dålig ersättning skulle få en ännu sämre ställning i förhållande till dem som blivit livräntetagare efter nämnda datum, vilka fingo en med mellan 60 och 70 procent förhöjd ersättning, medan de äldre som sagt inte fingo någon förhöjning alls. Med hänsyn härtill finna vi det skäligt att åtminstone låta det förslag som nu föreligger få gälla retroaktivt från den 1 januari 1950, detta speciellt med tanke på att frågan blivit osedvanligt fördröjd. Detta förslag står också i överensstämmelse med socialvårdskommitténs förslag.

Vidare ha vi i vår motion föreslagit, att det inte skulle göras någon åtskillnad mellan änkor, som ha livräntebestämda barn, och änkor, som inte ha sådana barn. Jag skulle i det avseendet kunna instämma med de föregående talarna, som framhållit just den stora orättvisa man är i färd med att begå genom att ansluta sig till det förslag, som utskottet här lagt fram. Det är ju riktigt som det sagts här, att detta krav överensstämmer med en reservation inom socialvårdskommittén, vilken stötts av praktiskt taget alla de instanser, som ha med denna fråga att göra, såsom arbetarnas egen landsorganisation, riksförsäkringsanstalten, som ju speciellt har med olycksfallen att göra, socialstyrelsen och vissa representanter i försäkringsrådet. Enligt vår mening finns det inga som helst hållbara motiver för att beröva efterlevande maka den rätt till tillägg, som andra livräntetagare få. Därtill kommer att en anslutning till utskottets hemställan innebär, att det lilla tillägg, som man nu föreslår skall utgå, kommer att upphöra när barnet fyller 16 år. Man skulle ju gärna vilja fråga vem det egentligen är som skall ha detta tillägg, om det är ankorna, som det här talas om, eller om barnen skola ha det.

Utskottet säger, att skapandet av trygghet åt ankorna enligt dess mening

bör ske på en annan väg. Jag förstår emellertid inte varför man över huvud taget i det här sammanhanget skall behöva resonera om den saken här, ty här gäller det ju ersättning för skada som inträffat i arbetet. Riksdagen skulle säkerligen göra dessa änkor en mycket god tjänst, om man lät dem slippa gå andra vägar, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Herr HAGÅRD: Herr talman! Man måste beteckna det som i hög grad tillfredsställande att vi nu i riksdagen kunna komma fram till ett beslut rörande en ganska hygglig kompensation åt äldre livräntetagare. Jag vill i det avseendet först påpeka, att utskottet på det hela taget godtagit Kungl. Maj:ts förslag och att det i utskottet endast i fråga om några detaljer rått meningskiljaktighet. Emellertid torde det kunna sägas, att den reservation, som betecknas med 2) a), tagit till onödigt starka uttryck, exempelvis när man där talar om uppenbart orättfärdiga konsekvenser, och att man såsom något särskilt orättvist måste beteckna att vissa gränssfall tagits till intäkt för uppenbart orimliga konsekvenser. Jag vill för min del erkänna, att det finns fall där man skulle kunna säga, att behov av kompensation förligger på sätt som reservanterna tänkt sig, men socialvårdskommittén har verkligen för sin del gått ganska långt i tillmötesgående. Den har dock ansett det synnerligen tveksamt om man över huvud taget skulle göra ett tillägg till sådana livräntor, som ifrågasatts utöver de dyrtidstillägg, som nu utgå. Man har i utskottet beaktat detta och dessutom tagit fasta på departementschefens uttalande, som jag ber att få citera såsom varande tillräcklig motivering både för socialvårdskommittén och departementschefen: »Visserligen kan det sä-

Förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

gas att samhället ger den som har minderåriga barn hjälp i olika former, som ej kommer övriga medborgare till godo, och att i enlighet härmed en änka med minderåriga barn är tillförsäkrad vissa förmåner, som den barnlösa änkan ej kan göra anspråk på. Dessa förmåner torde emellertid näppeligen täcka de kostnader, som änkan får vidkännas för barnen. Och obestridligt torde vara att en arbetsför änka, som har minderåriga barn att draga försorg om, är betydligt sämre ställd i fråga om möjligheten att bidra till sin egen försörjning än hon skulle ha varit, därest hon ej haft barnen att tänka på.» Med hänsyn till det anförda har departementschefen intagit sin ståndpunkt.

Jag vill fästa uppmärksamheten vid att hur man än gör i sådana här fall, råkar man förr eller senare i vissa svårigheter när det gäller att tillgodose det verkliga behovet; men någonstans måste ju gränsen sättas, och därför har den satts som utskottet nu gjort.

Trots fru Nordgrens påpekande, att en särskild utredning tillsatts att utreda behovet av stöd och hjälp åt änkor, måste man väl ändå kunna säga, att detta stöd och denna hjälp bör kunna lämnas genom de anordningar, som jag förmodar att änkepensioneringskommittén kommer att föreslå. Skulle detta inte gå, vore det ju att beklaga.

Slutligen bör man nog också lägga litet ekonomiska synpunkter på denna fråga, ty 500 000 kronor äro dock en halv miljon kronor; det är inte något alldeles ovidkommande i det här sammanhanget.

Herr talman! Med den motivering jag sålunda anfört för utskottets förslag ber jag att få yrka bifall till detta.

Fru NORDGREN: Herr talman! Gentemot herr Hagårds anförande vill jag säga, att om man likställer dessa änkor, som ha minderåriga barn, med de än-

kor, som inte ha sådana barn, slipper man ju ifrån gränfallen, ty båda få ju då sin livränta likformigt. Den motive-ring som här anförts mot likställighet mellan änkor härleder sig ju från socialvårdskommittén, om jag inte missminner mig, och har accepterats av departementschefen och utskottet. Det är klart att det bidrag samhället lämnar till barnens uppfostran inte helt täcker denna, men man måste säga, att det är en väsentlig skillnad på denna hjälp och den hjälp, som äldre änkor fått. Talet om arbetsduglighet gäller inte de äldre, ty hur arbetsduglig en änka, som slitit för att fostra en stor barnskara kan vara, när hon nått fram till 55—60-årsåldern, det tror jag är något som vi inte behöva orda mycket om. Jag böjer mig sålunda inte för den argumentering, som säger att dessa äldre änkor ha större möjlighet att försörja sig än en del yngre sådana med minderåriga barn.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Sten m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Dahlgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Sten m. fl. avgivna reservationen.

Militärsättningsförordning m. m.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Hagård, i anledning varav votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 69 ja och 120 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Sten m. fl. avgivna reservationen.

§ 7.

Militärsättningsförordning m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militärsättningsförordning m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag skall be att med några ord få beledsaga det beslut, som kammaren nu går att fatta.

Det är en ytterst viktig och för många människor synnerligen betydelsefull lagstiftning, som nu skall omläggas i en ny riktning. Den nya principen skall bli, att militärsättning, alltså hjälp till invalider eller efterlevande till förolyckade i militärtjänst, skall utmätas i relation till vederbörandes inkomster före militärtjänstgöringen, under det att den hittillsvarande förordningen haft till princip att vederbörande skola få lika ersättning beräknad efter den militära tjänstgöringen. Detta har varit huvudregeln. Den allmänna principen i försvaret har hittills sålunda varit genomgående den, att alla skola i samma ställning och för

samma arbete betalas lika. Det kommer framför allt till uttryck vid lönesättningen.

När man nu går över till en ny princip, skulle man kunna gå så långt att man sade, att varje värnpliktsdag medförde ett inkomstbortfall; alltså borde även avlöningarna differentieras och sättas olika alltefter vederbörandes tidigare inkomst. Så långt har man självfallet inte gått. Jag fäster inte här något större avseende vid den mångfald svåra avgöranden, som uppstår när man skall fastställa vederbörandes tidigare inkomst. Är den nya principen riktig, bör man också finna sig i de avsevärda administrativa besvär som därmed följa. Går man emellertid till själva lagförslaget, måste man ändå sätta frågetecken för vissa punkter. Jämför man t. ex. en metallarbetare och en lantarbetare, så är det mycket litet sannolikt att en lantarbetare, hur man än räknar hans naturainkomster, kommer upp ens tillnärmelsevis till samma lön som en utbildad metallarbetare. Det innebär alltså, att om en lantarbetare blir hundra procentigt livsvarigt skadad, skall han i hela sitt liv få en mindre ersättning än den metallarbetare, som utfört samma militära arbete, kommer att få. Gäller det studenter och andra, som genomgå utbildning, finns det visserligen möjlighet att i tillämpningskungörelsen införa normer för fastställande av ersättningens belopp på ett skäligt sätt, men i allmänhet kan man säga att dessa i åldern 19 till 23 år under sin militära utbildningstid ha mycket låg inkomst, om de över huvud taget ha någon inkomst alls. Säkerligen blir det mycket svårt att rättmätigt uppskatta deras inkomst. En annan svårighet uppstår, när det gäller värnpliktiga med egen rörelse, affärsmän, hantverkare osv. Jag vet av gammal erfarenhet från Stockholms familjebidragsnämnd att det kommer att bli mycket svårt att för denna kategori fastställa en skälig inkomst.

Ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.

Antag att vi skulle få ett beredskaps-tillstånd, som varar lika länge som det vi måste genomlida 1939—1945. Då komma många att vid slutet av en sådan lång period få sina inkomster utmätta, för så vitt de legat inne under flera år, med hänsyn till den lön som de hade för 4 eller 5 år sedan.

Jag talar nu inte om krigstid. — Det torde framgå av propositionen, att man menar att under krig skall denna nya princip inte vara möjlig att hävda; då får man gå tillbaka till något slags likhetsregel.

Det finns ytterligare ett skäl som gör, att man kan ställa sig tveksam inför denna lagstiftnings införande just nu, och det är att värnpliktsåldern har sänkts till 19 år. Man kommer alltså längre ned i ungdomsåren än tidigare. Vederbörande har med all sannolikhet inte vid 19 års ålder nått den inkomst, som kan vara karakteristisk för hans färdighet, fallenhet och duglighet.

Jag har bara velat framhålla detta, herr talman, för att understryka att jag är litet förvånad över att man med så liten tveksamhet både från myndigheternas, regeringens och andra lagutskottets sida har givit sig den nya lagstiftningens principer i våld. Jag är dock den förste att erkänna, att den nya lagstiftningen ur andra synpunkter erbjuder utomordentliga favörer åt de inkallade genom att man tillerkänt dessa större ersättningar än vad de i allmänhet tidigare ha erhållit. Ur den synpunkten kan det självfallet inte vara något att invända emot det nya förslaget. Dess principer ha dock mött tveksamhet tidigare. Jag vill erinra om att i försvarets personal- och upplysningsnämnd, där jag själv är en av ledamöterna, voro vi alla utomordentligt tveksamma inför denna nya princip, och i någon mån får väl denna nämnd sägas representera de värnpliktigas intressen. Jag ställer mig verkligen den frågan, huruvida det bland de inkallade själva finns ett allmänt rättsmedvetande till

förmån för denna differentiering, om man ute på förbanden verkligen är beredd att frångå den likhetens grund-sats som hittills utan diskussion varit gällande på detta område.

Jag har, herr talman, bara velat bekänna denna min stora tveksamhet. Med hänsyn till de stora fördelar, som lagförslaget i övrigt bjuder, vill jag inte gå emot det. Det har varit helt enkelt otänkbart, så oerhört komplicerade som dessa frågor äro, för en enskild att väcka en motion, som å ena sidan hade stött sig på de gamla principerna och å andra sidan givit de militärskadade samma favörer som de enligt det nya lagförslaget få. Jag vill endast uttala den förhoppningen, att vederbörande myndighet, när tillämpningsföreskrifter utfärdas, gör detta på ett sådant sätt att man ändå i största möjliga grad tillgodoser rättvisans och likställighetens grundsats.

Huruvida denna lagstiftning verkligen på allvar kommer att slå igenom, blir väl en fråga, som inte kommer att avgöras i denna kammare utan i kaserierna av den opinion, som de värnpliktiga representera. Det kan hända att man accepterar den nya ordningen, och då är det desto bättre. Det kan hända att vi om ett par år få höra ett stort missnöje mot densamma, och då antar jag att frågan på ena eller andra sättet på nytt får underställas riksdagen.

Herr talman! Efter denna deklARATION vill jag sluta med att meddela, att jag icke har något yrkande utan kommer att rösta för detta förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 8.

Ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budget-

året 1950/51 till ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 123, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 februari 1950, föreslagit riksdagen att fatta vissa närmare angivna beslut angående anslag till ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehått två likalydande motioner.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. medgiva, att tillfälliga ersättningar till av silikos drabbade arbetstagare måtte få utgivas under budgetåret 1950/51 enligt samma grunder som under innevarande budgetår;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 399 och II: 492 för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa

1) till Vissa tillägg å ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. 3 000 000 kronor;

2) till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. 3 350 000 kronor;

3) till Bidrag till fiskares försäkring 160 000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! På grund av att kammaren nu fattat beslut i enlighet med den reservation, som var fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 38, kommer detta att ha en viss inverkan på anslagsberäkningen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändringen, att anslaget under punkt B 1) ökas från 3 000 000 till 3 500 000 kronor.

Stensättning av vägar.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herr Mårtensson under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till centraldepån för blindas arbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till oförutsedda utgifter;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1950/51 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster; och

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt elektrifiering av statsbanenätet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Stensättning av vägar.

Föredrogos statsutskottets utlåtande nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stensättning av vägar för budgetåret 1950/51 jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 140, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 10 mars 1950, föreslagit riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln till Stensättning av vägar anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kro-

Stensättning av vägar.

nor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Karl Andersson* och *Gustaf Karlsson* (I: 138) och den andra inom andra kammaren av herr *Mårtensson* i Uddevalla m. fl. (II: 190), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta att till stensättning av vägar för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 138 och II: 190, till Stensättning av vägar för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson*, *Leander*, *Johan Eric Ericson*, *Hesselbom*, *Edin*, *Einar Persson* och *Mårtensson* i Uddevalla, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 138 och II: 190, till Stensättning av vägar för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Det är ju mycket bra, när utskottet iakttar sparsamhet, men det kan ifrågasättas om inte utskottet på denna punkt har drivit sparsamheten alltför långt.

Utskottet har i likhet med departementschefen anfört, att någon utvidgning av stensättningsarbetena icke bör komma till stånd. Det är här icke fråga om någon utvidgning av dessa ar-

beten. Utskottets förslag innebär tvärtom en betydande minskning av anslaget i jämförelse med tidigare år. Sedan 1935, då de statliga stensättningsarbetena togo sin början, ha under 16 år anvisats sammanlagt 32 miljoner eller i medeltal 2 miljoner kronor per år till dessa arbeten. Anslagen ha varierat med olika belopp. Vissa år har det varit 1 miljon, vissa år 4 miljoner osv. Under de senare åren har anslaget varit lägre. Om jag inte missminner mig var förra årets anslag endast formellt och omfattade 100 000 kr., beroende på att det då fanns reservationer. Men nu äro dessa reservationer förbrukade, och därför har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt ett fyllnadsanslag på 500 000 kr. för fullföljande av innevarande års beläggningsarbeten. Anslaget enligt utskottets förslag blir således i själva verket endast 500 000 kr. till stensättningsarbeten för nästa budgetår. Detta är det minsta anslag som någon gång har förekommit. Behovet av stensättningar har emellertid enligt min uppfattning ökat i stället för minskat. 1946 års stensättningsarbeten för 3 miljoner kronor erfordras varje år. Det kan vidare anföras, att enbart vägförvaltningen i Göteborg har behov av 500 000 kr. för stensättning under nästa år. Det kan framdragas exempel på vägsträckor som väntat på stensättning i 10 år, och vid dessa vägsträckor förekommer det att stenen delvis är framkörd och ligger vid vägkanterna.

Jag tror mig kunna påstå, att de stensättningsarbeten, som utförts under de gångna åren — och jag förmodar att det blir fallet även med de stensättningsarbeten, som komma att utföras under kommande år — ha visat sig vara en räntabel investering, när dessa stensättningsarbeten ha utförts och utföras på därför lämpliga vägar. Jag anser därför att det är att iakttaga alltför stor sparsamhet, när, som utskottet här förordat, man begränsar anslaget i så stor utsträckning som nu är fallet.

I detta sammanhang kan framhållas, att det tillverkas gatsten enligt statsbeställningar, som gå genom arbetsmarknadsstyrelsen, till belopp av 2,6 miljoner kronor om året. Vad blir då följderna, om det beviljas så små anslag till stensättningsarbeten? Följderna kan inte bli annat än att den tillverkade stenen får läggas i lager. Jag tror att detta icke är ett riktigt och ekonomiskt system. Det mest lämpliga och mest ekonomiska vore, att den sten, som tillverkas, även kommer till användning på de svenska vägarna.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Kostnaden för upphandlingen av gatsten för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens behov går på arbetslöshetsanslaget under femte huvudtiteln. Vi ha här en utredning, som föreslagit rationalisering. Det skulle bl. a. innebära, att detta anslag överfördes till sjätte huvudtiteln. Departementschefen har i propositionen anfört, att det inte funnits möjligheter att på grundval av denna utredning lägga fram proposition till årets riksdag. I stället har det från arbetslöshetsanslaget upptagits 2,6 miljoner kronor i anslag för steninköp. Tidigare hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort framställning till Kungl. Maj:t om ett anslag på 6,5 miljoner kronor till stensättning. I den situation, som nu uppstått — alltså att denna utrednings förslag inte blivit föremål för proposition — har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kommit med ett nytt förslag, som begränsats till 2 miljoner kronor, till påbörjande av nya stensättningsföretag.

Utskottet har för sin del stannat för Kungl. Maj:ts förslag, alltså ett anslag på 1 miljon kronor. Herr Mårtensson förmenade, att utskottet här varit alltför hårt i sitt sparande. Jag är väl med-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

veten om det berättigade i herr Mårtenssons synpunkter; det ligger onekligen mycket i den motivering, som han anfört till förmån för ett högre anslag. Men, herr talman, denna begränsning är ändå — såsom departementschefen anfört — betingad av ett övergångsläge. Vi ha att emotse Kungl. Maj:ts nya förslag om rationalisering på detta område, och detta, skola vi hoppas, kommer att öppna större möjligheter att tillgodose de behov, som här föreligga. Jag vill också hänvisa till den allmänna begränsning, som vi måste ålägga oss i den situation, som nu råder. Vi återopade detta, när det gällde anslag under sjätte huvudtiteln. Vi ansågo oss inte kunna gå utanför den av Kungl. Maj:t anvisade ramen, utan vi gjorde endast vissa omgrupperingar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie tjänster vid kommunikatonsverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan biföll.

§ 12.

Understöd åt inrikes lufttrafik.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt inrikes lufttrafik jämte i ämnet väckta motioner.

Understöd åt inrikes lufttrafik.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 175, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 10 mars 1950. föreslagit riksdagen dels att å riksstaten för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln till Understöd åt inrikes lufttrafik anvisa ett anslag av 360 000 kronor, dels ock att medgiva att det för budgetåret 1949/50 anvisade anslaget till Understöd åt inrikes lufttrafik måtte få användas för subventionering av sådan trafik under kalenderåret 1950 i enlighet med vad departementschefen förorddat.

I propositionen hade förordats, att subventioneringen av den inrikes lufttrafiken tills vidare i princip skulle begränsas till linjen Stockholm—Visby.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergh m. fl.* (I: 444) och den andra inom andra kammaren av herrar *Edberg* och *Hedlund* i Rådom (II: 546), i vilka hemstälts, att, därest anslag icke kunde beviljas redan i år, riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte uttala, att frågan om fortsatt uppehållande av lufttrafik på linjen Stockholm—Sundsvall/Härnösand—Luleå borde upptagas till förnyad prövning vid 1951 års riksdag.

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wehtje m. fl.* (I: 445) och den andra inom andra kammaren av herr *Braconier m. fl.* (II: 547), i vilka hemstälts, att riksdagen måtte besluta dels att fortsatt subvention skulle utgå för flyglinjen Malmö—Stockholm även efter den 30 april 1950, dels ock att å riksstaten för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln till understöd åt inrikes lufttrafik anvisa ett anslag med till 610 000 kronor förhöjt belopp.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 445 och II: 547, i vad de avsågo anslagsfrågan, till Understöd åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 610 000 kronor;

II. att riksdagen måtte medgiva, att det för budgetåret 1949/50 anvisade anslaget till Understöd åt inrikes lufttrafik finge användas för subventionering av sådan trafik under kalenderåret 1950 i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 10 mars 1950 förordats;

III. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 444 och II: 546 samt I: 445 och II: 547, sistnämnda bägge motioner i vad de icke behandlats under I., i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i motiveringen anfört.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Karl Andersson*, *Berling*, *Leander*, *Johan Eric Ericson*, *Hesselbom*, *Edin*, *Andrée*, *Einar Persson*, *Mårtensson* i Uddevalla, *Rubbestad*, *Åkerström*, *Petterson* i Degerfors och *Henriksson*, vilka ansett, att utskottet i punkterna I. och III. bort hemställa,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 445 och II: 547, i vad de avsågo anslagsfrågan, till Understöd åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 360 000 kronor; samt

III. att motionerna I: 444 och II: 546 samt I: 445 och II: 547, sistnämnda bägge motioner i vad de icke behandlats under I., icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2) av herrar *Ohlson*, *Sundelin* och *Lundqvist*, vilka ansett, att utskottet i samma punkter bort hemställa,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 445 och II: 547, i vad

Understöd åt inrikes lufttrafik.

de avsågo anslagsfrågan, till Understöd åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 360 000 kronor; och

III. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 444 och II: 546 samt I: 445 och II: 547, sistnämnda bägge motioner i vad de icke behandlats under I., i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att frågan om fortsatt uppehållande av lufttrafik på linjerna Stockholm—Sundsvall/Härnösand—Luleå och Stockholm—Malmö borde upptagas till förnyad prövning vid 1951 års riksdag.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Kammarens ledamöter erinra sig kanske, att när fjolårets riksdag behandlade denna fråga om understöd åt den inrikes lufttrafiken, så förelågo även då olika yrkanden från utskottet. Kungl. Maj:t hade då föreslagit att denna trafik skulle understödjas med ett belopp av 2,1 milj. kronor. Vi voro då några reservanter, som menade, att riksdagen inte borde bifalla Kungl. Maj:ts proposition på denna punkt. När nu riksdagen i alla fall följde Kungl. Maj:t, sade man, att regeringen borde undersöka detta litet närmare, verkställa en utredning, så att man fick litet fastare hållpunkter för en bedömning av det berättigade i att i fortsättningen ge ett stöd åt den inrikes luftfarten. Denna utredning har nu verkställts genom regeringens försorg, och man har kommit till samma slutsats, som vi reservanter voro inne på redan i fjol.

Från regeringens sida har det nu sagts, att man nog inte ur statsfinansiell synpunkt kan finna något försvar för att ge så stora summor till denna luftfart, som man beslöt i fjol. Dessutom får man nog anse — säger regeringen vidare — att två av de linjer, som förut erhållit stöd, inte längre böra få sådant. Visbylinjen bör däremot, på grund av

särskilda omständigheter, kunna subventioneras även i fortsättningen.

Nu ligger det så till, att utskottsmajoriteten gått emot Kungl. Maj:ts förslag. Vi reservanter äro emellertid — bortsett från reservationen nr 2 — nästan lika många, och vi anse att man bör biträda Kungl. Maj:ts förslag. Vi äro samtliga överens om att de pengar, som kvarstå på fjolårets anslag, skola få utnyttjas, vilket innebär att den inrikes luftfarten kan upprätthållas i samma omfattning i år fram till den 1 oktober. Sedan skilja sig våra meningar åt. Vi som skrivit under reservationen nr 1 säga, att Kungl. Maj:t har rätt i att det är ganska osäkert, huruvida det kan anses ur statsfinansiell synpunkt försvarligt att under de närmaste åren upprätthålla den inrikes lufttrafiken på speciellt luleålinjen. Beträffande malmölinjen kan man redan nu säga, att den inte bör ges något statsbidrag. Den bör vara en kommersiell linje. Den synes ju också utveckla sig mera gynnsamt, ekonomiskt sett, än luleålinjen. Detta framgår av det siffermaterial, som åtföljer propositionen och delvis är redovisat i utskottsutlåtandet.

De reservanter, som avgivit reservationen nr 2, ha ansett att vi inte skola anslå mera pengar än Kungl. Maj:t begärt. Man vill dock, att Kungl. Maj:t på nytt skall pröva frågan, om man inte under nästa år — man tänker sig väl då nästa kalenderår — skall kunna anslå så mycket, som erfordras för att hålla i gång både luleålinjen och malmölinjen.

Vi som skrivit under reservationen nr 1 äro övertygade om att det inte är troligt, att de ekonomiska förutsättningarna skola föreligga redan nästa år. Vi måste tyvärr konstatera, att den optimistiska inställning till flyget, som efter krigets slut fanns, över huvud taget var överdriven. Man har gjort erfarenheter som visa, att utvecklingen inte kan gå så snabbt framåt, som man då hade hoppats. Trots att vi reser-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

vanter alltså hysa denna uppfattning, ha dock även vi behov av att tro på flygets framtid. Vi vilja emellertid inte för den skull säga, att vi redan nu äro framme vid ett utvecklingsskede, där vi nått de resultat, som äro nödvändiga för att upprätthålla ett inrikesflyg av denna omfattning.

Bland de motiv, som dessutom bruka anföras för upprätthållandet av ett inrikesflyg, hör också, att ett sådant flyg är nödvändigt för att ge ett gott underlag åt utrikestrafiken. Detta sägs både i utskottsutlåtandet och i reservationen nr 2. Jag erinrade i fjol om att vi redan vid en tidigare tidpunkt, då ABA öppnade detta inrikesflyg, voro medvetna om att det skulle ge betydande förluster. Vid föredragningen i utskottets fjärde avdelning vid den tidpunkten, frågade vi ABA:s chef, huruvida det var försvarligt att öppna dessa inrikeslinjer. Han svarade, att de förluster vi göra på dessa linjer kunde betraktas som en förberedande kostnad för utrikestrafikens utveckling.

Jag har hävdadt det förut och gör det även nu, att ser man frågan på detta sätt så bör företaget självt bära kostnaderna. I detta resonemang finns det intet motiv som säger, att staten skall subventionera inrikesflyget. Motiven för riksdagens förut fattade beslut ligga uppenbarligen på ett annat område. Man kan säga, att visbylinjen fyller de fordringar, som man kan ställa på den, för att den skall få åtnjuta statsbidrag. Norrlandslinjen fyller kanske också fordringarna, men inte malmölinjen. Luleålinjen skulle kunna tänkas göra det med hänsyn till att Norrland har sämre kommunikationer än södra Sverige. Men vi säga, att statens bidrag bör stå i rimlig proportion till nyttan av att upprätthålla en sådan flyglinje. Måste staten för varje flygresande lämna ett bidrag, som ungefär motsvarar kostnaderna för en resa i andra klass mellan Stockholm och Luleå, då är man uppe i ett för högt subventionsbelopp.

Skulle det vara en fin affär för staten att i stället låta vederbörande få åka gratis i andra klass, då är subventionskravet orimligt. Vi säga emellertid, att vi allesammans böra tro på flygets möjligheter. Så småningom skola vi väl komma fram till det förhållandet, att utrikeslinjerna skola giva så pass mycket i överskott, att de också kunna bära ett icke oväsentligt underskott på dessa inrikeslinjer — främst då kanske linjen Stockholm—Luleå.

Man kanske skulle kunna få en bättre bärighet på linjen Stockholm—Luleå, om det ordnades med möjligheter att under färden gå ner och avlämna och hämta ytterligare flygpassagerare. Därmed vill jag inte ha sagt, att det med denna anordning skulle bli avsevärt bättre ur ekonomisk synpunkt för staten, men för flygbolaget skulle det sannolikt bli mera ekonomiskt, om man hade möjlighet att gå ner och upp vid Umeå t. ex.

När jag nu kommit in på detta, vill jag även peka på att staten, utöver denna direkta subvention för inrikesflyget, även har mycket betydande utgifter för våra flygfält. För nästa budgetår beräknas underskottet bli 6 miljoner kronor. Vi ha varit uppe i högre belopp två år tidigare, och det är väl sannolikt, att vi nödgas räkna med ungefär 6 milj. kronor för en tid framåt. Även om vi slå ut denna summa på flygpassagerarnas antal, kunna vi konstatera, att statsbidraget här inte begränsar sig till de belopp, som anges i anslutning till frågan om stöd åt luftfarten. Det är här också mycket betydande utgifter, som, när de slås ut på varje flygpassagerare, öka till ett belopp, som blir ännu mindre försvarligt ur statsfinansiell synpunkt.

Alla dessa synpunkter har jag velat anföras, trots att jag är norrlänning. Jag tror, att vi måste resonera ungefär på följande sätt. Statens möjligheter att subventionera på skilda områden äro givetvis begränsade. Om vi ge ut mycket

pengar på ett område, få vi lov att spara dem på ett annat, och om man ger ut mycket pengar på detta speciella område, kan jag inte undgå den tanken, att det även för oss norrlänningar kan ha vissa konsekvenser. Jag vill därför rekommendera, att man, när man går att subventionera i syfte att främja Norrlands intressen, skall använda pengarna på ett annat sätt än det som här föreslagits av utskottets majoritet. Vi kunna finna användning för dessa pengar på ett för vårt näringsliv och hela folkhushållet mera gagneligt sätt än som blir fallet om vi följa den tillfälliga utskottsmajoriteten i denna fråga.

Herr talman! Med vad jag här har anfört ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 1.

Herr BRACONIER: Herr talman! Det finns givetvis inte någon som inte anser, att flyget i längden skall betala sig självt. Visserligen kan det erinras om att vi ha många järnvägar här i landet, som gå med förlust. Jag anser inte, att det i längden är försvarligt att flyget skall subventioneras, men striden kan ju stå om det förhållande, som departementschefen betonade vid 1948 års riksdag, nämligen att man måste tänka sig förluster vid en första uppbyggnadsperiod men att det likväl på längre sikt kan vara affärsmässigt motiverat att upptaga sådan trafik.

Jag har motionerat i den fråga, som framför allt gäller Stockholm—Malmö-flyget. Det är ju ett faktum, vilket också framgår av de handlingar som vi ha att bedöma i denna fråga, att malmö-flyget har haft en ständig ekonomisk förbättring. Vi äro nu nere i en subvention av 250 000 kronor, och subventionen på passagerarna är bara $\frac{1}{4}$ av summan för luleålinjen. Det oaktat har ju just linjen Stockholm—Malmö haft att kämpa med särskilda svårigheter, vilka bero på att Bulltofta flygplats

Understöd åt inrikes lufttrafik.

har varit i så dåligt skick. Om jag inte har misstolkat kommunikationsministern, har han också den uppfattningen, att det är på tiden att någonting göres för Bulltofta flygfält, och om man får ett bättre flygfält där kan väl inte någon utan vidare säga, att linjen Stockholm—Malmö inte kommer att bära sig, när förlusten redan nu är så pass ringa.

Om man utgår från det uttalande, som departementschefen gjorde år 1948, att man skall ha en uppbyggnadsperiod, då det kan vara rimligt med en viss förlust, frågar man sig: Är det berättigat att nu år 1950 utan vidare avslå ett anslag, som, om det förverkligas, betyder, att linjen Stockholm—Malmö skulle kunna utvecklas till den kontinentallinje, som den var avsedd att bli en gång? Då behöver man ju inte någon speciell inrikeslinje, utan man kan låta Malmö vara en mellanstation. Kopplar man på det viset in det i hela utlands-trafiken, finns det väl inte några kalkyler, som säga, att denna linje skall gå med förlust.

Dessutom vill jag erinra om att chefen för kommunikationsdepartementet i sitt uttalande år 1948, som finns återgivet i propositionen, säger: »Det kan vidare bli föremål för tvekan huru underskottet å en flyglinje skall beräknas. I viss mån måste nämligen kostnaderna för inrikestrafiken betraktas som förberedelsekostnad för utlandstrafiken.» Om det är så, vad berättigar då plötsligt, att man drar in detta subventionsanslag, när man håller på att bygga upp en linje, som med all sannolikhet kommer att bli bärkraftig, om man får ett bättre flygfält? Jag vill erinra om, att avsaknaden av ett gott flygfält i Malmö i många fall har lett till landningsförbud, som medfört att passagerartrafiken har blivit betydligt mindre än den annars skulle ha varit.

Tar man hänsyn till det resultat, som skulle ha uppstått, om statsmakterna i tid hade beaktat de svårigheter, som man nu allmänt erkänner äro förbund-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

na med Bulltofta flygfält, och till de uttalanden, som statsrådet gjorde år 1948, tycker jag inte det är fullt konsekvent att nu utan vidare klippa av anslaget och avskeda personal. När man sedan skall bygga upp utlandslinjen igen, kommer det, som också framhålls av flera myndigheter, att betyda avsevärt fördyrade initialkostnader. Luftfartsstyrelsen erkänner också, att även om det kan råda en viss tvekan om huruvida man behöver inlandstrafiken, kan det med hänsyn till utlandstrafiken vara av ganska stort värde, att man bibehåller denna linje och dessutom får ett större flygintresse.

Jag har svårt att tänka mig, att chefen för kommunikationsdepartementet, när han år 1948 talade om en uppbyggnadsperiod, avsåg, att denna skulle vara två år och att sedan anslaget plötsligt skulle upphöra, trots att denna linje dock har visat ständigt förbättrade ekonomiska resultat, resultat som innebära att man kan räkna med att denna linje blir bärkraftig, när den, såsom från början var avsett, utbyggt till utlandstrafik, vilken ju kommer att öka den dag t. ex. det tyska näringslivet åter uppblomstrat.

Jag tycker, herr talman, att med hänsyn inte minst till departementschefens uttalande och till de uttalanden som gjordes av statsutskottet år 1948 och år 1949 i anslutning till denna fråga, är det inte riktigt att så tvärt klippa av subventionerna, utan man bör låta denna linje arbeta under normala förhållanden; och dessa komma att inträda, vilket även statsutskottet säger, när vi få det förbättrade flygfältet på Bulltofta, som vi ju måste ha, om vi över huvud taget skola kunna få ett bärkraftigt flyg.

Herr talman! På grund av de skäl jag har framfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Det finns i propositionen ett ut-

talande av departementschefen, som jag nog tycker borde kunna göras till föremål för en kort kommentar. Han understryker, som det heter, »angelägenheten av att plötsliga omkastningar i luftfartspolitikerna undvikas». Jag delar, herr talman, denna departementschefens uppfattning. Även jag är av den mening, att det vore olyckligt, om man i detta sammanhang inaugurerade en sådan politik, som skulle leda till plötsliga omkastningar i vår luftfartspolitik.

Men, mina damer och herrar, vad är det nu departementschefen rekommenderar riksdagen att besluta? Såvitt jag kan förstå, är det inte någonting annat än en sådan där plötslig omkastning i vår luftfartspolitik, för vilken han i ett annat sammanhang bestämt har varnat. Innebörden i det beslut, som han rekommenderar riksdagen att antaga, är ju, att vi skola nära nog fullständigt avveckla den vid fjolårets riksdag beslutade subventioneringen av de inhemska flyglinjerna. Det är den verkliga innebörden av propositionens förslag i denna del.

Vidare föres från reservanternas sida ett resonemang, som jag har en smula svårt att följa. Det understrykes, att man vid en senare tidpunkt skulle kunna tänkas återupptaga trafiken, exempelvis på malmölinjen, därest ett bättre trafikunderlag då framkommit och förhållandena i övrigt blivit annorlunda. Detta låter naturligtvis säga sig, men rätt mycket beror nog på hur långt detta uppehåll blir. Om jag inte hörde fel, antydde den ärade talesmannen för reservanterna, herr Akerström, att enligt hans mening måste man räkna med ett mycket långt uppehåll, innan trafiken eventuellt kunde återupptagas. Förhåller det sig så, blir jag ännu mera betänksam mot att följa departementschefens linje, ty då skulle ju en väsentlig del av det arbete, som redan nu har nedlagts på malmölinjen, vara bortkastat. De kostnader, som skulle erfordras

Understöd åt inrikes lufttrafik.

för att åter sätta företaget på fötter, bleve i följd därav högst ansenliga.

Jag skulle vilja fråga herr Åkerström, som jag nu ser framför mig, hur han har tänkt sig att man skulle förfara med personalfrågan. Det blir förmodligen inte så lätt att efter ett längre uppehåll få tillbaka den personal, som nu är väl trimmad för sina uppgifter, som har arbetat på Bulltofta i många år och kan trafiken utan och innan. Då måste man utbilda ny personal, vilket tar sin tid och kommer att kosta ganska mycket pengar.

Departementschefen gör även ett annat uttalande, som jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på. Han anser, att malmölinjens trafik bör bedömas uteslutande ur kommersiella synpunkter. Jag delar departementschefens åsikt även i detta hänseende, men jag beklagar bara, att han från den utgångspunkten kommer fram till en uppfattning som, i varje fall enligt min mening, inte riktigt korresponderar med den uppfattning, åt vilken han tidigare givit uttryck. Jag har en känsla av att departementschefen ganska mycket har fäst sig vid den ståndpunkt till frågan, som intagits av statskontoret, vilket ju ställer sig synnerligen avvisande. Det har funnit det mycket tvivelaktigt, om uppehållandet av de inrikes flyglinjerna, särskilt till Göteborg och Malmö, kunde vara av större betydelse för näringslivet. Ämbetsverket anser det böra »allvarligen övervägas, om ej inrikes-trafiken helt bör nedläggas i avvaktan på att förhållandena så ändras, att det blir möjligt att med bättre ekonomiskt utbyte återupptaga verksamheten».

Den kommersiella synpunkten, ja... Är det så alldeles uteslutet, att malmölinjen även vid ett strängt affärsmässigt bedömande kan komma att bära sig? Såvitt jag förstår, måste det material, som företetts i våra handlingar, peka på en utveckling, som skulle kunna leda till att linjen som sådan bär sig. Resul-

tatet på malmölinjen har ju undan för undan förbättrats, och av den statistik, som finnes angiven på sidan 4 i utskottets utlåtande, framgår ju, hurusom passagerarsiffrorna äro stadda i stegring, och subventionen per passagerare har minskats betydligt. Jag vill fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på att subventionen för år 1950 inte är beräknad till mer än hälften av vad den var år 1949. Jag vågar verkligen ifrågasätta, om det även rent affärsmässigt sett kan vara klokt att nedlägga verksamheten, när utvecklingen tenderar att gå i den riktningen.

Nu har det ju redan av herr Bracquier alldeles riktigt understrukits, att det här rör sig om en temporär historia. Understödet till malmölinjen behövs, såvitt man kan se, inte längre än till den tidpunkt, då den planerade nya flygplatsen med permanenta start- och landningsbanor kommer till stånd. Luftfartsstyrelsen har ju, såvitt man vet, i princip fattat sitt beslut härvidlag, och det som erfordras är ett förslag till riksdagen. När Bulltofta får dessa nya permanenta landningsbanor, bli förhållandena annorlunda. Då kan man taga emot en trafik av en helt annan storleksordning än nu, och då talar ju allting för att inkomster och utgifter komma att gå ihop.

Till slut skulle kanske ytterligare en synpunkt kunna anföras. Vi få dock, när vi gå att fatta ståndpunkt i denna fråga, inte glömma bort allt det arbete, som har nedlagts just på denna flygplats. Vi få inte glömma, att Bulltofta var den första civila flygplatsen. Vi få inte glömma det pionjärarbete, som utförts där. Bulltofta har, kan man säga, brutit mark för det svenska civilflyget.

Jag tycker, herr talman, att det vore att ganska illa löna detta pionjärarbete, om kamrarna nu sade nej till denna, som jag tycker, ganska blygsamma anhängan om ett tillfälligt understöd till flyglinjen Malmö—Stockholm.

Understöd åt inrikes lufttrafik.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Utskottets förslag har redan fått understöd av tvenne talare här i debatten. Under sådana förhållanden kan jag fatta mig kort. Jag vill likväl i någon mån redogöra för utskottets inställning och motivering i den nu föreliggande frågan.

Herr Åkerström erinrade om läget i fjol. Då förelåg en proposition på ett anslag på 2,1 miljoner kronor till subvention av flygtrafiken. Riksdagen beviljade detta anslag. I propositionen fanns också ett uttalande om att en utredning skulle företagas i denna fråga. Till detta uttalande anslöt sig riksdagen. Denna utredning har nu skett. Därvid har Aktiebolaget Aerotransport — ABA — gjort en framställning. I denna hänvisar ABA till sin principiella uppfattning om dessa aktuella flyglinjer. Det sägs där, att såväl luleålinjen som visbylinjen har karaktären av kulturlinjer och att det föreligger ett speciellt intresse av att söka upprätthålla dem.

ABA menar också, att malmölinjen med hänsyn till den förbättring som har inträtt kan komma i fråga för subventioner. Däremot har man med hänvisning till gjorda erfarenheter ansett sig kunna nedlägga den särskilda linjen Stockholm—Göteborg.

ABA har i sin framställning redogjort för de kostnader, som kunna uppstå vid skilda alternativ av subvention. Det dyrbaraste alternativet skulle betinga en utgift för staten på 1,5 miljoner kronor. Man kan här göra en jämförelse mellan de subventionsbelopp, som riksdagen beslöt i fjol, och dem, som ABA nu redovisat i sin beräkning. I fjol var det 2,1 miljoner kronor. Av dessa pengar ha något under 1,8 miljoner kronor förbrukats. Enligt denna framställning skulle vi få en flygtrafik Visby—Luleå

—Malmö-linjerna med en subvention av 1,5 miljoner kronor. Därtill kommer att vid de underhandlingar, som förts mellan ABA och departementet, har man från ABA:s sida anført, att man kan räkna med att nedbringa subventionen till 1 miljon kronor för år 1951. Det är alltså, herr talman, en klar tendens till minskning av subventionerna, som är önskvärd och som tyder på att vi ha rätt att räkna med att så småningom kunna få en inrikes lufttrafik utan subventioner i någon avsevärd omfattning.

Jag skall här inte gå in på departementschefens resonemang. Han kommer likväl till den slutsatsen, att subventionsanslaget nu bör stanna vid 360 000 kronor, och det gäller då anslag till visbylinjen. I anslutning till propositionen ha ett par motioner framförts. Den ena avser norrlandsflyget, och den andra anknyter till frågan om linjen Stockholm—Malmö.

Vi ha i vårt utlåtande beträffande norrlandsflyget pekat på att riksdagen principiellt har intagit den ståndpunkten, att det kan vara skäligt att bevilja anslag till kulturlinjerna. Det är således inte någon nyhet, om man nu anser, att detta bör ske i fortsättningen, och det gäller i viss mån visbylinjen. Vi ha dock kommit till den slutsatsen, att vi på grund av det statsfinansiella läget inte nu kunna gå med på att yrka ett direkt anslag för detta ändamål, men vi ville ha en välvillig skrivning, och vi ha därför i utlåtandet sagt, att vi finna »starka skäl tala för att frågan om luleålinjens fortsatta bibehållande upptages till förnyad prövning i samband med det förslag i ämnet som Kungl. Maj:t må framlägga till nästa års riksdag». Vi ha också sagt, att ett uttalande från riksdagens sida i denna riktning innebär ett stöd åt ABA:s strävanden att i möjligaste mån förbättra underlaget för den inrikes lufttrafiken.

I detta sammanhang vill jag erinra om förhållandena i Norge och Finland.

Såväl i Norge som i Finland bedrivs mycket omfattande lufttrafik, från de sydligaste delarna ända upp till de nordligaste. Jag har inte tillgång till några uppgifter i fråga om trafikens omfattning, flyglinjernas antal o. s. v. i Norge, men däremot har jag en uppgift från Finland. Finland har inte mindre än 5 flyglinjer, däribland en linje Helsingfors—Tammerfors—Vasa—Kemi, som under sommarmånaderna har anslutning till Rovaniemi. Det kan vara av intresse att höra hur detta finansieras. Jag vill erinra om att de bolag, som sköta trafiken, inte ha några egna plan, utan de arrendera plan av staten, men på mycket gynnsamma arrendevillkor.

Vidare är det så, att dessa bolag för år 1950 befriats från erläggandet av trafikavgifter för inrikes trafik samt beviljats restitution av tullavgifter och omsättningsskatt på för inrikes trafik förbrukad bensin, och man räknar med att denna befrielse från trafikavgifter betyder en besparing för bolaget på 7 å 8 miljoner finska mark om året.

Även i Norge utgå betydande subventioner till flyget, som jag nyss talade om, och det drives där även under sommarmånaderna.

Man kan också anlägga den synpunkten, att det inte minst i syfte att främja turistintresset kan vara motiverat att söka uppehålla flygtrafiken på Norrland.

Såväl herr Braconier som herr Hagberg i Malmö har ingående uppehållit sig vid Bulltofta flygfält, och man kan säga, att det intager en nyckelposition, när det gäller frågan om flyget Stockholm—Malmö. Jag har här en PM angående Bulltofta flygplats. Den innehåller många verkligt intressanta saker. Bland annat nämnes där, att flygplatsen öppnades den 1 juli 1924. Det var Sveriges största flygplats och infartspört för flygtrafiken till Sverige ända fram till år 1935, då Bromma flygfält kom till. I slutet finns en tabell, som visar, att

Understöd åt inrikes lufttrafik.

medan Bulltofta en gång låg i täten har det nu kommit ned på jumboplaceringen, och förhållandena vid flygplatsen äro sådana, att man inte är i stånd att låta flygplan av någon kapacitet landa där, vilket som man förstår medför stora svårigheter.

Som herr Hagberg i Malmö nämnde, pågå förhandlingar mellan staten och Malmö stad angående Bulltofta, och vi ha i vårt utlåtande kraftigt understrukt en önskan om att dessa förhandlingar snarast möjligt måtte leda till resultat, så att vi få en moderniserad och verkligt lämplig flygplats där. Det är uppenbart, att om vi få det, kan man avveckla den särskilda linjen Stockholm—Malmö. Den blir då ett led i den kontinentala linjen, och då föreställer jag mig, herr talman, att man inte längre behöver räkna med några subventioner för den linjen.

Vi ha även en del andra synpunkter i vårt utlåtande, som emellertid ha citerats av tidigare talare och som jag därför inte skall upprepa, men jag vill nog understryka vad som sagts om att det knappast kan förebringas några starka skäl för ett nästan fullständigt avvecklande av subventionsförfarandet.

Man bör därvid inte glömma, att om man lägger ned en linje och sedan skall bygga upp den igen innebär det ytterligt stora initialkostnader. Vi ha också anfört, att vi förutsätta, att denna fråga underkastas ny prövning och att man försöker komma till klarhet om huruvida man inte kan få en sådan plan för subventionernas successiva avveckling, som här förut har omnämnts.

Herr talman! Jag skall inte upptaga tiden längre, utan jag ber att i anslutning till vad jag här har sagt få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Huss* och *Christenson* i Malmö.

Herr SEVERIN: Herr talman! Mot subventioner till flyget brukar anföras,

Understöd åt inrikes lufttrafik.

att detta är ett så exklusivt trafikmedel. Det frekventeras av ett sådant fåtal av nationens medlemmar, att det är för mycket med så dryga subventioner från staten, som exempelvis ha angivits här i utlåtandet.

Jag vill inte påstå, att flyget är ett trafikmedel, som användes av de stora massorna. Icke dess mindre räknar man i hela världen med omkring 25 milj. flygresor om året, varav cirka 400 000 komma på SAS. Flyget befinner sig ännu i sin barndom och kan naturligtvis utvecklas. Det har i alla händelser utvecklats kraftigt under den tid det existerat, och det är inte något i och för sig ovanligt, att ett nytt trafikmedel subventioneras av staten. Så har t. ex. varit fallet med järnvägar här i landet. Jag misstänker, att om inte staten hade subventionerat järnvägarna till Norrland skulle vi ännu i dag inte ha några, ty något privatkapital skulle sannolikt inte ha vågat sig på affären, annat än möjligen i fråga om malm-banan.

Även vissa av våra fartygslinjer skulle kanske inte ha kommit till stånd utan statliga subventioner.

Ibland kan det röra sig om belopp, som privatpersoner inte ha råd att satsa, även om de tro på trafikmedlets utveckling. Jag vill emellertid erinra om att vårt transatlantiska flyg startades med privatkapital. Detta gjorde naturligtvis betydande förluster, men för närvarande befinner sig den transatlantiska flygtrafiken på en nivå, där den helt och hållet betalar de rörliga kostnaderna, lämnar medel till avskrivning och dessutom en liten summa till avbetalning på den förlust, som gjordes i början, d. v. s. initialförlusterna. Dessa ha bokförts och betraktats som en investering, som så småningom skulle intjänas.

Också flyget på Europa går delvis med vinst, även om det inte är alla linjer, som bära sig. Parisflyget har t. ex. sedan länge lämnat överskott, medan

londonflyget inte har gjort det, uppenbarligen beroende på att där satts in mycket större tonnage. Varje dag flyger ett plan från Stockholm, ett från Köpenhamn och ett från Oslo till London, medan det från alla dessa tre städer endast går ett till Paris.

Utvecklingen har således gått framåt, och flygfrekvensen har ökat. Det är naturligtvis riktigt, som herr Åkerström säger, att om vi anslå 250 000 kronor till subvention av flyget få vi draga in på något annat. Pengar som användas till en sak kunna givetvis inte användas till något annat. Jag är fullt ense med herr Åkerström om denna sak, men med denna invändning kan man i grund och botten avvisa nästan vilken investering som helst. Pengar som användas till en investering kunna inte användas till konsumtion, och här ifrågavarande subvention måste man betrakta som en investering såtillvida, att man har anledning förvänta, att flyget skall kunna bära sig självt så småningom.

Flyget subventioneras i alla länder, och Sverige är ett av de länder som ha kommit billigast undan. Våra subventioner äro i grund och botten bara en bagatell jämförda med dem som t. ex. Storbritannien betalar, men detta land uppehåller flyget dels därför att det anser, att detsamma har värden som det inte vill försaka, och dels därför att man hoppas, att flyget så småningom skall kunna bära sig självt. Utan subventioner skulle det krympa ihop, och utvecklingen skulle gå avsevärt långsammare.

Om man nu lägger ned inrikesflyget, skall man inte tro, att det blir för en kort tid. Jag är tvärtom rädd för att det blir en ganska lång tid, ty nedläggandet och återupptagandet komma att kosta ytterligare summor. Om man nu räknar med en subvention på 250 000 kronor, är det alldeles säkert, att om malmölinjen lägges ned och sedan skall återupptagas räcker det inte med

250 000 kronor, utan man får öka till 500 000 kronor och kanske ännu mer. Detta kommer sannolikt att verka avskräckande, varför man har anledning frukta, att linjen inte kommer att upptagas så snart igen.

Ehuru jag livligt beaktar vad herr Åkerström sade om att vi ha ont om pengar och att pengar som användas till en sak inte kunna användas till en annan, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag med den motiveringen, att detta är att betrakta som en investering, som så småningom kommer att betala sig själv.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Jag skall delvis gå med på herr Braconiers yttrande om att statsmakterna ha försummat att iordningställa Bulltofta flygfält och att detta är till stort men för trafiken där, men jag vill å andra sidan erinra om att orsaken till att förhandlingarna ha fördröjts och att resultat inte uppnåtts till stor del ligger däri att det inte har varit möjligt att få en samstämmig uppfattning mellan de statliga myndigheterna och kommunalmännen i Malmö om vad som skall komma på stadens resp. statens del. Jag tror, att Malmös kommunalmän inte helt kunna fritagas från orsaken till dröjsmålet på denna punkt. Jag vill emellertid säga, att jag tror, att förhandlingarna nu ha kommit in i det skedet, att man kan vänta en snar lösning av dessa svårigheter och att Bulltofta flygfält kan ställas i ordning så snart arbetsförhållandena medge det. Det är framför allt hårdgöring av bannorna, som är av väsentlig betydelse för landningar utan skada på maskiner och redskap, när det är ogynnsam väderlek eller ogynnsamma markförhållanden.

Jag ville emellertid även säga en annan sak i samband med detta, nämligen att jag tror, att vår metod att subventionera flyget är mycket irrationell.

Understöd åt inrikes lufttrafik.

Jag är i princip liksom herr Severin av den uppfattningen, att flyget måste subventioneras under en uppbyggnadsperiod och att det kommer att subventioneras, ty det är alldeles uteslutet, att en nation som Sverige skulle uraktlåta att upparbeta detta trafikmedel. Men om vi nu varje år köpslå om summorna för subventioneringen, kommer det att i hög grad försvåra flygbolagens möjligheter att planera flygtrafiken och göra den ekonomiskt inbringande. Luftfartsstyrelsen har därför i sitt yttrande framhållit, att man nu bör göra klart för sig, att flyget måste subventioneras under en viss tidsperiod. Styrelsen har därför ifrågasatt uppgörandet av en femårsplan, varvid man meddelar bolagen, att under denna period måste man försöka driva upp den kommersiella sidan av verksamheten på ett sådant sätt, att flyget därefter kan bära sig självt. Vidare skulle man då inte heller basera subventionerna på en på förhand fixerad summa, utan man skulle lägga driftsresultatet till grund för desamma.

Jag tror, att om vi vilja nå ett gott resultat måste vi i stort sett gå in för en sådan linje. Genom årliga nedsättningar av subventionerna med t. ex. 20 procent skulle vi efter en femårsperiod kunna komma fram till ett fullt bärigt inrikes flyg. Det tror jag är ett mål, som vi måste sträva efter, och riksdagen kan näppeligen komma ifrån att medverka till en sådan ordning.

Jag vill nu särskilt beklaga, att subventionerna äro så nätt tilltagna, att man kan riskera, att luleålinjen inte kan upprätthållas. Visserligen har utskottet skrivit, att det hoppas att detta skall vara möjligt, och jag hoppas livligt desamma, men jag vill framhålla, att man i andra länder strävar efter att få sammanhängande flyglinjer genom hela landet. Norge upprätthåller en kustlinje med mycket höga subventioner, och jag tycker, att det skulle vara en hederssak för Sverige att få en direkt

Understöd åt inrikes lufttrafik.

linje från Malmö till Luleå, genom hela landet således, och jag tror, att i längden kommer detta att vara en av de viktigaste och mest grundläggande förutsättningarna för ett ekonomiskt bärigt inrikes flyg.

Jag har velat framföra dessa allmänna synpunkter, ty jag tror att vi måste taga itu med detta problem från helt nya, mera vidsynta och rationella utgångspunkter.

Jag ber, herr talman, att i den nuvarande situationen få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Herr Hagberg i Malmö frågade, vad vi skola göra med den personal, som blir överflödigt, om vi följa Kungl. Maj:t och reservanterna. Han avsåg därmed markpersonalen.

För egen del tror jag inte, att vi behöva hysa några bekymmer därvidlag. Det är inte så särskilt svårt att nyanskaffa markpersonal, om vi efter några år vilja utvidga verksamheten.

Men herr Hagberg i Malmö sade också något, som jag uppfattade som så, att malmölinjen var på väg att bära sig själv. Då vill jag säga till styrelsen för ifrågavarande flygföretag, att om den bedömer läget så, bör den kunna taga denna förlust med den motiveringen, att företaget som sådant bör ge ut dessa kostnader såsom en förberedelse till utrikesflyget. När vi reserverter säga, att det inte skall ges någon subvention, men vi inte, att bolagsstyrelsen skulle vara förhindrad att upprätthålla trafik på denna linje. Komma vederbörande till den slutsatsen, att förlusten på malmölinjen är så ringa, att de ändå böra upprätthålla den, är det någonting, som riksdagen inte har anledning att lägga sig i.

Om jag inte hörde fel, talade fjärde avdelningens ärade ordförande om kulturlinjer i detta sammanhang. Det är förvånansvärt, att detta önskemål att

främja en kulturlinje med flyget utmynnar i att man kan tänka sig ett nedläggande av luleålinjen, medan man vill ge subventioner, så att malmölinjen inte ens övergångsvis behöver nedläggas. Om utskottets majoritet hade menat allvar på den punkten, hade det nog varit rimligare att upprätthålla förbindelsen med Luleå och säga, att vederbörande i Malmö få klara sig själva. De representera nog så mycket kultur, att de inte behöva hjälpas upp på det nämnda sättet.

Avdelningens ordförande anförde exempel från Norge och Finland. Enligt mitt sätt att se äro dessa exempel jämförliga med flyglinjen till Gotland, som vi reserverter också äro med om att understödja. De nämnda flyglinjerna i Finland och Norge upprätthållas endast en kortare tid under sommaren och gå till orter, som sakna järnväg. Det är alltså inte något särskilt märkvärdigt med att de subventioneras. Vi kunna därvidlag mäta oss med både Finland och Norge.

Vidare sade herr Sundström, att det är alldeles självklart att vårt inrikesflyg måste subventioneras, och herr Severin var inne på samma tankegång. Båda ansågo, att en dylik subvention kunde betraktas som en kapitalinvestering på lång sikt, som borde kunna ge god utdelning för vårt folkhushåll. Men både herr Severin och herr Sundström i Skövde känna ju till att en dylik långsiktig plan har varit uppe till diskussion vid de förhandlingar, som Kungl. Maj:t har fört med styrelsen för ifrågavarande flygbolag. Man har därvid frågat styrelsen: »Om staten anslår så och så mycket pengar till stöd åt inrikesflyget, är man då inom styrelsen beredd att i framtiden, när företaget går ihop ekonomiskt och ger överskott, betala tillbaka dessa subventionsmedel?» Styrelsen har dock inte velat vara med på en sådan tingens ordning.

Man har då frågat om flygbolaget

Understöd åt inrikes lufttrafik.

velat nöja sig med en miljon kronor år 1951 och en halv miljon kronor år 1952, men vederbörande ha inte vågat vara så optimistiska beträffande förutsättningarna för inrikesflygets utveckling, att de kunnat svara ja på den frågan heller.

Jag delar emellertid åsikten att staten bör ge flyget sitt stöd, och det gör den såsom hälftendelägare i flygföretaget, vilket bör få driva sin verksamhet med risk för icke oväsentliga förluster under en tid framåt, som man gärna må kalla för en övergångstid. Detta innebär, att staten får vara med och bära lika stor andel av förlusten som de enskilda kapitalägarna i företaget. De som icke vilja vara med om denna anordning mena nu, att så hänsynslös får man inte vara mot kapitalägarsidan i företaget. Den skall inte lida några förluster. Staten skall ensam stå för dessa. Vi kunna inte följa herrarna i detta resonemang.

Jag har redan varit inne på att även om staten inte som delägare i bolaget får vidkännas förluster, så får staten ändå räkna med betydande utgifter till stöd åt flyget i form av förluster på flygplatserna.

Frågan om förberedelserna för utrikesflyget har här vidrörts, även om den inte har markerats så särskilt starkt. Jag hör där till dem, som ha uppfattat den saken så, att avgörande för frågan huruvida Sverige skall få ha koncession på utrikes flyglinjer inte beror av i vilken omfattning vi upprätthålla inrikesflyget utan av i vilken omfattning Sverige representeras i det flygunderlag, som man här har att räkna med. Hur många på dessa utrikes flyglinjer är det som flyga från eller till Sverige? Det är det som är det avgörande. Här kan man ju för all del säga, att antalet sådana flygpassagerare ökar i samma mån som vi göra svenska folket flygsinnat. Den saken skall inte bestridas. Men då äro vi återigen tillbaka till vad jag tidigare har betonat,

nämligen att vi här ha att göra med en kostnad för förberedelserna för utrikesflyget, som sålunda skall bäras av flygföretaget. Om det sedan visar sig att pengarna inte räcka till och likviditeten blir sämre, så få vi räkna med att flygbolagets talesmän komma till riksdagen och säga, att de vilja ha mera pengar till företags drift samt att staten skall satsa så och så mycket pengar och de enskilda intressenterna i företaget lika stort belopp. Det finner jag vara en bättre ordning än den, som utskottets majoritet här har föreslagit.

Herr HAGBERG i Malmö (kort gemäle): Herr talman! Herr Åkerström vände sig emot den delen av mitt anförande, som gällde personaldetaljen, och tycktes förmena, att även om det skulle bli ett ganska långvarigt uppehåll i den inrikes flygtrafiken på Malmö, så skulle det ändå inte stöta på några större svårigheter ur personalsynpunkt att åter sätta i gång verksamheten. Jag tror, att herr Åkerström därvidlag inte har alldeles riktiga informationer, ty det är ju uppenbart att därest flyglinjen nedlägges, inträder en viss avgång av såväl flygande personal som markpersonal. Om vi hålla oss till markpersonalen, som herr Åkerström synes mest intresserad av, vill jag påpeka, att det inte är så enkelt att på några veckor utbilda markpersonalen på en flygplats. Herr Åkerström kan bara tänka över vad det kostar och vad det innebär av arbete att utbilda meteorologer. Dem kan man inte utan vidare sätta på deras betydelsefulla poster. De kostnader, som äro nedlagda på utbildningen av sådan fackpersonal, äro bortkastade, därest vi göra ett långt uppehåll och sedan komma i den situationen, att vi ånyo behöva utbilda dylik personal.

Vad sedan lönsamheten beträffar vill jag understryka vad departementschefen själv har sagt, nämligen att utveck-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

lingen har varit ganska gynnsam. Departementschefen framhåller nämligen, enligt vad som refereras på s. 5 i utskottets förevarande utlåtande: »Detta innebär» — statsrådet syftar på den föreliggande statistiken — »för luleålinjens del en obetydlig minskning jämfört med 1949, medan betydande sänkningar av subventionsbeloppen per passagerare beräknas inträda på malmö- och visbylinjerna.»

I ett annat sammanhang framhåller departementschefen följande: »En närmare granskning av uppgifterna i sammanställningen visar, att malmö- och visbylinjerna utvecklats relativt gynnsamt.»

När läget nu är detta, ifrågasätter jag verkligen huruvida det inte vore en åtgärd av klok sparsamhet att riksdagen ställde det belopp till förfogande, som det här är fråga om, och därigenom möjliggjorde en försettning av denna utveckling, som departementschefen själv betecknar som relativt gynnsam.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Beträffande den mera kvalificerade personal, som skall nyttjas på flygplatserna, tror jag att man skulle kunna ordna med sysselsättning för den under mellantiden. Sedan kan den återanställas igen i mån av behov.

Jag påpekade dessutom, att om man som herr Hagberg i Malmö tror, att flyglinjen Malmö—Stockholm är på väg att gå ihop ekonomiskt, så bör man också räkna med att styrelsen själv anser det vara lämpligt att hålla i gång linjen utan att göra detta beroende av 250 000 kronor ur statskassan.

Herr EDBERG: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten med många ord. Jag kan i stort sett instämma i de synpunkter herr Sundström gjorde sig till

talesman för. Jag tror nämligen i likhet med herr Sundström, att vi måste komma bort från det nuvarande systemet att köpslå om subventioner år efter år för att i stället låta flyget få det arbetslugn det behöver. Men för att inte bullret från Bulltofta helt skall överrösta allt annat skall jag be att få säga några ord om den motion, som herr Hedlund i Rådom och jag väckt i denna kammare.

Vi ha i denna motion yrkat, att riksdagen skall besluta att beträffande norrlandslinjen ta upp frågan till realbehandling redan nästa år. Jag tror att det finns mycket starka skäl för en sådan ståndpunkt. Det dåliga resultat, som norrlandslinjen har visat, beror i vart fall i viss utsträckning på en del ogynnsamma faktorer, på strejken 1948 och på hangarbranden 1949 och därav betingade avbrott i verksamheten. Dessutom beror det, såvitt jag kan förstå, på att man inte har blindlandningssystem på flygfälten i Sundsvall, Härnösand och Luleå. Luftfartsstyrelsen har dock, såvitt jag har mig bekant, redan sådana blindlandningssystem reserverade. De skulle möjliggöra landning under lägre molnhöjd och alltså kunna medverka till en starkare frekvens och större säkerhet i trafiken.

Jag tror att det är riktigt, när man hävdar, att norrlandslinjen är en kulturlinje, som i viss mån kan jämföras med visbylinjen. Vad det betyder att ha en snabbförbindelse mellan övre Norrland och Skåne, vilket herr Sundström talade om, kanske man får en uppfattning om, när man tänker på att det dock rör sig om samma avstånd som från Stockholm till London eller från Malmö till Paris. Med all respekt för den komfort och snabbhet, som statens järnvägar bjuda, måste man dock säga, att det bör finnas plats för en flygförbindelse på ett sådant avstånd.

Det är klart att man, även om det gäller en kulturlinje, måste anlägga kommersiella synpunkter. På den punk-

ten har jag ingen annan uppfattning än den kommunikationsministern hävdad i sin proposition. Det kan naturligtvis inte vara riktigt att uppehålla en subvention av nuvarande storleksordning ad calendae graecas. Frågan är vilka möjligheter norrlandslinjen har att förbättra resultatet av driften. Det är naturligtvis mycket svårt att yttra sig om det, men jag ber damerna och herrarna att observera, att norrlandslinjen befinner sig i en uppbyggnadsperiod, där man bör få pröva sig fram till det lämpliga systemet. Det finns en rad faktorer, som peka på att det finns alla skäl för riksdagen att hålla frågan om norrlandslinjen öppen för behandling redan nästa år.

För ett par dagar sedan företogs en omläggning av tidtabellen, som bl. a. medförde, att man fått direktflyg till Luleå, med vilket man kan lämna Stockholm kl. 9.40 på morgonen och nå Luleå kl. 12.40. Det står i direkt förbindelse med tågägenheterna på riksgränsbanan, vilket medför att man kan nå Kiruna kl. 18 samma dag. Omvänt kan man, om man reser från Kiruna nå Stockholm på 8½ timmar, Malmö på 11 timmar och Paris på 15½ timmar. Det är möjligt att denna linje, innan den hunnit stadga sig, har större värde för turisttrafiken än ur kommersiell synpunkt, men jag tror inte, att man får bortse från de ekonomiska värden turisttrafiken kan tillföra vårt land.

Det är alldeles påtagligt, att denna omläggning av norrlandstrafiken redan har utövat en viss attraktion vad beträffar postbefordran och frakter. Jag har tagit mig friheten att göra mig underrettad om utvecklingen under de dagar som gått efter omläggningen av tidtabellen. Ursprungligen räknade man med 5 kg post per tur. I måndags blev det 11 kg upp och 64,3 kg ner, i går 55 kg upp och 75 kg ner och i dag 45 kg upp. Det gäller alltså bara posten. Vad beträffar frakten är det alldeles tydligt, att man i övre Norrland gärna

vill läsa stockholmstidningarna samma dag de komma ut. Sålunda fraktades i måndags 197 kg, i går 239 kg och i dag 512 kg. Det är siffror, som kanske i någon mån visa, att resultatet kan förbättras, och som göra det angeläget, att man håller frågan om norrlandslinjen öppen.

Därtill kommer att i höst kommer ABA att få sina Scandia-plan, vilket möjligen kan medföra att man kan sänka biljettpriserna. Jag tror att frågan om flygets konkurrensförmåga i hög grad är en fråga om att pressa ned biljettpriserna. Det kan man inte med DC3-orna. Det behövs 80 procents beläggning för att luleålinjen skall bära sig med dessa, och det kan man inte räkna med att få. Med Scandia-planen skulle man endast behöva 54 procents beläggning för att det skulle bära sig med nuvarande biljettpriser. Teoretiskt sett betyder detta, att om man finge full beläggning skulle man kunna sänka biljettpriserna med inemot hälften. Det kommer man självfallet inte att få. Men en viss sänkning av biljettpriserna kan likväl tänkas, vilket skulle göra det möjligt även för folk med mera begränsade inkomster att begagna flyget. Därigenom skulle också konkurrenskraften kunna ökas.

Jag tror att den motion, som herr Hedlund i Rådombeslutet väckt, även står i samklang med kommunikationsministerns egna intentioner, när han menar, att man under vissa förutsättningar kan ta upp frågan om subventionering av luleålinjen till ny behandling. För min del kommer jag, herr talmän, att rösta med utskottet, därför att jag anser att dess linje är den riktiga. Men för att inte den reservation, som avgivits av herrarna Ohlson, Sundelin och Lundqvist, skall komma bort i voteringen, då inget yrkande har gjorts till förmån för den, skall jag rent formellt be att få yrka bifall till den reservation, som finns fogad till utskottsutlåtandet av herr Ohlson m. fl.

Understöd åt inrikes lufttrafik.

Understöd åt inrikes lufttrafik.

I detta yttrande instämde herr *Sandberg*.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta utlåtande ävensom handlägg-

ningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.18 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 17 maj.

Kl. 7.30 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Understöd åt inrikes lufttrafik. (Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde, att överläggningen rörande statsutskottets utlåtande nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt inrikes lufttrafik jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr ANDERSSON i Malmö, som yttrade: Herr talman! Det var ett yttrande av herr Sundström, som föranledde mig att begära ordet. Han gjorde anmärkning på de långt utdragna förhandlingarna mellan luftfartsstyrelsen och Malmö stad rörande utvidgningen av Bulltofta flygfält och anläggningarna av permanenta banor där. Jag känner för min del inte till orsaken till detta dröjsmål. Jag tror emellertid att anmärkningarna i detta avseende inte få riktas åt enbart ett håll, vilket herr Sundström måhända syftade till. Jag vet däremot att Malmö stad gjort — enligt min mening — långt gående erbjudanden för att få denna fråga realiserad.

Jag såväl som herr Sundström hoppas och tror, att en överenskommelse snart skall kunna träffas. Det finns verkligen anledning att hysa en sådan förhoppning. Det är en nödvändighet med permanenta banor på Bulltofta, om denna flygstation skall kunna fylla sina uppgifter som en anhaltsstation för vårt lands europaflyg.

I övrigt vill jag, herr talman, inte fördjupa mig i denna debatt. Många, som haft samma mening som jag, ha haft ordet, och jag vill inte upprepa alla de argument, som här framförts för behållande av inrikesflyget. Jag nöjer mig därför med att yrka bifall till statsutskottets förslag.

Vidare anförde:

Herr SANDBERG: Herr talman! Innan förhandlingarna avbröts för middagsrast, instämde jag med herr Edberg. Då nu förhandlingarna återupptagits, ber jag dock att få tillägga ytterligare några få ord.

Kungl. Maj:ts förslag innebär ju, att någon subvention till en flyglinje på övre Norrland fr. o. m. den 1 oktober i år tills vidare inte skall utgå. Detta är ganska hårt, tycker jag. Man måste nog säga, som det heter i herr Ohlons m. fl. reservation, att det ur olika syn-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

punkter är önskvärt, »att någon tids ytterligare erfarenhet erhålles rörande trafikens utveckling, innan statsmakterna vidtaga sådana genomgripande åtgärder att de i verkligheten kunna medföra att lufttrafiken på denna långlinje definitivt upphör». Jag tror att det vore ganska olyckligt och orättvist om man behandlade den föreliggande frågan så, att resultatet för överskådlig tid bleve ett fullständigt inställande av flygtrafiken på övre Norrland.

Det är visserligen riktigt, som departementschefen framhåller och som framgår av de gjorda utredningarna, att det ekonomiska resultatet av denna flygverksamhet är mycket dåligt och att subventionen för innevarande år varit mycket stor. Jag ber emellertid att få framhålla, att detta i kanske inte obetydlig grad måste anses bero på att flyglinjen ännu inte är utbyggd på ett tillfredsställande sätt med nödiga mellanlandningsplatser. Sålunda har flygplatsen i Umeå, varom riksdagen redan för flera år sedan fattade beslut, av olika anledningar ännu icke kommit till utförande. Umeå stad, landstinget och den närmast berörda kommunen ha dock offrat betydande summor för marklösen. Ett upphörande av flygtrafiken på Norrland skulle givetvis för en obestämmd tid framåt ställa frågan om utbyggnaden av denna flygplats inför det fullkomligt ovissa, vilket måste sägas medföra betydande olägenheter på olika sätt. Kunde denna och andra norrländska flygplatser färdigställas, så tror jag att möjligheterna till bättre ekonomi ganska snart skulle inträda.

Jag vill också understryka vad utskottet säger beträffande denna fråga: »I viss utsträckning synes för övrigt — — — det ogynnsamma driftresultatet bero på speciella omständigheter under de båda sistförflutna åren, vilket även framgår därav, att trafikfrekvensen på norrlandslinjen väntas för innevarande år undergå en icke oväsentlig förbättring.»

Jag vill fatta mig kort i denna fråga. Jag inskränker mig därför till att betona vad som framhållits både i utskottets utlåtande och i den reservation, som är avgiven av herr Ohlon m. fl., nämligen att »starka skäl tala för att frågan om luleålinjens fortsatta bibehållande upptages till förnyad prövning i samband med det förslag i ämnet som Kungl. Maj:t må framlägga till nästa års riksdag».

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen. Skulle denna icke vinna kammarens bifall, röstar jag för utskottets förslag.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Alldenstund reservanternas talesmän redan tidigare motiverat sin ståndpunkt i flera anföranden, så finns det kanske ingen anledning för mig att gå in på en mera detaljerad redogörelse för vad saken gäller. Jag vill emellertid till en början understryka, att alla argument, som i denna kammare och i första kammaren framförts beträffande flygets utvecklingsmöjligheter som ett framtidens kommunikationsmedel, ha mitt gillande och stöd. Jag ber också att få erinra om att jag tidigare vid flera tillfällen medverkat till en utveckling, som jag ansett vara till flygets fromma.

Det fanns en tid då vi resonerade om huruvida alla krafter skulle samlas kring ett företag för att göra det konkurrenskraftigt gentemot övriga flygföretag i världen. Vid den tidpunkten stämplades detta på sina håll som ett uttryck för monopoltendenser — i varje fall i tänkandet. Det har emellertid senare visat sig, att det inte ansetts tillräckligt, att *ett* land samlas kring ett enda flygföretag. I stället borde alla de tre skandinaviska länderna samlas kring ett gemensamt företag för att på det sättet hävda sig i den mycket hårda

Understöd åt inrikes lufttrafik.

konkurrensen med flygföretag i andra delar av världen. Jag vill också erinra om att jag medverkat till den sammanslagning mellan de privata och statliga företagen, som vi genomfört i vårt land, en åtgärd som jag tror ur alla synpunkter var riktig. Jag skall passa på tillfället att säga, att jag för min del anser, att de privata intressenas inverkan på skötseln av företaget har varit god och har medverkat till att vi kunnat rida ut de stormar, som flyget råkat ut för.

Jag vill sålunda säga ifrån, att mitt ståndpunktstagande ingalunda beror på att jag inte skulle tro på flyget, utan det beror på ett realistiskt bedömande av vad som kan anses vara riktigt i förevarande läge.

Det har sagts att jag i fjol var av den uppfattningen, att man skulle anslå högst 2,1 miljoner kronor för att subventionera inrikesflyget. Det är alldeles riktigt att jag ansåg, att det borde få sin chans. Dessutom hade jag den uppfattningen, att man borde göra en mera ingående utredning för att riksdagen lättare skulle ha möjlighet att sakligt bedöma vad som borde göras, när den skulle taga ståndpunkt till en så viktig fråga. Nu ha vi kommit i det läget. Alla ha här beklagat det dåliga ekonomiska resultatet. Så långt kanske alla äro ense.

Enligt de uppgifter jag har fått har man emellertid sagt, att norrlandsflyget skulle ha visat en uppåtgående tendens, som skulle inge vissa förhoppningar för framtiden. Så var i varje fall inte fallet under föregående år, då antalet passagerare som bekant sjönk. Vad har nu anledningen kunnat vara till detta? Jag tror att det helt enkelt beror därpå, att människorna se efter vad de vinna på att använda sig av flyget. Jag förstår dem i och för sig. Vi stå — tyvärr kan man säga — inför det faktum, att flyget inte kan konkurrera med statens järnvägar vare sig när det gäller taxor, service eller tid.

Det är detta som blir avgörande för om man sätter sig i ett flygplan eller lägger sig i en järnvägsvagn.

Jag antager att uppgifterna redan lämnats kammarens ledamöter, men jag ber ännu en gång få erinra om att en flygbiljett från Luleå till Stockholm kostar 125 kronor och att man kan färdas med järnväg i andra klass svagn för 93 kronor 60 öre. Dessutom måste staten för varje flygpassagerare tillskjuta ett belopp på 129 kronor. Detta var taxorna.

Vad vinner man då i tid, om man sätter sig i ett flygplan? Far man ifrån Luleå med tåg kl. 15.10, är man i Stockholm påföljande dag kl. 8.50. Om man far med flygplan, startar man kl. 16.30 och är i Stockholms centrum omkring kl. 20.30. Man har sålunda att välja mellan att lägga sig på ett hotellrum i Stockholm eller lägga sig i en järnvägsvagn.

Det har sagts att denna linje är en kulturlinje. Jag skulle kunna förstå norrbottningarna om de ville taga flyget för att gå på teatern, när de kommo fram till Stockholm på kvällen. De kanske då skulle ha vunnit något, men inte ens detta står dem till buds. Men de få betala 125 kronor i stället för 93 kronor 60 öre utan att vinna något väsentligt, ty vad kan man uträtta när man kommer till Stockholm så sent på kvällen? För detta får staten tillskjuta 129 kronor.

Se vi på den motsatta färdriktningen så kan man fara med tåg från Stockholm kl. 17 och vara i Luleå kl. 9.45 påföljande dag. Man får då dagen på sig för att uträtta vad som skall göras. Tar man i stället flyget kl. 9.40 och är framme kl. 12.40 i Luleå, så har halva dagen gått förlorad.

Dessa skäl förstår jag att de resande taga hänsyn till, när de skola bestämma sig för färd sättet, och detta säger mig att flyget, på grund av att tidsvinsten är praktiskt taget ingen och att taxorna äro så mycket högre, inte har förut-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

sättningar att hävda sig gentemot järnvägen. Om det tillåtes mig att travestera ett bevingat uttryck så skulle jag kunna säga, att sällan har så få fått så mycket för så ringa tidsvinst som i detta fall.

Nu har man sagt att man i år ändrat tidtabellen, så att den blivit fördelaktigare än i fjol. Den ofördelaktiga tidtabellen skulle ha varit skälet till att trafikfrekvensen sjunkit på Luleålinjen under det gångna året. Jag vill då erinra om att man året dessförinnan hade ungefär den nuvarande tidtabellen. Den ändrades under föregående år med den motiveringen, att man på detta sätt skulle kunna uppnå en högre trafikfrekvens. Detta blev emellertid inte alls fallet utan i stället motsatsen.

Men malmölinjen då, säger man, med den förhåller det sig annorlunda. Ja, det är riktigt så långt som att det här är fråga om ett vida lägre subventionsbelopp än det som är erforderligt för norrlandslinjen. Det är ju bara 250 000 kronor. Det kan väl inte betyda så mycket. Då vill jag erinra om att det kanske finns större invändningar, principiellt sett, att göra mot malmöflyget än mot norrlandsflyget. Trots den i och för sig ringa eller helt obefintliga tidsvinst man har att räkna med när det gäller norrlandslinjen, så har denna linje ändå i viss mån betraktats som en kulturlinje — i likhet med visbylinjen, vilken vi alla äro överens om skall upprätthållas. Detta är icke fallet med malmölinjen.

Motionärerna säga, att de äro helt ense med mig om att lufttrafiken skall utbyggas med hänsyn till affärsmässiga synpunkter, men att man också måste räkna med vissa uppbyggnadskostnader. Det är alldeles riktigt att man måste räkna med vissa uppbyggnadskostnader, men i så fall ankommer det väl närmast på företaget att påtaga sig dylika kostnader.

Sedan finns det ett annat skäl, som jag för min del tillmäter mycket stor betydelse. Jag ger motionärerna rätt i

när de säga, att Bulltofta flygfält är av en sådan beskaffenhet, att det måste medverka till att trafikfrekvensen går ner. Detta flygfält fyller inte de krav, som man har rätt att ställa. Jag vill emellertid erinra om att under den tid, då det rådde mycket stark optimism beträffande flygets möjligheter att snabbt utveckla sig, kom flygplatsutredningen med förslag om att ett flygfält i södra Sverige skulle förläggas vid Trolleberg. I Malmö var man av den mening, att det vore bättre att förlägga det till Klagshamn. De resonemang, som vid den tidpunkten fördes, syftade sålunda längre, och resultatet blev att Bulltofta då sköts åt sidan. Sedermera har det emellertid visat sig, att flyget inte haft denna snabba utveckling. Resultatet har blivit, att Bulltofta som flygfält på nytt aktualiserats. Jag är helt överens med dem som säga, att det finns starka skäl för att man bygger permanenta banor på Bulltofta. Jag är också överens med dem som säga, att vi i så fall skulle låta utrikeslinjerna från Stockholm mellanlanda i Malmö.

Jag förstår att man tidigare resonerat här i kammaren om de underhandlingar, som förts mellan luftfartsstyrelsen och Malmö stad i dessa angelägenheter. Det finns kanske också förutsättningar att träffa ett preliminärt avtal, som sedermera kan prövas av Kungl. Maj:t och riksdagen. I det sammanhanget kan jag inte underlåta att påpeka, att man från Malmö stad satt som villkor, att den stadsplan man gjort upp skall godkännas av Kungl. Maj:t. Eftersom denna stadsplan ännu inte kommit under Kungl. Maj:ts prövning, anse vi oss inte kunna avge några löften därom och så att säga köpa grisen i säcken, allra helst som institutet för folkhälsan med tanke på vad som skett på andra håll kan tänkas resa vissa invändningar mot densamma. Man måste i vanlig ordning låta de ansvariga remissinstanserna först få yttra sig i frågan. Jag ber

Understöd åt inrikes lufttrafik.

också att få erinra om att denna stadsplan godkändes av Malmö stad så sent som i slutet av mars månad. Jag medger dock att utbyggnaden av Bulltofta ingår som en väsentlig del av den bild, som vi för ögonblicket ha framför oss beträffande flyget på Malmö.

Till detta måste jag emellertid foga den anmärkningen, att om det i gärning visats det intresse för flyget, som ofta deklarerats av malmöborna och övriga skåningar, så skulle vi inte ha något subventionsproblem. Jag har i medkammaren sagt, att alla dessa resonemang skulle vara överflödiga där est alla de, som under återopande av industri- och affärsmännens intresse av detta flyg hade placerat sig i flygfåtöljerna i stället för att stå bakom nothäftena i klagokören. Flyglinjen på Malmö skulle antagligen löna sig, och vi behövde inte tvista om subventioner. Detta om Malmö.

Från utskottets sida har påpekats, att subventionsbeloppet under innevarande år utgjort 2,1 miljoner kronor men att bara knappa 1,8 miljoner tagits ut. Detta var emellertid förutsatt i propositionen och underströks ytterligare av riksdagen, så det är ingenting märkligt i och för sig. Det sägs alltså att man tagit ut knappa 1,8 miljoner kronor av dessa subventioner, och eftersom man under nästa budgetår endast räknar med 1,5 miljoner, så skulle det tyda på att utvecklingen rör sig i rätt riktning. Ja, det kan synas så, men jag vill erinra om att utöver dessa 1,8 miljoner i subventioner har företaget åtagit sig de s. k. administrations- och försäljningskostnaderna, vilka uppskattas till 647 000 kronor. Dessa kostnader ligga sålunda egentligen utanför de 1,8 miljoner, om vilka utskottet talar och vilka skulle vara beviset för att det hela rör sig i rätt riktning.

För att man skulle få en bild av vilka kalkyler och prognoser företaget hade när det gällde den framtida inrikes- trafik, gav jag vid de överläggningar

vi hade med företaget ett erbjudande om att man under innevarande år skulle bevilja anslag på 1,5 miljoner kronor, under 1951 1 miljon och under det därpå följande året 0,5 miljon. Detta ansåg sig företaget inte kunna godtaga, och jag kan i och för sig förstå denna försiktighet. Detta betyder emellertid att det ställer sig osäkert, vilka utgifter vi i framtiden kunna räkna med för dessa ändamål.

Sedan vet jag att någon här i kam-maren har sagt, att om vi bara få in Scandia-planen, så kommer det hela att vända sig. Det är emellertid ingalunda säkert. Scandia-planen förutsätta nämligen ett större trafikunderlag. Visar det sig att trafikunderlaget inte ökar, så kan insättandet av dessa plan leda till ett helt motsatt resultat än de tänkt sig, som kalkylerat med ett bättre ekonomiskt resultat med denna flygplans-typ.

Därtill kommer ytterligare en synpunkt, som jag vill understryka, nämligen att moderbolaget, därest det skandinaviska flygsamarbetet verkligen kommer till stånd, inte kan lämna anbud på inrikestrafiken, utan det blir en konsortiets angelägenhet. I propositionen har jag lämnat en dörr öppen. Jag har sagt någonting om att jag, därest ABA:s bedömning av framtidsutsikterna för inrikestrafiken väsentligen skulle förändras under innevarande år och bolaget skulle anmäla en omvärdering av subventionsbehovet för inrikestrafiken, skulle vara beredd att framdeles pröva de förslag i sådan riktning, som komma att framläggas av ABA.

Nu föreligger eu motion, i vilken man, när jag på detta sätt sträckt ut ett finger, passat på att taga hela handen — mycket skickligt gjort för resten — och det har lett till att utskottet i sitt förslag har kommit med en motivering, som kommer att leda till en förpliktelse för staten att betala höst- och vinterflygtrafiken. Det kan uppskattningsvis innebära, att vi ikläda oss en utgift

Understöd åt inrikes lufttrafik.

på 900 000 kronor utan att det finns någon anslagstäckning därför. Vad skall en kommunikationsminister göra i ett sådant fall? Det ligger så till, att bolaget, därest kammaren följer utskottets förslag, kan underlåta att verkställa de avvecklingar, som i annat fall skulle ha blivit ett resultat av den nuvarande debatten. Följden blir, att riksdagen i själva verket beviljar ett understöd på 1,5 miljoner kronor, som utskottet inte har velat skriva in i sitt utlåtande. Jag vill fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet på detta förhållande, för att man skall vara medveten om vad man gör, när man fattar beslutet.

Även om jag har den meningen, att flyget bör stödjas i det svåra konkurrensläge, vari det nu befinner sig, vill jag slutligen erinra om — vilket man kanske tidigare har påpekat här i kammaren — att vi ha ett beräknat understöd i luftfartsfonden på 6 miljoner kronor. Jag vill dessutom säga, att det, därest det skandinaviska flygsamarbetet skall bringas i hamn, kommer att ställas anspråk på ytterligare subventioner, som måhända riksdagen en gång kommer att ta ställning till.

Jag vill endast därtill foga, att man noga bör tänka sig för, innan man ger ut sina pengar, så att de inte satsas på företag, som från början vid ett realistiskt bedömande te sig högst tveklaktiga. I stället bör man koncentrera sig på de uppgifter, vilka kunna leda till ett för flyget tillfredsställande resultat.

Av dessa skäl, herr talman, ber jag att få förorda reservanternas yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr BRACONIER (kort genmäle): Herr talman! Jag blev en smula förvånad, när chefen för kommunikationsdepartementet gjorde gällande, att det närmast är företaget självt som skall betala uppbyggnadskostnaderna. Förhåller det sig på det sättet, skulle vi över huvud taget inte ha haft någon subvention.

Departementschefen sade i sitt uttalande år 1948, att vid bedömningen av frågor om subventionering av inrikeslinjer måste givetvis beaktas, att nya flyglinjer regelmässigt bruka vara förlustbringande under den första uppbyggnadsperioden och att det likväl kan på litet längre sikt vara affärsmässigt motiverat att upptaga sådan trafik.

Jag måste fatta statsrådets uttalande så, att han menar, att denna uppbyggnadsperiod redan efter de två år, som ha gått, sedan departementschefen fällde detta yttrande, är slut. Jag tycker, att det är ganska orättvist att inta en sådan ståndpunkt när det gäller flyglinjen Stockholm—Malmö, ty det intresse för trafikflyget, som statsrådet efterlyste hos malmöborna, kan ju inte bli så stort med de nuvarande vidriga trafikordningarna på Bulltofta flygfält och pendeltrafiken över Köpenhamn.

Jag vill erinra om att denna trafiklinje har förbättrats ur ekonomisk synpunkt, och passagerarantalet har ökat. Få vi bara den flygplats vid Bulltofta, som jag hoppas och tror att chefen för kommunikationsdepartementet är intresserad av, skulle det ligga i linje med hela den tidigare utvecklingen mot en förbättring av förhållandena. Det är väl då rimligt att låta uppbyggnadsperioden vara så lång, att man kan se, om företaget är så bärkraftigt att man på lång sikt kan investera pengar just på denna flyglinje, allra helst som statsrådet i sitt uttalande 1948 också sade, att man när det gäller att beräkna kostnaderna för den inrikes flygtrafiken delvis också måste taga hänsyn till förberedelsekostnaderna för utlandstrafiken. Med hänsyn till att denna utlandstrafik på Bulltofta flygplats i Malmö på grund av de påtalade bedrävliga förhållandena på flygplatsen icke ha utvecklats så gynnsamt som man räknar med i framtiden, tycker jag att det hade varit rimligt, om statsmakterna hade en tid avvaktat och sett, i vilken

Understöd åt inrikes lufttrafik.

riktning det kommer att utveckla sig innan subventionen avskaffas.

Herr talman! Jag ber ännu en gång att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MALMBORG i Skövde (kort genmäle): Herr talman! Först och främst skulle jag vilja säga ett par ord i anledning av herr Åkerströms tidigare anförande. Herr Åkerström syntes göra gällande, att jag för min del inte tillräckligt uppskattat norrlandsflyget såsom kulturlinje. Det måste bero på ett misstag från hans sida, ty i mitt anförande erinrade jag till en början om ett uttalande från ABA, där man angav att man betraktade norrlandsflyget och visbyflyget såsom kulturlinjer. Jag anslöt mig till den tanken.

Vidare föreligga ett par motioner angående fortsatt uppehållande av lufttrafik på Norrland. I dessa motioner understrykes mycket starkt just den kulturella betydelse, som norrlandsflyget har. I utskottets utlåtande framhålles också, att liksom det i förevarande proposition föreslagits, att anslag beviljas för subventionering av visbylinjen med hänsyn till att denna linje har karaktären av en kulturlinje föreligga starka skäl för att också införa en subventionering av norrlandslinjen. Jag menar, herr talman, att jag inte gärna kan beskyllas för att visa kallsinnighet när det gäller att bedöma norrlandsflyget som kulturlinje.

Sedan skulle jag vilja säga ett par ord i anledning av departementschefens anförande. Departementschefen erinrade om sina insatser för flygets utveckling och uppbyggnad under de senare åren. Jag har haft tillfälle att följa denna verksamhet, och jag tror i likhet med honom att den sammanslagning, som tidigare skedde mellan de båda bolagen, har varit en åtgärd, som är välmotiverad och kommer att visa sig framgångsrik.

Sedan nämnde statsrådet någonting om norrlandsflyget och utskottets förpliktande skrivelse. Jag förstår inte riktigt innebörden i hans påstående. Vi ha i vårt utlåtande sagt, att vi med hänsyn till det svåra statsfinansiella läget inte vilja förorda en fortsatt subventionering och att denna fråga får bedömas på längre sikt. Vi ha också anfört, att vi finna det skäligt att ta upp denna fråga till förnyad prövning i samband med det förslag i ämnet, som Kungl. Maj:t må framlägga till nästa års riksdag. Jag tycker inte att detta är ett starkt förpliktande uttalande i utskottets utlåtande.

När det sedan gäller malmölinjen anslöt sig departementschefen till tanken att se denna linje för framtiden som ett led i den kontinental flygtrafiken. Det avgörande är, om vi kunna utbygga och utveckla Bulltofta flygplats, så att den kan bli modern och användbar. Jag har ingen bestämd uppfattning om möjligheterna att föra i land de underhandlingar, som här pågå, men det kan inte få dröja alltför länge, innan denna fråga löses, ty den kräver sin lösning.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Herr statsrådet talade om luleålinjen och anförde vissa skäl såsom en förklaring till att frekvensen på denna linje var mindre tillfredsställande. Jag vill inte alldeles bestrida riktigheten av vad herr statsrådet påpekade, men jag kunde inte låta bli att iakta — och jag antar att åtskilliga av kammarens ledamöter ha gjort samma reflexion som jag — att statsrådet inte omnämnde följande tvenne fakta, som man måste skänka beaktande i detta sammanhang. Om vi se två år tillbaka i tiden, kunna vi konstatera, att trafiken på luleålinjen var helt nedlagd 1 januari—11 maj 1948 på grund av strejk i bolagets verkstäder samt att trafiken var helt nedlagd 22 februari

Understöd åt inrikes lufttrafik.

—15 maj i fjol på grund av hangarbrand i Luleå. Det är givet att sådana omständigheter påverka statistiken.

Vidare hade statsrådet även några reflexioner att framföra när det gäller malmölinjen. Han medgav, att den befann sig i ett annat läge. Frekvensen var relativt tillfredsställande, och man kunde måhända se saken på ett annat sätt. Statsrådet säger ungefär så här: »Om malmöborna hade hyst ett större intresse för denna flyglinje, skulle måhända inte något subventionsproblem föreligga.» Nog vilja malmöborna frekventera linjen i större utsträckning än vad som nu är fallet, men de äro förhindrade att göra det, eftersom flyglinjen vid vissa tillfällen inte har kunnat fungera. Bulltofta är som bekant icke försett med permanenta start- och landningsbanor, och därav följer att fältet vid vissa väderleksförhållanden är översvämmat och att ingen trafik över huvud taget kan äga rum. Under sådana förhållanden kunna inte heller planen användas. Därest en hårdgöring av Bulltofta flygfält kommer till stånd, förändras förhållandena, och då kommer naturligtvis passagerarfrekvensen mycket snabbt att öka.

Jag skulle till slut bara vilja rikta en fråga till statsrådet: Kan det vara klok politik att endast utbygga ett vitt förgrenat kontinentalt flygnät, medan man låter inrikesflyget så gott som fullständigt tyna bort?

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! När ordföranden för statsutskottets fjärde avdelning replikerade mig, skedde det på ett sätt som föranleder mig att fråga, om han verkligen lyssnat till vad jag sade. Jag utgick från resonemanget att det får anses vara berättigat att subventionera kulturlinjerna. Om jag inte hörde fel, angav avdelningens ordförande vad jag sade, nämligen att man som kulturlinje även fick räkna norrlandsflyget. Jag har själv vittnat om

att han betonade, att norrlandsflyget skulle betraktas som en kulturlinje. Det är emellertid då litet underligt att man kommit till den slutsatsen, att den linje, som inte kan anses vara en kulturlinje, nämligen flyglinjen Stockholm—Malmö, skall subventioneras men icke norrlandslinjen.

Det var denna synpunkt jag ville framföra i detta sammanhang.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Herr Braconier måste ha råkat ut för något missförstånd, om jag skall döma av hans senaste anförande. Han frågade mig, huruvida det kan vara riktigt, som jag gjorde gällande, att bolaget skall betala uppbyggnadskostnaderna för en kommersiell linje, som man måste anse att malmölinjen är. Det är i själva verket vad man utgår ifrån. Det är förenat med vissa omkostnader att bygga upp en flyglinje, och när den slagit igenom, kommer bolaget att ta in de förtjänster, som det får på den linjen.

Jag vill också erinra om att luftfartsutredningen på sin tid skilde mellan sociala och kommersiella linjer, och luftfartsutredningen underströk då mycket kraftigt, att subventionerna borde utgå till de sociala linjerna men inte till de kommersiella. Det kan i detta avseende inte råda något missförstånd, tycker jag.

Sedan påpekade herr Hagberg i Malmö alldeles riktigt, att trafiken på Luleå under de båda åren 1948 och 1949 hade varit nedlagd, under 1948 på grund av strejken i ABA och 1949 på grund av hangarbranden i Luleå. Dessa båda händelser ha inträffat ungefär vid samma tidpunkt och varat under lika lång tid under de båda åren. Vi kunna inte komma ifrån, att vi under år 1949 hade en sämre beläggning på norrlandslinjen än år 1948. Om man för de båda åren räknar bort den tid, när flygtrafiken varit nedlagd, får man

Understöd åt inrikes lufttrafik.

samma tid att göra de jämförelser med, som jag gjorde i mitt förra anförande.

Beträffande malmöflyget har jag i mitt anförande medgivit, att det är en olägenhet att ha ett flygfält som Bulltofta, som icke fyller kraven. Jag är också medveten om att det är svårare att landa vid dimförhållanden och dylikt, när det inte finns permanenta banor som på Bromma och annorstädes. Men å andra sidan kan jag inte komma ifrån att därest det stora intresse, som tycks förefinnas i Malmö med omnejd för flyget, hade funnits, så skulle man väl under den tid, flygtrafiken upprätthålles och hyggligt flygväder råder, kunna genomsnittligt räkna med att mer än 10 platser av de 21, som finnas i DC-planen, skulle vara belagda. Jag utgår bara från att om detta intresse hade funnits, skulle man inte behöva resonera om subventioner.

Sedan riktade herr Hagberg den frågan till mig, om det verkligen kunde vara min mening att vi bara skola utbygga kontinentalflyget och inte flyga i inrikestrafik. På det skulle jag vilja svara: Vi skola bygga ut den inrikestrafik, som är konkurrenskraftig gentemot andra trafikmedel, därför att den inbesparar tid och därför att den sålunda för resenärerna utgör en påtaglig fördel.

Jag skulle också vilja säga, att när det gäller kontinentalflyget, blir det genast fråga om sträckor, där vi verkligen få denna inbesparade tid och där sålunda flyget som kommunikationsmedel naturligt växer ut på andra kommunikationsmedels bekostnad. Det är måhända därför förklarligt, att vår interkontinentala trafik tenderar att bära sig, medan den intereuropeiska trafiken fortfarande går med stora förluster. Vad är orsaken? Jo, att man vinner någonting väsentligt, om man far med de interkontinentala routerna, medan man däremot inte har samma påtagliga fördel så snart det gäller de intereuropeiska linjerna.

Så till herr Malmberg. Han sade, att han förstod inte riktigt vad jag menade när jag framhöll, att här få kammarens ledamöter ha sin uppmärksamhet inriktad på att därest man följer utskottets förslag, så binder man sig kanhända för ett belopp på låt oss säga 900 000 kronor; man kommer upp till ungefär de 1,5 miljoner, som bolaget anser sig behöva för att driva inrikestrafiken.

Och vad sker, om riksdagen följer utskottet? Bolaget kommer i slutet av sommaren eller fram på hösten att säga: Här ha vi i alla fall riksdagens stöd — den har ju principiellt förordat, att flygningen skall fortsätta på Luleå. Vad skall jag svara? Bolaget säger, att det är berett att fortsätta och att det därför inte avvecklat sin personal. Detta har principiellt förordats av riksdagen, och bolaget menar därför att det kan påräkna subventioner för sin prestation. Då blir det fråga om vad det kostar. Vad slutsumman sedan än blir, så finns inte någon anslagstäckning härför.

Jag menar att man skall vara klar häröver när man fattar sitt beslut. Annars riskera vi att bedra oss själva. Vi anse oss inte i nuvarande situation ha råd med ett så stort subventionsbelopp som 1,5 miljoner, men fatta samtidigt ett beslut, som i realiteten innebär, att vi påtaga oss en sådan kostnad. Det är så det ligger till, herr Malmberg.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Jag begärde ordet för att få följa den tanke, som jag var inne på i min förra replik. Jag underströk alltså, att det enligt min uppfattning är motiverat att Bulltofta flygplats, så fort sig göra låter, utbygges. Vidare erinrade jag om att routen Stockholm—Malmö blir del av en kontinentallinje och således inte någon särlinje. Jag menar, att man har rätt att såsom det avgörande räkna med att inte alltför lång tid förflyter, innan Bulltofta blir iordningställt.

Understöd åt inrikes lufttrafik.

Man kan verkligen fråga sig, om det är riktigt att nedlägga denna linje. Det innebär bl. a. — det vet jag — stora kostnader för flygbolaget; jag tror det var 395 000 kronor vid ett omedelbart nedläggande och 210 000 kronor vid en avveckling på längre sikt av linjerna till Luleå och Malmö.

När man resonerar om denna sak, får man alltså ställa frågan om vad som är verkligt motiverat i detta läge. Som jag ser det är det att utbygga linjen till en kontinentallinje och därför bäst fortsätta att driva den som en särlinje till dess den som ett led i en kontinentallinje kan bli bärkraftig.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag är litet förvånad över hur lätt utskottets talesmän vilja vara med om denna ökade utgift för statsverket genom subventionering av den malmölinje, som nu förordas i betänkandet. Jag skulle förstå saken om det förhöll sig så som herr Sundström ville göra gällande, nämligen att vi måste vänja oss vid den tanken, att flyget alltså måste subventioneras och att det är nödvändigt att ha flyget. Men för min del har jag en annan uppfattning om detta, ty jag tror det bör vara så, att man försöker inrikta sig på att om flyget skall ha en framtid, måste det försöka konkurrera med andra trafikmedel, och det bör det kunna göra, om det går in för den saken.

Jag skulle tro, att de, som nu begagna flyget till Malmö eller Norrbotten, till stor del äro sådana affärsmän — direktörer eller disponenter — som skola bort och göra affärer, som kanske gälla tiotusentals, ja, hundratusentals kronor, och vad spelar det för roll för dessa om de få betala litet mera för sina biljetter i stället för att staten skall betala deras resekostnader? Är det verkligen någon som tycker, att det är förnuft i att staten skall för en tur- och returresa till Luleå för en

som skall dit lägga ut 258 kronor i ren subvention? För den som skall till Malmö blir det 66 kronor för en resa tur och retur. Kan det vara förnuftigt, att staten på detta sätt skall slösa med sina pengar?

Om nu riksdagen går in för att biträda utskottets förslag medför detta, som statsrådet nyss poängterat, att staten blir tvungen att satsa ett belopp av 1,5 miljoner kronor. Ty går riksdagen på utskottets linje, kan man inte rationalisera på det sätt som bolaget tänkt sig. Där har man nämligen haft för avsikt att inbespara 51 stycken personer, som man nu har anställda för denna trafik, och dessutom en hel del DC 3-plan, som skulle bli onödiga. Men går riksdagen in för att besluta i enlighet med utskottet, kan bolaget inte göra som det tänkt utan måste behålla personalen samt gå till Kungl. Maj:t och säga, att det vill ha de pengar som erfordras för att klara saken. Det är så det ligger till.

Gå vi in för att följa utskottet, blir följden att vi inte bara få punga ut med dessa 610 000 kronor utan med 1 550 000 kronor. Jag frågar: Kan detta vara riktigt i dessa tider, när vi behöva spara på alla möjliga områden? Jag för min del kan inte vara med om det, och jag skulle vilja vädja till kammaren att här gå in för reservationen av herr Karl Andersson m. fl., till vilken jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr SUNDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet för att tillrättalägga de talare, som i likhet med herr Rubbestad ha uttytt mitt anförande så, att jag skulle ansett subventioneringen av flyget vara en bestående åtgärd. Jag vill bara framhålla att jag yttrade, att det var under en uppbyggnadsperiod som det var nödvändigt för statsmakterna att subventionera flyget, och att jag förordade att man skulle göra upp en plan, varige-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

nom man — helst under en femårsperiod — gav flyget en chans att komma på kommersiell basis, så att subventionerna successivt kunde avvecklas.

Det var innebörden i vad jag önskade säga, och jag hoppas, att det nu blivit klart, vad jag åsyftade.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Jag vill erinra herr Sundström om att det är inte bara vid detta tillfälle som staten lämnar subventioner, utan det har gjorts i många år. Departementschefen har innan han framlade sin proposition underhandlat med bolaget om huruvida man skulle kunna gå in för en sådan plan, enligt vilken man år för år minskade subventionsbeloppet. Bolaget har emellertid svarat att det kan man inte på de villkor departementschefen önskat, och det är under dessa omständigheter som statsrådet heller inte kunnat vara med om att öka anslaget undan för undan.

Herr SEVERIN: Herr talman! Jag vill knappast tro, att den omständigheten, att ABA inte ansett sig kunna gå med på en sänkning av subventionerna från 1,5 miljon kronor till 1 miljon kronor år 1951, behöver innebära, att företaget över huvud taget inte skulle kunna gå med på en plan för en så småningom sjunkande subventionering. Med den minskning av anslaget, som nu föreslagits, skulle emellertid sänkningen ske i mycket hastig takt, ty en minskning med $\frac{1}{2}$ miljon kronor varje år innebär ju att subventioneringen skulle helt upphöra efter tre år.

Det är naturligtvis mycket svårt att säga någonting om hurudan den framtida utvecklingen kan bli i fråga om inrikeslinjerna, men jag vill dock framhålla, att under mars månad i fjol hade malmölinjen en beläggning av 35 procent, medan i mars månad i år beläggningen uppgick till 52 procent. April medförde en ytterligare stegring,

och det är inte orimligt att antaga — även om man naturligtvis inte kan uttala sig med någon säkerhet därom — att malmölinjen om ett par år skulle kunna bära sina kostnader. Nu kräver visserligen en DC-3:a, för att driften skall lämna något överskott, en genomsnittlig beläggning på 80 procent, och det är onekligen en mycket hög siffra. Men under alla förhållanden synes dock utvecklingen beträffande malmölinjen vara lovande.

Medan jag har ordet, skall jag be att få rikta en fråga till herr statsrådet. Statsrådet sade att efter en ytterligare integration av de tre skandinaviska bolagen komma icke de nationella moderbolagen att kunna åtaga sig att med subventionering flyga en viss inrikeslinje, därför att det blir det skandinaviska företaget som i så fall kommer att svara för kostnaderna. Jag undrar om detta är en alldeles nödvändig konsekvens av det skandinaviska samarbetet. När detta samarbete började beträffande europatrafiken, så var även inrikestrafiken medtagen däri, men sedan kommo bolagen överens om att skilja ut inrikestrafiken och att varje bolag för sig skulle sköta trafiken inom det egna landet.

Jag skulle, därest nu den tilltänkta ytterligare integrationen kommer till stånd, hålla det för förmånligast, att de nationella bolagen få själva svara för respektive länders inrikestrafik. I annat fall skulle, såvitt jag förstår, Sverige bli nödsakat att med betydande belopp subventionera norsk inrikestrafik och kanske för att skaffa pengar till denna subvention behöva helt och hållet nedlägga den svenska inrikestrafiken, och det vore ju ganska oförmånligt.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! På den fråga jag fått av herr Severin kan jag bara svara, att när man

Understöd åt inrikes lufttrafik.

diskuterade samarbetet, tänkte man sig att SAS skulle lämna anbud till respektive stater, därest dessa påfordrade vissa inrikeslinjer. Detta kan omöjligen, herr Severin, leda dithän att vi skulle komma att betala inrikestrafik exempelvis i Norge eller Danmark. Jag skulle snarast tro, att om SAS får ta hand om denna trafik, kommer det att bli dyrare för respektive stater att flyga inrikestrafik, därför att SAS icke kommer att påtaga sig de administrations- och försäljningskostnader, som de nuvarande moderbolagen i viss utsträckning svara för i både Norge, Danmark och Sverige.

Beträffande de upplysningar herr Severin lämnade angående trafikfrekvensen för skåneflyget i fjol jämfört med i år kan man ju göra den reflexionen, att skåningarna enbart inför hotet om den indragna subventionen börjat ta saken på allvar och sålunda sätta i gång att flyga. Då ha vi uppnått det som vi helst av allt önska.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o bifall till den reservation, som avgivits av herr Ohlon m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den under 2:o) anmärkta hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen yrkade likväl herr Sandberg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen

angående statsutskottets utlåtande nr 143 antager den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den reservation, som avgivits av herr Ohlon m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Sandberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 107 ja och 83 nej, varjämte 9 ledamöter av kammaren förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen. I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 143, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, anställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava

Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl.

röstat för nej-propositionen. Herr Malm-borg i Skövde begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 68 ja och 112 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen.

§ 2.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upptagande å riksstaten för budgetåret 1950/51 av underskottet för luftfartsfonden jämte i ämnet väckta motioner;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m. jämte motionsvis gjord framställning om pension; och

nr 146, i anledning av väckta motioner om ersättning åt I. L. Homman i anledning av olycksfall i arbete.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Avlönings- m. fl. anslag under fjärde huvudtiteln m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 2.***Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 110 (punkten 2 av bilagt utdrag av

statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 10 mars 1950) föreslagit riksdagen att fatta vissa närmare angivna beslut angående anslag till aktiv personal m. fl. för budgetåret 1950/51, m. m.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat tre motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aman* (I: 434) och den andra inom andra kammaren av herr *Kyling* (II: 519), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om sådan omfördelning av de lägre beställningarna vid de militära musikkårerna att vid kårer av typ I antalet furirsbeställningar ökades med 4 samt antalet volontärer och elever minskades med 2 respektive 3, att vid kårer av typ II antalet furirsbeställningar skulle ökas med 3 samt antalet volontärer och elever minskas med vardera 2, att vid kårer av typ III antalet furirsbeställningar måtte ökas med 2 samt antalet volontärer och elever minskas med 1 respektive 2 ävensom att efter dessa justeringar kvarstående elever skulle överföras till volontärer över stat.

Utskottet hemställde i denna punkt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 432, I: 434 och II: 519,

a) besluta att Signalregementets kompani i Kristianstad icke skulle uppsättas samt att kompaniet skulle ersättas av en mobiliseringscentral;

b) fastställa de personalförteckningar för ordinarie tjänstemän och för pensionerad personal i arvodesbefattningar vid armén, som i särskild ordning överlämnats till riksdagen, dock med av utskottet i förstnämnda förteckning föreslagna ändringar, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att med avseende å personalförteckningarna meddela särskilda föreskrifter av i till-

Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl.

lämpliga delar samma innehåll som infattades i de särskilda bestämmelser, som genom Kungl. Maj:ts brev den 3 juni 1949 faststälts att lända till efter rättelse för tillämpningen av arméns personalförteckningar för budgetåret 1949/50;

d) godkänna i punkten angiven avlöningsstat för arméns anslag till avlöningar till aktiv personal m. fl., att tillämpas under budgetåret 1950/51;

e) till Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl. för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 116 000 000 kronor.

Reservationer hade vid punkten avgivits

A. av herr *Lundgren*; samt

B. av herr *Nihlfors*, utan angivet yrkande.

Utskottets i punkten gjorda hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **NIHLFORS**: Herr talman! Jag skall be att med några få ord få motivera den blanka reservation, som jag antecknat vid statsutskottets ultåtande.

Reservationen gäller den del av utlåntandet, som avser beställningar för underbefäl inom försvarets musikkårer. Det har väckts en motion, i första kammaren av herr Valter Åman och i andra kammaren av herr Kyling, som i korthet går ut på att man skulle åstadkomma en mindre omfördelning av dessa beställningar, så att det i stället för volontär- och elevbeställningar skulle inrättas ett mindre antal furirsbeställningar. Därigenom skulle musikkårernas underbefäl få den normerade befordringsgång, som gäller för den övriga underbefälskåren inom försvaret. Som det nu är, kan det, såsom även motionärerna framhållit, inträffa att det finns musiksergeanter, som uppbära korpralslön, och musikfurirer, som ha volontärslön. Det är ju orimliga löneförhållanden, som härigenom uppstå.

Att en rättelse inte redan skett, kan-

ske delvis beror på att det pågår en utredning angående militärmusikens organisation. Utskottet har vid sitt avstyrkande av motionerna pekat på denna pågående utredning och ansett den vara tillräckligt motiv för ett uppskov med frågans lösning.

Motionärerna å sin sida framhålla — och jag ansluter mig till deras uppfattning — att denna omständighet inte kan vara någonting, som hindrar en reglering av lönerna på här ifrågavarande område, så att dessa löner bringas i överensstämmelse med dem, som redan gälla för underbefälskåren i övrigt. Även om militärmusikens organisation i en framtid skulle bli förändrad, så behöver inte ett beslut i enlighet med motionerna inverka härvidlag, ty motionerna syfta ju inte till inrättandet av ordinarie tjänster utan endast av extra ordinarie tjänster.

Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till motionerna.

Herr **WARD**: Herr talman! Det är ju alltid svårt att när det gäller löne- och placeringsfrågor yttra sig om detaljer som förekomma i en kungl. proposition, och avdelningen inom statsutskottet liksom utskottet har därför inte ansett sig kunna rucka på vad regeringen i förevarande avseende har föreslagit.

Jag vill emellertid understryka, att utskottet erkänner att vad herr Nihlfors här sagt kan i viss mån vara berättigat, men vi ha, som sagt, inte ansett oss kunna göra en sådan omarbetning av förslaget, att man kan vara säker på att man hamnar på den rätta sidan. Vi förutsätta dock att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan och att man försöker få till stånd ändrade förhållanden, i den mån så visar sig fullt sakligt motiverat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels

Armén: Remontering.

på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels och på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till motionerna I: 434 och II: 519; och biföll kammarern utskottets i punkten gjorda hemställan oförändrad.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.**Armén: Remontering.**

I propositionen nr 110 hade Kungl. Maj:t (punkten 4) föreslagit riksdagen att dels medgiva att åtgärder för en minskning av arméns hästbestånd måtte få vidtagas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 10 mars 1950 angivna grunder, dels och till Armén: Remontering för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, att åtgärder skulle vidtagas för nedbringande av arméns årliga remonteringsbehov till omkring 350 hästar, varvid dock förutsatts, att remonteringen till och med år 1953 skulle uppehållas vid nuvarande nivå, d. v. s. omkring 500 hästar per år. Härigenom uppkommande överskott av hästar skulle avyttras, i den mån hästarna icke kunde utackorderas såsom draghästar.

I förevarande sammanhang hade utskottet behandlat tre motioner.

Utskottet hemställde i denna punkt,

I. att riksdagen måtte

a) medgiva, att åtgärder för en minskning av arméns hästbestånd finge vidtagas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 10 mars 1950 angivna grunder;

b) till Armén: Remontering för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor;

II. att riksdagen måtte i anledning av motionen I: 433 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört;

III. att motionerna I: 435 och II: 518 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz* och *Heiding*, fröken *Andersson* samt herrar *Sundelin*, *Ivar Persson*, *Axel Andersson*, *Boman* i Kieryd, *Pettersson* i Dahl, *Birke*, *Johansson* i Mysinge och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet i mom. III bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 435 och II: 518

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en utredning måtte verkställas angående arméns och näringslivets behov av hästar vid avstängning eller minskad tillförsel av drivmedel och att resultatet av denna utredning måtte framläggas, innan sådana åtgärder vidtagits, som kunde leda till reducering av den nuvarande varmblodiga stostammen inom landet;

b) besluta att även för år 1954 ett oförändrat antal remonter skulle inköpas, eller sålunda 500 varmblodiga hästar;

c) hos Kungl. Maj:t hemställa, att åtgärder måtte vidtagas för att överskottet på ridhästremonter bleve placerat bland ackordhästbeståndet.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **AHLSTEN**: Herr talman! Jag har tillsammans med några andra ledamöter på denna punkt väckt en motion, vari yrkas att staten jämväl år 1954 skall verkställa inköp av 500 remonter eller samma antal som staten köpt de senaste åren. I den kungl. propositionen föreslås, att antalet inköpta remonter skall minskas från 500 till 350 per år.

Armén: Remontering.

Det har ju hittills under en mycket lång följd av år på nionde huvudtiteln uppförts ett anslag för tillgodoseende av landets behov när det gäller uppfödning av varmblodiga hästar. Staten har på allt sätt uppmuntrat denna avel, och det finns för närvarande möjlighet att producera det antal remonter, som staten har inköpt under de sista åren.

Nu vill man emellertid övergå från användande av ridstamhästar till inköp av ackordhästar för militärt bruk. Men samtidigt som man gör denna omläggning, visar det sig att hästbeståndet i landet årligen minskas med omkring 30 000 hästar, helt enkelt därför att de motordrivna fordon, som användas inom jordbruket, konkurrera ut hästarna och att jordbrukarna inte få samma intresse som tidigare för uppfödning av den kallblodiga rasen. Priset på dessa hästar har inte varit sådant, att det stimulerat till uppfödning, och jordbrukarna ha därför övergivit denna produktion, när man för jordbruksdriften kan använda traktorer i stället för hästar.

Denna utveckling kommer givetvis att fortsätta tills hästbeståndet i landet har nått en sådan storleksordning, att man nått och jämnt klarar fredsbehovet, d. v. s. det lilla behov av draghästar som finns sedan allt vad vi kunna uppbringa av traktorer och bilar satts in i jordbrukets produktionsapparat. Detta gör att den mycket stora reserv av dragkraft, som under de sista åren funnits i det stora hästbeståndet inom landet, helt och hållet kommer att försvinna. Vi komma alltså inte vid en avspärrning att ha någon dragkraftsreserv i form av hästar, utan vi bli i mycket stor utsträckning beroende av importerat bränsle och sådan dragkraft, som vi inte kunna disponera över på samma sätt som vi ha disponerat över våra hästar. Både inom jordbruket och inom andra näringar liksom inom försvaret kommer man att befin-

na sig i eu betydligt sämre ställning när det gäller dragkraft än vad t. ex. varit fallet under den senaste avspärrningen och försvarsberedskapen.

Allt detta gör att år 1953 måste nog hästpriset här i landet vara sådant, att kronan, när man då skall köpa ackordhästar, får betala lika mycket för dem som remonterna betinga.

Nu kan det givetvis inte bli tal om något stöd från statens sida av den allmänna aveln av ardennerhästar och nordsvenska hästar, men vi motionärer finna det dock mycket underligt, att staten skall, samtidigt som beståndet av kallblodiga hästar på detta sätt och utan att vi kunna göra någonting åt det håller på att sjunka till ett minimum av behovet i fredstid, sätta in en stöt mot den varmblodiga aveln, som har till följd att även denna avel, för vars upprätthållande ju staten under många år visat stort intresse, skall raseras. Man fullföljer verkligen raseringsarbetet till det yttersta för att den dag, då olyckan är över landet, stå där fullständigt utan någon sådan inhemsk dragkraft, som tidigare utgjort en värdefull reserv.

Arméchefen framhåller att vid en beredskap behövs det omkring 35 000 hästar för militära ändamål. När beredskapen sätter in, är det alltså inte nog med att det blir minskad tillgång för jordbruket på bensin och brännolja, utan man kommer även att taga ytterligare omkring 30 000 hästar från jordbruket. På detta sätt måste man ju ställa producenterna inom jordbruket i en mycket bekymmersam situation.

Vi ha i motionen yrkat, att beslut nu måtte fattas om att staten även under år 1954 skall inköpa samma antal remonter som tidigare eller 500 stycken. Om man inte redan i dag fattar ett sådant beslut, blir följden att under den stundande sommaren kommer ett mycket litet antal varmblodiga ston att föras till de statliga hingstarna. Det skulle alltså under kommande år bli eu

Armén: Remontering.

mycket liten tillgång på varmblodiga hästar, vilket i sin mån skulle medverka till att ta död på det intresse för denna avel, som finns här i landet.

När vi i motionen ha påyrkat att Kungl. Maj:t skulle verkställa en utredning av behovet av hästar, ha vi inte bara gjort det med tanke på det militära behovet, utan också därför att vi anse det nödvändigt, att man utreder sambandet mellan det militära och civila behovet av hästar såsom dragkraft vid en eventuell avspärrning här i landet. Utskottet säger nu, att man inte har något emot att Kungl. Maj:t uppmärksammar även den saken och verkställer utredning därom, men samtidigt vill dock inte utskottet vara med om att staten under år 1954 skulle inköpa det större antal hästar, som vi ha begärt, alltså ytterligare 150 stycken. Det betyder att man skapar en situation, som gör att intresset för hästaveln försvinner och att jordbrukarna i mycket stor utsträckning ge upp när det gäller denna avel. Jordbrukarna resonera nog som så, att det inte kan vara klokt och förståndigt att fortsätta med avelsarbetet, när det röner så ringa intresse från statens sida. Vad skall man då utreda egentligen? Det är väl inte förnuftigt att först slå ihjäl en sak och sedan utreda om man behöver den, utan det är väl riktigare att man här inköper detta antal remonter även för 1954 och så utreder det verkliga behovet på detta område. I annat fall blir ju denna utredning ett slag i luften.

När jag ser på detta förhållande, herr talman, kan jag inte underlåta att framhålla, att jordbruket och vår militära beredskap här ha ett gemensamt intresse att bevaka. Det är önskvärt ur bådas synpunkter att man samordnar dessa frågor i god tid. Vi veta alla, att om det blir en beredskap, blir det inte fråga om hur mycket man behöver för jordbrukets del, utan i första hand tar man vad man anser är behövt för

vår beredskap. Därom är ingenting att säga, utan det är riktigt och rätt. Men det är inte förnuftigt, att man alltför tidigt äventyrar vår varmblodsavel. Det skall också ett särskilt intresse till för att driva denna varmblodsavel. Det är farligt helt enkelt att koppla av detta intresse, ty det är inte säkert att man kan få det att vakna till liv igen, om man anser att man bör återuppta aveln, sedan man en gång raserat den.

Jag vill, herr talman, med det anförda yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Mannerskantz m. fl. vid denna punkt.

Herr WARD: Herr talman! Det är egentligen två skilda intressen, som vi här diskutera. Det ena är företrätt i Kungl. Maj:ts proposition och utskottsutlåtandet, det andra i motionerna och i den förste ärade talarens inlägg. Den aspekt på frågan, som regeringen här måste anlägga och som utskottet har anlagt, är ju vad försvaret behöver för sina utbildningsändamål. Vi måste anse, att detta är den egentliga utgångspunkten för vårt bedömande. När nu arméchefen kommit till den uppfattningen, att man väsentligt kan minska hästantalet, skall man väl inte, därför att det föreligger ett stort behov av att bevara hästbeståndet, låta kostnaderna för detta falla på försvarshuvudtiteln. Det måste vara fullkomligt orimligt.

Nu har regeringen i överensstämmelse med arméchefens framställning föreslagit, att inköpen av 500 remonter skola fortgå t. o. m. 1953, och det är svårt att föreställa sig att en förlängning till 1954 av dessa inköp skulle med hänsyn till de synpunkter, som herr Ahlsten nyss framförde, kunna betyda så särdeles mycket.

Som jag förut i förbigående nämnde, äro vi alla överens om att det är av betydelse att upprätthålla ett hästbestånd här i landet, som svarar mot så-

Armén: Remontering.

väl militära som civila behov. Men i den mån man måste vidtaga åtgärder från statens sida för att uppmuntra den avel, som är av betydelse för jordbruket, böra kostnaderna för dessa falla på nionde huvudtiteln och inte på fjärde. Man kan säga att det i hög grad är en ordningsfråga att man inte belastar den förut mycket dryga fjärde huvudtiteln med utgifter, som egentligen inte höra dit. Vi ha inom avdelningen mycket ingående resonerat om denna fråga, och vi ha sagt oss att det inte skulle vara orimligt om man från statens sida offrade något av totalisatormedlen för att uppmuntra just den hästavel, som jordbruket är så intresserat av. Det är en tanke, som vi i alla fall böra kunna diskutera med fullt förtroende för varandras uppfattning i frågan. Jag ser saken framför allt ur fjärde huvudtiteln synpunkt, och jag upprepar, att det icke kan vara god ordning att belasta denna militära huvudtitel med utgifter för intressen, som också äro civila.

Det är ur dessa synpunkter, herr talman, som vi inom utskottet ansett oss böra följa Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr von SETH: Herr talman! Det är ju alldeles klart, när det gäller denna hästfråga, att det är endels ett intresse för försvaret och endels ett intresse för jordbruket. Men det sägs ju när det gäller ett äktenskap, att de tu äro ett och man skall dela ljuvt och lett.

I denna fråga får man inte, herr Ward, uteslutande se till fjärde huvudtiteln och slå ifrån sig och säga: Detta är ett jordbrukets intresse, och vi kunna inte vid behandlingen av fjärde huvudtiteln och i fråga om användningen av medel till försvaret ta hänsyn till dessa synpunkter. Man får väl ändå utgå ifrån, herr Ward, att armén behö-

ver hästar. Frågan hur många hästar armén behöver är dock inte klart utredd. Det säger utskottet här på s. 23, och det har citerats av herr Ahlsten i hans anförande. Vi få alltså förutsätta att dessa hästar behövas för armén. Men om man inom jordbruket får klarhet i att dessa hästar i händelse av krigsfall icke skola rekvireras av armén utan att jordbruket får behålla dem, kan jordbruket fullgöra den produktion, som svenska folket fordrar av jordbruket vid sådana tillfällen och som man inom jordbruket själv vill fullgöra. Här måste finnas en enande hand, och vid den interpellationsdebatt, som ägde rum i denna fråga vid början av detta års riksdag, hemställde jag för min del från talarstolen till försvarsministern, att en samverkan skulle äga rum mellan försvars- och jordbruksministrarna i denna fråga.

Nu ha vi ju redan i denna kammare behandlat nionde huvudtiteln, och vi ha ingen möjlighet att på detta stadium från jordbrukets sida kunna bevaka det oerhört viktiga önskemålet, att hästbeståndet i jordbruket icke minskas på ett sådant sätt, att man äventyrar produktionen i händelse av krigsfara eller avspärning. Det är likadant från försvarets synpunkt sett. Herrarna i statsutskottet och i den avdelning, som har att behandla försvarsfrågorna, få inte och kunna inte uteslutande stirra sig blinda på de synpunkter, som framförts av föregående talare.

Herr talman! Jag har många år i mitt eget län sysslat med hästavel, och jag får till alla delar vitsorda vad herr Ahlsten sagt. Det föreligger en stor fara, om här inte äger rum en samverkan. Eftersom vi i dag inte kunna få något anslag från jordbrukets huvudtitel för ifrågavarande ändamål och då det är av vikt att hästaveln icke lider avbräck, vill jag yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Mannerskantz m. fl.

Armén: Remontering.

Herr NORUP: Herr talman! Jag vill till alla delar instämma i de betänkligheter, som framförts av herrar Ahlsten och von Seth. Om man tänker efter vad det här är fråga om, finner man, att det inte är något direkt vare sig jordbruksintresse eller hästuppfödarintresse. Frågan gäller bara om jordbruket skall stå för den skyldighet, som jordbruket fått sig ålagd, att vid mobilisering tillhandahålla så och så många hästar och se till att det kan ske en rekrytering av det hästbestånd, som armén behöver. Det är i så fall mycket angeläget att jordbruket får bestämt besked. Jag är övertygad om att när man från motionärernas sida begär, att man även för 1954 skall inköpa 500 remonter, så är detta antal i minsta laget för att man skall kunna uppehålla intresset för den varmblodiga hästaveln i vårt land. Det är många, som redan tröttnat, och skulle vad utskottet föreslår beslutas, är jag rädd att vi en vacker dag komma att få erfarenheter, som inte äro vidare angenäma.

Här har tidigare hänvisats till den interpellationsdebatt i ämnet, som förts under denna riksdag. Jag tillät mig då framhålla, att lantbruksstyrelsen, som i sina instruktioner fått inrymt, att den skall svara för att det finns tillräckligt antal hästar vid mobilisering, har varnat för den väg, som arméchefen och sedan departementschefen med instämmande av utskottet här föreslå. Vi ha nämligen behov av de varmblodiga hästarna. Jag tillät mig i interpellationsdebatten påpeka, att många av de nuvarande tunga arbetshästarna äro olämpliga för militärt bruk. Det förekom under föregående mobilisering, att det togs ut tunga hästar från Östergötland, som forslades ända till Norrbotten, och när man där skulle spänna dem för arméns kärror, visade det sig att hästarna voro för stora. De kunde inte anspännas utan måste skickas hem. Jag skulle tro, att detta inte är att på ett rätt sätt sköta hithörande uppgifter. Det är nog

lämpligt att även låta litet praktiskt förstånd tala när man har att taga ställning till denna sak och kanske ta hänsyn till de förslag, som den ansvariga myndigheten, lantbruksstyrelsen, här framfört.

Det skulle säkerligen vara oerhört olyckligt, om vi vid krigsfara eller krig skulle ha decimerat hästantalet på detta sätt. Jag tycker att departementschefen i viss mån inte intagit en bestämd hållning. Här talas om utredning. Jag instämmer med den talare — jag tror det var herr Ahlsten — som sade: »Vore det inte bättre att först göra en utredning, innan man slår ihjäl möjligheterna att upprätthålla ett tillräckligt antal hästar, i stället för att gå den väg man föreslår här, att först minska ned hästantalet och sedan göra en utredning?» Nu kanske någon säger: »Men varför äro ni så ivriga med detta nu?» Jo, det är bestämt att t. o. m. 1953 skall man inköpa 500 remonter, men därefter bara 350. Dessa remonter skola ju vara föremål för pålägg, och det dröjer fyra år innan hästarna vuxit upp. Det är således angeläget att man inte nu går i författning om att ge den varmblodiga hästaveln — jag kan nästan säga — dödsstöten genom att endast inköpa det antal, som utskottet här föreslår.

Utskottets vice ordförande, herr Ward, har sagt att detta är ett intresse för jordbruket och att följaktligen kostnaderna böra föras från fjärde huvudtiteln till nionde huvudtiteln. Nej, herr Ward, det är inte något intresse för jordbruket. Vi ha inte någon större användning för den varmblodiga hästen i dagens jordbruk. Vi ha haft användning för den tunga hästen, men även den har i stor utsträckning ersatts av motorer. Men för arméns bruk tycks det föreligga ett behov inte bara av dessa ridhästar utan även av draghästar. Det är möjligt att arméchefen vid bedömandet av annan materiel, som han behöver till försvaret, resonerar så, att detta är en sak som jordbruket

Armén: Remontering.

klarar upp, en sak som inte arméledningen behöver ta hänsyn till. Jag tror att det är mycket angeläget, att det från jordbrukets sida bestämt framhålls, att detta inte huvudsakligen är en jordbrukets angelägenhet utan ett försvarets intresse.

Vad beträffar resonemanget att det borde ske ett samarbete mellan jordbruksdepartementet och försvarsdepartementet, så hade jag efter interpellationsdebatten ett samtal med jordbruksministern, där han för sin del inte var emot en utredning, huruvida man kanske skulle kunna flytta över någon del från fjärde huvudtiteln för detta ändamål. Jag tycker dock, att innan en utredning företages, borde man besluta att för ännu ett år inköpa 500 remonter, så att man inte förminskar det lilla intresse som ännu finns kvar för den varmblodiga hästaveln.

Om jag skulle erkänna att detta i någon mån är ett jordbruksintresse, så är det möjligen i de bygder av vårt land, där man sedan gammalt haft en varmblodig hästuppfödning och där man hoppats, att man även för tider som komma skall kunna få ett stöd från staten, så att denna hästavel kan upprätthållas. I det län jag representerar har den varmblodiga hästaveln stått mycket högt, och jag tror att en stor del av arméns ridhästar kommit därifrån.

Jag är angelägen om att framhålla — än en gång säger jag det — att detta icke är ett hela jordbrukets intresse utan att det är lokaliserat till vissa orter. Däremot är det ett mycket starkt försvarsintresse. Med anledning härav hemställer jag, att innan man företagit den utredning, som utskottet föreslår, riksdagen måtte besluta att man även för 1954 skall inköpa 500 remonter, och jag yrkar för min del, herr talman, bifall till den reservation, som är avgiven av herr Mannerskantz m. fl.

I detta yttrande instämde herrar

Vigelsbo, Johansson i Mysinge och *Boman* i Stafsund.

Herr **WARD**: Jag kan inte inse, att vi här ha någon anledning att diskutera, huruvida det är av betydelse för samhället i allmänhet och för försvaret att man vidmakthåller ett tillräckligt stort och lämpligt hästbestånd inom landet. Där äro vi fullkomligt överens, och jag var ju angelägen om att i mitt första anförande betona, att man bör angripa problemet från en annan synpunkt och därvid se till, att fjärde huvudtiteln inte blir belastad med ett anslag, som inte uteslutande berör ett fjärde huvudtiteln's intresse. Nu tala herrarna här på ett sätt, som kan ge den oinitierade den föreställningen, att man är färdig att slå ihjäl hela hästbeståndet i landet. Men vad gäller egentligen striden, om man jämför Kungl. Maj:ts förslag med den motion, som man här har yrkat bifall till? Jo, det betyder bara, att medan propositionen anser, att man efter 1953 inte längre skall taga in 500 remonter utan i stället 350, mena motionärerna, att man skall fortsätta med 500 även för 1954. Så vitt jag kan räkna rätt är skillnaden 150 hästar under dessa fyra år. Kan man då ha rätt att tala på ett sätt, som om det här skulle gälla en allvarlig attack mot uppfödningen av de hästar, varom här kan vara fråga?

Herr **NORUP** (kort genmäle): Herr talman! Herr Ward ville bagatellisera denna fråga och sade, att vi egentligen äro överens om att det bara rör sig om 150 remonter. Jag anser inte att man får se saken så enkelt. Det är ju fråga om att skära ned remontantalet med 150 hästar, och 150 av 500 är ändå inte så litet. För övrigt har man möjlighet att fortsätta på samma sätt som under de senaste åren, att exportera det antal man inte behöver för armén — det är också för att få ett så bra pris som möjligt som man gjort denna export, vilken som bekant gått till Schweiz.

Armén: Remontering.

Innan man har löst detta problem — som t. o. m. herr Ward erkänner att man kan ha olika meningar om — borde man inte förändra det system man har.

Vi ha yrkat på att detta system skall tillämpas ännu ett år, d. v. s. också under 1954. Och sedan hoppas jag att det blir en utredning och att genom det samförstånd, som det här talats om mellan cheferna för försvars- och jordbruksdepartementen, denna fråga skall klaras upp så att jordbruket kan få ett bestämt besked. Får jordbruket det bestämda beskedet, att det inte behövs mer än 350 remonter, kommer jordbruket att rätta sig därefter — det är jag övertygad om. Men om man senare finner att det inte går, ifall vi exempelvis skulle råka i krig eller krigsfara, får man inte komma och säga, att här borde jordbruket ha fullgjort sin skyldighet mot samhället på annat sätt än det gjort.

Jag vädjar därför än en gång till kammaren att man beslutar att för ännu ett år bibehålla detta inköp av 500 remonter. Behövas de inte för arméns räkning, gör då som man gjort under senare år: exportera 150!

Herr AHLSTEN: Herr talman! Det förefaller som om den huvudsakliga invändningen emot ett bifall till motionerna är att man inte kan komma överens de två departementen emellan, vem som skall betala dessa kostnader. Av de två anföranden, som utskottets ärade talesman hållit, framgår att detta varit huvudorsaken till att man inte kunnat bifalla motionerna.

Ser jag på departementschefens yttrande, refererar han vad arméchefen anfört och yttrar: »Jag vill emellertid framhålla, att utrustningsbehovet numera beräknas uppgå till omkring 35 000 hästar, därav omkring 6 300 rid- eller ridbara och omkring 29 000 drag- eller klövjehästar ...»

Ha vi nu låtit 90 procent av hästaveln sköta sig själv tills den kommit ned i ett bottenläge när det gäller beståndet av kallblodiga hästar i landet, och vi äro överens om att det inte är något att göra åt att utvecklingen går därhän, och hästbeståndet får anpassa sig efter fredsläget, måste det under alla förhållanden vara ett militärt intresse, att man inom landet kan skaffa 30 000 hästar vid en avspärning. Därför kan jag inte finna att det är något orätt uti att kostnaderna härför föras under fjärde huvudtiteln och inte under nionde huvudtiteln. Jag kan för all del erkänna att det inte spelar så stor roll, var detta anslag föres, men nog tycker jag det är ett militärt intresse, med tanke på krissituationer, att dessa hästar finnas inom landet, och därför kan det vara lika rätt att anslaget föres under fjärde som under nionde huvudtiteln.

Herr Ward säger att vi här tala ungefär som om det skulle gälla att slå ihjäl all hästavel i landet. Nej, vi ha sagt att den kallblodiga aveln får sköta sig själv — vi göra ingenting åt den — men vi mena att det inte är psykologiskt riktigt, att man i denna situation från statens sida liksom sätter pricken över i genom att säga: Nu rasera vi också den varmblodiga aveln — som staten alltså skött så många år därför att detta varit ett militärt intresse. Då måste jordbrukarna reagera med att säga: Nu bryr sig inte staten om att upprätthålla den varmblodiga aveln, vi ha ingen anledning att upprätthålla den andra hästaveln heller.

Jag tror att det ligger ett psykologiskt moment i det som man från motionärernas sida haft i åtanke: det är icke klokt att man — om en utredning senare kommer till stånd — skapar en situation, varigenom den varmblodiga hästaveln raseras i mycket större utsträckning än om man ännu ett år köpt samma antal remonter som hittills. De remonter som köpas 1954 äro fallna efter sådana ston, som man skall föra till

Armén: Remontering.

hingst nu i sommar; dessa hästar säljas ju i treårsåldern. Fatta vi detta beslut i dag betyder det, att när denna årskull skall säljas 1954, köper staten ett mindre antal hästar än nu. Detta medför att jordbrukarna resonera som så: Det blir omöjligt att sälja remonter, och därför bry vi oss inte längre om att upprätthålla denna avel.

Jag vill, herr talman, ytterligare understryka synpunkten att den omständigheten, att anslaget inte förts under nionde huvudtiteln, inte kan vara något hållbart argument för ett avslag på motionerna.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Försvarsministern har i sitt uttalande sagt, att frågan huruvida vid en så avsevärd minskning av arméns remontinköp som arméchefen förutsatt särskilda stödåtgärder åt den varmblodiga hästaveln böra vidtagas innefattar spörsmål, som det torde ankomma på chefen för jordbruksdepartementet att närmare överväga. Statsutskottet har givit uttryck åt samma uppfattning, medan reservanterna talat för att en utredning skulle ske, innan man beslutar om en reduktion av remontstammen. En sådan utredning skulle, om den komme till stånd, således falla på mig såsom jordbruksminister.

Jag har i anledning härav velat säga någonting, som kanske inte är känt för kammaren. Jag skall villigt erkänna att jag för ett par månader sedan kände ungefär samma ängslan, som jag föreställer mig ligger bakom reservanternas mening och kanske en del av anförandena här i debatten. Jag var kanske inte speciellt ängslig för nedgången i fråga om den varmblodiga aveln. Om vid en mobilisering en tredjedel av kavalleriet skulle få betjäna sig av låt mig säga nordsvenska hästar, tror jag

inte att detta är någon väsentlig olycka. Nej, det som jag var orolig för var att vårt hästbestånd över huvud taget visade en så stark reduktion, att man helt enkelt inte skulle kunna fylla vare sig jordbrukets eller försvarets behov i händelse av en mobilisering. Det föranledde mig att tillsammans med försvarsministern för en tid sedan ha en ingående överläggning med representanter för alla de intressen, som äro involverade i detta problem, således lantbruksstyrelsens speciella chefer för stuteribrån, hästavelns män, både den varmblodiga och den kallblodiga aveln, och vidare den militära expertis, som här har sin givna plats.

Jag måste erkänna att efter en genomgång av frågan inför detta forum blev jag för min del betydligt lugnare, och jag tror att försvarsministern reagerade på samma sätt. Vi ha visserligen haft en stark nedgång i vårt hästbestånd här i landet, men parallellt med denna går en utomordentligt stark uppgång av antalet hästkrafter i form av en motorisering av såväl jordbruket som försvaret. Vi ha det bättre ställt med hästkrafter i dag inom både jordbruk och försvar än vi någonsin haft tidigare, och mer och mer förskjutes detta förhållande till favör för motorhästkrafterna.

Om man räknar med att det svenska hästbeståndet sjunker i samma, ganska snabba takt som det gjort under de senaste åren — vi ha en åderlåtning på ungefär 16 000 exemplar per år — skulle vi omkring 1953/54 ha ett bestånd av hästar i landet på 350 000 exemplar. Mobiliseringsbehovet är ungefär 10 procent av detta. Även med en lika stark nedgång i hästbeståndet som under de senaste åren skulle vi således 1953/54 ändå klara mobiliseringsbehovet genom att ta ut 10 procent. För övrigt tror jag man kan vänta att kurvan blir litet flackare, ty för varje år kommer man närmare den gräns, som ju ändå måste vara en bottengräns. Det

Armén: Remontering.

svenska jordbruket kan inte helt avvara hästen, hur mycket man än motoriserar, och därför bör nedgången bli mindre ju längre fram i tiden man kommer. Parallellt med detta går en fortsatt motorisering och mekanisering av armén, som innebär att vi kanske 1954/55 inte ens ha detta mobiliseringsbehov på 35 000 hästar utan ett antal som är mindre.

Om man ser det hela ifrån dessa utgångspunkter vågar jag påstå, att läget inte är så besvärande, som jag i varje fall trodde innan jag hade denna genomgång med experterna. Vi ha för närvarande, hur underligt det än låter, ett överskott på hästar i landet. Vi kunna inte exportera en brukshäst till ett pris, som gör en export praktiskt möjlig. Vi avvisa alla framställningar från Norrbotten och från gränstrakterna, där det finns folk som av en eller annan anledning vill köpa hästar av norsk eller finsk stam. Jordbruksdepartementet avvisar dem helt enkelt därför att vi ha ett överskott även på nordsvenska lätta och relativt snabba hästar.

Nu kan man naturligtvis säga att detta inte är hela sanningen. I händelse av ett krigsfall eller ett avspärrningsfall uppstår det genast ett problem med drivmedel till maskinparken: de motoriserade hästkrafterna äro inte lika pålitliga, de äro i en sådan situation mera sårbara än de naturliga hästkrafterna, om jag så får uttrycka mig. Men eftersom just motorhästkrafterna i dag — och detta blir mer accentuerat för varje år som går — betyda mest både inom jordbruket och försvaret, måste det speciella beredskapsproblemet bli att lägga upp ett lager av bensin, olja och andra drivmedel, som äro erforderliga för att möta ett krigsfall. Därvidlag har man, om man försöker spekulera i den mest ogynnsamma utvecklingen, två alternativ att välja på. Antingen blir det ett krigsfall, då vi involveras i direkta krigshandlingar, eller

en situation liknande den vi hade under det senaste kriget, ett avspärrningsläge alltså.

I första fallet spelar det inte någon roll, om det är 350 eller 500 remonter, som äro arméns program. Det hästmateriel finns som behövs för att tillgodose arméns behov i det relativt korta krigsfallet, vilket vi väl av praktiska skäl måste räkna med. Den andra situationen, en lång avspärrning, ger ändå tidsutrymme och andra möjligheter till omställning av motorhästkrafterna för användande av inhemska drivmedel. I det avseendet äro vi inte i samma ogynnsamma utgångsläge som vi voro 1939; det var ju inte någon nämnvärd likhet mellan den gengasdrivna traktor vi tuffade fram med 1939 och 1940 och de aggregat vi använde 1945, när kriget tog slut.

Jag vill således som en summering av detta säga, att efter den beredning och överläggning som försvarsministern och jag haft med alla intresserade parter, kommo vi — även på hästavelshåll — till den slutsatsen, att en utredning näppeligen var aktuell. Det ställdes i varje fall efter den diskussionen intet konkret förslag, vare sig från det håll som representerar den varmblodiga aveln eller från det håll som representerar den kallblodiga aveln. Man inskränkte sig till att begära, att Kungl. Maj:t skulle följa utvecklingen med uppmärksamhet. Och det är alldeles självfallet att Kungl. Maj:t måste göra det, eftersom frågan i och för sig är så stor och viktig som den är.

Reservanternas förslag, att man först skall göra en utredning innan man vidtar några åtgärder, faller, som jag ser det, på det enkla faktum, att en utredning inte ger något konkret resultat, sådant läget är för dagen.

Jag har, herr talman, velat lämna dessa upplysningar, eftersom jag varit inkopplad på dessa problem inom Kungl. Maj:ts kansli.

Marinen: Avlöningar till aktiv personal m. fl.

Herr von SETH: Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ber jag få framföra de hästintresserades tack för detta anförande. Det var en hel del nyheter i det. Samtidigt som jag framför detta tack vågar jag ändå säga att herr statsrådet kanske, åtminstone enligt vårt förmenande, visade sig en aning för optimistisk.

När man uppger att vi för närvarande ha ett visst överskott på hästar, är detta en sanning med modifikation. Vi ha ett överskott på hästar, men detta överskott omfattar huvudsakligen äldre hästar. Bland yngre hästar ha vi inte så stort överskott och framför allt inte på föl och unghästar. Jag måste därför framhålla risken för att det är just detta avelsmaterial, som kan komma bort mycket, mycket snart, kanske redan inom ett år. Och då är det alltså mycket svårt att importera detta avelsmaterial från utlandet. Det ställer sig praktiskt taget omöjligt.

För min del, herr talman, kan jag därför inte finna annat än att det inte skulle skada, om denna utredning först finge komma till stånd. Det är inte heller förenat med några större kostnader för statskassan, om kammaren biträder reservanternas yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den till punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr von Seth begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 147, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr von Seth begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 101 ja och 79 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 5.**Marinen: Avlöningar till aktiv personal m. fl.**

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr NIHLFORS: Herr talman! Jag har vid denna punkt fogat en reservation i anslutning till en motion av herr Lindberg i Stockholm. Herr Lindberg har i sin motion fäst uppmärksamheten på ett förhållande som jag tycker är synnerligen avvita. Det är så att chefen för sjövärnsskåren är en pensionerad sjöofficer med arvode. Detta arvode är för närvarande cirka 390 kronor i månaden, en lön som alltså ungefär motsvarar skrivbiträdeslön. Herr Lindberg har i sin hemställan gått på samma linje som chefen för marinen och försvarets civilförvaltning, en linje som ursprungligen även 1945 års försvarsutredning kom fram till, nämligen en förbättring av avlöningen med tre löneklasser. Denna förbättring skulle betyda en höjning av arvodet med 133 kronor per månad. Det förefaller vara en relativt liten sum-

Ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten.

ma, när man tänker på vad chefen för sjövärnskåren har ansvar för. Sjövärnskåren är numera en kår inom marinens reserv. Inom denna kår finnas 260 värnpliktiga officerare, 200 värnpliktiga underofficerare, 1 000 värnpliktiga underbefäl och cirka 750 aspiranter. Kåren har anslag, för vilka denne kårchef ansvarar, på 650 000 kronor om året. Dessutom har man vid den omorganisation, som ägde rum när kåren inordnades i marinens reserv, genom indragning av en intendentsbefattning på halvtid sparat in cirka 3 000 kronor om året. Det gör att kårchefen för närvarande riskerar ganska mycket i sin medelsförvaltning. Jag har helt nyligen fått reda på att kårchefen har fått en anmärkning på halsen på cirka 1 000 kronor. Han tycks riskera att få komma ut med ett belopp som är nära 3 gånger arvudet å 390 kronor i månaden.

Detta är ett ganska orimligt förhållande. I propositionen säger statsrådet Vougt endast, att han icke är beredd att taga ställning till denna fråga. Utskottet har heller icke motiverat sitt avstyrkande med annat än att utskottet delar statsrådets uppfattning. Icke heller utskottet är alltså berett att taga ställning. Man måste säga sig, att det är egendomligt, att det skall vara så svårt att taga ställning till en sådan självklar sak.

Då jag är ensam reservant, vill jag icke komma med något yrkande. Det kanske icke är mödan värt. Men jag har velat till protokollet föra fram dessa synpunkter. Jag hoppas, att statsrådet Vougt till nästa år blir i tillfälle att bereda detta ärende, så att man kan lösa frågan på det sätt som myndigheterna föreslagit, ett förslag som även lagts fram i herr Lindbergs motion.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan i punkten bifölls.

Punkterna 6—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 4.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militärer-sättningsförordning m. m., såvitt avser anslagsfrågan;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av två till lägerplatsen i Vännäs hörande markområden; och

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 211 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 31 mars 1950, föreslagit riksdagen medgiva, att under tiden till och med utgången av budgetåret 1950/51 statlig exportkreditgaranti måtte få lämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som i berörda statsrådsprotokoll angivits samt att staten skulle få under samma tid inom ramen för tidigare beslutat maximibelopp av 300 miljoner kronor åtaga sig betalningsansvar för lagerhållning i utlandet till ett belopp av högst 30 miljoner kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Tjällgren* (I: 481) och den andra inom andra kammaren av herr *Rubbestad m. fl.* (II: 572), hem-

Ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten.

stälts, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 211 måtte besluta, att statlig exportkreditgaranti icke skulle lämnas för att täcka förlustrisk i samband med upprättande av konsignationslager utomlands.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 481 och II: 572, medgiva,

a) att under tiden till och med utgången av budgetåret 1950/51 statlig exportkreditgaranti skulle få lämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som av departementschefen angivits i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 31 mars 1950;

b) att staten måtte få under samma tid inom ramen för tidigare beslutat maximibelopp av 300 miljoner kronor åtaga sig betalningsansvar för lagerhållning i utlandet till ett belopp av högst 30 miljoner kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Mannerskantz, Heiding, Ivar Persson, Birke* och *Johansson* i Mysinge, vilka ansett, att utskottet med tillstyrkande av motionerna I: 481 och II: 572 bort föreslå riksdagen att avslå Kungl. Maj:ts förslag om statlig exportkreditgaranti för att täcka förlustrisk i samband med upprättande av konsignationslager utomlands och att utskottet i enlighet därmed bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 481 och II: 572,

a) medgiva, att under tiden till och med utgången av budgetåret 1950/51 statlig exportkreditgaranti finge lämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som av reservanterna angivits;

b) avslå Kungl. Maj:ts förslag att staten skulle få under samma tid inom ramen för tidigare beslutat maximibelopp av 300 miljoner kronor åtaga sig betalningsansvar för lagerhållning i utlan-

det till ett belopp av högst 30 miljoner kronor;

2) av herr *Pettersson* i Dahl, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställda föredragits, anförde:

Herr **JOHANSSON** i Mysinge: Herr talman! Jag skall be att med några korta ord få motivera reservanternas ställning till denna fråga.

Sedan 1933 har här i landet gällt ett system med statlig exportkreditgaranti, som under de år som detta system gällt varit av mycket stor betydelse för näringslivet. Trots olika tider och olika besvärligheter har dock denna garanti i mycket ringa grad behövt tagas i anspråk. Man vågar således göra det påståendet, att den fyllt ett mycket gott ändamål. Det kan också säkerligen i detta sammanhang givas ett gott betyg åt dem, som haft bedömningen av våra utrikesaffärer om hand, således både näringslivet och det kontrollerande organet, exportkreditnämnden.

Någon meningsskiljaktighet om att denna verksamhet skulle fortsätta även nästa budgetår finns ju icke heller. Både Kungl. Maj:t och utskottet äro fullständigt eniga därom. Det, varom meningsskiljaktighet råder, är ju endast den utökning som det härvidlag är fråga om, nämligen att man skulle utöka denna kreditgaranti till att även omfatta lagerhållning i vissa länder. Detta tycker jag liksom mina medreservanter är en betänklig sak. Vi förstå visserligen vad som är anledning till det hela. Det är ju så att man hade hoppats på att man genom devalveringen skulle få en väsentlig exportökning på hårdvalutaländerna. Men i verkligheten har denna exportökning i stor utsträckning uteblivit och man har i stället sökt sig in på mjukvalutaländerna. Det är ju för att möjliggöra och uppmuntra till en exportökning på hårdvalutaländer som Kungl. Maj:t och utskottet föreslå, att inom kreditens ram 30 miljoner kronor

Ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkredit.

skulle få tagas i anspråk till kreditgaranti för lagerhållning utomlands av konsumtionsvaror. Från dessa lager skulle sedan leveranser kunna ske till avnämare.

Det är ju, som sagt, om detta som meningarna gått i sär i utskottet liksom bland de remissinstanser som hörts. De myndigheter som hörts ha ju över lag avrått, under det att näringsorganisationerna ha tillrätt. Man kan väl också våga det påståendet, att betänksamheten varit stor även bland utskottets ledamöter. Men trots allt har man skjutit saken ifrån sig. Utskottet säger bland annat: »Det har emellertid gjorts gällande, att den kapitalkrävande lagerhållningen hämmar exportörernas strävanden att upparbeta nya marknader i dollarländerna, varför dessa föredraga att bearbeta de ofta mera vinstgivande och mindre kostnadskrävande mjukvalutaländerna. Genom det föreliggande förslaget skulle exportörerna få möjlighet att mera effektivt konkurrera med de inhemska tillverkarna och exportörerna från andra länder.» Vidare säger utskottet: »Utskottet vill tillstyrka förslaget i fråga under den av departementschefen angivna förutsättningen, att exportkreditgarantien endast lämnas i sådana fall, då möjlighet därigenom skapas att tillföra vårt land hårdvaluta eller eljest särskilda skäl tala därför.» Och i fortsättningen heter det: »Frågan rörande den lämpliga utformningen av garantierna bör efter närmare företagen utredning underställas Kungl. Maj:ts prövning.»

Det är i sistnämnda hänseende, herr talman, som vi mena att svårigheterna sätta in som värst. Hur skall en sådan prövning kunna ske? Det måste vara en synnerligen svår sak. Det måste vara både principiellt och praktiskt svårt för en myndighet att bedöma de risker, som hänföra sig till försäljningsmöjligheterna för en vara.

Man måste dock tacksamt notera, att varken Kungl. Maj:t eller utskottet gått

med på de önskemål om vidare risktagning, bland annat då det gällt annonsering och marknadsundersökningar.

Vi reservanter ha bedömt läget så, att riskerna i detta fall knappast uppvägas av värdet av den exportökning, som kan komma till stånd genom denna kreditgaranti. Därför ha vi för vår del ställt oss avvisande till förslaget i fråga.

Herr talman! Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen av herr Mannerskantz m. fl.

Herr WARD: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Skillnaden mellan det nu gällande systemet och det här föreslagna har herr Johansson i Mysinge redogjort för fullt sakligt och riktigt. Jag har ingen anledning att nu giva mig in i någon redogörelse; den är som sagt redan gjord. Som herr Johansson i Mysinge framhöll är det så, att man vill inom ramen av de 300 miljonerna önska få använda 30 miljoner kronor till s. k. konsignationslager, varmed man tror sig kunna underlätta försäljningen av svenska produkter på den utländska marknaden, framför allt inom hårdvalutaområdet.

När man skall vinna avsättning för varor räcker det icke bara med att det är goda produkter; det kräves också, att man så snabbt som möjligt skall kunna tillhandahålla kunderna varorna. Snabbheten i transaktionerna spelar med andra ord en mycket stor roll. Man bör kunna räkna med att så kommer att bli förhållandet även i de fall vi nu behandla.

Det försök som här göres tror jag icke kan vara farligt. Herr Johansson i Mysinge erinrade, att hittills ha exportkreditgarantierna omfattat cirka 100 miljoner kronor av det belopp på 300 miljoner kronor, vartill maximibeloppet uppgår. Man kan av dessa siffror utläsa, att de myndigheter, som ha hand om dessa saker, framför allt export-

Ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten.

kreditnämnden, handlat ganska restriktivt. Detta framhålles för övrigt i utskottets utlåtande. Man släpper icke kontrollen över dessa ting utan följer dem mycket noga, så att man icke skall utsätta staten för några onödiga risker. När man gjort detta beträffande den vanliga exportgarantien vågar man väl förutsätta, att så skall bli förhållandet också när det gäller denna garanti för konsignationslager.

Herr Johansson i Mysinge framhöll, att myndigheterna hade ställt sig mycket kritiska och avvisande till detta förslag om 30 miljoner kronor till konsignationslager. Men herr Johansson i Mysinge nämnde samtidigt, att näringsorganisationerna voro intresserade för denna sak. Vi ha ofta både här i kammaren och på andra håll hört, att när det gäller handelsintressen och ekonomiska intressen över huvud bör man egentligen fästa större avseende vid vad näringsorganisationerna ha att anföra än vid vad de statliga myndigheterna säga. Är denna sats riktig, borde den väl vara tillämplig också i detta fall. Man borde med andra ord sätta mycket stor tilltro till vad näringsorganisationerna ha att anföra i frågan.

En sak som anses spela mycket stor roll vid bedömningen av denna angelägenhet är den ställning, som exportkreditnämnden intagit. Denna nämnd var från början kritisk mot förslaget om garanti för konsignationslager. Men sedan man från exportkreditnämndens sida genom representanter i England tagit del av den verkan, som motsvarande förfarande utövat för den engelska industrien, ändrade exportkreditnämnden mening och förordade, att Sverige skulle följa Englands exempel och lämna garanti även för den anordning varom här är fråga.

När den nämnd, som sitter i centrum för arbetet att vinna nya exportmarknader och nya avsättningsmöjligheter ute i världen, från början är kritisk men, efter att hava tagit del av verk-

ningarna av detta system i ett annat land, ändrar mening och säger sig rekommendera en sådan anordning, bör detta enligt min uppfattning väga ganska tungt.

Herr talman! Jag finner så starka skäl tala för detta försök att jag utan minsta tvekan yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talman! Jag har avgivit en blank reservation, och jag vill bara helt kort motivera densamma. Till en början får jag bekänna, att jag först var av samma uppfattning som reservanten herr Johansson i Mysinge. Men när jag fick taga närmare del av vad saken egentligen gällde och studerat vad de myndigheter sagt, som här yttrat sig, kom jag till en annan uppfattning. Den sammanfaller, kan jag säga, praktiskt taget helt med den uppfattning, som herr Ward gjorde sig till talesman för.

En av de institutioner som yttrat sig har jag särskilt lagt märke till, nämligen Sveriges hantverks- och småindustriorganisation. Den är särskilt angelägen om att en lagerhållningsgaranti skall komma till stånd. Det är alldeles klart att för de större exportörerna och större firmorna kan en sådan icke spela någon väsentlig roll. De kunna själva taga de risker, som reservanterna tala om att staten i detta fall ikläder sig. Men en hantverks- och småindustriorganisation eller någon annan mindre exportör kan icke taga dessa risker. Därför tror jag, att man bör hjälpa dessa exportörer genom att låta staten ikläda sig riskerna. Detta gör, herr talman, att jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Manner-skantz m. fl. avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

§ 6.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1950/51;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avsett vissa avskrivningar av nya kapitalinvesteringar; och

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att tillerkänna Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag samt Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund fortsatt rätt till viss malmbrytning utöver i gällande malmavtal medgivna kvantiteter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

Föredrogs sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 17 februari 1950 dagtecknad proposition, nr 109, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering;

2) lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn; samt

3) lag angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen;

dels ock för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Indextillägg å folkpensioner ett förslagsanslag av 33 250 000 kronor; samt

2) till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar ett förslagsanslag av 2 150 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, att indextillägg enligt närmare angivna grunder skulle utgå å allmän ålderspension, tilläggs pension och änkepension i den mån så föranledes av den levnads-kostnadsökning, som kunde föreligga i jämförelse med levnadskostnaderna i juni 1946, då folkpensioneringslagen antogs.

I samband härmed hade sammansatta utskottet behandlat ett antal motioner.

I motionerna I: 420 av herr *Anderson, Elon, m. fl.* och II: 507 av herr *Ohlin m. fl.*, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen — med förklaring att Kungl. Maj:ts proposition nr 109 icke kunnat oförändrad bifallas — ville i angivna hänseenden fatta andra beslut än Kungl. Maj:t i nämnda proposition föreslagit.

I de likalydande motionerna I: 429 av herr *Persson, Helmer, m. fl.* och II: 506 av herr *Senander m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att Kungl. Maj:ts proposition nr 109 med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering måtte erhålla den lydelse i motionen angivits. Därutöver hade i sistnämnda motioner hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte som sin mening uttala, att Kungl. Maj:t måtte fastställa pensionspristalet för tredje kvartalet till 120, vilket motsvarar ett indextillägg av 20 procent på de folkpensionsförmåner, å vilka sådant tillägg skall utgå».

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

Sammansatta utskottet hemställde,

A. att riksdagen oförändrat måtte antaga det genom propositionen nr 109 framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering;

B. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn — måtte för sin del antaga av utskottet framlagt förslag till lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn;

C. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen — måtte för sin del antaga av utskottet framlagt förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna till folkpensioneringen;

D. att riksdagen måtte för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa

- 1) till Indextillägg å folkpensioner ett förslagsanslag av 33 250 000 kronor; samt

- 2) till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar ett förslagsanslag av 2 150 000 kronor;

E. att motionerna I: 420 och II: 507, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F. att motionerna I: 429 och II: 506, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. att riksdagen i anledning av motionerna II: 9 och II: 384 måtte i skri-

velse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning dels av frågan om utvidgning av undantagsstadgandet i 8 § andra stycket lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering till att avse även det fall, att mannen åtnjöte invalidpension eller sjukbidrag, dels ock av frågan i vad mån underskrift av gift sökandes make borde kunna undvaras å pensionsansökningar, som endast gällde allmän ålderspension eller grundpension, samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

H. att motionerna II: 9 och II: 384, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under G. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman* i Kieryd och *Jacobsson* i Igelsbo, vilka ansett, att utskottet i punkten E. bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 420 och II: 507 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning av ett enligt av reservanterna angivna riktlinjer förbättrat system för indexreglering av folkpensionerna och till dem anknutna förmåner, samt om förslag därom till 1951 års riksdag.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **JACOBSSON** i Igelsbo: Herr talman! Då jag jämte herr *Boman* i Kieryd har reserverat mig med anledning av sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande i detta ärende, skall jag be att få säga några ord för att motivera reservanternas ståndpunkt.

Vid antagandet år 1946 av den nya lagen om folkpensionering uttalade riksdagen, att det vore i hög grad önskvärt, att levnadskostnadsutvecklingen för folkpensionärerna fortlöpande följdes, så att statsmakterna kunde utan dröjsmål vidtaga de åtgärder, som på-

Ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

kallades av utvecklingen. Därvid underströks att det vore av synnerlig vikt att det skydd för folkpensionärerna, som folkpensioneringen avsåg att lämna, ej försämrades utan att pensionsförmånernas realvärde upprätthölls, i varje fall för de pensionstagare, som vore beroende av folkpensionen för sin försörjning. Från den politiska meningsriktning jag tillhör betonade vi i en partimotion särskilt vikten av att folkpensionernas realvärde upprätthölls och att fördenskull folkpensionerna borde indexregleras. Riksdagen ville icke då gå den vägen. Det visade sig dock ganska snart, att det var nödvändigt att kompensera folkpensionärerna för de ökade levnadskostnaderna. Enligt riksdagens beslut har nu utgått dyrtidstillägg till folkpensionerna under åren 1948 och 1949. Dessa dyrtidstillägg ha för varje gång beslutats av riksdagen och utanordnats genom de kommunala pensionsnämndernas försorg. Det har sålunda ej funnits några regler för en automatiskt verkande index. Det föreliggande kungl. förslaget innebär dels att man fastställer ett indexpristal och dels att utbetalning sker centralt genom pensionsstyrelsens försorg. Indexberäkningarna skola verkställas av socialstyrelsen, som för varje år beräknar förhållandet mellan de allmänna levnadskostnaderna under årets andra kvartal och levnadskostnaderna i juli 1946. Regleringen föreslås ske så, att för varje hel mångfald av 5, varmed pensionspristalet överstiger 100, utgår indextillägg med 30 kronor för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg, 40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt 50 kronor för annan pensionsberättigad.

Vid genomförande av en indexreglerad folkpension är det önskvärt och nödvändigt att söka komma fram till ett system, där index utgör en del av

själva folkpensionen, och att indextillägget utbetalas månadsvis. Så länge pensionspristalet överstiger 100 med endast 5 enheter och beloppen äro relativt små, kan det synas som om olägenheterna inte skulle vara så stora. Men redan kommande år torde man väl få räkna med att pensionspristalet blir 110. Det är då icke lämpligt att detta belopp utbetalas endast en gång om året och att folkpensionärerna måste tvångsspara ett så stort belopp under hela året.

I folkpartimotionen framhålles, att en kompensation på högst 50 kronor kan betalas ut en gång om året, men om man nu skall införa ett på vissa levnadskostnadsberäkningar grundat indextillägg är det klart att ett sådant indextillägg helst bör utbetalas månadsvis och i alla händelser på flera bestämda lika fördelade utbetalningsterminer över hela året.

De sakkunniga ha också föreslagit, att såväl pensionens grundbelopp som indexförhöjningen skall utbetalas månadsvis av pensionsstyrelsen, och ett stort antal av remissinstanserna ha också tillstyrkt detta sakkunnigförslag. Även socialministern har haft denna uppfattning att indextilläggen borde utbetalas helst månadsvis eller i alla händelser under flera bestämda terminer under året, detta enligt uttalanden, som statsrådet gjorde vid 1948 års riksdag, då dyrtidstilläggen första gången beslutades. Det förslag, som socialministern framlagt för riksdagen och som utskottet nu tillstyrkt, kan enligt mitt förmenande inte betecknas som en god lösning av frågan om folkpensionärernas indextillägg. För året sker ingen annan skillnad i detta avseende än att utbetalningen kommer att ske centralt genom pensionsstyrelsen. De belopp, som folkpensionärerna erhålla, äro desamma som förut och utbetalas vid samma tidpunkt som tidigare.

Nu är emellertid problemet om utbetalning av indextillägget ett i mycket

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

hög grad tekniskt problem. Beslut om utbetalning av indextilläggen månadsvis måste av naturliga skäl ske året före det år beslutet skall träda i kraft, om nämligen månadsutbetalning skall kunna ske i vederbörlig ordning från årets början. Reserverna framhålla därför, att indextilläggen för innevarande år måste utgå som engångsbe- lopp. Av det skälet ansluta sig reser- vanterna till propositionens linje be- träffande den tid, som måste förflyta till dess månadsutbetalning kan ske.

När vi reserverna yrka på skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om skyndsamt utredning vilja vi därmed framhålla, att vi finna det ytterst ange- läget att denna utredning bedrivs med den skyndsamt, som är erforderlig för att man snarast möjligt skall kunna utbetala indextilläggen månadsvis. Vi framhålla i reservationen, att de tek- niska förutsättningarna för pensions- styrelsen att verkställa sådana utbetal- ningar befinna sig i påtaglig utveck- ling; det hela torde inom kort inte be- höva vålla några större svårigheter.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr SENANDER: Herr talman! Jag vet inte för vilken gång i ordningen man tvingas konstatera, att statsmak- terna icke behandla folkpensionärernas intressefrågor i överensstämmelse med sina upprepade deklamationer om sin vilja att trygga försörjningen för de gamla och invaliderna. Det är ett fak- tum som inte kan bestridas, att kost- nadssynpunkterna tillåtas dominera be- dömningen av de gamlas försörjnings- problem på ett sätt som står i en skriande motsättning till de gjorda de- klarationerna. Till försvar för — eller kanske rättare sagt som ursäkt för — denna inställning brukar man anföra, att det här gäller ett avvägningspro- blem och att man har andra reformer

i sikte som måste lösas. Men om man utgår ifrån att det här gäller ett avväg- ningsproblem, måste väl avvägningen ske till förmån för de angelägnaste re- formerna, och då kan man omöjligen komma ifrån att frågan om tryggheten på ålderdomen tillhör de kanske mest angelägna uppgifter vi ha att lösa.

Visst kan det sägas, att man tog ett krafttag då den senaste folkpensionsre- formen genomfördes, men det är å andra sidan obestriddigt, att värdet av denna reform undergått en väsentlig försämring genom de omfattande pris- stegringar, som inträtt sedan reformen beslutades. Bevarandet av folkpensio- nernas realvärde har också varit en fråga, som stått i förgrunden under de senaste åren. Inte minst från statsmak- ternas sida har denna fråga deklare- rats som särskilt betydelsefull, och från folkpensionärernas och deras organisa- tioners sida har åt detta spörsmål givits en allt starkare aktualitet.

Nu föreligger här ett förslag, som un- der inga förhållanden kan accepteras som ett allvarligt försök att återställa och bevara pensionernas köpkraft. För- slaget har en nödlösnings alla karakte- ristiska drag, och det ger inte ens till- närmelsevis kompensation för det för- lorade realvärdet hos folkpensionerna. Lika litet innebär det någon rimlig kompensation för framtiden. Det bör i detta sammanhang framhållas, att man i propositionen och i utskottets förslag talar om att folkpensionärerna i prin- cip skola erhålla full kompensation. Närmast verkar detta som ett hån i be- traktande av den stora eftersläpning, som blir följderna av förslaget att fast- ställa pristaket endast en gång varje år och genom systemet med femprocents- intervaller.

Att den med sådan spänning och för- väntan motsedda indexregleringen un- der sådana förhållanden måste utlösa besvikelse, för att inte säga förbittring, bland folkpensionärerna, särskilt då bland dem, som i huvudsak äro hänvi-

Ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

sade till pensionen för sin försörjning, är helt naturligt och förklarligt. Folkpensionärerna kunna inte räkna med större kompensation för levnadskostnadsstegringen än som motsvarar 5 procent under ett helt år framåt, medan den verkliga levnadskostnadsstegringen är avsevärt högre och under nästa års början genom sloandet av subventionerna kommer att ytterligare stiga. Det är ju dessutom ett faktum att det föreliggande förslaget är sämre än det förslag utredningen kom till. Utredningen hade föreslagit dyrtidstillägg i viss utsträckning även på bostadstilläggen, medan utskottets förslag inte alls räknar med ett sådant tillägg.

Som jag tidigare nämnde, är det småskurna och absolut missriktade kostnadssynpunkter som spelat den avgörande rollen vid handläggningen av denna fråga. Folkpensionärerna kunna säkerligen inte undgå att göra vissa bittra jämförelser mellan den snålhet, som kännetecknar behandlingen av deras livsfråga, och den generositet statsmakterna i andra fall visa. De måste känna det beklämmande att riksdagen hastigt och lustigt ordnar sin egen pensionsfråga, medan den ganska kallsinnigt avvisat berättigade krav från folkpensionärerna och deras organisationer. De kunna knappast undgå att känna sig illa till mods över att man med varm hand för någon tid sedan tillförsäkrade prästerskapet löneförhöjningar med sammanlagt över 10 miljoner kronor om året och över att man nu har för avsikt att ge statsråden ganska dryga pensioner. Folkpensionärerna ha sålunda starka skäl att vara missbelåtna. Deras livsfrågor ha inte behandlats på ett sätt, som svarat mot givna utfästelser och löften. Någon riktig uppskattning av deras livslånga och hårda arbete i den nyttiga produktions tjänst ligger inte bakom statsmakternas behandling av folkpensionärerna. Jag är väl medveten om att detta är allvarliga anklagelser. Men de äro,

såvitt jag kan finna, helt på sin plats vid ett tillfälle som detta, då den viktiga frågan om bevarandet av folkpensionernas köpkraft står på dagordningen och blir löst enligt linjer, som faktiskt betyda en ytterligare sänkning av folkpensionernas köpkraft.

Vi ha i en motion påyrkat vissa ändringar i det framlagda förslaget. Den främsta av dessa berör givetvis frågan om kompensationens storlek. Vi ha därvidlag yrkat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle som sin mening uttala, att Kungl. Maj:t måtte fastställa pensionspristalet för tredje kvartalet i år till 120, vilket motsvarar ett indextillägg av 20 procent. Härom säger nu utskottet, att de av oss föreslagna tilläggen »komma att uppgå till högst anmärkningsvärda belopp och icke på något sätt stå i rimlig proportion till levnadskostnadsökningarna».

I främsta rummet har alltså utskottet fastnat för det evigt upprepade kostnadsskälet. Jag för min del vill i detta sammanhang nöja mig med att understryka vad jag tidigare framhållit, nämligen att det är orimligt att låta kostnadssynpunkterna dominera då det gäller sociala rättfärdighetskrav av den angelägenhetsgrad som folkpensioneringen som sådan utgör.

Det andra skälet, nämligen påståendet att vårt krav på 20 procent inte på något sätt står i proportion till levnadskostnadsökningen, är av den art att det fordrar en bestämd gensaga, detta så mycket mera som utskottet grundar sitt uttalande på en beräkning av levnadskostnadsstegringen för folkpensionärerna, som inte har den ringaste motsvarighet i verkligheten. Både Kungl. Maj:t och utskottet ha nämligen vägrat att ta hänsyn till den levnadskostnadsförsämring, som inträdde för folkpensionärerna när livsmedelsrabatterna slopades. Denna försämring har beräknats till över 7 procent.

Men vad har nu utskottet för stöd för sitt försök att trolla bort denna högst

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

reella levnadskostnadsstegring för folkpensionärerna? Jo, det förtvivlat enkla skälet att, som utskottet säger, riksdagen åren 1948 och 1949 uttalat, att hänsyn icke bör tas till bortfallet av livsmedelsrabatterna. Men, ärade utskottsledamöter, kan detta verkligen förändra det faktum att sloandet av livsmedelsrabatterna innebar en levnadskostnadsstegring med över 7 procent? Och hur kan utskottet anföra tidigare riksdagsbeslut som stöd för sitt bedömande att tilläggen enligt vårt förslag »icke på något sätt stå i proportion till levnadskostnadsstegringarna»? Jag skulle nu för övrigt vilja fråga, om tidigare riksdagsbeslut äro tabu; jag har alltid haft för mig, att ingenting hindrar att sådana beslut kunna ändras.

Den levnadskostnadsstegring, som sålunda direkt kan utläsas ur handlingarna, är mer än tre gånger så stor som den som utskottet accepterat. Men till detta kommer dessutom, att en del förmåner lämnats utanför indexregleringen. Bland annat ha bostadstilläggen satts åt sidan, medan utredningen, som jag tidigare nämnt, på sin tid föreslog att även bostadstilläggen skulle indexregleras. Det är att märka, att utslutandet av denna förmån från indexregleringen framför allt drabbar de folkpensionärer, som äro beroende av folkpensionen för att över huvud taget kunna existera.

Slutligen bör det framhållas, att de officiella indexberäkningarna äro i synnerlig grad missvisande. Det är inte alls längre någon hemlighet att den verkliga levnadskostnadsstegringen är avsevärt högre än vad den officiella statistiken utvisar.

Vi hävda, att skall man över huvud taget kunna med bibehållen anständighetskänsla tala om att man vill söka återställa realvärdet på folkpensionsförmånerna, så slipper man inte undan med mindre än 20 procent. Det är alltså inte vi motionärer som presenterat ett förslag, som, för att citera utskottet,

icke på något sätt står i proportion till levnadskostnadsökningen. Det är i stället utskottet som har gjort sig skyldigt till en sådan fadäs. Ty godkänner man ett förslag som ger endast 5 procent åt folkpensionärerna, då levnadskostnadsstegringen i verkligheten är i runt tal 20 procent, ja, då har man inte längre någon som helst kontakt med den verkliga levnadskostnadsökningen.

Utskottet har ytterligare en invändning att göra mot vårt förslag på denna punkt. Det är en formell invändning, som egentligen inte säger någonting. Utskottet förklarar nämligen följande: »Att förorda att pensionspristalet skall fastställas till ett visst på förhand angivet tal kan uppenbarligen ej komma i fråga.» Jag frågar utskottet: Varför kan man inte det? Varför kan man inte då det gäller folkpensionärerna starta vid 10, 15 eller 20 procent lika väl som vid 5 procent, om man anser detta vara berättigat med hänsyn till levnadskostnadsstegringen eller eljest anser att en förbättring bör komma till stånd? I fortsättningen kommer ju ändock pristalet att följa levnadskostnadsutvecklingen. Det förefaller mig som om man här med fog kan tala om de obotfärdigas förhinder. Det finns de allra starkaste sakliga grunder för vår ståndpunkt. Kravet på 20 procents tillägg är ett rättfärdighetskrav, och kostnadssynpunkterna böra då icke få fälla utslaget.

Vi ha vidare i vår motion yrkat, att den intervall, som bör utlösa ändring i indextilläggen, bör sättas till 4 enheter i stället för föreslagna 5 enheter. Det är för oss obegripligt vad det kan finnas för skäl att ställa folkpensionärerna i en undantagsställning till det sämre gentemot exempelvis statstjänarna, för vilka man räknar med 4 enheters intervaller.

Vi ha också vänt oss mot att man undantar grundpensionerna från rätten till dyrtidstillägg. Detta berör 13 000 invalider, som tidigare fått dyrtidstillägg på sin grundpension. Vi anse, att

Ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

då invaliditet är en katastrof i en människas liv, bör man i stället för restriktivitet visa all möjlig generositet mot dessa olyckliga människor.

Slutligen ha vi krävt månadsutbetalning i stället för utbetalning årsvis och i anslutning därtill att pristalet fastställes varje kvartal i stället för varje år.

Ett bifall till de rimliga krav, vi ställt i vår motion och som med allt större styrka framförts även av folkpensionärernas egna organisationer, skulle betyda en lättnad i folkpensionärernas bekymmer. Det ligger faktiskt så till, att försämringen av folkpensionernas realvärde lett till att många folkpensionärer sjunkit tillbaka i den misär, som man förklarade sig vilja avskaffa genom den nya folkpensionslagen.

Såsom vi framhållit i vår motion har en undersökning som socialstyrelsen nyligen företagit blottat anmärkningsvärda förhållanden i detta fall. Undersökningen visar, att i medeltal överstiger konsumtionsutgifterna för folkpensionärshushållen den totala inkomsten med 109 kronor per år. För att täcka underskottet ha därför folkpensionärer fått tillgripa låneutvägen eller fått försälja egendom, möbler etc. Ibland ha utfallna livförsäkringsbelopp fått hjälpa till att klara utgifterna. Det bör framhållas att undersökningen visar, att 46 % av de undersökta hushållen ha egen inkomst vid sidan av folkpensionen. Det är därför uppenbart, att folkpensionärer som inte ha egen inkomst ha ett underskott som avsevärt överstiger genomsnittet på 109 kronor om året.

Jag tycker dessa uppgifter tala tillräckligt om behovet av en verklig indexreglering av folkpensionerna i syfte att till en början återställa deras gamla realvärde. Det går inte an att längre nonchalera folkpensionärernas krav på en anständig försörjning. Ett bifall till det föreliggande förslaget löser inga försörjningsproblem. Det ger ingen som

helst förbättring i folkpensionärernas tillvaro. Ingen förändring sker i folkpensionärernas materiella existensvillkor. Dyrtidstillägget blir detsamma som det nu utgående. Det enda som sker är, att man lagfäster ett tillstånd som betyder en ständigt fortgående försämring av realvärdet på folkpensionerna. Det är vad folkpensionärerna få ut av alla löften från statsmakterna om skydd för folkpensionernas realvärde.

Herr talman! Med vad jag här sagt yrkar jag bifall till vår motion. Samtidigt vill jag meddela, att jag kommer att begära votering och rösträkning, detta därför att jag anser det vara på sin plats, att folkpensionärerna få veta framför allt hur folkpartiet röstar. Folkpartiet har sökt skörda berömmelse bland folkpensionärerna för sin »modiga kamp» för bevarandet av folkpensionsförmånernas realvärde. Partiet har nu tillfälle att gå från ord till handling. Ty det kan väl aldrig vara så, att samtliga folkpartister anse det förslag, som ligger på bordet, som ägnat att bevara realvärdet på folkpensionsförmånerna?

Herr **MARTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Det är tydligt att det kan vara delade meningar om efter vilka grunder dyrtidstillägg skola utbetalas till folkpensionärerna, men jag tror att den övervägande meningen bland folkpensionärerna är den, att dyrtidstillägg bör utbetalas en gång om året i stället för att delas upp i relativt små månadsbelopp. Om dyrtidstilläggen skulle utbetalas per månad, komme detta även att förorsaka mycket stora svårigheter för pensionsstyrelsen, som har utbetalningen om hand.

Vad sedan gäller en mera omfattande översyn av vissa bestämmelser angående folkpensionerna, så kan jag hänvisa till ett utlåtande, som för närvarande ligger på riksdagens bord, nämligen andra lagutskottets utlåtande nr 40. Jag utgår ifrån att den översyn, som för-

Ändrad lydelse av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.

ordas i nämnda utlåtande, kommer att omfatta även de frågor, som beröras i den till detta utlåtande fogade reservationen, och jag ber därför, herr talmannen, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan utom i vad angick punkten E., nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda delar dels ock på bifall till densamma med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 429 och II: 506; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Senander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1 utom i vad angår punkten E, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i angivna delar med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 429 av herr Helmer Persson m. fl. och II: 506 av herr Senander m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Senander, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavs 174 ja och 8 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i dessa delar.

I avseende å punkten E gav herr talmannen härefter propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobsson i Igelsbo äskade likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i punkten E i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten E.

§ 8.

Ändrad lydelse av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.

Föredrogs sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 20 § 1 och 2 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 17 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 159, hade Kungl.

Ändrad lydelse av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.

Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen

dels att antaga i propositionen framlagda förslag till

1:o förordning angående ändrad lydelse av 20 § 1 och 2 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor;

2:o förordning angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor;

dels ock — med ändring av vad som föreslagits i årets statsverksproposition angående de under femte huvudtiteln upptagna anslagen till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor och Kristilllägg till erkända arbetslöshetskassor — att till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor.

Propositionen innebar, att det i förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor stadgade maximumbeloppet för daghjälp skulle höjas från 7 till 8 kronor samt att det enligt förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristilllägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor av statsmedel utgående kristillägget om 75 öre för varje daghjälp skulle omvandlas till ett fast statsbidrag, benämnt grundstatsbidrag, om enahanda belopp.

I samband med propositionen hade sammansatta utskottet behandlat ett antal motioner.

I motionerna nr 461 i första kammaren av herr *Norling* och nr 539 i andra kammaren av herr *Dahlgren*, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta antaga vissa närmare angivna ändringar i de i propositionen framlagda författningsförslagen.

1 mom. Såsom daghjälp må ej utgivas — — — utgår icke i något fall överstiga 11 kronor om dagen.

Daghjälp skall — — — lämnat medgivande.

Såsom familjeförsörjare — — — uppbära husföreståndarinnettillägg.

2 mom. Barntillägg utgör — — — 25 öre om dagen.

I daghjälp och familjetillägg må — — — helt innehållas.

Familjetillägg må utgå, även om summan av daghjälp och tillägg överstiger 11 kronor om dagen.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1950.

2) förordning angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

1 §. Enligt föreslagen lydelse.

2 §. Grundstatsbidrag utgår med 4 kronor för varje dag, för vilken daghjälp utgivits — fortsättningen av paragrafen enligt föreslagen lydelse.

7 §. Enligt föreslagen lydelse.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1950.»

Propositionen hade, såvitt anginge anvisande av anslag under femte huvudtiteln, hänvisats till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott, därvid den tilldelats andra lagutskottet. Motionerna I: 202, II: 186, II: 188 och II: 258 hade hänvisats till statsutskottet samt motionerna I: 167, I: 461 och II: 539 till lagutskott, därvid de tilldelats andra lagutskottet. Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade propositionen och motionerna hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott.

Sammansatta utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte antaga de genom propositionen framlagda förslagen till

1) förordning angående ändrad lydelse av 20 § 1 och 2 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor; samt

Ändrad lydelse av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.

2) förordning angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor;

B) att riksdagen måtte till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor;

C) att motionerna I: 167 och II: 186 samt motionerna I: 461 och II: 539, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D) att motionerna I: 202 och II: 258 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

E) att motionen II: 188 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sammansatta utskottets hemställa-
n föredrogs; och anförde därvid

Herr DAHLGREN: Herr talman! Utskottets hemställa-
n innebär en höjning av daghjälpen storlek från nuvarande sju till åtta kronor. Jag har i anslutning till den kungl. proposition, som förelagat i ärendet, väckt en motion och i denna hänvisat till att under den tid, som förordningen varit i kraft, nämligen från 1934, ha levnadskostnaderna stigit med omkring 70 procent. Av detta följer, att om man skulle söka kompensera levnadskostnadernas stegring, skulle daghjälpen i dag vara minimum kr. 10: 20. Detta motionens yrkande ansluter sig till de krav, som framförts av de erkända arbetslöshetskassornas samorganisation, nämligen att det nuvarande kristillägget skulle ersättas med ett grundbidrag på fyra kronor per dag samt att den nu till sju kronor satta övre gränsen för daghjälp med tillägg höjes till elva kronor. Denna hemställa-
n har också biträts av I.O.

Utskottet ställer sig emellertid avvisande. Man drar fram den gamla visan om den ekonomiska situationen,

som hindrar att man kan hjälpa den fackligt organiserade arbetarrörelsen i detta blygsamma krav. När utskottet talar om att en lämplig avvägning bör åvägbringas mellan de olika hjälporganisationerna, en avvägning som ställer arbetslöshetsförsäkringen som ett betydligt förmånligare alternativ än den hjälp, som utgår oberoende av de ersättningsberättigades egna insatser, anser jag det vara på sin plats att på nytt erinra om den skillnad, som förefinns och som betyder exempelvis för en kassamedlem här i Stockholm att han erhåller i högsta daghjälp kr. 8: 75 för man och hustru men att det sammanlagda understödet vid kontantunderstöd från arbetslöshetsnämnd på samma plats är kr. 11: 02. Läger jag därtill att vissa kassor — och det har ju utskottet självt framhållit — befinna sig i en sådan belägenhet, att de icke kunna tillförsäkra sina medlemmar ens den lilla del av den föreslagna maximala ökning, som utskottet nu hemställer om, då anser jag att en så avvisande ställning som man nu intar icke befrämjar utan snarare motverkar anslutningen till arbetslöshetskassorna. Talet från utskottets sida om att det varit önskvärt att redan i dagens läge kunna åstadkomma en kraftigare höjning av arbetslöshetskassornas understöd eller förhoppningen om att efter förnyad prövning det skall uppstå ett läge, som möjliggör att såväl det allmännas som försäkringstagarnas intressen bliva i görligaste mån tillgodosedda, anser jag vara ett tal som inte är så särdeles mycket att bygga på för försäkringstagarna. Vi ha alla hört talas om den föreslagna obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen, och vi ha alla fått konstatera detta vackra löftes ömkliga skeppsbrott.

Anledningen till att kravet från den fackliga rörelsen om en höjning av de maximala beloppen och en ökning av de statliga bidragen till arbetslöshetskassorna inte framställts tidigare har varit, att man velat avvakta den obliga-

Stöd åt odlingen av bruna bönor, hampa och lin.

toriska arbetslöshetsförsäkring, som man hade räknat med skulle träda i kraft inom den närmaste tiden. Nu måste den frågan ställas på framtiden, kanske en avlägsen framtid, och i denna situation finns det ingen annan möjlighet att stödja den fackligt organiserade arbetarrörelsens krav än att nu stödja motionen nr 539 i denna kammar, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till motionen II: 539; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Stöd åt odlingen av bruna bönor, hampa och lin.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 32, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen utav bruna bönor samt av hamp- och linodlingen jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i en till riksdagen den 10 mars 1950 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 142, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att medgiva, att stöd för odling av bruna bönor samt lin och hampa måtte ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen uppdragna riktlinjer ävensom att å riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa dels under ovan nämnda anslag ett belopp av 1 665 000 kronor och dels till Täckande av underskott i clearingkassan för mjukfibrig hampa ett förslagsanslag av 400 000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle garantipriset för bruna bönor fastställas till en krona per kilogram.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 423 av herr *Elofsson, Gustaf*, och herr *Persson, Ivar*, samt II: 513, iikalydande, av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.* ävensom

2) I: 424 av herr *Nilsson, Hjalmar*, *m. fl.* och II: 512, likalydande, av herr *Nilsson* i Svalöv *m. fl.*, i vilka samtliga motioner hemställt, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte fastställa ett garantipris av en krona 10 öre per kilogram bruna bönor av 1950 års odling.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 423 och II: 513 ävensom I: 424 och II: 512, medgiva att stöd för odling av bruna bönor måtte ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet angivna riktlinjer;

B. medgiva att stöd för odling av lin och hampa måtte ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med de i propositionen uppdragna riktlinjerna;

C. å riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa

1) till Befrämjande av fröodlingen *m. m.*: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm och lindhalm ett reservationsanslag av 1 665 000 kronor, samt

2) till Täckande av underskott i clearingkassan för mjukfibrig hampa ett förslagsanslag av 400 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Jon Jonsson, Henry Johansson, Andersson* i Tungelsta, *Andersson* i Hyssna, *Jonsson* i Järvsand och *Lindström*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna

Stöd åt odlingen av bruna bönor, hampa och lin.

I: 423 och II: 513 ävensom I: 424 och II: 512 medgiva att stöd för odling av bruna bönor må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med de i propositionen angivna riktlinjerna;

B. medgiva att — — — (lika med utskottet) — — — 400 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr ANDERSSON i Tungalsta: Herr talman! Tillsammans med några andra av jordbruksutskottets ledamöter har jag till detta betänkande fogat en reservation med hemställan om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna fråga.

Under åren 1948 och 1949 garanterades odlarna av bruna bönor här i landet ett garantipris med stöd av statsmedel av kr. 1:10 per kg. Odlingen av bruna bönor ökade avsevärt under 1949, och i det förslag till garantipris under innevarande år för denna odling, som Kungl. Maj:ten framlagt, föreslås ett garantipris av en krona. Utskottsmajoriteten har emellertid föreslagit, att samma garantipris skall utgå under innevarande år som under 1949, nämligen kr. 1:10. Med hänsyn till bruna böners betydelse ur försörjningssynpunkt anse även reservanternas det önskvärt att odlingen av denna kulturväxt upprätthålles i ungefär nuvarande omfattning. Det torde därvid fästas avseende framför allt vid att en inlösningsgaranti beslutas av statsmakterna, en garanti, som oavsett skördens storlek och importmöjligheterna under alla förhållanden tillförsäkrar odlarna avsättning av skörden till ett visst i förväg fixerat skäligt pris.

Vid årsskiftet 1948—1949 fanns ett lager av bruna bönor här i landet på omkring 883 ton, men när man kom fram till årsskiftet 1949—1950 var lagerhållningen av bruna bönor uppe i 2 333 ton. De partier, som odlarna den 1 april detta år hembjöd spannmålsbolaget för inlösen till det garanterade priset av kr. 1:10 per kilogram, uppgick till omkring 511 ton.

Nu är tillgången på bruna bönor här i landet alltså ganska god. För förbrukning under innevarande år stå till förfogande, inberäknat årets skörd, som torde kunna uppskattas till ungefär 2 000 ton, omkring 3 800 ton. Den årliga konsumtionen före kriget var cirka 3 000 ton. Tidigare har statsmakterna garanterat ett pris av kr. 1:10, och det på detta garantipris baserade detaljhandelspriset har av priskontrollnämnden fastställts till kr. 1:45 å 1:50 per kilogram. Detaljhandelspriset i dag utgör kr. 1:25 å 1:35 per kilogram. Av de offerter, som kommit svenska företag till handa, framgår att prisnivån på bruna bönor synes ligga ganska fast. Noteringarna från Nederländerna, som är den främsta och så gott som enda försäljaren av bruna bönor på den europeiska marknaden, röra sig nu omkring ett fob-pris på 91 eller 92 öre per kilogram. Det anses att denna prisutveckling är ägnad att stimulera till ökad odling av bruna bönor i Nederländerna. Resultatet av en sådan utveckling med större odling av bruna bönor i Holland lär väl bli ökat utbud och sannolikt fallande priser på världsmarknaden.

Ett garantipris för de svenska odlarna av en krona per kilogram bör väl i detta läge vara ganska rimligt. Fastställles ett högre pris, är det sannolikt att den kvantitet bruna bönor, som spannmålsnämnden får inlösa senast den 1 april nästa år, kommer att bli ännu större än det parti, som man fick inlösa i år. Det kan ju leda till att det blir överskott, att Spannmålsbolaget får ett stort lager av bruna bönor som inte kan säljas till det pris som den fria handeln har givit vid handen här i landet, och det innebär ju att det får realiseras med förlust för Spannmålsbolaget, d. v. s. för staten.

Med stöd av detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen, vilket innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Stöd åt odlingen av bruna bönor, hampa och lin.

Herr AHLSTEN: Herr talman! Av livsmedelskommissionens redovisning för utvecklingen och omfattningen av denna odling framgår, att odlingen år 1948 av bruna bönor uppgick till endast 1 000 hektar. Detta hade till följd, att det blev ont om bruna bönor i landet, och därför höjdes garantipriset till kr. 1:10 per kilogram. Genom denna åtgärd kom odlingen upp i en betydligt större omfattning, och vi ha för närvarande en odling som motsvarar behovet.

Nu har utskottet funnit det lämpligt att bibehålla detta garantipris, vilket också har förordats av livsmedelskommissionen i dess framställning till Kungl. Maj:t. Utskottet har emellertid skrivit försiktigt i sin motivering: »Därest så skulle visa sig erforderligt med hänsyn till förändringar i produktionskostnaderna, bör dock Kungl. Maj:t äga befogenhet att justera priset.» Utskottet anser alltså, att man skall bibehålla det nuvarande odlarpriset, vilket också har förordats av livsmedelskommissionen, och samtidigt lägga i Kungl. Maj:ts hand att justera priset, därest produktionskostnaderna skulle visa, att en sådan justering vore av behovet påkallad.

Med det jag nu har sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag fäster kammarens uppmärksamhet vid att herr Ahlsten meddelade, att utskottet hade lagt i Kungl. Maj:ts hand att fastställa priset, om så med hänsyn till produktionskostnaderna skulle bli ändamålsenligt. Med hänsyn till det höga garantipriset växer Spannmålsbolagets lager, och statskassan ådrages slutligen stora kostnader. Jag fäster kammarledamöternas uppmärksamhet vid att man här genom att hålla ett för högt garantipris kan skapa ett så stort lager

av bruna bönor, att det kommer att kosta staten mycket pengar att realisera det till underpris.

Herr HANSSON i Skegrie: Herr talman! Jag tillåter mig betvivla, att de spekulationer beträffande lagerhållningens uppkomst, som herr Andersson i Tungelsta nyss anförde, äro riktiga. Herr Andersson ville framhålla, att odlingen har ökats så mycket genom införandet av garantipriset 1949, att vi nu ha ett mycket stort lager. Det förhåller sig så, att när vi år 1948 återinförde ett garantipris på kr. 1:10, hade vi inte större odling än 1 031 hektar. Detta föranledde att priset på hösten 1948 avsevärt översteg kr. 1:10 — det gick då för odlarna av bruna bönor att få ut ett pris på 1:30, 1:35 och tidvis 1:40. Det var sannolikt detta höga pris under 1948 som föranledde den stora ökningen av odlingarna under 1949.

Jag vill med detta säga, att om man sätter ett för lågt garantipris och detta medför att odlingen sjunker, så stiger priset i marknaden avsevärt över garantipriset, och man låter då snålheten bedra visheten. Sätter man däremot ett garantipris som odlarna äro tillfredsställda med, får man en odling som täcker behovet, och garantipriset blir samtidigt maximipris. Så har det inträffat i år. Priset på bruna bönor har i höstas hållits omkring kr. 1:10, emedan odlingen har varit tillräcklig.

Uttalandet i reservationen, att man kan köpa billigare utifrån, tycker jag är mycket anmärkningsvärt. För det första vill jag säga, att vi här inte böra låta utlandspriserna vara bestämmande för priserna på svenska jordbruksprodukter. För det andra vill jag säga, att de svenskodlade bönorna såvitt jag känner till äro av bättre kvalitet än de importerade, och därför böra de också vara värda litet mer.

Det har också sagts från vissa myndigheter, att denna odling lämpar sig

Stöd åt odlingen av bruna bönor, hampa och lin.

för svenskt jordbruk. Den behövs för att variera driften vid vissa jordbruk, och framför allt passar den för de mindre jordbruken därigenom att den är så arbetskrävande. Det finns i regel överskott av arbetskraft vid de mindre bruken, och den lönas på ett ordentligt sätt genom denna odling. Man kan nämligen i mycket liten utsträckning mekanisera odlingen av bruna bönor, utan den får skötas nästan helt med mänskligt arbete.

Arbetslönerna ha stigit avsevärt sedan 1949, när vi hade ett pris på kr. 1: 10. Om jag inte missminner mig steg arbetslönerna med 2 öre per timme den 1 januari och med ytterligare 4 öre den 1 mars, alltså med sammanlagt 6 öre per timme. Detta arbetspris, som får betalas för lejd arbetskraft, bör väl också tillkomma dem som själva odla bruna bönor. Arbetskostnadernas stegring motiverar enligt min mening att man inte sänker garantipriset. Jag kan, herr talman, inte finna någon saklig motivering för att gå längre ned i pris än vad som rekommenderats av såväl livsmedelskommissionen som priskontrollnämnden, nämligen att man skall bibehålla det pris som gällde i fjol på kr. 1: 10, och jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet vid ett par omständigheter i denna fråga.

Fjölårspriset på 1: 10 per kilogram för denna produkt visade sig vara tillräckligt stimulerande för en mycket snabb utökning av arealen för odlingen. Det finns risker för att man, om man i år håller fast vid samma pris, kan få en areal som för med sig vissa besvärligheter. Ett pris på 1: 10 motsvarar ett konsumentpris, som ligger någonstans emellan 1: 45 och 1: 50 per kilogram enligt marginaler godkända

av priskontrollnämnden. Det är sålunda det normalpris vi ha tillämpat under den gångna vintern, när den svenska skörden har varit i marknaden. Det har sedermera under de senaste månaderna importerats bruna bönor från utlandet, i huvudsak ifrån Holland, till så avsevärt lägre priser, att man kunde släppa normalpriset, och i dagarna ligger detaljhandelspriset mellan 1: 25 och 1: 35 här i Stockholm. För den händelse vi nu vidhålla ett pris på 1: 10 och göra anspråk på att skörden skall absorberas av den svenska konsumtionen, kommer som ett brev på posten en höjning i priset för konsumenterna — jag föreställer mig tillbaka till ungefär det gamla normalpriset — redan i höst. Ha vi däremot en odling, som ger utrymme för en kompletteringsimport till lägre priser, torde det väl finnas vissa möjligheter att bibehålla det relativt låga och för konsumenterna önskvärda priset även under förutsättning att skörden absorberas på den svenska marknaden.

Man får ju räkna med att denna odling, även om den betyder en del för småjordbruket, näppeligen har den allmänna jordbrukspolitiska betydelse, att det kan vara motiverat att till fördel för denna speciella trädgårdsprodukt till skillnad från alla andra trädgårdsprodukter utestänga en import till ett väsentligt billigare pris. Jag har den uppfattningen att en krona per kilogram är ett relativt högt pris, som kommer att ge oss den odling som ur beredskapssynpunkt kan vara lämplig. Jag är således rädd för att om man inte ger denna varningssignal utan bibehåller det gamla priset, komma vi att få en överskottskvantitet av denna vara, som förmodligen Spannmålsbolaget får lösa in våren 1951 med icke obetydlig förlust för statskassan. Jag utgår nämligen ifrån att man inte, med hänsyn till konsumenterna av den vara det här gäller, kan sätta ett absolut stopp för importen av de billigare holländska bö-

Stöd åt odlingen av bruna bönor, hampa och lin.

norna. Jag tror därför att det både för det svenska jordbrukets och de svenska konsumenternas skull, inte bara med tanke på produktionsåret 1950—51 utan även på längre sikt, är den riktiga linjen att här följa reservanternas förslag.

Herr HANSSON i Skegrie (kort genmäle): Herr talman! Jag ber ännu en gång att få understryka, att enligt min mening, vilken icke synes ha uppfattats av herr statsrådet, var det inte garantipriset på 1: 10 som föranledde den ökning av odlingen vi fingo i fjol, utan det var det högre pris som utgick 1948 och som översteg garantipriset, nämligen 1: 35 och därutöver. Det var spekulationen att även under 1949 få ut detta pris som föranledde odlarna att öka arealen 1949. Om man nu sänker priset till en krona per kilogram, är det möjligt att arealen sjunker igen, så att priset på marknaden blir högre än 1: 10. Denna enligt min mening något kortsynta politik kan åstadkomma en rakt motsatt verkan mot vad man önskar.

Sedan kan jag inte underlåta att ånyo uttala en viss förvåning över att man tillåter världsmarknadspriset eller utlandspriset på en produkt som denna, som tarvar så mycken mänsklig arbetskraft att frambringa, att i så stor utsträckning vara vägledande för prisbestämmelserna inom landet.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! Med anledning av herr Hanssons i Skegrie anmärkning mot de siffror, som jag anförde i fråga om befintliga lager skall jag be att få uppge, att vid årsskiftet 1948—49 fanns ett lager av 883 ton bruna bönor inom landet, medan vid årsskiftet 1949—50 lagret hade ökat till 2 333 ton. Detta visar ju att odlarna ansågo, att 1: 10 per kilogram var ett mycket förmånligt pris, och det är väl sannolikt att odlingen kommer att upprätthållas även under innevarande år, därest vederbörande veta att de kunna få sina bruna bönor

inlösta till ett pris av en krona per kilogram. Ett sådant inlösningspris torde kunna innebära, att minuthandelspriset även under detta konsumtionsår kan bibehållas vid det minuthandelspris som vi ha i dag, nämligen 1: 25 och 1: 35.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobson i Vilhelmina begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaran bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarans ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 81 ja och 86 nej, varjämte 8 av kammarans ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaran hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 10.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 33, med anledning av Kungl.

Maj:ts proposition angående anslag till
Priseclearing å kaffe.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets be-
tänkande nr 49, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till lag
om ändring i kommunalskattelagen den
28 september 1928 (nr 370), m. m.,
jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 17 februari 1950 dagteck-
nad, till bevillningsutskottet hänvisad
proposition, nr 93, hade Kungl. Maj:t,
under återopande av propositionen bi-
lagt utdrag av statsrådsprotokollet över
finansärenden för samma dag, föresla-
git riksdagen antaga vissa vid propo-
sitionen fogade, under 1)—8) upptagna
författningsförslag, avseende ändrade
bestämmelser om beskattning av liv-
försäkringsanstalter och livförsäkrings-
tagare, m. m.

I samband härmed hade utskottet be-
handlat ett antal motioner.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med förkla-
rande att Kungl. Maj:ts förevarande
proposition nr 93 icke kunnat av riks-
dagen oförändrad bifallas ävensom i
anledning av följande motioner, näm-
ligen de likalydande motionerna I: 59
av herr Ivar Persson m. fl. samt II: 62
av herrar Hansson i Önnarp och Hans-
son i Skegrie, de likalydande motioner-
na I: 238 av herr Petré och II: 287 av
herr Kristensson i Osby samt motionen
I: 409 av herr Ewerlöf,

1) för sin del antaga det vid propo-
sitionen fogade förslaget till lag om
ändring i kommunalskattelagen den 28
september 1928 (nr 370) med de änd-
ringar av 30 § 2 mom., 46 § 2 mom.
och 54 § samt punkten 3 av anvisning-
arna till 30 §, punkten 1 av anvisning-
arna till 31 § och punkten 1 av anvis-

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

ningarna till 33 § ävensom punkten 4
av ikraftträdandebestämmelserna, som
av utskottet förordats;

2) antaga det vid propositionen fo-
gade förslaget till förordning angående
ändring i förordningen den 26 juli 1947
(nr 576) om statlig inkomstskatt med
de ändringar av 7 §, som utskottet fö-
reslagit;

3) antaga det vid propositionen fo-
gade förslaget till förordning angående
upphävande av förordningen den 28
maj 1943 (nr 265) om begränsning av
skatt för svensk livförsäkringsanstalt;

4) för sin del antaga det vid propo-
sitionen fogade förslaget till lag angä-
ende upphävande av lagen den 30 juni
1937 (nr 664) om beräkning i vissa fall
av skattepliktig intäkt på grund av pu-
pillpension från staten;

5) antaga det vid propositionen fo-
gade förslaget till förordning angående
ändring i förordningen den 26 juli 1947
(nr 577) om statlig förmögenhetsskatt;

6) för sin del antaga det vid propo-
sitionen fogade förslaget till förordning
om ändring i taxeringsförordningen
den 28 september 1928 (nr 379) med
den ändring av 29 § 1 mom., som före-
slagits av utskottet;

7) för sin del antaga det vid propo-
sitionen fogade förslaget till förordning
om ändring i uppbördsförordningen
den 31 december 1945 (nr 896); samt

8) antaga det vid propositionen fo-
gade förslaget till förordning angående
ändrad lydelse av 12 § förordningen
den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt
och gåvoskatt; ävensom

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 118
av herr Grym m. fl. och II: 138 av herr
Jansson i Kalix m. fl., samt

2) de likalydande motionerna I: 408
av herr Gottfrid Karlsson och II: 497
av herr Lindström m. fl.,

mätte, i den mån de icke kunde an-
ses besvarade genom vad utskottet an-
fört och hemställt, av riksdagen lämnas
utan åtgärd.

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

Utskottets förslag innebar i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag bl. a. den ändringen, att avdrag vid taxering för försäkringspremier — i vilket hänseende Kungl. Maj:t förordad bibehållande av det nuvarande 200-kronorsavdraget — skulle, om skattskyldig under beskattningsåret varit gift och levtt tillsammans med andra maken, för dem båda gemensamt få åtnjutas med högst 400 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Franzon*, *Allard* och *Kärroller*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 93 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas ävensom i anledning av motionen I: 409 av herr *Ewerlöf*, för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar av 30 § 2 mom. och 54 § samt punkten 3 av anvisningarna till 30 §, punkten 1 av anvisningarna till 31 § och punkten 1 av anvisningarna till 33 § ävensom punkten 4 av ikraftträdandebestämmelserna, som av reservanterna förordats;

2)—8) (= utskottet);

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 59 av herr *Ivar Persson* m. fl. samt II: 62 av herrar *Hansson* i *Önnarp* och *Hansson* i *Skegrie*,

2) de likalydande motionerna I: 118 av herr *Grym* m. fl. och II: 138 av herr *Jansson* i *Kalix* m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 238 av herr *Petrén* och II: 287 av herr *Kristensson* i *Osby*, samt

4) de likalydande motionerna I: 408 av herr *Gottfrid Karlsson* och II: 497 av herr *Lindström* m. fl.,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Enligt reservanternas förslag skulle förhöjning av maximibeloppet för avdrag för försäkringspremier ej äga rum.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **KÄRRLANDER**: Herr talman! I anledning av den reservation, som är fogad till bevillningsutskottets betänkande nr 49, skall jag be att få framhålla några synpunkter i fråga om det s. k. sociala avdraget.

I det avsnitt av Kungl. Maj:ts i detta betänkande behandlade proposition som gäller ändrade bestämmelser för beskattning av försäkringstagare har frågan om 200-kronorsavdraget upptagits till övervägande. Departementschefen har kommit till den ståndpunkten, att han för närvarande inte vill förorda en höjning av detta avdrag. Skälen till detta ståndpunktstagande kanske åskådliggöras bäst om jag citerar en passus ur propositionen. Departementschefen säger: »Såsom jag tidigare framhållit, bör vid en blivande allmän revision av skattelagstiftningen övervägas, i vad mån ytterligare förändringar kunna genomföras i fråga om beskattning av livförsäkringsanstalter och livförsäkringstagare. Vid en dylik revision torde böra prövas bl. a. frågan om avskaffande av det nuvarande 200-kronorsavdraget. Vid sådant förhållande anser jag mig icke nu böra föreslå en höjning av nämnda avdrag.»

Sedan denna proposition skrevs har Kungl. Maj:t den 17 mars tillkallat sakkunniga för en teknisk revision av inkomstskattelagstiftningen, och i direktiven för dessa sakkunniga har uttalats, att frågan om 200-kronorsavdragets avskaffande skall utredas. Frågan om huruvida 200-kronorsavdraget skall vara kvar eller helt avskaffas ligger alltså nu under utredning. Det är ett av de skäl som varit avgörande för reservanterna, när de ha sagt sig, att denna fråga ligger så till, att det knappast kan vara klokt att höja detta avdrag till

det dubbla för äkta makar, som bevillningsutskottets majoritet föreslår. Jag tror också att man kan säga, att utskottsmajoritetens motivering för denna ståndpunkt inte är alldeles övertygande. Utskottet säger kort och gott: »Utskottet finner i likhet med motionärerna skäl tala för en höjning av maximibeloppet för ifrågavarande avdrag beträffande äkta makar.» Men sedan tvär bevillningsutskottet sina händer och säger: »Detta innebär dock inte, att utskottet tagit ställning mot den av departementschefen anförda motiveringen för bibehållande av nuvarande gräns. Därest det vid en senare omläggning av avdragsrätten i allmänhet befinner lämpligt att helt borttaga rätten till sådant avdrag, varom nu är fråga, bör den nu föreslagna höjningen icke utgöra hinder härför.» Reservanterna ha nog haft den meningen, att man har tagit ställning, när man har föreslagit en höjning till det dubbla av avdraget för äkta makar, och att det knappast är befogat att säga, att det sedan går lika bra att avskaffa avdraget.

Vi reservanter ha också fäst oss vid en annan sida av saken, nämligen att det knappast kan anses nödvändigt att höja avdraget för äkta makar till det dubbla. 1949 års uppbördssakkunniga ha nämligen konstaterat, att det stora flertalet av skattedragarna inte kunna utnyttja det nuvarande 200-kronorsavdraget. Jag skall, herr talman, be att få illustrera detta med några siffror. Jag kan då först konstatera, att i ett s. k. blandat taxeringsdistrikt 20,9 procent helt kunnat utnyttja 200-kronorsavdraget, 61 procent kunnat utnyttja det delvis och över 18 procent inte alls kunnat göra något avdrag. I en ren landsbygdskommun ha endast 14,28 procent helt kunnat utnyttja detta avdrag. I en annan landsbygdskommun ha endast 12 procent kunnat utnyttja detsamma, vilket bestyrker vad jag förut anförde.

Som ett ytterligare skäl för reservan-

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

ternas ståndpunkt skall jag taga mig friheten att anföra vad bevillningsutskottet säger i sitt betänkande nr 55, som rör ändring i uppbördsförordningen. Där konstaterar bevillningsutskottet, att 1949 års uppbördssakkunniga funnit, att de allra flesta av skattedragarna inte kunnat utnyttja detta 200-kronorsavdrag. Som en konsekvens härav föreslår bevillningsutskottet, att man för att bringa preliminärskatten i närmare anslutning till den slutliga skatten vid utarbetande av skattetablerna skall ta bort dylika s. k. sociala avdrag, som nu medräknas vid uppgörandet av dessa tabeller. Jag anser det alldeles riktigt att förfara på detta sätt, ty då kommer det att bli bättre överensstämmelse mellan den preliminära skatten och den slutgiltiga skatten.

Sedan har ju, herr talman, denna fråga även en ekonomisk sida, som jag inte skall försöka ge mig närmare in på. Jag kan nöja mig med att säga, att det naturligtvis inte är alldeles betydelselöst om man höjer avdragsrätten för äkta makar från nuvarande 200 kronor till 400 kronor.

Herr talman! Jag skall be att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Franzon m. fl. avgivna reservationen.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Det här föreliggande utskottsbetänkandet rör utan tvivel en av de mest invecklade och svåra frågor som förelagts årets riksdag. Bevillningsutskottet har sökt att tränga igenom de olika problem det här gäller, och jag tror det kan sägas att såväl Kungl. Maj:t som utskottet ha kommit till det resultat som det är möjligt att komma till i nuvarande läge.

Det är också anmärkningsvärt att till detta betänkande endast har avgivits en reservation och att denna gäller en mycket liten detalj i hela detta problemkomplex. Reservanterna ha i sin

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

reservation och genom sin talesman här i kammaren herr Kärrlander anfört, att det är onödigt och olämpligt att höja det sociala avdraget för äkta makar från 200 kronor till 400 kronor. Men om, som herr Kärrlander sade, endast 20 procent av skattebetalarna kunna utnyttja det nuvarande avdraget, vilket torde vara riktigt, så visar ju detta, att det här inte gäller någon stor fråga och att den föreslagna förändringen icke kan komma att vålla några större olägenheter.

Man måste dock i detta sammanhang komma ihåg en annan sak. Riksdagen har sedan många år tillbaka krävt en höjning av detta avdrag, det s. k. sociala avdraget, d. v. s. avdrag för erlagda premier på sådana försäkringar, för vilka försäkringsbeloppet icke beskattas när det en gång har utfallit. På riksdagens initiativ tillsattes ju också en särskild utredning, den s. k. 1944 års allmänna skattekommitté, som skulle företaga en översyn av dessa problem. Denna kommitté lade fram ett förslag, som sedan flera år tillbaka har vilat hos Kungl. Maj:t. Motioner i frågan ha år efter år väckts i riksdagen. Riksdagens bevillningsutskott har skrivit till Kungl. Maj:t och hemställt, att kommitténs förslag skulle föreläggas riksdagen, men riksdagen har ändå inte fått något förslag i ämnet. När nu en möjlighet föreligger att samtidigt med ändrade regler för beskattning av livförsäkringsanstalterna få en ändring i den paragraf i kommunalskattelagen, som gäller detta avdrag, förefaller det utskottsmajoriteten naturligt att tillmötesgå riksdagens tidigare klart uttalade uppfattning i detta avseende. Det må vara riktigt som herr Kärrlander anför, att denna fråga skall bli föremål för förnyad utredning. Men det är ingen som vet till vilket resultat denna utredning kommer att leda. Det är över huvud taget ingen som i dag vet, när denna utredning blir slutförd. Men man kan ju gissa, och jag tror näppeli-

gen att man gissar fel om man säger, att det dröjer rätt många år framåt.

Jag ber dock herr Kärrlander lägga märke till att bevillningsutskottet icke har tillstyrkt folkpartiets motion, som avsåg en justering uppåt även av ensamståendes avdragsrätt i detta avseende till 300 kronor, utan att bevillningsutskottet har nöjt sig med att låta det hittillsvarande beloppet stå kvar för ensamstående och dubbla beloppet för gifta. Även om man tänker sig att vi så småningom skulle komma fram till en särbeskattning, så blir det såsom för närvarande ett 200-kronorsavdrag för varje individ. Utskottet har således velat säkra sig mot att några invändningar ur den synpunkten skola kunna riktas mot förslaget.

Herr Kärrlander hänvisade vidare till propositionen nr 244 med förslag till ändring i uppbördsförordningen och bevillningsutskottets med anledning härav avgivna betänkande, nr 55, som har delats i dag. Jag kan inte finna att vad som där föreslås på något sätt inverkar på denna angelägenhet. Att avdragen för försäkringspremier skulle undantagas vid beräkandet av preliminär skatt har ingen som helst betydelse vid skattetabellernas uppgörande. Men dessa avdrag ha däremot inflyttande vid den slutliga taxeringen, och ett höjt avdrag hör således inte kunna vålla något trassel utan i stället medföra den fördelen att man kommer litet närmare det rätta beloppet när man uttager preliminär skatt. Genom det större avdraget värjer man sig även mot att det blir för mycket i kvarstående skatt, vilket enligt vår uppfattning icke alls är av ondo.

Jag tror att om man ser denna fråga som den ligger till, herr talman, så vållar ett beslut i överensstämmelse med utskottets linje inga som helst svårigheter. Skulle den dagen komma, då riksdagen ställes inför ett färdigt förslag om övergång till ett system, där alla avdrag äro bortplockade, föreligga

inga svårigheter att övergå till en sådan ordning, fastän man i dag har gjort den förändring som utskottet föreslår. Då blir det fråga om att avskaffa alla avdrag utan hänsyn till det ena eller det andra.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till bevillningsutskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Bladh* och *Hansson* i Skegrie.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Herr Kärrlander ville göra gällande, att det inte skulle föreligga något behov av att höja det sociala avdraget för äkta makar. Han stöder detta uttalande på det förhållandet, att många för närvarande inte utnyttja det nuvarande avdraget på 200 kronor. Jag skulle vilja hävda att om detta avdrag på 200 kronor allmänt utnyttjades, skulle det inte fylla någon uppgift. Då kunde man avskaffa det. Men just det förhållandet, att många inte utnyttja avdraget tyder på att det behövs. Man får inte glömma att syftet med detta avdrag är att stimulera till regelbundet sparande och omtänksamhet för framtiden.

I övrigt delar jag herr Olssons i Gävle uppfattning, att den tekniska revisionen av skattelagstiftningen inte innebär något hinder för en förändring av det sociala avdraget för äkta makar. Jag förstår mycket väl reservanternas inställning, när de säga, att man på detta område bör ha så stabila regler som möjligt, då det här gäller försäkringsavtal på längre sikt. Jag tror dock icke att den avdragsregel det här är fråga om inverkar på valet av försäkringsform. Jag delar också den uppfattning, som uttalats under diskussionen, att man mycket väl kan höja avdraget för äkta makar och ändå övergå till ett schablonavdrag, om det ur andra synpunkter kan vara nödvändigt att vid lämpligt tillfälle införa ett sådant.

Det nuvarande sociala avdraget bestämdes till 200 kronor år 1910. Sedan

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

dess har penningvärdet betydligt förändrats, och detta är givetvis en anledning till en justering av avdraget. Det var också därför som 1944 års skattekommitté föreslog en höjning av avdraget till 300 kronor. När detta förslag var ute på remiss föreslog Landsorganisationen en höjning till 400 kronor och försäkringsanstalterna Folket-Samarbete föreslog en höjning för äkta makar till 600 kronor. I den motion som jag avlämnat i denna fråga vid årets riksdag har jag framhållit, att det för äkta makar behövs ett större försäkringsskydd än för ensamstående, särskilt då barn finnas i familjen. Jag har även påpekat att det ofta kan hända, att två personer, som var och en för sig har ett avdrag på 200 kronor, gifta sig och genom äktenskapet få mindre avdrag än tidigare, vilket icke kan vara riktigt.

Som herr Olsson i Gävle nämnde omfattar det föreliggande ärendet inte bara detta sociala avdrag utan över huvud taget beskattning av försäkringsanstalter och försäkringstagare. Det gäller alltså spørsmål av mycket stor räckvidd. Bevillningsutskottet har ju varit enigt om allting annat utom detta sociala avdrag, och jag skall därför inte orda mycket om andra ting. Men jag vill ändå erinra om att bevillningsutskottet i sin skrivning framhåller, att arvs-, gåvo- och kvarlåtenskapsbeskattningen av livförsäkringstagare bör göras till föremål för en snabb översyn. Utskottet framhåller att en omarbetning av nuvarande beskattningsregler är av behovet starkt påkallad och av brådsakande natur. Även finansministern har i propositionen framhållit, att reglerna på detta område inte äro tillfredsställande. Jag vill nämna för kammarens ledamöter att nuvarande regler exempelvis verka på det sättet, att om en man har en ålderdomspensionsförsäkring och hustrun dör, får han ära hälften av sin egen pensionsförsäkring och får betala arvsskatt på detta belopp.

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

alltså på halva kapitalvärdet av sin egen försäkring. Sådana förhållanden böra givetvis justeras, och jag ber att få understryka vad bevillningsutskottet i det fallet har anfört.

Herr talman! Jag yrkar bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr HÄCKNER: Herr talman! Jag vill i samband med behandlingen av detta ärende fästa kammarens uppmärksamhet vid den orättvisa behandling, som har vederfarits utländska försäkringsanstalter här i landet. Således ha utländska försäkringsanstalter, som här i riket drivit trafikförsäkringsrörelse, såsom skattepliktig nettoinkomst påförts 5 procent av anstaltens premieinkomst av här bedriven rörelse, detta enligt bestämmelser som införts för något år sedan. Denna inkomst har emellertid varit rent fiktiv, då anstalterna icke ha fått tillgodoräkna sig mer än 3 procent av dessa premier såsom verklig nettoinkomst. Genom den i detta utlåtande föreslagna lagstiftningen avhjälpes denna orättvisa från år 1951, men den redan begångna orättvisan står kvar. Jag har mig bekant att det i utlandet har väckt en för Sverige mindre hedrande uppmärksamhet, att man på detta område har diskriminerat de utländska försäkringsanstalterna.

Herr talman! Jag har i detta samband intet yrkande, men jag har ändå velat påpeka den orättvisa som här har begåtts.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag tillåter mig yttra några ord om utskottets förslag att för äkta makar höja avdraget för kapitalförsäkringspremier ifrån 200 till 400 kronor. Som kammarens ledamöter känna till har Kungl. Maj:t bemyndigat mig att tillkalla utredningsmän för att undersöka möjlig-

heterna för en förenkling av skattelagstiftningen med särskilt syfte att försöka ernå en bättre överensstämmelse mellan skattelagstiftningen och vårt nuvarande uppboordsväsen. Jag fäster uppmärksamheten vid att man bör kunna göra en sådan retuschering av skattelagstiftningen utan att man därigenom förändrar skattefördelningen mellan medborgarna. Med hänsyn härtill föreslog Kungl. Maj:t i den proposition, som här föreligger till avgörande, att detta sociala bidrag skulle bibehållas vid vad det hittills varit och att man skulle ta ståndpunkt till frågan i samband med framläggandet av de sakkunnigas förslag längre fram. Nu har emellertid utskottet icke beaktat denna min uppfattning utan föreslagit att man nu skall höja detta avdrag. Utskottet tillfogar att denna höjning kan vara mera provisorisk och att det inte bör vara någon omöjlighet att sedan göra en omläggning, om utredningen skulle leda till ett positivt resultat. Jag måste för min del säga, att det borde väl föreligga starka skäl för att man nu skulle företaga en sådan förändring. Jag kan inte se att det finns några sådana skäl.

Detta avdrag kom ju till för 40 år sedan. Det infördes i direkt strid mot skattelagstiftningens grundprinciper, enligt vilka avsättning till kapitalbildning icke skall medge rätt till avdrag. Det kom till för att stimulera de bredare folklagren att skaffa sig försäkringskydd, alltså i rent uppfostringssyfte. Det kan naturligtvis diskuteras om det var förståndigt eller ej att införa detta avdrag. Men den saken skall jag inte ge mig in på, ty det är en fråga som vi få taga ståndpunkt till längre fram. Jag vill endast påpeka att det — som det kanske sagts tidigare i debatten — i samband med uppboordssakkunnigas arbete har visat sig, att det nuvarande 200-kronorsavdraget i allmänhet icke utnyttjas av de breda folklagren. Den stora massan av skattebetalare har ännu

icke fullt kunnat utnyttja detta 200-kronorsavdrag, icke ens äkta makar. Den stimulans, som man med det höjda avdraget säger sig vilja åstadkomma, finns sålunda alltså för stora massor av skattebetalare. Det stora flertalet av skattebetalare ha ännu inte kommit dithän, att deras försäkringspremier för kapitalförsäkring äro så stora, att de inte rymmas inom detta 200-kronorsbelopp. Det är följaktligen först längre upp på inkomstskalan som man kan åstadkomma någon lindring genom höjning av detta avdrag. Man kan givetvis säga att det blir en lindring för den grupp av inkomsttagare som ha litet högre inkomster. Men då måste man fråga sig: varför skall man stanna vid detta inkomstskikt? Varför inte gå vidare? Varför inte göra alla inbetalningar på kapitalförsäkringar avdragsgilla? Det är säkerligen ingen som vill intaga en sådan ståndpunkt. Jag kan därför inte finna annat än att utskottet har haft litet bråttom i detta fall. Jag kan tänka mig att det har varit ett incitament för utskottet, att utskottet vid ett par föregående tillfällen har yttrat sig välvilligt om denna sak och förordat ett höjt avdrag. Jag kan förstå att det har sina svårigheter att komma ifrån gamla utfästelser. Men jag vill dock påpeka att när utskottet ställt sig sympatiskt till denna tanke tidigare, hade man inte som i dag reda på att 200-kronorsavdraget i de flesta fall icke kan utnyttjas. Det är en ny omständighet som kommit till och som väl borde medföra, att man tänkte sig för ännu en gång innan man höjer detta avdrag.

Sedan vill jag bara till sist säga, att man skall inte tro att man lindrar skatterna generellt sett genom att höja avdrag, ty staten måste ju ha sina utgifter täckta. När riksdagen har beslutat utgifterna, så måste inkomsterna till. Det må beslutas vilka avdrag som helst statens utgifter skola ändå täckas, och den minskning som nås genom att

Ändring i kommunalskattelagen m. m.
höja ett avdrag får man sannerligen betala igen på något annat sätt. Det är en vidskepelse att tro att man kan skapa generell skattelindring genom att höja avdragen.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Det var synd att finansministern inte var här när jag försökte förklara, varför utskottet har ställt sig på den ståndpunkt det intagit. Han gjorde ju själv åtminstone ett försök att förstå utskottet, fastän han menade att det skapas en ny situation genom att det blivit klarlagt, att det sociala avdraget inte fullt kan utnyttjas. Det senare är naturligtvis riktigt, och om vi hade försökt lirka med avdraget även för ensamstående, så skulle jag obetingat ha givit finansministern rätt i att det varit klokare att inte röra vid detta avdrag över huvud taget. Men vi föreslog en höjning endast för äkta makar och kommo då fram till ett belopp av 400 kronor, alltså 200 kronor för varje individ, både för hustrun och mannen.

Med anledning av att reservanterna velat göra gällande, att höjningen av detta avdrag skulle krängla till uppbördssystemet, tillät jag mig också säga, att utskottet förutsätter att samma princip som den utskottet tillstyrkt i sitt utlåtande nr 55 över den kungl. propositionen nr 244, även skall gälla för det höjda avdraget och att således ingen hänsyn skall tagas till detta vid uttågandet av preliminär skatt.

Jag hoppas också att den tiden skall komma, då vi kunna ta upp till allvarlig diskussion, huruvida alla dessa avdrag över huvud taget skola vara kvar. Jag tror inte alls ett ögonblick på att de ha någon skattesänkande verkan av någon som helst betydelse. Det är kanske som finansministern säger, att alla ha vi ju vårt föregående. Det ha ju både första och andra kammaren, och det vill synas som om man ibland borde infria vad man har ställt i utsikt vid

Ändring i förordningen om nöjesskatt.

så många tillfällen. Det är anledningen till utskottets ställningstagande, och jag tycker inte det finns något skäl att tappa bort det vid avgörandet av denna fråga.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag kan inte neka mig att säga några ord till. Enligt utskottets ärade ordförande har utskottet varit så klokt, att det förordat höjning av avdraget bara för äkta makar men inte för ensamstående. Jag skulle bara vilja fråga: Hur långt skall man pressa de ensamstående? För tio år sedan införde man ju en icke så föraktlig ungarlsskatt för de ensamstående. De ensamstående innefatta ju också åtskilliga ganska ömmande fall, då det kan vara fråga om änklingar och änkor i små omständigheter. Kan det finnas någon anledning att nu ytterligare skärpa ungarlsskatten?

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Nej, herr finansminister, det finns ingen anledning att ytterligare skärpa den. Tvärtom tror jag att den som sysslat en liten smula med dessa ting kommit underfund med att icke blott 1938 utan även 1947 skapade vi ett läge som icke är hållbart i längden. Men jag tror å andra sidan, att i det hänseendet spelar detta avdrag föga roll. Det bör väl ändå tagas under övervägande, huruvida det långsamt bortflytande ortsavdraget för ungarlar skall vara kvar, eller om vi ha kommit dithän, att vi kunna plocka bort det.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kärrlander begärde emellertid votering, i anled-

ning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Ändring i förordningen om nöjesskatt.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 24 mars 1950 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 227, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 15 § i förordningen erhålla följande avfattning:

Ändring i förordningen om nöjesskatt.

15 §.

(Gällande lydelse)

Där ideell organisation, som har till uppgift att stödja teater- eller musikverksamhet, att befordra nykterhet, folkbildning eller folkuppfostran eller att främja religiösa eller politiska syften, anordnar nöjestillställning, vars behållning skall användas att direkt främja nämnda ändamål, åtnjutes för varje tillställning befrielse från den del av nöjesskatten, som belöper å ett sammanlagt avgiftsbelopp av 500 kronor. Vad nu sagts skall dock icke gälla med avseende å tillställning, i vilken till huvudsaklig del ingår dans eller biograf-föreställning med undantag för sådan filmföreläsning, som genom sitt ämnesval är ägnad att direkt främja organisationens syfte.

Vad i första stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning jämväl beträffande sådan ideell organisation, som avser att stödja icke professionell idrott eller gymnastik eller att främja häst-sport.

Där nöjestillställning anordnas av organisation, som har till uppgift att tillhandahålla allmän samlingslokal och som under de senast förflutna fem åren icke lämnat utdelning åt sina medlemmar, åtnjutes befrielse från nöjesskatt för varje tillställning med belopp som i första stycket angives, dock endast under förutsättning att tillställning av samma slag hålles högst två dagar i följd inom samma lokal eller område och att tillställningen icke är av beskaffenhet som avses i första stycket andra punkten.

Till utskottets behandling hade överlämnats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 477 av herrar *Gottfrid Karlsson* och *Falk* samt II: 565 av herr *Ohlsson* i *Kastlösa m. fl.*, vari hemställdts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i den föreliggande propositionen, att 15 §

(Föreslagen lydelse)

Där organisation, som har till huvudsakligt syfte att främja religiösa, välgörande, sociala, politiska, konstnärliga, idrottsliga eller andra därmed jämförbara kulturella eller eljest allmännyttiga ändamål och som under de senast förflutna fem åren icke lämnat utdelning åt sina medlemmar, anordnar nöjestillställning, åtnjutes befrielse från nöjesskatt till den del skatten för varje tillställning icke överstiger 75 kronor. Vad nu sagts skall dock icke gälla med avseende å tillställning, i vilken till huvudsaklig del ingår dans eller marknads- och tivolinöjen eller biografföreställning med undantag för sådan filmföreläsning, som genom sitt ämnesval är ägnad att direkt främja organisationens syfte.

Folketshusförening eller liknande organisation med uppgift att tillhandahålla samlingslokal skall anses såsom organisation varom i första stycket för-måles, ändå att dess huvudsakliga syfte icke är att främja ändamål som i nämnda stycke sägs.

nöjesskatteförordningen »erhåller följande lydelse:

15 §.

Där organisation — — — överstiger 75 kronor. Folketshusförening eller — — — inbetalda avgifterna.»

Utskottet hemställde.

Ändring i förordningen om nöjesskatt.

A) att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 227 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas — antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt med den ändringen, att i 15 § andra stycket efter ordet »eller» skulle tilläggas orden »folkparksförening, så ock annan»; samt

B) att de likalydande motionerna I: 477 av herrar Gottfrid Karlsson och Falk samt II: 565 av herr Ohlsson i Kastlösa m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Falk, Nilsson* i Kristinehamn och *Ohlsson* i Kastlösa, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 227 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, samt i anledning av de likalydande motionerna I: 477 av herrar Gottfrid Karlsson och Falk samt II: 565 av herr Ohlsson i Kastlösa m. fl. — antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt med den ändringen, att 15 § i nämnda förslag skulle erhålla följande lydelse:

15 §.

Där organisation, som har till huvudsakligt syfte att främja religiösa, välgörande, sociala, politiska, konstnärliga, idrottsliga eller andra därmed jämförbara kulturella eller eljest allmännyttiga ändamål och som under de senast förflutna fem åren icke lämnat utdelning åt sina medlemmar, anordnar nöjestillställning, åtnjutes befrielse från nöjesskatt till den del skatten för varje tillställning icke överstiger 75 kronor. Vad nu sagts skall dock icke gälla med avseende å tillställning, i vilken till huvudsaklig del ingå marknads- och tivolinöjen eller biografföreställning med

undantag för sådan filmförevisning, som genom sitt ämnesval är ägnad att direkt främja organisationens syfte.

Folketshusförening eller folkparksförening, så ock annan liknande organisation med uppgift att tillhandahålla samlingslokal skall anses såsom organisation varom i första stycket förmäles, ändå att dess huvudsakliga syfte icke är att främja ändamål som i nämnda stycke sägs.

Sedan utskottets hemställen föredragits, yttrade:

Herr **OHLSSON** i Kastlösa: Herr talman! Då jag i detta ärende väckt en motion och då mitt namn även förekommer på den reservation som åtföljer utskottets utlåtande, skulle jag vilja säga några ord i frågan.

15 § nöjesskatteförordningen var väl, efter den justering som den erhöi för några år sedan, avsedd att ge en något så när klar gränsdragning mellan befrielsekvalificerade nöjestillställningar och icke kvalificerade. Den gränsdragningen har emellertid i praktiken ställt de små och svaga organisationerna utanför möjligheten att vinna befrielse från nöjesskatt. Skattelindring skall inte ifrågakomma »med avseende å tillställning, i vilken till huvudsaklig del ingå dans eller marknads- och tivolinöjen eller biografföreställning» med visst undantag, är det skrivet. För att kunna ha ett sammansatt program erfordras en ganska stor publiktillströmning. Vi ha sagt i motionen, att ute på rena landsbygden, där man kan få en publik på 100—200 personer, är det nästan omöjligt att anordna sammankomster med sammansatt program. Det finns även massor av platser i detta land, där man inte ens kan samla 100 personer till dessa sammankomster. Anledningen till att det är omöjligt att ordna sammankomster med sammansatt program och därigenom få skattebefrielse upp till 75 kronor är framför allt kostnader-

na för musik och talare och annat, som skulle erfordras för ett sådant program. Enligt utskottets mening skulle en utvidgning av bestämmelserna i 15 § på sådant sätt, att skattelindring skulle få åtnjutas även för danstillställningar, få till resultat, att — då dylika tillställningar på landsbygden huvudsakligen anordnas av befrielseberättigade organisationer — någon nöjesskatt över huvud taget icke skulle komma att utgå för danstillställningar utanför tätorter.

Vi hade tänkt oss att det skulle finnas möjlighet att även hjälpa de små organisationerna på landsbygden på det sätt, som man genom den tolkning som paragrafen fått kunnat hjälpa de lokalägande föreningarna i städer och samhällen. Utskottet vill emellertid inte följa motionärerna i detta hänseende. I utskottet har man framhållit det orättvisa i att lämna lokalägande föreningar skattefriet för dans- och biograftillställningar. Denna orättvisa skulle bestå i att enskilda företagare inom nöjesbranschen skulle bli handikappade. Jag vill säga att jag för min del inte alls har några samvetsförebråelser i detta stycke. Våra lokalägande föreningar ute i bygderna, våra folketshusföreningar, våra bygdegårdsföreningar och våra godtemplarföreningar, utföra och ha utfört en så stor pionjärgärning i fråga om upplysning bland svenska folket i glesbebyggda trakter, att de gärna må ha denna favör. Ja, de *måste* ha den.

Under senare tid har man fått allt svårare att driva de små lokalägande föreningarna. Inte bara nöjesskatten utan även andra ting ha spelat in. Jag kan för min del säga, att i den landsända, där jag bor, ha föreningarna alltmer börjat fundera på hur man skall kunna få över verksamheten på det samhälleliga. Inte alla personer äro villiga att hålla lokaler åt de organisationer som finnas i bygden. Följden kan bli att i en hel del bygder, där godtemplarna kanske när seklet var ungt eller andra organisationer litet senare

Ändring i förordningen om nöjesskatt.

på fritid slitit ihop till en liten lokal, dessa sammanslutningar nu se sig tvungna att överlämna sin lokal utan möjlighet att skaffa någon ersättning för att kunna hålla sin verksamhet i gång där. Det är detta som gjort, att vi ha framfört våra önskemål i motionen om att även dansen skulle komma in i ifrågavarande paragraf. Ja, i motionen hade vi även tänkt oss biograftillställningar.

Den kompromiss, som vi i reservationen föreslagit, hoppas jag för min del skall åstadkomma, att alla från den svenska landsbygden, som med mig äro övertygade om det svåra läget ute på landsbygden beträffande möjligheterna att hålla lokaler, skola kunna rösta för reservationen, och jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den reservation som är avgiven av herr Falk m. fl.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Den proposition som här föreligger avser ju en justering av vissa ting i vår nöjesskatteförordning. Det gäller ju framför allt teatrarna, stadsteatrar och sådana, som finnas på skilda ställen ute i landet.

Nu har herr Ohlsson i Kastlösa tyckt, att tillfället vore lämpligt att här öppna en diskussion, som vi egentligen avslöt för flera år sedan i bevillningsutskottet. Man vill på landsbygden ha danstillställningar och, som herr Ohlsson i Kastlösa sade, helst även biograftillställningar fria från varje beskattning. Jag ber att få erinra om — och det skall man ha i minnet, när man diskuterar denna sak — hur utvecklingen varit på detta område vad beträffar utformningen av 15 §. Vi hade ursprungligen ett treklassigt skattesystem, enligt vilket skatten på dans — det bör herr Ohlsson inte glömma bort — utgjorde 30 procent. När vi förra gången godtog ett kompromissförslag i frågan, sänkte vi skatten på dans till 15 procent och beviljade en hel del fördelar för de so-

Ändring i förordningen om nöjesskatt.

ciala organisationerna i olika orter. Att gå vidare på denna väg är enligt bevillningsutskottets uppfattning farligt. Det är ingen som vet hur det slutar. Skall man över huvud taget ha fri dans — jag menar nu inte fri entré till dansen utan skattefri dans — på ena sidan vägen och skattebelagd dans på den andra sidan? Bara frågeställningen visar ju vilka perspektiv som här kunna föreligga.

Jag tror nog, herr talman, att vill man ordna upp denna fråga, så får det ske på andra vägar än både motionärerna och reservanterna ha hittat på i detta sammanhang. Jag förnekar ingalunda, och jag tror att bevillningsutskottet inte heller gör det, att det här är ett allvarligt problem för alla dessa små organisationer. Jag förnekar inte någonting av vad herr Ohlsson i Kastlösa här skildrat om organisationerna ute i bygderna och deras kamp för lokaler. Men hur är det — jag frågar nu herr Ohlsson i Kastlösa såsom flerårig ledamot av bevillningsutskottet: Ha vi inte alltid stått på den linjen, att hjälp i olika avseenden inte skall lämnas genom skattelagstiftningen? Vi ha i detta hus hållit mycket styvt på att man skall ha reda på vad man ger i hjälp. Man skall ha det redovisat klart och tydligt, så att man vet vad det kostar, och inte ha det insmuget på sådant sätt, att man bereder vissa fördelar åt vissa organisationer som andra över huvud taget inte få. Den rätlinjiga vägen i detta avseende är att på ett eller annat sätt, inte genom skattelagstiftningen utan anslagsvägen, få lokalspörsmålen ute i de olika bygderna ordnade. Jag är medveten om att samhället därvid i den allmänna utvecklingens och demokratiens namn har vissa skyldigheter att fylla för att sörja för detta lokalbehov. Men det kan inte ett ögonblick falla mig in att förorda, att man skall försöka lösa detta problem skattevägen. Det blir en lapprilösning som man i det långa loppet inte har väsentligt gagn av.

Det är dessa synpunkter som varit vägledande för bevillningsutskottet, och jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Kristinehamn: Herr talman! Jag har anslutit mig till reservationen, och jag ber att med bara några få ord få angiva varför jag har gjort det.

Det har skett en blandning av begreppen, som är av den natur, att man har anledning att fästa uppmärksamheten vid den. I 15 § regleras det förhållandet, att vissa närmare angivna organisationer kunna erhålla lindring i nöjesskatten till förmån för sin verksamhet, i den mån nöjesskatten endast uppgår till ett visst belopp, nämligen 75 kronor. Men därjämte utsäges det att karaktären av de nöjen som anordnas skall vara av en viss art, och det är detta förhållande som jag har reagerat emot. Jag menar att om syftet inte är att ställa dansen i en särklass såsom nöje, så har staten ingen anledning att lägga sig i huruvida dans förekommer i huvudsaklig grad eller ej vid en nöjeställning, utan vad staten ur nöjesskattens synpunkt har att fästa avseende vid är enligt mitt förmenande, om den anordnande föreningen tillhör den grupp av organisationer som staten med skattebefrielse vill understödja.

Jag har därför ansett att orden »eller dans» borde utgå ur författningen och att skattefrihet intill ett belopp av 75 kronor borde kunna tillerkännas alla de ideella, politiska och kulturella organisationer som det är fråga om, oavsett om dans förekommer på programmet eller ej. Jag har styrkts i att den uppfattningen är riktig, när ledamöterna i utskottet från landsbygden ha skildrat, vilka svårigheter man har att sammansätta ett program på sådant sätt, att skattefrihet kan erhållas. Skall man ha skattefrihet, måste talare eller artis-

ter från någon ort engageras, vilka skola resa ut på landsbygden och medverka vid tillställningen. Det medför i de flesta fall, att den lilla förtjänst som skulle uppstå på arrangemanget slukas av omkostnaderna för dessa engagemang. Om man med denna skattefrielse vill ge vissa ideella organisationer en chans att genom egna arrangemang så att säga hjälpa sig själva till ett bättre ekonomiskt underlag för sin verksamhet, varför skall man då lägga hinder i vägen och inskränka denna förmån genom att göra den beroende av hur programmet är sammansatt? Jag anser statsmakterna vara ganska inkompetenta att vidta sådana anordningar.

Herr Olsson i Gävle sade, att om man tänker sig att vi kunna få skattefri dans på det ena stället och skattebelagd dans på det andra — hans ord föllo ungefär på det sättet — så förstår man hur tokiga förhållandena härvidlag äro. Men detta gäller ju om nöjesskattbestämmelserna i deras helhet. Vi ha skattefria nöjen på det ena stället och skattebelagda på det andra. Varför skulle inte det förhållandet kunna få gälla också beträffande dansen? Det råder ingen tvekan om att det här råder kvar en gammal föreställning att dansen är ett mindervärdigt nöje, som på ett eller annat sätt skall diskrimineras vid statsmakternas behandling av denna fråga. Jag har inte kunnat ansluta mig till statsmakternas uppfattning i denna så betydelsefulla sak, där det gäller att ge ett handtag åt de små föreningarna och sammanslutningarna på landsbygden. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Falk m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Sehlstedt* och *Sköldin*.

Herr *OHLSSON* i Kastlösa: Herr talman! Jag vill understryka vad herr Adolv Olsson sade, nämligen att man inte gärna skall hjälpa ifrågarande

Ändring i förordningen om nöjesskatt.
föreningar genom skattelagstiftning, utan att det skall ske på annat sätt. Men det är ju det man har gjort i denna 15 §.

Vidare vill jag också kraftigt understryka vad herr Nilsson i Kristinehamn framhållit, nämligen att vi på landsbygden icke ha kunnat tillgodogöra oss den extra förmån, som organisationerna genom 15 § kunna erhålla. När denna paragraf kom till, var det bevillningsutskottets mening att favorisera föreningar, som anordnade nöjeställningar av visst slag, men det har i praktiken visat sig, att man på landsbygden inte har kunnat tillgodogöra sig denna favör.

I övrigt noterar jag med tacksamhet herr Adolv Olssons uttalande, att han för sin del var villig att på annat sätt hjälpa de små lokalägande föreningarna ute på landsbygden. Jag hoppas verkligen, att vi skola kunna hjälpa dessa föreningar på annat sätt. Men, herr Adolv Olsson, vi måste skynda oss, om vi skola kunna komma med sådan hjälp!

Herr *OLSSON* i Gävle: Herr talman! Om herr Ohlsson i Kastlösa känner det som om man måste skynda sig i detta avseende, så ligger det närmast till hands att de, som känna var skon klämmer, göra någonting. Det är inte jag, som skall ordna upp denna sak åt folketshuset och andra företag i landet. Något intresse skall man väl visa själv.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övernående ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Ohlsson i Kastlösa, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 10 februari 1950 dagtecknad proposition, nr 66, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, innebärande, att lagen skulle äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1951.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft sju i anledning av densamma väckta mo-

tioner, nämligen inom första kammaren nr 371 av herr *Mannerskantz m. fl.* och nr 372 av herr *Lindblom m. fl.* samt inom andra kammaren nr 450 av fröken *Elmén* och herr *Wedén*, nr 451 av herr *Wiklund* i Stockholm *m. fl.*, nr 452 av herr *Nolin m. fl.*, nr 453 av herr *Ohlin m. fl.* och nr 454 av herr *Lager m. fl.*

I motionen II: 454 hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta sådan ändring av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, att av kommuner och s. k. allmännyttiga företag bedriven bostadsbyggnadsverksamhet undantages och att regleringen av denna verksamhet anförtros kommunerna själva».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition nr 66;

B. att motionerna nr I: 371 och 372, II: 450, 451, 452 och 453, utöver vad utskottet i motiveringen anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionen II: 454 måtte avslås.

Utskottets motivering innehöll bl. a. vissa i anslutning till de i punkten B anmärkta motionerna gjorda uttalanden angående möjligheterna att under tiden för den föreslagna förlängningen av giltigheten av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete lättnader genomfördes i byggnadsregleringen.

Reservation hade avgivits av herrar *Andersson* i Löbbo, *Carl Edmund Eriksson*, *Nils A. Larsson*, *Krügel*, *Boo*, *Ericsson* i Sörsjön, *Holm* och *Andersson* i Mölndal, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition nr 66; samt

B. att motionerna I: 371 och 372 samt II: 450, 451, 452, 453 och 454 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Herr ANDERSSON i Mölndal: Herr talman! Det har inte rått några delade meningar mellan utskottet och reservanterna om att lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete bör givas fortsatt giltighet under ytterligare ett år. Reservanterna ha emellertid icke ansett sig kunna dela utskottsmajoritetens uppfattning i det uttalande, som utskottet har gjort i motiveringen, där utskottet i anledning av de väckta motionerna rekommenderar Kungl. Maj:t att omedelbart genomföra lättnader i sakligt hänseende i byggnadsregleringen. Utskottet rekommenderar alldeles särskilt att en- och tvåfamiljstvillor få uppföras utan byggnadstillstånd och säger i det sammanhanget följande:

»Utskottet vill ytterligare understryka önskvärdheten av att tillståndsbudgeten för byggnads- och anläggningsarbeten ökas till befrämjande av de önskemål särskilt beträffande bostadsbyggandet, som äro uttryckta i motionerna.»

Reservanterna ha i likhet med utskottsmajoriteten den uppfattningen, att det givetvis vore bäst om man kunde lätta på byggnadsregleringen så mycket som möjligt och undvika så många detaljregleringar som över huvud taget är möjligt, men de ha för dagen inte bedömt läget på det sättet, att de ha velat rekommendera Kungl. Maj:t att omedelbart vidtaga de av utskottet föreslagna åtgärderna. Vi ha i stället velat ställa in denna fråga i dess rätta sammanhang. Den ingår nämligen som en betydande faktor i den stabiliseringspolitik, som vi av skilda orsaker ha varit tvungna att föra. Det kan för dagen inte bedömas vilka förutsättningar som under den kommande tiden kunna föreligga för att genomföra lättnader i detta hänseende. Det finns också så mycket mindre anledning att nu rekommendera Kungl. Maj:t att vidtaga föreslagna åtgärder som Kungl. Maj:t har tillsatt en utredning med uppgift att undersöka möjligheterna för att upprätthålla en effektiv och ur kon-

junkturutjämnings synpunkt ändamålsenlig investeringspolitik utan detaljreglering av byggnadsverksamheten. Denna utredning beräknas kunna slutföra sitt arbete under innevarande år. Man kan därför räkna med att det framläggas en proposition i ämnet till nästa års riksdag, i vilken man kan ta ställning till frågan om lättnader i byggnadsregleringen. Det kan därför knappast vara lämpligt att nu rekommendera en ökning av tillståndsbudgeten utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit, vilket för innevarande år innebär en ökning i förhållande till 1949 med 195 miljoner kronor. Av denna summa äro 60 miljoner kronor avsedda för bostadsbyggande, vilket motsvarar cirka 2 000 lägenheter.

Vi ha ansett det lämpligt att Kungl. Maj:t, som har tillgång till allt material och därför har större möjligheter att överblicka förhållandena, får bedöma denna sak. Det är ju flera olika faktorer som inverka på detta område, inte bara behovet av bostäder utan också arbetskrafts- och materialtillgången o. s. v. Om man nu skall utöka tillståndsbudgeten ytterligare och öka byggnadsverksamheten, så kan det ju hända att det blir ytterst svårt att få arbetskraft till andra, för oss alla mycket betydelsefulla näringsgrenar. Det kan också komma att medföra, att vi under en viss tid öka arbetstillgången inom byggnadsbranschen, men att vi sedan icke kunna skapa en jämn sysselsättning för arbetarna inom detta verksamhetsområde. Vi ha därför kommit till den uppfattningen, att det är lämpligt att Kungl. Maj:t, med hänsynstagande till de olika synpunkter som måste beaktas, får bedöma vilka lättnader som kunna genomföras på detta område under den närmaste tiden och företa den eventuella ökning av tillståndsbudgeten, som kan bli möjlig.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservationen.

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Herr GUSTAFSSON i Borås: Herr talman! Utan att på något sätt fördjupa mig i byggnadsregleringens mångaabyrinter vill jag endast säga några ord i anledning av motion II: 451 och vad utskottet i sitt utlåtande har att säga i denna fråga.

Den förbättring, som det ekonomiska läget undergått, har bl. a. haft till följd, att det under senare delen av år 1949 varit möjligt att vidtaga vissa uppmjukningar av bestämmelserna om tillståndstvång för byggnadsarbeten. Bestämmelserna från den 15 oktober förra året hälsades med glädje av många och sågos som ett steg i rätt riktning. Det ljusare ekonomiska läget borde ha kunnat ge utrymme för en ökning av byggnadskvoterna i allmänhet utöver nu fastställda kvoter.

Av de 5 miljoner kronor, som anslagits för kyrkligt ändamål, bortgå stora poster, vilka icke rätteligen kunna sägas höra hemma under begreppet kyrkolokaler. Till begravningsplatsers iordningställande gå 1,8 miljoner kronor och till krematorier och församlingshus 0,7 miljoner kronor. Av kvoten gå vidare 2 miljoner kronor till statskyrkan; och sedan återstår den blygsamma summan 0,5 miljoner kronor till reparation av frikyrkolokaler. Några nybyggnader tillåtas ju inte.

Fördjupar man sig vidare i jämförelser mellan kvottilldelningen till kyrkliga lokaler och till lokaler av icke kyrklig art, måste man även med den välvilligaste tolkning komma till den slutsatsen, att rättvisa knappast är skipad. Med tanke på inte bara det religiösa utan även det sociala arbete, som utföres av frikyrkorörelsen samt den folkmoraliska insats som göres genom en omfattande barn- och ungdomsverksamhet, borde man kunna erkänna det berättigade i framställda yrkanden om större byggnadsmöjligheter för denna rörelse.

Vad man främst begär är att i gör-ligaste mån få tillstånd att underhålla

lokalbeståndet och hindra det från fullständigt förfall, vilket tyvärr nu hotar på många håll. Kvottilldelningen är så blygsam, att den inte ens täcker de mest elementära reparationsbehoven för en enda frikyrkoorganisation. Kvoten skall nu slås ut på alla frikyrkliga samfund plus Evangeliska Fosterlandsstiftelsen. Bygdegårdar, ordenshus och andra ha tilldelats en kvot på 0,75 miljoner kronor. Det är dem väl unnat, men man har svårt att gå med på att oväld har varit den bärande principen vid tilldelningen.

Förutom att man behöver en större kvot för reparationer borde undantag kunna göras för nybyggnader i extraordinära fall. Jag skall inte exemplifiera, men det finns församlingar, vilka på grund av förhållanden, över vilka ingen råder, råkat i en så prekär situation, att allt arbete äventyras. Extraordinära fall bruka ju motivera extraordinära åtgärder, utan att de därför behöva bli prejudicerande.

Det kan naturligtvis här inte bli tal om att yrka på nedskärning av kvoten för andra, som säkerligen även de ha en alldeles för knapp tilldelning. Det skulle vara oblygt. Men jag tror, med utgångspunkt från de synpunkter på det ekonomiska läget som jag förut antytt, att hela den nuvarande restriktionen bör justeras uppåt, så att högre belopp tilldelas såväl enskilda som allmänna byggen. Den ökning av kvoten som anses önskvärd och som är behovsmotiverad bör alltså inte ske på annat sätt än genom en vidgning av ramen för tillståndsbudgeten, vilket utskottet också påpekar.

Utskottet, som förordar den föreslagna förlängningen av giltighetstiden för lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete, betonar även kraftigt önskvärdheten av att Kungl. Maj:t under tiden genomför omfattande lättnader i sakligt hänseende i byggnadsregleringen. Här borde man då kunna få räkna med en ökning av byggnadskvoten för byggnads-

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

der för religiöst ändamål och i första hand för reparationer av frikyrkolokaler.

Ramen för de olika slag av byggnadsarbeten, som få utföras utan tillstånd, anser utskottet kunna vidgas omedelbart. Likaså förordar utskottet att tillståndsbudgeten för byggnads- och anläggningsarbeten ökas, till befrämjande av de önskemål, särskilt beträffande bostadsbyggandet, som äro uttryckta i de väckta motionerna. Man betraktar dessa åtgärder som lämpliga för att förbereda en avveckling av byggnadsregleringen.

Herr talman! Jag vill till sist endast tillägga, att den ökning av kvoteringen som vi i motion II: 451 ha föreslagit, icke får ske på bostadsproduktionens bekostnad. När utskottet sedan i sin skrivning i huvudsak har beaktat de synpunkter, som vi ha framhållit, har jag inte något speciellt yrkande utan ansluter mig med dessa ord till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Wiklund* i Stockholm, *Stjärne* och *Rosén*.

Herr JANSSON i Aspeboda: Herr talman! Som herr Andersson i Mölndal redan påpekat har det inte rått några meningsskiljaktigheter mellan reservanterna och utskottsmajoriteten om Kungl. Maj:ts förslag. Orsaken härtill tror jag att kammarens ledamöter förstå utan någon förklaring. Vi äro ju nämligen alla underkunniga om hurudant det läge är, som vi nu befinna oss i, och det har därför inte höjts några röster för att vi skulle gå emot Kungl. Maj:ts förslag och begära byggnadsregleringarnas upphävande. Stora lättnader ha kommit till i år. Vi fingo i tredje lagutskottet en promemoria över vilka lättnader det var och vilka arbeten, som skulle få utföras utan tillståndsgivning, och jag kan säga att det är betydande lättnader, som här gjorts. Jag förstår ju exempelvis alltför väl herr

Gustafsson i Borås, som nyss talade för ett visst område. Jag förstår, att det kan ligga honom varmt om hjärtat, men jag vill erinra om vad statsrådet Weijne svarade mig, när jag interPELLERADE om byggnadstillstånd för exempelvis skollokaler för en tid sedan. Det står i svaret, att ombyggnadsarbeten i skollokaler — till och med i sådana med allvarliga brister — måste få anstå, därför att det finns andra skolområden, där det är ännu mer av behovet påkallat att se till, att barnen få någonting att vara i. Jag skall inte förlänga debatten och inte heller polemisera mot herr Gustafsson i Borås, men gör man sig till tolk för ett områdes behov, får man inte glömma de många andra områden, där behovet i dag är behjärtansvärt. Ju förr vi kunna få en sådan sakernas ordning till stånd, att vi veta, vilka åtgärder som behöva vidtagas för att förbättra det läge, vari vi befinna oss, desto bättre är det.

Vad som skiljer reservanterna från utskottets skrivning är ju, att vi önska, att en del regleringar — visserligen petitesser men som retat folk — så snart som möjligt skola avskaffas; och för den tid utredningen pågår ha vi endast hemställt till regeringen om att syna dessa saker i sömmarna och oavssett utredningen försöka att lätta där det går att lätta på de kanske inte alltför trevliga bestämmelser, som ännu finnas kvar. Jag tror att hela kammaren är enig med oss om att vi så snart som möjligt böra komma bort från byggnadsregleringen. Hur snart det kan ske vill jag emellertid inte yttra mig om, och jag förmodar, att det inte heller är någon annan, som är kapabel att i dagens läge sia om när byggnadsregleringen kommer bort.

Vi kunna erinra oss, att vi i år kalkylerat med att kunna bygga 5 000 flera bostäder än i fjol, under det nya regleringsåret alltså 50 000 mot 45 000. Det är ett steg i rätt riktning på bostadsproduktionens område.

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Jag ser, att herr Kyling lyssnar på mig. Han tänker i detta ögonblick på alla de tusen skollokaler han talade om i remissdebatten. Jag förstår så väl vad han tänker, men hur vi än tänka sitta vi i samma båt och få gemensamt ta steg för steg mot ett bättre sakernas tillstånd.

Jag skall inte förlänga debatten mera utan endast yrka bifall till utskottets såväl yrkande som motivering. Vi ha haft en lång dag och ha många ärenden kvar, och jag hoppas, med hänsyn till förmiddagens långa debatt om bostadspropositionen och byggnadspropositionen, att inte den här debatten skall behöva bli fullt lika långvarig som den.

Herr GUSTAFSSON i Borås (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte heller många ögonblick förlänga debatten med att replikera herr Jansson i Aspeboda — vi äro tämligen på samma linje — men jag måste säga, att det är min fulla övertygelse, med den kännedom jag har om situationen från norr till söder i vårt avlånga land, att skulle vi jämföra reparationsbehovet när det gäller förfallna frikyrkolokaler med de lokaler herr Jansson i Aspeboda talade om, skulle vi finna, att det tyvärr väger över åt det håll jag har talat för.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LAGER: Det uttalas ju rätt ofta nu för tiden önskemål om att få hela byggnadsregleringen hävd. Det är klart, att det vore önskvärt, men det är uppenbarligen inte ett möjligt krav att ställa i dagens situation. Däremot förefaller det mig, som om vissa lättnader och ett partiellt hävande av byggnadsregleringstvånget skulle vara möjliga att genomföra, och i en motion, som vi ha väckt i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition i det här ärendet, föreslå vi, att de kommunala och allmännyttiga

bostadsföretagen skola undantagas från byggnadsregleringstvånget.

Mot detta kan man invända — och det har sagts i en tidigare debatt här i kammaren i dag — att det blir en favorisering av de kommunala och allmännyttiga bostadsföretagen, och det måste man hålla med om att det blir. I utskottsutlåtandet har man särskilt starkt understrukit önskvärdheten av en fri konkurrens mellan de olika företag som finnas, när det gäller byggandet av bostäder. Jag tror emellertid, att jämställd fot stå inte de kommunala och allmännyttiga företagen på jämfört med de privata, ty man får inte glömma bort, att de privata företagen ha sina karteller, truster och monopol och andra sammanslutningar, som sannerligen inte ligga på latsidan och inte heller äro ineffektiva i konkurrensen med de kommunala företagen. Jag har anfört det tidigare, förra året vid behandlingen av bostadsfrågan, och jag skall inte upprepa det nu, men det är ett faktum, att dessa karteller och monopol göra sig gällande på ett för de kommunala och allmännyttiga bostadsföretagen ofta ganska kännbart sätt. Jag tror inte, att de kommunala och allmännyttiga företagen ha för stora favörer från myndigheternas och regeringens sida. Jag tror att de behöva understödjas ytterligare, jämfört med vad som nu är fallet. De kommunala och allmännyttiga bostadsföretagen ha ju tidigare i bostadsdebatten här i dag i kammaren fått mycket varma lovord också från borgerligt håll. Jag vill bara erinra ärade kammarledamöter om de mycket vackra blomsterbuketter, som herr Yngve Larsson i Stockholms stadsfullmäktige knöt åt de kommunala och allmännyttiga bostadsföretagen. Han förklarade, att de ha inneburit, att stor-driften införts i bostadsbyggandet, och att detta i sin tur faktiskt inneburit en ny epok, i det att man inte bara sörjt för att familjerna kunna få ordentliga bostäder, utan att dessa också lagts in

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

i stadsplaner på ett sådant sätt, som bidrar till trevnaden och hälsan. Jag vill erinra om detta herr Larssons i Stockholm uttalande, därför att det uppenbarligen är erfarenheterna av den kommunala bostadsproduktionen i Stockholm under de senaste åren, som ha varit av den kraft och styrka, att t. o. m. herr Larsson i Stockholm måst böja sig för de fakta, som här visas. Jag ville här passa på att erinra om att utvecklandet av den kommunala bostadsproduktionen framför allt är det kommunistiska borgarråds förtjänst, som under de senaste fyra åren lett bostadspolitikerna i Stockholm.

Herr Olsson i Gävle var också angelägen att framhålla i en tidigare debatt här i dag, att de kommunala bostadsföretagen av de statliga myndigheterna betraktas såsom mönsterföretag och strängt efterhållas för att kunna spela denna roll och fylla denna uppgift. Han hade ingenting annat att säga än att de kommunala och allmännyttiga företagen också uppfyllt de förväntningar, som man har ställt på dem i detta hänseende.

Man anför nu, att den fria konkurrensen skulle äventyras företagen emellan. I en tidigare debatt förklarade emellertid herr Wedén, att det inte är någon skillnad på de borgerligas uppfattning och på socialdemokraternas och kommunisternas när det gäller de bostadssociala synpunkterna, utan att det var de bostadsproduktiva synpunkterna, som man här lägger tyngdpunkten vid. Men, herr Wedén, nog är det väl ändå på det sättet allt fortfarande — och jag skulle vilja säga tyvärr — att det är privatfirmor, som producera husen? Läger man utslutande bostadsproduktiva synpunkter på det hela, måste man säga, att de privata företagen behärska 90—95 procent av bostadsbyggandet.

Herr Wedén vände sig i detta sammanhang också mot uttrycket »fastig-

hetspekulanter» och menade, att det är en oriktig benämning på dessa privatföretagare. Herr statsrådet Andersson var i sin replik visserligen inte villig att omedelbart gå med på att stryka bort ordet »spekulant» i det sammanhanget, men han hade starka böjelser åt det hållet, tyckte jag mig märka. Jag måste fråga: Om en byggmästare bygger ett hus i egen regi i avsikt att sedan sälja det, vad ligger det då för bevekelsegrunder bakom, om inte att tjäna pengar? Om byggmästaren är en normalt utrustad kapitalist, vill han ju tjäna så mycket pengar som möjligt, och därmed är han inne på det stråk, som leder till spekulationer. I närvarande stund, med den bostadsbrist som finns, är det naturligtvis en fara att släppa hela byggnadsregleringen, ty jag tror, att det skulle innebära ett befrämjande av spekulatören på bostadsmarknadens och bostadsbyggandets område. Om de kommunala och allmännyttiga företagen däremot, alltså de spekulationsfria företagen, finge denna förmån, skulle detta dels bidraga till att snabba häva bostadsbristen och dels ge kommunerna en kraftig stimulans till ökad verksamhet när det gäller att producera bostäder. Till slut kan man naturligtvis invända, att man då från statsmakternas sida inte har någon kontroll över hur mycket som byggs. Jag tror nog att en sådan kontroll i alla fall skulle finnas. Emedan de kommunala och allmännyttiga företagen i allmänhet bygga med statliga lån såsom medel, skulle också en viss kontroll över investeringen kunna hållas.

Jag ber, herr talman, med detta få ställa följande yrkande: bifall till det lagförslag som föreslås i utskottets hemställan med följande tillägg: »--- med den ändringen att i lagens § 2 ett tredje stycke införes av följande lydelse: Kommuner, kommunala bostadsföretag och stiftelser samt allmännyttiga bostadsföretag må utan byggnadstillstånd bedriva byggnadsarbete».

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Det finns vissa uttryck eller begrepp, som ha en förvånansvärd makt över tanken. Ett sådant begrepp förekommer i det här sammanhanget, och det är »den samhällsekonomiska balansen». Det där är ett mycket fint begrepp i det avseendet, att ingen begriper vad det egentligen helt innebär, men alla måste låtsas för sitt anseendes skull, att de veta vad det är. Den samhällsekonomiska balansen — när det begreppet kommer in, som det gjort både i utskottets förslag och reservanternas förslag, då omges det med en sådan vördnad och en sådan aktning, att det nästan verkar, som om folk inte ville eller inte vågade diskutera det. Jag vill för min del, kanske en smula rebelliskt, säga: Vem vet om över huvud taget den samhällsekonomiska balansen befrämjas av en byggnadsreglering av den utformning som nu pågår? I den mån en byggnadsreglering håller tillbaka t. ex. sparandet, så är det inte säkert, att den främjar balansen. Jag ser saken så, för att ge ett exempel: Jag tror, att hindrandet eller återhållandet av egnahemsbygghetsen och sportstugebygghetsen också är en återhållande och hindrande faktor på sparandet.

I detta sammanhang ville jag mera i förbigående beröra de arna sportstugeägarna. Det verkar nästan, som om sportstugebyggarna i det här sammanhanget vore några mer eller mindre oövlige personer. I själva verket är sportstugebyggandet ju ett mycket legitimt behov. Det är en naturlig sparform för breda lager av allmänheten och det är mycket litet materialkrävande. Det är ingen människa som kan säga, att landets samhällsekonomiska balans skulle bli sämre i och för sig, om man uppmuntrade den sparform, som exempelvis sportstugebyggandet innebär. Men därom vet ingen någonting. Det är möjligt att jag har fel — det är också möjligt att jag har rätt.

Jag skulle inte i det här samman-

hanget vilja gå in på någon mera allmän kartläggning av hela det krångel-system, som har följt med den här regleringen, och som är så tryckande. Jag vill bara litet mera personligt bekänna den stöt mina semesterplaner fingo när jag i nit att lära in det här läste igenom bestämmelserna av den 16 december. Där upptäcker jag till min förskräckelse, att det är förbjudet att i ett hus, som användes som sommarbostad, avbalka ett rum, t. ex. på vinden. Jag hade faktiskt tänkt att under min semester på mitt sommarställe syssla med att utföra ett sådant arbete, kanske med hjälp av min hustru och med material, som jag i stort sett redan hade. Nu får jag skrinlägga denna plan, ty för att få utföra ett sådant byggnadsarbete måste jag antingen ha byggnadstillstånd eller ha statligt lån för att täcka kostnaderna, och eftersom jag tror att jag inte får ett sådant tillstånd eller lån, förfaller hela saken. Jag ville bara anföra detta som ett exempel.

När man säger, att man börjat genomföra lättnader och förenklingar på byggnadsverksamhetens område, frågar jag mig: Varför är man inte beredd att i varje fall genomföra sådana förenklingar, att vi undgå det krångel som ingen människa kan anse såsom berättigat. Den person, som t. ex. utan att fråga myndigheterna reveterar sitt egnahem, känner sig säkerligen inte såsom en lagbrytare, men likväl är det förbjudet att utföra ett sådant arbete.

Herr Andersson i Mölndal hade vissa andra aspekter, och jag kan därvidlag dela varken utskottsmajoritetens eller reservanternas uppfattning. Det gäller här följande resonemang: Vi ha ont om arbetskraft inom vissa industrier, och alltså måste vi minska på bostadsbyggandet, så att folk inte vill lämna det sämre betalda arbetet på andra håll och gå över till det bättre betalda byggnadsarbetet. Det synes mig också orimligt att, sedan vi nu komma att få i stort sett fria förhållanden på arbetsmarkna-

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

den, på detta sätt försöka indirekt reglera ett visst verksamhetsområde. Om vissa yrken ha svårt att dra till sig arbetskraft, därför att de äro mindre lönande, är det en sak för sig att reglera betalningen. Jag vill ställa frågan: Varför är det så farligt att låta folk syssla med byggnadsarbete, när ändå en så stor mängd personer erhålla arbete på tivoli- och tablissemanger eller inom lyxindustrien? Jag ställer mig i princip mycket ovillig mot att bibehålla denna typ av regleringar med indirekt syftning på arbetsmarknaden.

Till slut skulle jag vilja säga, att jag trodde att det förelåg en hel del skillnader mellan utskottets förslag och reservationen, men efter herr Janssons i Aspeboda anförande har jag ganska svårt att upptäcka någon större olikhet. Herr Jansson i Aspeboda säger, att varken han själv eller någon annan kan sia om när byggnadsregleringen skall upphöra, men likväl har det sagts av utskottet, för vilket herr Jansson är talesman, att åtgärder skola vidtagas för att förbereda den avveckling av byggnadsregleringen, som bör äga rum nästa år, för så vitt icke det ekonomiska läget dessförinnan försämrats.

Jag tror, att utskottsmajoriteten och reservanterna i huvudsak ha samma önskemål, nämligen att slopa krångelbestämmelserna och restriktionerna så mycket som möjligt. Men reservanterna äro en smula ängsliga. De ha en känsla av att det kanske är bäst att hålla den starka regeringen i hand, så att de inte ge sig in på några äventyrligheter. Jag har läst utskottets utlåtande så, att utskottsmajoriteten är beredd att mera djärvt gå in för att slopa dessa regleringar, som alla vilja ha bort. Den tanken tilltalar också mig.

Trots att jag i vissa avseenden inte kan dela utskottsmajoritetens uppfattning, vill jag med den motivering jag nu anført i alla fall ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON i Mölnadal (kort genmäle): Herr talman! Även om byggnadsregleringen har varit besvärlig för många människor, har den dock haft det goda med sig att en jämn sysselsättning har kunnat skapas för byggnadsarbetarna och att dessa ha sluppit ifrån de arbetsförhållanden, som voro rådande under tidigare år, då de fingo arbeta fyra å fem månader och därefter gå arbetslösa. Jag tror att vi även i fortsättningen nödgas att i någon mån bibehålla regleringarna på byggnadsområdet för att kunna bereda arbetarna en jämn sysselsättning för framtiden. Det kan ur samhällsekonomisk synpunkt inte vara fördelaktigt att öka byggnadsverksamheten i den omfattningen, att följden blir att det uppstår samma svåra förhållanden för byggnadsarbetarna, som rådde före byggnadsregleringens införande.

Jag tror att herr Fagerholm och jag hysa samma uppfattning beträffande den samhällsekonomiska balansen, nämligen att det på grund av det ekonomiska läget och på grund av rådande material- och arbetskraftsbrist har varit nödvändigt med tvångsingripanden från statsmakternas sida både när det gäller bostadsbyggandet och när det gäller övriga investeringsområden. Jag tror, att vi ännu inte kommit i den situationen, att vi äro beredda att slopa alla regleringar, även om man skulle vara så djärv, som herr Fagerholm anser att utskottet har varit, då det har rekommenderat Kungl. Maj:t att omedelbart genomföra vissa lättnader i byggnadsregleringen beträffande de byggnadstvång, som äro erforderliga för utförandet av byggnadsarbeten.

Jag skulle också vilja rekommendera herr Fagerholm att studera den kungl. kungörelsen i denna fråga, ty den föreskriver inte, att herr Fagerholm måste ha ett statligt lån för att få byggnadstillstånd till att uppföra en avbalkning av ett rum i en sommarstuga. Även utan

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

ett statligt lån ges det möjligheter att få utföra ett arbete av detta slag.

Herr FAGERHOLM (kort genmäle): Jag respekterar herr Andersson i Mölnadal för hans betonande av betydelsen av byggnadsregleringen såsom ett medel att skapa jämn sysselsättning på arbetsmarknaden, men jag kan inte dela hans uppfattning. Ingen vill väl påstå att man skall behålla en reglering — jag lämnar därhän vad den går ut på — för att därmed åstadkomma en jämn sysselsättning. Frågan om villkoren och beständigheten i arbetsanställningen är av arbetsmarknadspolitisk karaktär, och det ankommer på respektive organisationer att träffa avtal om dessa förhållanden. Skulle vi införa regleringar för sådana syften, skulle vi aldrig veta, var vi hamnade.

Jag är tacksam för upplysningen, att bestämmelserna rörande avbalkningsfallet inte äro fullt så krångliga, som jag från början trodde.

Jag tror emellertid, att vi måste ha klart för oss — och jag hoppas att ingen missförstår mig — att det inte här är fråga om att släppa allting fritt utan vidare. Detta framgår inte heller av utskottets förslag. Min tanke är bara att vi hellre böra vara beredda att släppa litet mera fritt än litet mindre fritt och att vi på det sättet kunna se, i vad mån de naturliga krafterna — om jag så får säga — i vår samhällsekonomi kunna bidra till att återställa jämvikten.

Herr ANDERSSON i Mölnadal (kort genmäle): Herr talman! Herr Fagerholm säger, att det bör ankomma på parterna på arbetsmarknaden att sörja för en jämn sysselsättning, men jag måste då påpeka, att det under tidigare skeden inte har varit möjligt för parterna att skapa en sådan jämn sysselsättning, utan detta har först kunnat ske, sedan en aktiv bostadspolitik genomförts från samhällets sida.

Herr NOLIN: Herr talman! Eftersom jag är motionär i detta ärende skall jag be att få säga några ord. Jag skall vid denna sena timme inte ge mig in på något slags polemik mot de föregående talarna, men jag vill bara säga, att vi ha väckt vår motion i syfte att på något sätt kunna genomföra lättnader i den besvärliga byggnadsregleringen.

Det har nu gått en så pass lång tid efter krigstiden, och vi ha ju kommit in i ganska normala förhållanden igen efter vad som säges på olika håll och vid olika tillfällen, och följaktligen trodde vi, att det skulle finnas en möjlighet att få till stånd lättnader när det gäller en av de mera besvärliga regleringarna.

Det är ju synnerligen få personer, som kunna bygga bostadshus utan statlig hjälp. Vi ha därför den uppfattningen, att den möjlighet som står till buds i form av den s. k. tillståndsbudgeten, d. v. s. medel beviljade för statliga lån till byggnadsverksamheten, är begränsad, och de myndigheter som ha att bevilja dessa lån, ha fått i uppgift att reglera byggnadsverksamheten på ett mycket ingående sätt. Jag har en ganska god erfarenhet på detta område, eftersom jag en smula har sysslat med förmedlingsverksamheten i min hembygd. Det har åtskilliga gånger visat sig, att vederbörande möjligen skulle ha fått byggnadstillstånd men han har inte fått något egnahemslån eller dylikt och så har byggnaden inte kunnat uppföras.

Nu anse vi att det skulle vara möjligt att undantaga bostadsbyggandet från tillståndstvånget och att man på det sättet på olika orter skulle kunna lättare komma i gång med bostadsbyggandet, vilket är särskilt av behovet påkallat på sina håll.

Utskottet har inte ansett sig kunna bifalla vår motion, men det har dock i sin motivering föreslagit vissa lättnader i byggnadsregleringen. Man skulle väl kanske kunna kalla det fromma önskemål, som utskottet har uttalat i

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

sin motivering. Utskottet föreslår emellertid att de motioner, som väckts i denna fråga, inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jag skall inte yrka bifall till min motion, men jag har den uppfattningen att det säkerligen föreligger vissa möjligheter att betydligt lätta på bostadsmarknaden, varför man till att börja med skulle kunna undantaga en del bostadsföretag från tillståndstvång. I varje fall skulle man kunna vinna den fördelen att man kunde spara in på en del personal i de myndigheter, som ha att syssla med tillståndstilldelningarna, och detta skulle kanske i någon mån uppväga de nackdelar, som man befarar skola inträda, om ett ökat bostadsbyggande kommer till stånd.

Jag skall inte vid denna sena timme orda längre i denna fråga, ty jag vet att det inte tjänar någonting till, utan jag skall sluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ÅHMAN: Herr talman! Det råder ju, såsom tidigare här sagts, inte någon större skillnad mellan reservanternas och utskottsmajoritetens motivering. Dock föreligger en olikhet på den punkten, att utskottet klart och tydligt säger ifrån, att det önskar ett ökat bostadsbyggande och även en större byggnadsverksamhet på vissa andra områden. Jag vill erinra om att av de resonemang, som tidigare ha förts i dessa byggnadsfrågor, framgår att ett verkligt behov föreligger att få till stånd ett ökat bostadsbyggande.

Dessutom skilja sig utskottsmajoritetens och reservanternas resonemang avsevärt på en annan punkt, nämligen när det gäller frågan om den fria konkurrensen mellan olika byggnadsföretag. Jag kan härvidlag hänvisa till vad statsrådet Andersson tidigare i dag i ett annat sammanhang anförde. Han förklarade att kommunerna ha haft att bestämman turordningen för byggnadsfö-

tagen och att detta har givit kommunerna möjligheter att gynna kommunala och allmännyttiga företag på bekostnad av de enskilda bostadsföretagen. Detta resultat av byggnadsregleringen var icke avsett, sade statsrådet Andersson, och han förklarade vidare, att själva byggandet lämpligen bör utföras av privata byggmästare. Detta innebär ett starkt stöd för utskottets resonemang i detta avseende.

Jag tror att det är lyckligt att åstadkomma en så omfattande byggnadsverksamhet som möjligt för att öka bostadstillgången, och för att detta skall kunna ske på det mest rationella sättet är det säkrast att ansluta sig till den ståndpunkt, som utskottet här intagit.

Det skulle ha varit intressant att få redogöra för en del konsekvenser, som denna byggnadsreglering medför, men som jag antar att kammaren vid denna sena timme inte skulle uppskatta en sådan redogörelse, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till det av herr Lager under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Mölndal begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) anmärkta hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapropositionen äskade likväl herr Lager votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen an-

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

gående tredje lagutskottets utlåtande nr 17 antager den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit det av herr Lager under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren, till kontraproposition i huvudvoteringen antagit den vid utlåtandet fogade reservationen.

I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Fagerholm äskade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 76 ja och 87 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 14.

Föredrogos vart efter annat tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1951 i anledning av folkräkningen den 31 december 1950; och

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 14 juni 1928 (nr 289) angående handel med utsädesvaror, dels ock en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Föredrogos och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens andra kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta kammarens kanslipersonal, den 12 maj 1950.

Stenografen hos kammaren, f. d. aktuarien Einar Bergendal beviljades begärd ledighet på grund av sjukdom under återstående delen av vårsessionen; och förordnades kanslisten hos kammaren Bengt Lundin och studeranden Sven Wickberg att under tiden för Bergendals ledighet vara stenograf respektive kanslist hos kammaren.

In fidem

Gunnar Brith.

§ 16.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om

ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjes-skatt.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner angående upptagande av förhandlingar om en revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till Stockholms och Göteborgs högskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 160, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner, dels ock Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till ljus- och vedkassorna vid de allmänna läroverken;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till farmaceutiska institutet;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande statsbidrag till avlönande av övningsslärare m. m.;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra ordinarie anställning för vissa folkskollärare vid tjänstgöring i högre skolor;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till fångvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 165, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner, dels ock riksdagens revisorers berättelse, i vad gäller den sociala ungdomsvården;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i folk-tandvårdens organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 167, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i reglementet för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 169, i anledning av väckt motion angående förhöjd pension åt f. d. konsulenten Jöns Nilsson;

nr 170, i anledning av väckt motion om understöd till arbetaren J. A. Forsberg i anledning av skada, som ådragits genom olycksfall i domänverkets tjänst; och

nr 171, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

bevillningsutskottets betänkande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896) jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av aktier i den statliga affärsbanken m. m. såvitt propositionen hänvisats till bankoutskottet, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 16, i anledning av väckta motioner angående bidrag till f. d. materialförvaltaren L. Mårtensson för fortsatt

forskning i fråga om riksdagens bondestånd;

nr 17, i anledning av väckt motion om anställande av försök för möjliggörande av en snabbare publicering av kamrarnas debatter; och

nr 18, angående regleringen för budgetåret 1950/51 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtande nr 43, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående seminverksamhet bland nötkreatur m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 44, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk och av exporten av fisk jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 45, med anledning av väckta motioner om ytterligare statsbidrag till Garnsviken—Vadasjön—Helgösjön—Hedervikens torrlägningsföretag i Stockholms län; samt

särskilda utskottets memorial nr 2, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden.

§ 19.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret om engångsunderstöd till tapetseraren Elis Haglunds änka Anna Haglund.

§ 20.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 245, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, nämligen:

nr 612 av herr *Adolfsson m. fl.*;

nr 613 av herr *Hæggblom m. fl.*;

nr 614 av herr *Hedlund* i Rådomb. *fl.*;

nr 615 av herr *Adolfsson m. fl.*;

nr 616 av herr förste vice talmannen *Skoglund m. fl.*; och

nr 617 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 1.34 på natten.

In fidem

Gunnar Britth.